

K 107.294
309 R

შოთა რუსთველი

ვეფხისტყაოსანი

ნაწილი პირველი:

ტექსტი

ალექსანდი

მ ი ხ ა ი ზ ჯ ა რ ა თ ლ ი ს

მ ი ე რ.

ვ ა რ ი ზ ი

1963

შოთა რუსთველი

(XII. ს.)

ვეფხისტყაოსანი

ნაწილი პირველი:

ტექსტი და ჩანაჩვენები,

პრეფერენციები

მ ი ხ ე ი მ ვ ა რ ა თ მ ი ს

მ ი ე რ.

მკნსერი, 1950.

309
პაკიში
1961

წინა - სიტყვა.

ეს გამოცემა «ვ. ტ»-ისა იგივე ცდა არის პოემის ტექსტის დადგენისა და აღდგენისა. რაგვარიც არის გამოცემა იუსტინე აბულაძისა და სხვათა. შეიძლება თვით ვახტანგისაც. უბრალო. მაგრამ დაკვირვებული მკითხველისათვისა, ცხადია, რომ ჩვენამდე მოხწეული კელთ-ნაწერები საესეა დანართებით, ჩანართებით და გადაშწერელთა მიერ ნაქმნარი შეცდომებით და ცუდად აღდგენილი ტაეპებით.

ჩემი კრიტიკა «ვ. ტ»-ის ტექსტისა ბევრს რასაკვირველია გადაჭარბებულად მოეჩვენება. —აუარებელ სტროფთა ჩანართად მიჩნევა, გაბედული შესწორებანი თვით ტექსტში, და სხვ. მაგრამ მე ვუკვირდებოდი სტროფთა ლექსის თვისებას. მოთხრობის მიმდინარეობას. კონტექსტს. და ვცანი ნამდვილ ტექსტად «ვ. ტ»-ისა ის. რაც უეჭველად რუსთველის შემოქმედებად მიმაჩნია. ხოლო ზოგი შევნიერი სტროფებიც კი, რომელიც შეიძლება აგრეთვე რუსთველის მიერ იყოს შეთხზული, ხოლო საეჭვოდ მომეჩვენენ. ჩანართთა შორის მოვაქციე. ვითარცა შესხი მელექსის მიერ დაწერილი «ვ. ტ»-ის შესაკუთრებად. ვინც ურყველ სიმტკიცეს მოუპოვებს ამ სტროფთა რუსთველისობას. ის მას კვლავ დაუბრუნებს «ვ. ტ»-ის ტექსტს. ხოლო ჩემი ცდა ჩანართთა გამოყოფისა ტექსტიტგან მხოლოდ ცდად უნდა დარჩეს. —ერთ წინადადებად მკვლევართათვის. —აგრეთვე ჩემი შესწორებანი თვით ტექსტის ტაეპებში შეტანილი შეიძლება არც ისე გაბედულად მოეჩვენონ მკითხველს. თუ დაუკვირდება კონტექსტს. ძველ რედაქტორთაგან მრავალ ცუდად აღდგენილ წარყვნილ ადგილს. მათგანვე შესწორებულ სიტყვებს ჩანართთა შესაწყობად ნამდვილ სტროფებთან და სხვ. და ეს ცდაც ჩემი ტექსტის ადგილთა შესწორებისა აგრეთვე ერთი წინადადებაა მკვლევართათვის. —ასეთი ცდები სხვაც იქმნება. ხოლო უკეთესს მოველით ჩვენ მეცნიერთაგან საქართველოში. მათ კელთ აქვსთ ყველა კელთ-ნაწერი «ვ. ტ»-ისა და შეუძლიათ მათი შესწავლის შემდეგ უკეთესად დადგენა და აღდგენა ტექსტისა. ჩემს განკარგულებაში კი იყო მხოლოდ ი. აბულაძის. პ. ინგოროყვას და სხვ. მიერ აღნიშნული ვარიანტები. თუმცა უმეტესად უკეთეს კელთ-ნაწერთაგან. ხოლო ჩემ მიერ ვერსარგებლობისათვის საქართველოში მყოფ კელთ-ნაწერთა საყვედური არ მეტქმის: რასაც გელი არ მიმიწვდებოდა. მით ვერ ვისარგებლებდი.

დასაბუთებას ტექსტის შესწორებათა და დანართთა და ჩანართთა განდევნისა აქ ვერ ვბეჭდავთ ნივთიერი დაბრკოლების გამო. თუ რაოდენად სწორნი არიან ტექსტის შესწორებანი. ამას მკითხველი თვით განსჯის კრიტიკული აპპარატის განხილვის დროს. აგრეთვე თვით იგრძნობს, განსაადენი იყო თუ არა ესე თუ ის ჩანართი, ან დანართი, რომელთაგან მრავალი უკვე განდევნილი იყო სხვა გამოცემელთაგან. ერთი ნაწილი «ვ. ტ»-ის ტექსტის კრიტიკისა

დაბეჭდილი იყო «ბედი-ქართლისა»-ში №№ 12, 13, 14, 15 და 16. და იგივე შრომა. ოდნავ გადაკეთებული, და აგრეთვე მეორე ნაწილი («ჩანართათვის») დაიბეჭდება, როდესაც ამის საშუალება მოგვეცემა.

თავებად და თავების ნაკვეთებად დაყოფა ტექსტისა ჩვენ გამოცემაში შინაარსის მიხედვით არის ქმნილი (რვა «კარი». ნაკვეთების აღნიშვნით და არა გელთ-ნაწერთა მიხედვით: «აქა ამბავი» და სხვ., «აქა წიგნი» და სხვ.) ეს ძველი სათაურები რასაკვირველია რუსთველს არ ეკუთვნის. არამედ მის შემდეგ. გვიანდელ საუკუნეებში «ვ. ტ.»-ის გამომცემელთაგან არის შეთხზული.

ტექსტი ჩემი გამოცემისა ახალი მართლ-წერით იბეჭდება ერთი გამო-ნაკლისით: «ხ»-ს მაგივრად ვეპარობთ «გ»-ს. სადაც ეს მართებულია, რათგანაც «გ»-ს ეპარებამ «ხ»-ს ნაცვლად და «ხ»-ს ეპარებამ «გ»-ნაცვლად ბევრი გაუგებრობა გამოიწვია: მაგ. «მე, რუსთველი გელობითა (ასეა ნაგულისხმევი იმ გამოცემებში, რომლებშიც «ხელობითა» არის დაბეჭდილი), ვიქმ საქმესა ამა დარი» (ანუ «ამადარი») უნდა ნიშნავდეს თითქოს: «მე, გელობით რუსთველი (ე. ი. თანამდებობით რუსთველი, გამგე, საელოდ მქონებელი რუსთველისა: (იხ. ა. შანიძის ლექსიკონი, «ვ. ტ.» 1957) «ვიქმ საქმესა ამა დარი». ხოლო რა საქმეს იქმს? ან რას ნიშნას «ამა დარი? რაც ამ «ამადარ»-ზედ უცნაურობა დაწერილა, ცნობილია. «გელობით რუსთველიც» მიუღებელია. — არა-ჩვეულებრივი გამოთქმა და, რაც უფრო ყურად-საღებია, არაკითარი აზრიც არ ზევს ტაეპს და შეუთანხმებელია კონსტექსტთან. ხოლო ვიტყვით რა: «მე რუსთველი, ხელობითა» და აღვადგენთ რა ყოვლად მიუღებელ «ვიქმ საქმესა ამა დარი, თუ ამადარი». მივიღებთ ტაეპს: «მე, რუსთველი, ხელობითა ვიქმ საქმესა ამას მცდარი», ე. ი. «მე, რუსთველი, გონება-დაკარგულობით მცდარი ვიქმ ამ საქმეს»: ე. ი. «ვ. ტ.»-ის ლექსად გარდათქმას და მიძღვნას ღმრთისმიერი სახის მქონე მეფისადმი, ვისთვისაც პოეტი «ხელობს» და სხვ... ეს კი სრულიად ეთანხმება კონსტექსტს, მთელს შინაარსს «მიძღვნისა». — იუსტინე აბულაძის გამოცემის 241. 3 დაბეჭდილია: «მეფე რა დაჯდა, არა სპირს ხელისა მიუმცდარობა» (ტარიელის მამას სარიდანს). «მიუმცდარობა» ი. აბულაძეს ლექსიკონში სწორად აქვს განმარტებული: «უცთომელობა». მაგრამ იქვე ამ სიტყვას განმარტავს: «გამოუცდელობა», «სიბრიყვე» (!), და «ხელისა მიუმცდარობა» = სირეგენე» (!). ასეთს რასმე რუსთველი არ დაწერდა და არც დაუწერია. სიტყვას «სპირს» აქ არ აქვს მნიშვნელობა «სპირს» = «აქვს», «დამართებული აქვს», «შეპყრია» და სხვ., არამედ «უპირს», «უმძიმს», «ეძნელება» და სხვ., და «ხელისა» კი არ უნდა წაკითხიხეთ, არამედ «ხელისა». აგრეთვე ტექსტში იქმნებოდა არა «მეფე რა დაჯდა», არამედ (სარიდანს) «მეფედ-ლა დაჯდა» (ფარსადანის მიერ შეწყალებისა, საკარგყმოს მიღების შემდეგ). ამგვარად ჩვენ გვაქვს სწორად აღდგენილი ტაეპი: (სარიდანს) «მეფედ-ლა დაჯდა, არა სპირს ხელისა მიუმცდარობა» = «ისევე მეფედ დაჯდა (როგორც იყო დამოუკიდებლობისას). (მას) არ ექნელება თანამდებობის შეუცთომლად აღსრულება» (და არა «გიეის სირეგენე არ სპირდა»!). — არც ახალ ქართულ მართლ-წერას აწყენ-

და უმართებულოდ განდევნილი «ბ»-ს ისევ შემოღება. და ერთობ გაუგებარია, თუ რად განდევნეს ქართული ანბანიდან სხვა ძველი ასოებიც. მართლმწიფის ნოდ ჩვენ «ლიბერალებს» ასეთი რამ დიდ «განახლებად» მიაჩნდათ...

ზოგი ჩემი შესწორება ტექსტში და ზოგ ჩანართთა განდევნა ტექსტიდან სრულიად ეთანხმება სხვა გამომცემელთა და მკვლევართა კრიტიკას. ეს აღნიშნული მაქვს კრიტიკულ აპპარატში. და მიუხედავად იმისა რომ ჩემი კრიტიკა მათგან სრულიად დამოუკიდებელი იყო. პრიორიტეტი რასაკვირველია მათ ეკუთვნის. რათგან მათი შრომები ჩემ გამომცემაზედ უფრო ადრეა გამოქვეყნებული. ხოლო შეიძლება იყვნენ კიდე სხვა იგივეობანი ჩემ და სხვათა მიერ ტექსტის დადგენისას, და თუ იგინი არ აღმინიშნავს. ეს მხოლოდ იმიტომ რომ მათ შრომებს ვერ ვიცნობდი.

ძველი ქართულისა და კერძოდ რუსთველის ენის გაგება უბრალო მკითხველისათვის ძნელია. ამიტომ, რათა მათთვის გამეადვილებია «ვ. ტ»-ის ტექტის კითხვა და მიხვედრა. დამზადებული მაქვს სიტყვა-სიტყვით თარგმანი ტექსტისა ახალ ქართულად. — აგრეთვე სიტყვა-სიტყვითვე გერმანული თარგმანი მისი, რომ უკიდ მთარგმნელმა «ვ. ტ»-ისა ნამდვილი ტექსტი თარგმნოს მხატვრულად, და არა აღუდგენელი და სავსე დანართ-ჩანართებითა. ვინაითგან უკრიტიკოდ გამოცემული ტექსტის თარგმანი სწორ წარმოდგენას რუსთველზედ ვერ მისცემს უკიდ მკითხველს. — ეკეთეს პირობებში ეს ორივე თარგმანიც გამოიცემა.

მ. წერეთელი.

მანხენი, 1960.

I. უმეოკლებანი

ველთ-ნაწერები:

- A — ქ. შ. წ.-კ. გამ. საზ. მუზ. № 5006. მე-XVII საუკ.
- B — იქვე № 4988. მე-XVII საუკ.
- C — საქ. საისტ.-საეთნ. საზ. მუზ. № 757. 1671 წ.
- D — იქვე № 54. 1680 წ.
- E — საზ. უნივ., ყოფილი საქ. საეკლ. მუზ. № 363. მე-XVI საუკ.
- F — საქ. საისტ.-საეთნ. საზ. მუზ. № 599. 1646 წ.
- G — ქ. შ. წ.-კ. გამ. საზ. მუზ. № 2829. 1688 წ.
- H — საქ. საისტ.-საეთნ. საზ. მუზ. № 1117. მე-XVII საუკ.
- I — ქ. შ. წ.-კ. გამ. საზ. მუზ. № 4499. მე-XVII საუკ.
- K — საქ. საისტ.-საეთნ. საზ. მუზ. № 461. მე-XVII საუკ.
- L — იქვე (მოსკოვის ვარიანტი) № 2074. მე-XVI საუკ.

II. დაბეჭდილი გამოცემანი:

- აბ — ი. აბულაძე, ვ. ტ., თბილისი 1914 და 1926 წ.
- კაკ¹ — ს. კაკაბაძე, ვ. ტ. პირველი გამოცემა, თბილისი 1913 წ.
- კაკ² — ს. კაკაბაძე, ვ. ტ. მეორე გამოცემა, თბილისი 1927 წ.
- უგ — ვ. ტ., საქ. საზ. უნივ გამოცემა, თბილისი 1937 წ., 1951 წ. და 1957 წ.
- ჭიჭ — კ. ჭიჭინაძე, ვ. ტ., თბილისი 1934 წ.
- ვახტ — ბატონიშვილი ვახტანგ, ვ. ტ., თბილისი 1712 წ.
- ინგ — პ. ინგოროყვა, ვეფხის ტყაოსანი, თბილისი 1953 წ.

III. სხვა შემოკლებანი.

- დგ — დაბეჭდილი გამოცემანი.
- ინგ. რუსთვ. — პ. ინგოროყვა, Rustweliana I, თბილისი 1926 წ.
- შ — ა. შანიძე, ძველი ქართული ენა და ლიტერატურა, თბილისი 1935 წ.;
- “ვ. ტა-ის ტექსტის შესწორებანი, «მნათობი» № 7, 1956 წ.
- გნ — ველთ-ნაწერები.

ნაწილი პირველი.

ვ ე შ ხ ი ს - ტ ყ ა ვ ო ს ა ნ ი.

მ ი ქ ლ ვ ნ ა .

1. რემელმან შექმნა სამყარო ძალითა მით ძლიერითა,
ზეგარდმოდ არსნი სულითა ყვნა, ზეგით მონაბერითა,
ჩვენ, კაცთა, მოღვცა ქვეყანა, კვაქვს უთვალავი-დგერითა,—
მისგან არს ყოვლი ავლმწიფე ხანითა მის-მიერითა.—
2. მე, რუსთველი, ხელებითა ვიქმ საქმესა ამას¹ მგდარო!—
ვის მღრწილობს ჯარი სპათა, მიხთვის ვხელად მიხთვის მკვედარი!
დავუძღვურდი, მიჯნურთათვის კვლა წამალი არხით არი,
ანუ მომცის² განკურნება, ანუ მიწა მესამარი!³—
3. გეგ ამბავი ხაარსული ქართულად ნათარგმანები,
ვით მარგალიტი ობოლი ავლით⁴ ავლს⁴ საფოქმანები,
ვბოვე და ლექსად გარდავთქვი, საქმე ვქმენ ხატოქმანები:
ჩემსა⁵ ხელ-მქმნელსა⁵ შევმართო⁶, ლაღსა⁷ მას⁷, კვლავ აზმანები?⁷—
4. გამს მელექსე ნაჭირვებსა თვისსა გუდად არ აბრკმობდეს!
ერთი უზნდეს სამიჯნურდ⁸, ერთსა ვისმე ამიკობდეს,—
ყოვლსა მიხთვის ავლღვრდ⁹გეს, მას აქებდეს, მას ამკობდეს,
მისგან კიდე ნურა უნდა, მიხთვის⁹ გნა⁹ მუსიკობდეს!
5. ჩემი აწ განით ყოველმან,—მას ვაქებ ვინცა¹⁰ მიქია!¹⁰
ესე მინნს მისად¹¹ ხახვლად, არ თუ-რე¹² გამიქიქია!
იგია ჩემი ხიცღვრლე, უწყალო, ვითა ჯიქია,
ვისი¹² ხახვლი შეგარვით¹⁴ ქვემოღვე¹⁵ მოთქვამს, იქია¹⁶.

1. აბ VIII, 1 აბად არი; ჳიჳ 8.1 და უგ 8.1 აბა დარი; კაკ¹ 2.1 აბადარი.
2. ენ და დგ მომცეს. 3. ასე ჩუბ; სხვა ენ და დგ მე სამარი.—მესამარი < მესა-
მარის. 4. ენ და დგ ავლის-ავლ. 5. G მისმან ხელ-მქმნელმან; სხვა ენ და დგ ჩემ-
მან ხელ-მქმნელმან. 6. C დავმართო; სხვა ენ და დგ დამ(მ)ართოს. 7. კაკ¹ 3.4
ლალმან და ლამაზმან ები(!); სხვა ენ და დგ ლალმან და ლამაზმა ნები. 8. ენ და
დგ სამიჯნურო. 9. კაკ¹ 12.4 ყველას მისთვის. 10. ინგ რუსთვ. I, გვ. 109.1 (მარ-
რის მიხედვით) ვინ ცამ იქია. 11. ენ და დგ დიდად. 12. ინგ რუსთვ. I, გვ.
109.1 დამე (!?); სხვა ენ და დგ თავი. 13. ენ და დგ მისი. 14. ასე C, D, G და H;
სხვა ენ და დგ შეფრქვევით. 15. ასე G; სხვა ენ და დგ ქვემოღვე. 16. ენ და დგ
მიქია.

ვეფხისტყავეოსანი

I. კ ა რ ი პ ი რ ვ ე ლ ი

ამბავი როსტომიან აბაბთა მფინა, თინათინ მფინის ასულისა და ავთანდილ სპასკეპისა.

თინათინის გამეფება.—როსტომიან მფინის დაღრეჯილობა ნადიმ-ზედ.—მას ღირსეული მეგვიდრე ვაჟი არ რჩება!—მეფის და ავთანდილის ნაძლევი და ნადირობა.—ნახვა ვეფხისტყავეოსნისა და ცდა მისი შეპყრობისა.—უკვალოდ წარადომა ვეფხისტყავეოსნისა. ძებნა და ვერ-პოვნა მისი.—თინათინის მიერ მისი მიჯნურის ავთანდილის გაგზავნა პოვნად ვეფხისტყავეოსნისა და ავთანდილის წასლვა.

1. იყო არაბეთს როსტომიან მეფე, ღმრთობაგან ხვიანი, მადალი, უხვი, მთაბალი, ლამქარ-მრავალი, ყმიანი, მოხამართლე და მოწყალე, მოღრტმული, განწყობიანი, თვით მეფობარი უგებრი, კვლა მოუბარი წყლიანი.
2. სხვა მე არ ეხვა მეფეხა, მართი ოდენ მარტვილ¹ ასული, ხოდლისა მნათი მნათობი, მწყთაგა² დახთა დახელი³. მან მიხთა მტკ ზეგთა წაუღის გული, გონება და ხელი!—ბრძენი გამს მიხად⁴ საქებრად⁵ და ენა ბევრად ასული!⁶
3. მიხი ხახელი თინათინ,—არს ეხე ხაგ ვენარია. რა გაიზარდა, გაიხვი,—მხე მისგან ხაწუნარია,—მეფემან იკმა⁷ ვაზინი,—თვით წიხ ღადი და წუნარია,—გვერცა⁸ დაიხსნა, დაუწყვი მათ ამიღ⁹ ხაუბნარია.⁹

1. ასე ინგ 33.1; სხვა დგ და კნ მარტო. 2. ინგ რუსთვ. გვ. III ზეცისა; სხვა კნ და დგ მზისაცა. 3. დასული=მოდასე, დანისაგანი. 4. F და G მისდა საქებრად (შეად. კაკ¹ 27.4). 5. ასული < ასეული. 6. კნ და დგ ხშირად უკმნა. 7. გვერცა < გვერდსა. 8. კნ და დგ ამო. 9. F და G საუბარია (შეად. ჭიჭ 36.4).

4. უბრძანა: «გვითხავთ ხაქმესა ერთგან სახაუნბაროხა:
 რა ვარდმან მიხი ყვავილი გააკმეხ, დაამკნაროხა,
 იგი წავა¹ და სხვა მოვა ტურტაბა საბადნაროხა.—
 მზე ჩაგვისვენდა,—ბნელსა ვსჭკრეტთ დაძმე² არ² უთენაროხა³.—
5. მე გარდახრულვარ⁴, სიბერე მჭირს, ჭირთა უფრო მნელია,
 დღეს არა, ხვალე მოვკვდები,—სიყვლი ასრე მქმნელია.—
 რაღაა იგი ხინათლე⁵, რახანა ანლაგს ბნელია!—
 ჩემი ძე⁶ დავხვათ გელმწიფედ, ვისგან მზე ხაწუნელია.»
6. ვაწირთა ჰკადრეს: «მეყვე, რად ჰბრძანეთ თქვენი ბეროხა!
 ვარდი თუ გაკმეხ. ვერედა გვმართებს რაზომე⁷ ჯეროხა,—
 მიხივე ჰმეტრებს ყვავილით⁸ ხული და ტურტა-დეროხა.—
 მთვარესა მცხრაღსა ვარსკვლავმან ვითამცა ჰკადრა მტეროხა!—
7. მაგას ნუ ჰბრძანებთ, მეყვე, ჯერ ვაწი არ დავკნობია!
 თქვენი თათბირი ავიცა სსკისა კარვისა მჯღობია.—
 ემდა⁹ განაღამცა¹⁰ სათქმელად¹¹ რაღა თქვენ გულსა გლმობია:
 ხჯღებს და—მას მივე მგეღობა ვისგან მზე შენათღლობია.
8. თუღა ქლია, ელმწიფედ მართ დმრთისა დანაბადია,
 არ გათნვეთ, იგის მეღობა, უთქვენოდ ვითიქვამს კვლა დია,
 მუქთა მისთაგმ¹² ხაქმეღა მიხი მზებ¹³ განაგსადია.—
 ღვევი ღღმისა სწორია, ძე იყიღს თუნდა ხვადია»—

1. C და G წარედების (შეად. კაკ¹ 29.3). 2. ენ და დგ ღამესა. 3. ასე აბ 3.4; K მომთანაროსა; ინგ რუსთვ. გვ. 67 უმთენაროსა; ვახტ. და სხვა დგ ჩვენ უმთეაროსა (?). 4. F გარდავსულვარ; C, G და K გარდახსულვარ. 5. C სიცოცხლე. 6. C, F და G მზე. 7. C და D აზომცა. 8. ასე K (შეად. ინგ რუსთვ. გვ. 68); სხვა ენ და დგ ყოველსა. 9. ასე C, G, I და ვახტ. (შეად. კაკ¹ 32.3); F და D ეამს (შეად. აბ 7.3; ჭიუ 40.3; უგ 38.3). 10. ვარ. გაღანამცა. 11. C, D, F, G და I საქნელად (შეად. აბ 7.3; ჭიუ 40.3; უგ 38.3).

9. ავთანდილ იყო სპახვეტი, მე ამირ-სპახალარობა,
 ხარობა მჯობი¹ ნაწარდი, მხგავი² მწიხა და მთვარობა,
 ჯერ³ უწვერული, ხადარო ბრლოლ-მინა ხანცობარობა. —
 მას თინათინის შვენება ჰკლვიდის⁴ წამწამთა ჯარობა.
10. გულსა მისხსა მიჯნურობა მისი ჰქონდა დამალულად.
 რა მოჰმოდის, ვერ-მტკვრეტელმან ვარდი შექმნის ფერ-ნაკელულად.
 ნახის, გეგნლი⁵ გაუხლდობს, წყლული გაგვის უფრო წყლულად. —
 საბრალდა, — ხიყვარული გაგსა შეიქმს გულ-მოკლულად.
11. რა შეფედ დახმა შეფემან ბრძანა მისიხა ქაღობა,
 ავთანდილს მიშხვდა ხიამე, ვხება სჭირს მას⁶ აქ⁷ აღიხა⁸.
 თქვა: «ზედა-ზედა მომხვედების ნახვა მის ბრლოლ-ფიქაღობა,
 ნეთუ მით⁹ ვპივოლ წამალი მე ჩემი, ფერ-გამქრქაღობა!»¹⁰
12. მღვიდის სრულნი არაბნი, ჯარი⁹ გამრაველდა¹⁰ ნახობა, —
 ავთანდილ პირ-მზე, სპახვეტი ლამქრისა ბევრ-ათახისა,
 ვახირი ხეგრატ, მღასლე შეფისა დახთა დახისა. —
 მათ რემე დაიფეს ხაჯდომი, თქვეს: «უთქმელია დახისა!»
13. თინათინ მიჰყავს მამახა პირითა მით ნათელითა,
 დახვა და თავხა გვირგვინი დაადგა¹¹ თავის¹¹ ევლითა,
 მისგა სვიპტრა და შემოცხა შეფეთა ხამოხელითა. —
 ქალი მხეებრ¹² სტვრეტს¹² ყოველთა ცნობითა შე¹³-მხედეველითა.

1. F მგზავსი. 2. F მჯობი. 3. ასე ინგ 40.3; სხვა დგ ან ჯერ. 4. ვარ. ჰკლავდის. ჰკლევდის. 5. ასე ინგ 41.3; სხვა დგ და ან ცეცხლნი. 6. ასე ჭიკუ 44.2 და უგ 42.2; ვახტ., C და I მისოქალისა; D და A მისო აღისა; აბ 10.2 და კაკ¹ 36.2 მი სოქალისა; ზოგი დგ მის სოქალისა. მის სოქალისა. 7. აბ 11.4 ვით. 8. F გამქრალისა (შეად. კაკ¹ 36.4). 9. F ჯარნი. 10. ვახტ და F გამრავლდეს. 11. ასე ვახტ.; C, F და G დასდგა თავისა (შეად. კაკ¹ 39.2; აბ 14.2; უგ 45.2). 12. ასე C, D და G; F ბრძნად უქვრეტს; ვარ. მხებრ უქვრეტს. 13. C, D და G ბრძნად (შეად. კაკ¹ 39.4); F მხებრ.

14. უკუ-დღეს და თაყვანის-სცეს მეფეთა¹ და მათი.ა¹ სპათა,
დაღღრღეს და მეფედ დახვეს, ქება უთხრეს სსვავნით სსვათა,
ბუკსა ჰვრებს და წინწილანი დააბრკობდეს² ტკბილთა³ კმათა.—
ქალი ტირს და ცრემილსა აღრქვევს, ჰსრის ყორნისა-ბოდღლ-ურთათა.
15. მამისა ტანტსა ხაჯდომად თავი არ გვირსებოდა,—
ამად ტირს,—ბალი ვარდისა ცრემლითა აღივსებოდა.
მეფე სწვრთის: «მამა ყოველი⁴ ძისაგან ითავსებოდა.
ამისად ქმნამდის დამწველი გეცნლი არ დამეცებოდა.»
16. უბრძანა: «ნუ სტირ, ახელე, ისმინე ჩემი თხრობილი:
დღეს შენ ხარ მეფე არაბეთს, ჩვენიგან⁵ გელმწიფედ გიბიბილი.
აქათგან ვსე სამეფოდ მართ⁶ შენია⁶ მონდობილი.
ხარმცა ბრძნად მქმნელი საქმისა, იყავ წყნარი და ცნობილი!
17. ვარდთა და ნესვთა ვინათგან მსე სწორად მოეფინების,
დიდთა და წვრილთა წყალობა შენგა ნუ მოვეწყინების.
უწვი აგხნილსა დააბამს,—იგი თვით ების, ვინ ემის.
უსვად გახვემდი,—წღვათაგა შეხდის და გაეფინების.»
18. ამა მამისა სწავლასა ქალი ბრძნად მოიხმინებდა,
ყურსა უპვრებდა, ისმეხდა, წვრთასა არ მოიწყინებდა.—
მეფე სმასა და მღერასა იქმს, მეტად მოიღწინებდა.—
თინათინ მწესა სწუნებდა, მავრა მსე თინათინებდა!
19. მოიგმო მისი გამწრდეფი ვრთველი, ნავრთველევი,
უბრძანა: «ჩემი სატურტლე, შენგან დანაბეცედლევი,—
მომართვი ჩემი ყველაი, ჩემი ნაუფლისწულევი.»—
მოღართვეს,—გახდა უწომოდ⁷, უანგარიშოდ, ულევი.

1. ასე აბ 15.1; A და ვაბტ. მეფეთა და მისთა; სხვა ან და ღვ მეფემან და მი-
სთა. 2. ან და ღვ დაატკობდეს (?). 3. კაკ¹ 40.3 მათთა. 4. კაკ¹ 41.3 ყოველთა.
5. C და F ჩემგან. 6. F შენი არს მართ (შეად. კაკ¹ 42.3; უგ 48.3). 7. F და G ური-
ცხვი.

26. ერთი მივის¹ ასული, ნაზარდი ხათულობითა,
ღმერთმან არ მოძგა ყრმა-შვილი, — ვარ ხაწუთრცხა თმობითა, —
ანუშგა² მგვანდა³ მშვილდოხნად, ანუ კვლა მგებურთობითა⁴.
ცოტასა შემწევს ავთანდილ ჩემგანვე ნაზარდობითა.»
27. ყმა შეფიხა ბრძანებასა, ღალი, წყნარად მოიხმენდა.
თავ-მოდრეკით გაიღიშნა, გაგინება დაუშვენიდა.
თეთრთა გბილთათ გამომკრთალსა⁵ შუქსა⁶ ველთა მოაფენდა.
მეფე ჰკითხავს: «რას იგინი, ანუ ჩემგან რა შევრგნვენიდა?»
28. — «შიწამდა⁶ თქვენი ავთანდილ თქვენს წინა, — მშვილდოხანია!
ნაძლევი დავდვათ, მოვასხნეთ⁷ მოწმად თქვენივე⁸ ყმანია. —
მოახპარეზედ ვინ მკავსო?! — ცუდნი-ღა უკუ-თქმანია!
გარდაშვევდელი მისიღა ბურთი და მოედანია!»
29. — «მე არ შევარჩენ მენ ჩემსა მაგისა დაცილებსა.
ბრძანე, ვიხროლეთ, ნუ იქმოდ შედრეკილობა-კლებსა.
გარვთა ყმათასა⁹ ვიქმოდეთ მოწმად ჩვენთანა ზლებსა. —
მერმე, — გამოჩნდეს მოედანს, ვიხ-ძი¹⁰ უთხრობდენ¹⁰ ქებასა!»
30. ავთანდილგა დაჰმოწმილდა, ხაუბარი გარდაწყვიდეს.
იგინოდეს, ყმაწვილობდეს, ხაყვარლად და გარგად ზმოიფეს.
ნაძლევიგა გააჩინეს, — ამა პირსა დაასკვნიდეს:
«ვინგა იყვს უარესი თავ-მიშველი ხამ დღე ვლიდეს!» —

31. დილასა აღრე მოვიდა იგი ნაზარდი ხეხანი,
მოწეულითა მოხილი, პირად ბროლ-ბადანმოხანი¹¹,
პირ-აქრდ რიფე ესვია, ჰშვენიდა ქარქამოხანი. —
მეფესა გახლვად აწვევდა, მოედგა თეთრ-ტაიჭოხანი.

1. გნ და დგ მიზის. 2. G და ვახტ ანუცა. 3. ვარ. მგვანდეს; კაკ¹ 55.3 ანუცა მგვანდეს. 4. ასე G; სხვა გნ და დგ ბურთობითა. 5. ინგ 64.3 გამომკრთალთა შუქთა. 6. ინგ 67.1 და სხვა შიწაცა. 7. F მოვასხათ. 8. A და G თქვენივე სპანია. 9. ასე F; ვარ. კაცთასა (შეად კაკ¹ 59.3). 10. G ვის მოუთხრობენ; სხვა გნ და დგ ვისძი უთხრობდეს. 11. ვარ. — ბალახშოხანი.

32. შეეკაშმა მეფე, შეჯდა, ნადირობას გამოვიდგხ.—
მრველივ მინდორსა მოხდემოდგხ, ალყას¹ გარე-შემოდჳკრვიდგხ.—
წეიმი და წარი იყე, ხანი ველთა დაჳდარვიდგხ.—
ნაჳლეკისა მათისათვის ისრადგხ და ვრთგან სრვიდგხ.—
33. მოვიდა ჯოვი ნადირთა ანგარიშ-მიუწვედომელი²:
ირემი, თსა და კანჯარი, ქურციკი მაღლად მსლდომელი³.
მას პატრონ-ყმანი გაუგდგხ,—ტვრეტადმცა⁴ სჯობდა⁵ რდმელი!—
აჳა მშვილდი და ისარი და მკლავი დაჳმშომელი!
34. ცხენთა მათთა ნატერფალნი მსება მუქთა წაუხვმიდგხ;
მიჳვოდგხ და მიესრდგხ⁶, მინდორს სისხლსა მიახსმიდგხ.
რა ისარი⁷ დაგლივის⁷, მონანი-ყე⁸ მდარამიდგხ.
მკენი მათგან დავადილნი წაღმა ბიჯსა ვერ წარხდგმიდგხ.
35. იგი მინდორი დაღივგხ,—მართ მათგან განარბენია.
მინდორსა იქათ⁹ წყალი დის და წყლისა პირსა ტყენია¹⁰.
ნადირნი ტყესა შეგხწრნგხ, სადა ვერა რბის ცხენია.—
იგი მამურალნი გარდავდგხ¹¹,—მღხწყვდგხ, რაზომცა მგენნია...
-
36. ნახგ,—უცხო მოყმე ვინმე ჯდა მტირალი წყლისა პირსა!
მავი ცხენი სადავითა ჳყვა¹² ღომსა¹²-და¹²-ვითა-გმირსა.
გშირად გხსნა მარგალიტი ღაგამ¹³-ამჯარ¹³-უნაგირსა¹³.—
ცრემლსა¹⁴ ვარდი დაეთრთვილა გულსა მდუღრად ანატირსა.
37. მას ტანსა კაბად ემცხა გარე თმა ვედხის-ტყავისა,
ვედხის ტყავისა ქუდივე ვყე ხარქმელად თავისა,
აელთა ნაჭერი მათრაგი ჳქონდა უხსციხი მკლავისა.—
ნახგ და ნახვა მოუნდა¹⁵ უცხოხა ხანახავისა.

1. ასე ინგ 73.2; სხვა დგ და გნ ალყად. 2. G მიუხდომელი. 3. ვარ. მხ (ლ) ტომელი. 4. G სატვრეტლად. 5. ვახტ სჯობდეს. 6. ასე F; ვახტ და სხვა დგ მიისროდეს. 7. G ისარნი დაელივისის (შეად. კაკ¹ 67,3). 8. G მონანი-ვე (შეად. კაკ¹ 67,3). 9. ვარ. იქით. 10. ასე ინგ 78.2; K ხენია; სხვა გნ და დგ კლდენია. 11. ასე K; სხვა გნ და დგ ორნივე. 12. I ყავს ღომსა და; G ყვანდა ღომსცა; კაკ¹ 75.2 ყვანდა ღომსა. 13. F და I ღაგამსა და უნაგირსა. 14. ინგ რუსთვ. გვ. 71 ცრემლთათ. 15. ვახტ მოუნდათ.

38. წავიდა მონა საუბრად მის ყმისა გულ-მდუღარისად,
 თავ-ჩამოვადებით შტირლისა, არ ჰვრეგით მოღონდარისად.
 მუნვე წვიმს წვიმა ბრძოლისა, ჰვია გიმრისა ღარი სად.—
 ასლელ მივიდა,—მოხდალდა სიტყვისა თქმადა-ღა¹ რისად!¹
39. ვერა ჰკადრა საუბარი, მონა მგტად შეუწარდა.
 დიდ-ნანს უკვრეტს გაკვირვებით, თუღა გული უმაგარდა.
 მოაგხენა: «გიბრძანებსაჲ, ასლელ მიდგა, დაუწყნარდა.
 იგი ტირს და არა ყხმის, მისგან გაუქმეგარდა.—
40. სხვაგან ქმნის² მისი გონება მისმან თავისა-წონამან.—
 ესე შეფიხა ბრძანება ერთგულ კვლა ჰკადრა მონამან.
 არცა დააგდელ ტირილი, არცა-რა გაიფენა მან,
 არცა გაგლიჩა³ ბაგთა³ თავი ვარდისა კონამან.
41. რა პასუხი არა გახცა, მონა გარე-შემოდბრუნდა,—
 რცხრანს ჰკადრა: «შემიტყვია, იმას თქვენი არა უნდა.
 თვალნი მწეებრ გამირეტნა⁴, გული მგტად შემომწუნდა.
 ვერ ვახმინე საუბარი, მით დავყოფენ ნანი მუნ, და!»
42. მეფე გაკვირდა, გადაწყრა,—გული უნ⁵ მისთვის მწყრომარე.
 გაგნავნა მონა თორმეტი მისი, წინაშე მდგომარე,—
 უბრძანა: «გელთა აიღეთ აბჯარი თქვენ ხალმარე,
 მიდით და აქა მომგვარეთ ვინ არის იქი მჯდომარე!»
43. მონანი მიდევს, მივიდევს, გაგდა აბჯრისა ჩხარია.
 მამინ-და შგვრთა იგი ყმა,—ტირს მგტად გულ-მდუღარია.—
 თვალნი მოარნა, ყვევლგან ნახა ლამქართა ჯარია.
 ერთგულ ესე თქვა: «ვა-მგელ», სხვად არას მოუბარია.

1. კნ და უგ თქმად აღარისად. 2. ვახტ ქნის (შუად. აბ 51¹,1); K და სხვა
 კნ და ღგ ქრის. 3. G და I გაკლიჩა ბაგენი; F გაკლიჩნა ბაგენი (შუად. კაკ¹ 80.4)
 აბ 51¹.14 გაკლიჩნა ბაგეთათ. 4. კნ და ღგ გამირეტდეს (?). 5. უც<უმს.

44. თვალთა გელი უკუ-ივლი, ცხელნი ცრემლნი მოიწურნა,
 გრძალ-გაპარტი მოიშავრა, მკლავნი გაიშამადურნა,
 ცხენსა შეჟდა,—შინათამცა ხაუბარნი რად იყურნა!
 სხვახა მგარსა გაგმართა, მათნი¹ ჳირნი¹ არ განკურნნა!
45. მონათა გელი გამართეს მის ყმისა შესაპრობგლად.
 მან, გლას, ივინი დაეადნა მტერთაგა ხაწყალბეგლად!²
 ჳკრნა³ ვრთმანერთსა, დაცვივდეს³ თავსა⁴ გელ-აღუპრობეც⁴ ად⁵,
 ზოგსა გარდა ჳკრის მათრაგი მკერდამდის⁶ გახაპობეგლად!
46. მეფე გაწყრა, გაუღისდა, ლამქარნიგა⁷ შეუხანნა.⁸
 მან მდევართა მიწვენამდის არ უკვირიტა⁹, არცა ნახნა.
 რაწოდნიცა მიეწიენეს, ყოვლნი მკვდართა დაახანნა.
 გაგი გაგსა შემოხტყორცა,—როსტან აჰად ივაგლანნა.
47. შესხდეს მკფე და აგთანდილ მის ყმისა მისაწყველად.
 იგი ლაღი და უკადრი შივა ტანისა მრხვეგლად,
 ტაიჭსა¹⁰ მიაქვს¹⁰ მერანსა¹⁰,—მიეცინგმის მწე ველად!¹⁰—
 მიეინა მისღვა შეფისა მისად უგანა-მდევგლად.
48. რა ნა, მელე მღვიდალ, ჳკრა მათრაგი მისსა ცხენსა,
 მახვე წამსა დაიკარგა,—არ უნახავს თვალსა ჩვესნა!—
 ჳგვანდა ქვესგნელს ჩადრემილსა, ანუ შეცაი ანატრენსა.
 ექმინდეს და ვერ ჳვლევბდეს ვვალსა მისგან წანარბენსა.

1. უგ 93.4 მათი ჳირი არ განკურნა. 2. ვარ. (ჳკრა. 3. ასე I; სხვა ენ და
 დგ დაეღცნა. 4. ასე C და D (შეად. კაკ¹ 85.3; უგ 94.3;) სხვა ენ და დგ თავის.
 5. ვარ.—აუპურობელად. 6. C ქვე მკრდამდის. 7. ასე F, G და I (შეად. კაკ¹
 85.1); C და D მონანიცა (შეად. აბ 57.1; ჳიქუ 99.1). 8. C და D შეუზრახნა (?).
 9. C და G უქვირიტა; I უყურა. 10. C, D ვანტ და სხვა დგ ტაიჭი მიუქს მერან-
 სა; F და K ტაიჭი მიქრის მერანი; G ტაიჭი მიაქვს მერანსა; I ტაიჭი მიაქვს
 მერანი.

49. კვალი ძებნებს და უკვირდა¹ ვერ-პოვნა ნაკვალევისა,—
 გვრე კვალ²-წმიდად წარუდიმა³ კაცისა, ვითა დევისა⁴—
 ლამკარნი მკვიდართა ხტიორდებს, სწრაფა აქვს⁴ წყლულთა სვევისა.—
 მეფემან ბრძანა: «ვნახელ⁴ მისეში ღზინთა ღვევისა».
50. ბრძანა: «ღმერთსა მღვწეინა აქანამდის ჩემი შვემა,—
 ამაღ მიყვ სიამისა სიმწართა დანადგლება.
 სიკვიდილამდის დამაწყლულა, ვერვის ძალ-უგ განკურნება.—
 მასვე მაიღი! ესე იყო წადილი და მისი ნება!»
51. ესე თქვა და შემობრუნდა, დაღრეჯილი წამოვიდა.
 არცა-ღა ჰკრა ახპარესსა, ვა-მე-ვა-მ-ხა⁶ მღურთვიდა.—
 ყველაკაი დაიშალა⁷ ხადაცა ვინ მგვეთა სრვიდა.—
 სოფთა თქვეს თუ : «მართალია!» სოფი : «ღმერთო!» უწრასვიდა.
-
52. თინათინს ესმა მამისა გვეთი დაღრეჯილღმა.
 ადგა და გარსა მივიდა,—ჰქონდა მწისაგა ცილღმა!—
 მიღარე უგმო⁸, უბრძანა: «ძიღია თუ ღვიძილღმა?»
 მან მღაგხენა: «დაღრეჯით ზის, სჭირსღ დერ-მეგვლიღღმა».
53. ერთაი ანღავს ავთანდილ, წინამე უზის სკამითა,—
 უგნღ ყმა ვინმე უნახავს, ახრე დაღრეჯით ამით ა».
 თინათინ ბრძანა: «აწ წავალ, მესვღა არ⁹ ჩემგან⁹ ეამით ა⁹.
 მიკითხღ, ჰკადრე.—იყოღ¹⁰ აქა ერთითა¹¹ წამითა».

1. აბ 60.1 უკვირდათ. 2. D და I კვლა. 3. F და I დაკარგვა. 4. ვანტ აქვსთ.
 5. F ვპოველ. 6. ან და დგ ვამი ვამსა. 7. უგ 100.3 მოიშალა. 8. აბ 63.3 და სხვ.
 იგმო.—რუსთველი ამარობს აგრეთვე «უგმო» «იგმოს» მაგიერად. ე. ი. «უ»-ს
 (< ვ-ი) რეფლექსიურ ფორმად. აქ სჯობს «უგმო» ალლიტერაციისთვის: «უგ-
 მო. უბრძანა». 9. I არა ვამს ეამითა (შეად. კაკ¹ 93.3). 10. ან და დგ იყო-თქო.
 11. C და ვანტ ერთისა (შეად. კაკ¹ 93.4; უგ 103.4).

- 54. ხანი გამოვდა, მეფემან ბრძანა: «რახა იქმს ქალივ, ჩემი ღვინი და ჯავარი, ჩემი ხელისა წყალოვ?» მოღარე ჰკადრებს: «მოვიდა აწაღა² ღერ-ნამკრთალივ, დაღრეჯით გენა და მიბრუნდა წინაშე მომავალივ».
- 55. უბრძანა თუ: «წადი, უკმე, უმიხობა ვით გავძლე! მოაკხენე, — რად დაბრუნდი შენ, მამისა სიგოცნღოვ? მოდი, ჭმუნვა გამოქარვე, გულსა წყლულსა მგწამლე, ვითხრა ჩემი საშიშვნელ, მე თუ ღვინთა რად დავლე.»³
- 56. თინათინ ავტა, მივიდა⁴, მიჰყვა⁴ მამისა ნებახა, — უკავს პირისა ხინათლე მთვარისა მოვანებახა! — მამამან გვერდა დაიხვა, ავღრა ნება-ნებახა, უბრძანა: «მოწვალ⁵ რად არა? მელი⁶ მე⁶ მოყვანებახა?»
- 57. ქალმან ჰკადრა: «გელმწიფე, დაღრეჯილსა ვინცა გნობდეს, ვინმცა⁷ გნახა გადნიერად, რაზომ ვინცა ამაყობდეს! თქვენნი აგრე დაღრეჯანი მნათობთაცა დამაგობდეს! — კაცმან საქმე მოიგვარეს, ვეჭვ, ჭმუნვახა ესე სჯობდეს.»
- 58. უბრძანა: «შვილო, რაზომცა მჭირს საქმე ხავაგლახია, შენი ჭვრეტა და ხიანლე ღვინადვე დამიხახია, მომაქარვები⁸ სგვდისა მართ ვითა მუფარახია, — ვეჭვ, რა ხენა, შენცა ამართლო⁹ ჩემი ხელთ-თქმა და ახია.»
- 59. უცნობა და ხაკვირველსა ყმახა რახმე გარდვეკიდე; მისმან შუქმან განანათლა სამყარო და გმგლთა გიდე. რა უმბიძა, არ ვიცოდი, ან ტირიდა ვისთვის გიდე. ჩემად ნახვად არ მოვიდა, გავეულისდი, წავგვიდე.

1. ასე I; სხვა გნ და დგ იკითხა: «ნეტარ»... 2. I აწელა; C და D აწკალა (შეად. კაკ¹ 94.3); G აწე აქ. 3. დავლეო < დავლეეო. 4. ასე უგ 106.1; C მოვიდა, მოჰყვა (შეად. აბ 67.1; ჭიუ 110.1). 5. ასე F (შეად. აბ 67.4); C, G, I და ვახტ მახლავე (შეად. კაკ¹ 96.4 და უგ 106.4). 6. კაკ¹ 94.4 და უგ 106.4 რად მელი; ინგ 106.4 მოელი. 7. კაკ¹ 97.2 ვინცა. 8. კაკ¹ 98.3 მომქარევებელი. 9. ასე ინგ 108.5; აბ 69.4 მამართლო.

60. მე რა მნახა, ცხენსა შეჯდა, თვალთა ცრემლნი მოიკაცნა.
შესაპყრობლად შევუსასენ ხანნი,—სრულად დაპიკაცნა!
ვითა ეშმა დაპეკარგა, არ კაცურად კარდაპკაცნა!
ჯერთთა ესე არა ვიცი, ცხადი იყო თუ შეკაცნა!
61. ტკბილნი ღმრთისა¹ წყალობანი ბოლოდ ასრე გამეძწარნეს!²
დაშავიწყდა რაღა დღენი მსიარულნი³ წამეარნეს!
ყოვლმან პირმან ვაგლან მიყობ, ველარავინ⁴ მინეტარნეს!⁴
ხადამდისცა დღენი შესხეხ, ველარამან⁵ გამახარნეს!⁵
62. ქალმან შვადრა: «მოგაგებნებ მე სიტყვასა დანაყბედსა:
ჰე შეფეო, რად ემდურვი ანუ ღმერთსა ანუ ბედსა,
რად დასწამებ სიმწარესა ყოველთათვის ტკბილად მსგებსა?
ბლოცტიმცა რად შეგქმნა გეთილისა შემოქმედსა!
63. ეჲ ამას ვარჩევ: შეფე ხარ, შეფეთა ზედა მფლობელი.
შორს არის თქვენი ხაზღვარი ბრძანება-მისათსრობელი!⁶
გაგზავნი კაცი ყოველგან მისთა ამბავთა მცნობელი.
ადრე ხენობ, არის იგი ყმა შობილი თუ უშობელი.»
64. მოახსნეს კანნი, გაგზავნეს ოთხთავე ცისა კიდეთა,
უბრძანებ: «წადით, პატიუთა თავიშე რად დაჭრიდეთა,
მოღნათ, ძეშენთ იგი ყმა, ხვად ნურად მოიცილდეთა!
მისწყრეთ წიგნი ხადაცა ვერ მისწვდეთ, ვერ მოსვიდეთა!»
65. კანნი წავიდეს, იარეს მართ⁷ ერთი წელიწადია.
მოღნახეს, ძეშნეს იგი ყმა, იკითხეს გვლა და გვლა დია,—
ვერცა⁸ თუ⁸ ნახეს⁸ მნახველი⁸ ღმრთისაგან დანაბადია!
ღუფაჲ შამშვრალნი მოვიდეს,—მათსავე⁹ გულსა ზადია...

1. კნ და დგ მისნი. 2. ასე C და ვახტ; G და I გამიძწარნეს. 3. კაკ¹ 101.2; აბ 72.2 და სხვ. მსიარულსა(?). 4. ასე C, F და ვახტ (შეად. აბ 72.3); D და G ველარამან მინეტარნეს; I ველარავინ გამახარნეს. 5. F მე ვერავინ გამახარნეს; I ველარამან უკუ-ყარნეს(?). 6. ასე F; სხვა კნ და დგ მიუთხრობელი. 7. ასე ინგ 116.1; ვარ. მათ. 8. I ვერც ნახეს მისი მნახავი; ვახტ ვერცა თუ ნახეს ნახული; უგ 116.3 ვერ ნახეს მისი მნახავი. 9. F მისავე.

66. ავთანდილ ჯდა მარტე ზაწ.ღლს, ეცვა ოდენ მართ¹ პერანგი, ოძღერდა და იზარებდა, წინა ედვა ერთი ჩანგი.— შემღვიოდა მას წინამე თინათინის მონა ზანგი, მლაგესენა: «გიბრძანებულ ტანი ალვა, პირი მანგი.»
67. ავთანდილს მიჰსვდა მღვსენა ხაქმისა ხანატრგლისა, ადგა და ეაბა ჩაიგვა მჯღობი ყოვლისა ტრგლისა, უსარის შეყრა ვარდისა, ბარ² ერთგან შეუყრეღლისა.— ამოა ტვრეტა ტურდისა, ხიანლე ხაყვარეღლისა!
68. ავთანდილ ლადი, უკადრი, შივა, არვისგან ჰრგსვერღდა. მას ნახავს, ვისთვის³ ვამთაგან გრემლი⁴ მრავალჯერ ხდენიღდა⁵.— იგი უებრე ქუშად ჯდა, ეღვისა მსგავსად შეყრღდა. მთვარესა მისთა შექთაგან უკენი გარდაჰღენიღდა.
69. გარ-გმულნი⁶ ტანსა ეძღვნეს ყარყუმნი უხაპირღნი, ებურნეს მოძლით რიფენი დახისა⁷ თქმად⁸ ხატიორნი⁹, ჰმჰყინოდგს მავნი წამწამნი გულისა გასაგმიორღნი; მას თვთრსა ყელსა ესვავენეს¹⁰ გრძლად თმანი არ-უგმიორღნი.
70. დაღრეჯით იყო მჯღღმარე მოწეულითა რიდიითა.— ავთანდილს უთსრა დაჯღღმა წყნარად, ცნღბითა მშვიდითა, მღნამან ხელნი¹¹ დაუდგნა¹², დაჯდა გრძალვით და რიდიითა. პარის-პირ პირსა უტვრეტდა ხავსე ლხინითა დიდიითა.
71. ქალმან უთსრა ხაუბარი გეკლუგ-ხიტყვაი¹³, არ დუხტირად, იტყვის: «თუღა აქანამდის ჩემგან მღრს ზარ დანამტირად¹⁴, მიგვირს¹⁵, მოვსვდა წამის-ყოფით¹⁶ ხაქმე ჩემგან¹⁷ ხაგჭვი¹⁸ რად!¹⁹— მავრა გითსრა პირველ ზვალმე²⁰ ხენი მე მკიორს რაგა ტირად:

1. C, F და G შას. 2. ენ და დგ არ. 3. ენ და დგ ვისთა. 4. F ცეცხლი. 5. F სდებოდა. 6. ენ და დგ გაძრცივილსა და სხვ. 7. G (შეად. კაკ¹ 112.2) ფასის თქმად გასაპიროღნი. 8. კაკ¹ 112.4 ეკიდნეს. 9. G სკამი დაუდგა. 10. ასე C (შეად. უგ 127.1); სხვა ენ და დგ კეკლუტ-სიტყვა. 11. C დასაპირად. 12. ასე ვახტ. და სხვ.; აბ 82.3 და უგ 127.3 გიკვირს. 13. C და ვახტ. წამის-ყოფად. 14. ასე ინგ. 127.3; ვარ. შენგან. 15. კაკ¹ 115.3 სახე პირად(?). 16. G ხოლმე.

72. გაგოვს, ოღეს შენ და როტანს მინდორს მკვიცი დაგეოცა.
 ყმა გენაზა უნელ ვინმე რომე ცრემლი მოგეოცა?—
 მასუკანით გონებამან მისმან ასრე დამამეოცა.—
 შენ ზურუკვი მონაზვასა, კიდით კიდე მოლაგე-ცა!¹
73. აქანამდის ნაუბარსა თუფა ვერას ვერ გეტყვია,
 მავრა მორით სიყვარული შენგან ჩემი შეპიტყვია.
 ვიცი, რომე განუწყვეილად თვალთათ² ცრემლი² ვისეტყვია,
 შეუპყრინარ სიყვარულსა, გული შენი დაუტყვია.
74. ასრე ვითხრა, ხამხაზური ჩემი გმართებს ამაღ ერად:
 ბირველ,—ყმა ხარ, გორციელი არვინა გყავს შენად ხწორად.
 მერმე,—ჩემი მიჯნური ხარ,—დახტურია,—არ ნატორაი,—
 წადი³, იგი მოყმე შებნე, ასლეს იყვს თუნდა მორად.
75. შენგან ჩემი სიყვარული ამით უფრე გაამყარე,
 რომე დამკხენ⁴ შეკირვება, ეშმა ბილწი ასაწყარე.
 გულსა გარგ⁵ საიმედო ია მღრვე, ვარდი ყარე.
 მერმე მოდი, ღომო, მზისა⁶,—შევეყრები, შემყარე⁷.
76. ხამხა მებნე წვლიწადსა იგი შენი ხამებარი,
 ჰმღვდ,—მოდი გამარჯვებით, მზიარულად მოუბარი,
 ვერა ჰმღვდ,—დავიჯერებ, იყვ თურე⁸ უჩინარი.
 კვავბი და დაუფრტკვნელი⁹ ვარდი დაგხვდე დაუშქნარი¹⁰
77. ფიცით ვითხრებ: შენგან კიდე თუ შევირთო რაგა ქმარი,—
 შენდა მღმზედეს გორციელი, ჩემთვის კაცად შენაქმარი,—
 სრულად მოვხწყდე სამოთხესა, ქვესკნელს ვიყვ დახანთქმარი!—
 შენი მკლვიდეს¹¹ სიყვარული, გულსა დანად¹² მასაქმარი!¹²—

1. ასე ინე 128.4; აბ 83.4 და სხვ. მოლაზო ცა. 2. ასე უგ 129.3; C თვალთა
 ცრემლი (შეად. კაკ¹ 117.3); ვახტ თვალთა ლაწვი. 3. C და ვახტ წა და. 4. ნ
 და ღვ დამისნა. 5. ვახტ აგრე (?). 6. ნ და ღვ მხესა (მზისა < მზისად). 7. C და
 ვახტ შემეყარე (შეად. კაკ¹ 119.4). 8. ვარ. თურმე. 9 C უფურტკვნელი. 10. კაკ¹
 120.4 არ დამქნარი. 11. ვარ. მკლევდეს. მკლავდეს. 12. ნ და ღვ დანა ასა-
 ქმარი.

78. კვლა შეჭვივებს ერთმანხურთსა, დააპირვს ესე პირი.
გახალდეს და გაამრავლეს საუბარი სიტყვა-კმირი.
გაადვილდა აქანამდის გარდევადა რაცა ჭირი.—
თუერთთა კბილთათ გამოქკრთების თეთრი ელვა ვითა ჭვირი...
79. ყმა წავიდა, ხომღრესა თუცა მისხა ვერ გახლემბდა.
უკუღმავე იხვივოდა, თვალთა რეტად აყლემბდა.
ბრძალსა სეტყვს და ვარდსა აზრებს, ტანსა მჭევრსა ათრთოლემბდა.
გული ჰქონდა გულისათვის, სიყვარულსა ავალემბდა.
80. ხაწლს დაწვა, ტირს, მტირალსა ცრემლი მწგლად გეცეგების,
ვითა ვერსვი ქარისაგან ირხევის და იკეცების,
რა მიჭრულნის, სიანღვევ საყვარლისა ეცეგების,
შეკრთის, დიდნი¹ დაიზანნის¹, მით პატეიო ეცეგების.—
81. მოშორვება საყვარლისა მას შეჭმნოდა მისად დაზოდ,
ცრემლსა ვითა მარგალიტსა² სწვიმს³ ვარდისა დასანაზოდ⁴.—
რა გათენდა, შეგვკანმა მისთა მჭვრეტთა ხალამაზოდ,
ცხენსა შეჯდა, გაემართა, დარბაზს მივა ხადარბაზოდ.
-
- 82 დარბაზს გჯიბი შეგზავნა,—მართ მისგან შენარღნია.—
შესთვალა: «გადრეგბ, მეცველ, შე ესე გამოივინია:
ყვეელი პირი მიწისა თქვენ ერმლითა დავიშინია,—
აწ. თუ ხჯღბს, ესე ამბავი ცნან რაცა გარემინია;
83. შე წავიდგ, მოვიარღ, ვილაშქრო და ვინაპირღ,
თინათინის გელმწიფობა⁵ მტერთა თქვენთა გულსა ვჭვმირღ,
მღრჩილ-ქმნილი⁶ გავასარღ, ურჩი ყველი ავარტირღ.
მღვენნი გკადრნე შედა-ზედა, არ ხალამი დავაპვირღ.»

1. ასე ინგ 140.4; სხვა დგ და გნ დიდი დაიზანნის. 2. G მარგალიტი. 3. ასე C, G და I (წვიმს); სხვა გნ და დგ ჰყრის. 4. C და I და სანაზოდ. 5. F პატრონობა. 6. F, G და I—ქმნილინი (შეად. კაკ¹ 129.3); C და ვახტ—ქნილთა.

84. მეფეხა ეთქვა ამისი დიადი მადრიელობა¹,—
 ებრძანა²: «ლომე, არა ჳკირს შენ ოძეა ვარდუგედელობა³.
 აწ მაგა შენხა თაოზირხა ჳგავხე შენივე ქველობა.
 წა, მაგრა მომხვდებ, რაღა ვქმნა, თუ სიმორისა ვრძელობა!»
85. ეშა შევიდა, თაყვანის-სცა, მადლი რამე მოაგხენა:
 «გელმწიფეც, მიგვირს, ქება რად ივაჯრეთ ჩემი თქვეწა!—
 აწ ნუთუშმა⁴ სიმორისა⁵ დმერთმან ბნელი გაპითენა,
 პირი თქვენი მსიარული მსიარუფხა გვლა შიხვენა!»
-
86. გამეღმართა ავთანდილ, მოყმე მენე, ლაღად მავალი.
 ოგ დღე ოარა, ღამეცა⁶ დღეს ზედა-წაჰრთო⁷ მრავალი.—
 იგია ლხინი ხელფიხა, იგია ნივთი დე ვალი,—
 არ მოხციღდების⁷ თინათინ მისი⁸ მას⁸,—მისგან მწვაე⁸ ალი⁸.
87. რა მივიდა⁹, სიხარული შიგან გაგდა სამეფცხა.
 მოგეგბნებს დიდებულნი, ძღვეცხა სძღკნიდებს იეფცხა¹⁰.—
 იგი პირ-მხე არ მოხციღდების სიარულხა სახწრადცხა.—
 მიწხვდებს მყოღნი მას წინაშე სიხარულხა სადაფცხა.
88. ქალაქი ჰქონდა შაგარი ხანაროდ ხანაპირცხა.
 გარე კლდე იყო,—გიაშობ ზღუდეხა უქვითვიროცა¹¹ —
 ყშამან მუნ დაჰყე ხაში დღე ამცხა ხანადიროცხა.
 გაზრდილი¹² მისი შერმადინ დაიხვა ხავაპირცხა.

1. მადრიელობა < მადლიერობა. 2. F, G და I უბრძანა (შეად. კაკ¹ 130.2).
 3. ა სე I: G და ვახტ კამდრეკელობა. 4. ნ და დგ ნუთუ კვლა. 5. კაკ¹ 131.3 კვლავ
 ნახვისა(?); უგ 145.3 კვლა ნახვითა. 6. უგ 147.2 ღამეცა დღეზედა წართო. 7. უგ
 147.4 არ მისცილდება; I მას არ მისცილდის; სხვა ნ და დგ არ მისცილდების.
 8. G მას. მისგან გულსა წვაეს ალი; I რაგინდ გზა ჰქონდეს სავალი; სხვა ნ და
 დგ მისი მას. ვისგან სწვაე(ს) ალი.—ჩვენგან აღდგენილი მწვაე < მწვაეი. 9. ინგ
 148.1 მოვიდა. 10. კაკ¹ 134.2 უფასოხა. 11. უქვითვიროცა > უქვითვიროცა (შე-
 ად. ნ და დგ). 12. G და G გამზრდელი; F ერდგული.

89. უბრძანა: «აჰა, შერმადინ, ამაღ მე შენგან მრცხვენიან,— ჩემნი ხაქმენი ყოველნი გგოდნიან, გაგივლენიან, მაგრა არ იგი აქამდის, რანიცა გრემლნი¹ მდენიან¹.— მე ვისგან მქენდეს პატიენი, აწ მახვე მოვლხენიან.
90. უბრძანა: «« მიგან ამბავი მის ყმისა დაჯარგულისა. მოხვიდე.—ხრულ-გქმნა მამინ-და შენი წადილი ვულისა: ქმარი არ მინდა უმენო², მომხვედესგა³ ხისა³ რგულისა⁴.»» მოძგა წაშალი გულისა, აქამდის დადაგულისა.
91. პირველ,—ყმა ვარ, წახლვა მინდა პატრენისა ხამხანურად.— გამს მეფეთა ერთგულდმა, ყოღა გვართებს ყმასა ყმურად.— შერმე,—გვცხლი დაუვსია, აღარა მწვავეს გულსა მურად.— გამს თუ გაგი არ შეუდრვეს ჭირსა⁵, დაშხვედეს⁵ მამადურად.—
92. ვართ უმოყვრგხნი მე და შენ ყოველთა პატრენ-ყმათასა. ამისთვის ვნუკავ სხენასა შენ ამა ჩემთა გამათასა: ჩემ-წილ დაგაგდებ პატრენად, თავადად ჩემთა⁶ სპათასა⁶.— ამა ხაქმესა ვერა ვიქმ მე განდობასა სხვათასა.
93. ლამქართა და დიდებულთა აღამქრებდი, შპატრენობდი⁷, დარბაზს კაცსა გაგზავნიდი და ამბავსა მათსა ხენობდი, წიგნსა სწერდი ჩემ მავიერ, უფახლსა ძღვენსა ხმღვენობდი.— აქა ხადმე არ-ყოფასა ჩემსა მათმგა რად აგრძნობდი!—

1. C და I ცრემლი მდენიან; G ცეცხლი მდებიან. 2. ასე აბ 104.3; ა. შა-
 ნიძე. ძვ. ქ. ენა და ლიტ., გვ. 130.3; ვარ. უშენოდ. 3. კაკ¹ 138.3 და უგ 153.3 მო-
 მხვედეს ხისაცა; სხვა დგ და ჯნ მომხვედების ხისა. 4. (ხისა) 'რგულისა < (ხისად)
 რგულისად. 5. ასე F, G და I; C და ვახტ ჭირს, მიუჯდეს (შეად. აბ 105.4).
 6. ასე G და I (შეად. აბ 106.3); C თავადად სხვათა ყმათასა(?); F თავადთა სხვა-
 თა ყმათაცა(?); ვახტ თავადად სხვათა სპათასა(?). 7. G ნაპირობდი (შეად.
 კაკ¹ 141.1).

94. ლაშქრობა და ნადირობა შენი ჩემსა დაასახე.—
 აქათ სამ წელ მომიგადე, ზვაშიადი შემინახე.)
 მე ნუთუშმა შემოვბრუნდი¹, ალვა ჩემი არ დაჰქნა ხე.)
 არ მოვბრუნდე, — მომიგლევე, მიტირე და მივაგლანე.)
95. მაშინ-ღა ჰგადრე შეფეხა არ-საქმე-სახურვალია:
 უამბე² ჩემი სიკვდილი, — იყავ მართ³ ვითა³ რვალია³:
 «მისწვდალ⁴ საქმე, რომელი ყოველთათვის გარდევალია.»
 გლანაკთა მიყვ სატურტლე, — ოქრო, ვენელი და თვალია⁵.
96. მაშინ უფრო მომეგმარე, ამისგანდა უფრო მტენდ-რე.—
 ნუთუ ადრე დაშივიწყე, — მახეხენბდე ზედა-ზედ-რე.—
 მტად გარგად დამიურვე ხული ჩემი, შეიფედრე.
 ზრდანი ჩემნი მოიგონენ, გული მენი მოიმედდრე.»
97. რა მონაშან⁶ მოისმინა, გაუკვირდა, შეუზარა⁷.
 თვალთათ⁸ ვითა ნაგუბარი⁸ ცრემლი ცხელი გარდმოღვარა¹⁰, —
 მოაგხენა: «უშენომან გულმან რათმცა¹¹ გაისარა!
 ვიგი რომე არ დახდგენი, მაგახ ვიმილი ამაღ არა.
98. ჩემად ნაცვლად დაგადეგებ, — ეხე სიტყვა რად¹² მიბრძანე!
 რაგვარა ვქმნა პატრონობა? რამე გიყვერე, რამე გიგვანე?
 შენ მარტობა გივინებდე, მემცა მიწა ვიაკვანე! —
 ხელბს, ორნივე გავრ პარნე ო, — წამოღყვები, წამიტანე!»

1. ვარ. შემოვბრუნდე. *) კაკ¹ 142.2: სპათა ჩემთა ეთავადე, საგელმწიფო
 შემინახე; 3: თუ სამ წლამდის არ მოვიდე, ზვაშიადი შემინახე; 4. კვლავ ნუთუ-
 მცა შემოვბრუნდე, ალვა ჩემი არ დაჰქნა ხე. 2. ასე G; I და დგ აცნობე. 3. G
 და დგ მართ ვითა მთრვალია; I ცრემლითა სველია. 4. G და I მიხვდა, თქვი;
 სხვა გნ და დგ მიჰხვდა-თქო. 5. ასე C და F; სხვა გნ და დგ რვალია. 6. C შერმა-
 დინ. 7. ასე C; სხვა გნ და დგ შეეზარა. 8. G თვალთა. 9. G საგუბარი(?); C და I
 მარგალიტი (შეად. აბ 111.2). 10. ასე C, G და I; სხვა გნ და დგ გარდმო(კ)ყარა.
 11. უიუ 174.3 რადმცა; უგ 160.3 რამცა. 12. ინგ 161.1 ვით.

99. ყმამან უთხრა: «მომისმინე, მართლად გითხრობ, არა ჭრეღად: რა მიჯნური ველთა¹ რბოდგხ, მარტო უნდა გასატრეღად.— მარგალიტი არვის მიჰხვდგხ უხახყიდლოდ, უვაჭრეღად.— კადი ცრუ და მოღალატე გამს ღახვრითა² დასატრეღად.—
100. ვისმცა ვუთხარ³ სვაშიადი?—შენგან კიდე არვინ ვარვა! უშნოხა პატრონობა⁴ ვის მივანდო, ვინ იქმს კარვა?!— ხანაპირლ⁵ გაამაგრე,—მტერმან ასლელ ვერ იბარვა! კვლა ნუთუშვა შემოვიქცე⁶, დემერთმან სრულად არ დამკარვა!
101. ფათერაკი⁷ სწორად მოჰგლავს ერთი იყოს თუნდა ახი. მარტოღობა ვერას⁸ მიწამს, მცვავს თუ ცისა ძალთა დახი.— აქათ სამ წელ არ მოვიდე, მამინ ვმართებხს გლოვა, ცლახი.— წიენსა მოგვემ,—გმორჩილებდგხ⁹ ვინცა იყოს ჩემი ხახი.
-
102. დაწერა ი.უ: «ჩემოდ ყმანო, გამწრდგენლ¹⁰ და სწვენო სწრიდენო, ერთგულენო და მიხანდენო, ამაწედან¹¹ გამოცდიდენო, თქვენ ჩემისა ხაწადლისა¹² მიდგემიდენო ვითა ჩრდილენო, წიენი ჩემი მოისმინეთ ყოვლენო ერთგან შემოცურიდენო!¹³
103. მიწამცა¹⁴ თქვენი ავთანდილ, იხმინეთ, ვიწვრ მე რახა,— თვით ვიქმ გელითა ჩემითა ამა წიენისა წერახა: გეტახა ხანსა ვარჩივე¹⁵ გაჭრა¹⁶ სმახა და მღერახა. პურად და საჭმლად¹⁷ მივენიდგე¹⁸ ჩემსა მშვილდხა და ცერახა.

1. ასე კაკ¹ 147,2 და უგ 162,2; ვარ. ველად. 2. C ლახერისა; F ლახვართა. 3. ასე C და G (შეად. აბ 114,1); სხვა გნ და ვახტ უთხრა (შეად. კაკ¹ 148,1). 4. C საპატრონო. 5. G საეელმწიფო. 6. G შემოვებრუნდე; სხვა გნ შემოვიქცე (შეად. კაკ¹ 148,4). 7. C და I განგებაა. 8. ვერას < ვერ-რას. 9. G და I გმორჩილობდენ (შეად. კაკ¹ 149,4 და უგ 164,4). 10. ასე C და D; F, G, I და ვახტ გაზრდიდენო; კაკ¹ 150,1 დაზრდიდენო. 11. ინგ 165,2 ამას ზედა. 12. ასე G; F ბრძანებისა; კაკ¹ 150,3 საწადისა. 13. ინგ 165,4 შემოხდიდენო. 14. ასე ვახტ (შეად. აბ 117,1); C, F, G და I მიწაცა (შეად. უგ 166,1). 15. ასე კაკ¹ 151,3; G ვარჩივენ; F ვარჩივენ; სხვა გნ და დგ ვირჩივე. ვარჩივენ (შეად. აბ 117,3). 16. F და G ჭირნი. 17. G სასმლად(?). 18. უგ 166,4 მივენდე.

104. ხაქმე რამე მიგ¹ თავისა-ზე-ხადმე-გარდხასვეწელი,
დავყო მარტოდ და დარიბად გხე² წლეული² მე წელი.
გემუდარები ამისთვის, ვარ თქვენი შემომსვეწელი³,
მე დამახვედრეთ ხამეფო მტერთაგან დაუღწელო.
105. მე შერმადინ დამიგდია ჩემად ნაგლად⁴,—პატრონობდეს,
ხიკვიდისა და⁵ ხიდვსლესა ხადამდისა ჩემსა⁶ ხენობდეს;
ყოვლთა⁷ მსვებერ მოვეფინდეს, ვარდის⁸ არ⁸ ზრვიდეს⁸, არ აჭნობდეს,
შემცოდესა⁹ ყველაგასა⁹ ვითა გვილსა¹⁰ დაადნობდეს.
106. თქვენა იცით,—გამიზრდია ვითა ძმა და ვითა შვილი,
ამას ასრე ჰმოდრხილობდით¹¹ არს¹² ვითამცა¹² ავთანდილი.
ბუკსა იკრას,—აქმნევინეთ ყოვლი ხაქმე ჩემგან¹³ ქმნილი.—
მე თუ დრომდის არ მოვიყფე, გლვო ვპართებს, არ ხაცილი.»
-
107. ესე წიგნი¹⁴ გაასრულა¹⁵ წყლიანმან და ხიტყვა-ნაზმა,
წელთა ოქრო შემოდირტყა, ხადარიბოდ შეგკაზმა¹⁶.
ბრძანა,—მინდორს შევჯდებოდ, ლამქარიცა¹⁷ დავერაზმა.
მასვე წამსა წამოვიდა, შინა ხანი არა დაზმა.
108. ბრძანა: «წადით ყველაგაი, აქა მეგვრედ¹⁸ არვინ მინა».
მღნებიცა მოიმორვა¹⁹, თავი გაითავისწინა.
მარტო გარე-შემობრუნდა, შამბი შიგან გაიბრძინა.—
მიწყვიც მიხად²⁰ ხაღონებლად მიხი მკლევლი თინათინ ა²¹...

1. მიც < მიძს. 2. G ეს წელიწადი (!). 3. F შემოხვეწილი. 4. ასე G და I;
სხვა ენ და დგ კერძად. 5. და=ან(უ)=მეგრ. დო. 6. I ჩემსას. 7. G ესე. 8. F ვარდ-
სა ზერიდეს (შეად. კაკ¹ 153,3); C ვარდსა სადმე. 9. G კაცსა თავის შემცოდე-
სა; I შემცოდესა შიშისაგან. 10. G ცვინსა. 11. F მსახურებდით. 12. ასე ინგ
169,2; აბ 128,2 არის ვითამც. 13. F მისგან. 14. G და ვახტ სიტყვა. 15. G და
ვახტ დაასრულა. 16. ასე G და I; F შეეკაზმა; აბ 121,2 მოეკაზმა. 17. F და G
ლაშქარიცა. 18. ასე F; სხვა ენ და დგ მომგრედ. 19. C და F მოიშორა. 20. F
ქქონდის. 21. აბ 122,4 თინათინა(?).

109. რა ლაშქართა ინადირეს და პატრონი მდიოთვალეს,
იგი პირ-მზე ვეღარ ნახეს¹, პირი მათი აფერ-მკრთალეს²,
მათსა დიდსა სიხარულსა სიმძიმით³ ანაცვალეს.—
ყოველგან⁴ რბოდეს სამებარად⁵ ვინცა იყო უცხენ-მალეს.
110. შერმადინ ერთგან⁶ შეყარნა⁷ ხასნი და დიდებულები,
ურვენა იგი უხტარი,—ამბავი მისი⁸, თქმულები.
რა მოისპინეს, ყველაი⁹ დარჩა გულ-დანაწყულები.
თავსა იგემდეს, არ იყო გული უგრემლო, ულები.
111. ყოველთა ჰკადრეს: «თუცა ყოფა ჩვენ უმისოდ გვეარმისცა,—
უშენცხა ხაჯდომი⁹ და⁹ ტახტი¹⁰ მისი¹⁰ ვისმცა მისცა!
განაღამცა გმორჩილობდით¹¹, თუ გვიბრძანე რაგა ვისცა!»—
იგი მონა იპატრონეს¹², ყველაკამან¹³ თაყვანის-ხცა.

1. ასე F და G; C I და ვახტ ჰპოეს (შეად. კაკ¹ 159,2); უგ 173,2 პოეს.
2. ასე F, G და I; სხვა გნ და დგ იფერმკრთალეს. 3. გნ და დგ სამძიმარი(?).
4. I ყოველგანით. 5. I სამებზნელად. 6. F ერთად შეყარა. 7. G და I მისგან. 8. კაკ¹
159,3 ყოველი. 9. I საკელმწიფო. 10. I ანუ ტახტი. 11. ასე C; I და ვახტ გმო-
რჩილობდეთ (შეად. კაკ¹ 160;3); F დაგმორჩილდეთ. 12. ასე F; სხვა გნ და დგ
აპატრონეს. 13. G და ყველაკამან.

II. კ ა რ ი შ ი ო რ ა ლ ი

ავთანდილის მიერ ქებნა და ნახვა ვეფხის-ტყავოსნისა.

ავთანდილის სიარული ქებნად ვეფხის-ტყავოსნისა.—ვეფხის-ტყავოსნის ხილვა ხატაელ ძმათა ჩვენებით.—მისლვა ავთანდილისა ვეფხის-ტყავოსნის ბინად, შეპყრობა მის მიერ ქალის ასშათისა და ცდა ვეფხის-ტყავოსნის ამბის მისგან შეტყობისა.—შეყრა ავთანდილისა და ვეფხის-ტყავოსნისა.—ინდოეთის ამირბარის ტარიელისა.

1. ავთანდილ იგი მინდორი ოთხ-აწვით¹ გარდაიარა.
დააგდო ზღვარი² არაბთა, სხვათ ზღვართა³ არე იარა.—
მავრა მის მხისა გაყრამან ხიფაცხლე გაუწიარა!
თქვა თუ: «მე მასმდა ვეახელ⁴, აწ ცხელსა ცრემლსა ვეფხი არა!»—
 2. მუნ ეძებს, ცრემლი⁵ მტირალსა⁶ ხდის ზღვათა შეხართავისად.
უნნდის ქვეყანა ტასტად და მკლავი ხადგებლად თავისად.
თქვის: «ხაყვარელე, მოგმორდი, გული მენ დაგრჩა, ვთქვა⁷ ვიხადე!
მუნთვის სიკვიდილი მყვადის ღწინად ჩემისა თავისად».
 3. ყოვლი ზირი ქვეყანისა მოვლო⁸ სრულად⁹, მოიარა,
ასრე რამე ცისა ქვეშე არ დაურჩა არე⁷ არა⁷,
მავრა იგი მის ამბისა⁸ მსმენელსაგა ვერ მომწვდარა!
ამაშიგან წელიწადი ხამი ხამ თვედ მიიყარა.
-
4. მას მომწვდა წვერი ხადგურად მადლისა მთისა დიდისა.
გამოჩნდა მუნით მინდორი ხავალი დღისა შვიდისა.
მის მთისა მიწსა წყალი დის არად⁹ ხანდღში გიდისა:
ღრვნითვე ტყესა შეეკრა ნაპირი წყლისა კიდისა.

1. I ოთხ-აწვი; სხვა ენ და დგ ოთხ-აწვით. 2. ვარ. მზღვარი, მზღვართა. 3. ასე C და D; F ვიახლე; I ვიახელ (კაკ¹ 162,4). 4. I ცრემლთა მტირალი; F ცრემლით მტირალსა; კაკ¹ 165,1 ცრემლი მტირალი. 5. F თქვა. 6. I სრულად მოვლო; G ერთობ სრულად. 7. ასე ინგ 182,2; სხვა დგ და ენ არ იარა. 8. F და I ამბავსა. 9. ასე F, G და I (შეად. უგ 184,3; უიუ 203,3); სხვა ენ და დგ არათ (შეად. აბ 132,3).

5. ხაფინგბელი შექმნა, დადგა¹ ხაქმისა¹ მრჩეველად.
თქვა: «თუ დავბრუნდე, — ეზღი ხანი რად დავყავ მე ველად?
ჩემსა რა ვკადრო მნათობსა, — ვიყავ² რად² დღეთა მღვეველად, —
მისი ვერა ვცან³ ჭორადნა⁴, ვარ ვისთა გზათა მკვეველად?!
 6. თუ არ დავბრუნდე, ხაფინგბად დავყვენე სხვანიცა ხანანი,
რამელსა ვეძებ ვერა ვცნენ⁵ ამბავნი მე მისთანანი,
დრო გარდაუწყდეს შერმადინს, მიწვედენ⁶ დაწვისა ბანანი,
მივიდეს, ჰკადრნეს⁷ მგდესა ხაქმენი დასაგვანანი,
 7. უამბებს ჩემი ხიკვდილი⁸, თვით ჩემგან დავედრებულო,
მათ შექმნან გლეჯა, ტირილი, ქმნან ხაქმე გამწარებულო, —
მერმე მივიდე ცოდნალი, სხვაგან მე ხადმე რებულო?!» —
ამას იფინებს ტირილით გინება-შეიწრებულო. —
 8. მღბრუნება დააპირა, სულთ-თქვანა, მერმე ივავლასა.
მას მინდორსა დაეპართა, გზა თვალთა გამოვასა. —
თვესა გრთსა სულიერი კაცი არსად არ ენასა, —
მეცნი იყვნეს⁹ სამინგლნი, მავრა არა შეუწასა¹⁰.
-
9. თუცა მეცე-ქმნილი ავთანდილ გულ-ამოხკვნით და კვნესით ა,
ევრეცა ჭამა მოუნდის ადამის ტომთა წესითა. —
იხრითა მოვლა¹¹ ნადირი, რღბტომის-მკლავს-ღურამეს-ითა,
შამბისა პირსა გარდაცა, გეყნლი დააგნო კვესითა.
 10. გნენსა მისცა ხაძვარი ვირე მწვაენი¹² შეიწოდეს.
ექვსნი რამე გნენცხანნი, ნასა¹³, მისკენ მივიდოდეს¹⁴.
თქვა თუ: ჰგვანან მკვებრეთა, თვარა¹⁵ გარვი რამც იცოდეს!
აქა კაცი გორციელი, ვაქც¹⁶, ყოფილა არაოდეს!»

1. F ადგა თავისა. 2. G რად ვიყავ. 3. ასე F, G და I; ვახტ. ვსცნა (შეად-
აბ 133.4; ვცნა). 4. G ჭორადაც; ვახტ ჭორნიცა. 5. ასე უგ 187.2; სხვა დგ და გნ
ვცნენ. 6. ასე C და D; F და I მიხედეს; ვახტ შერჩეს (შეად. აბ 134.3). 7. ასე
უგ 187.4; აბ 134.4; კაკ¹ 170.4 და ჭიჭ 206.4 ჰკადროს. 8. F ამბავი. 9. G იყვენს.
10. F და I შეუწასა. 11. გნ და დგ მო(კ)კლის(?). 12. ასე C; სხვა გნ და დგ მწ-
ვადი. 13. ასე აბ 138.2; G და I ნახნა. 14. G და I მიდიოდეს (შეად. კაკ¹ 177.2).
15. ვარ. თვარე. თვარამ. 16. ასე ინგ 196.4; სხვა დგ და გნ კვლა.

11. გელთა ჰქონდა მშვილდი-ისარი¹, მათჳს² მივა მიღარული³.
ერთა კაცთა წვეროხანთა ყმა⁴ მოჰყვანდა უწევრული;
თავსა იყო დაკოდელი, შეებნიდა ხისხლსა გული.
ტიროდეს და იტირვოდეს, ცოტა ედგა მას, გლახ, ხული.
12. უყვილა თუ: «ძმანო, ვინ ხართ?—მეკობრეთა დაგამსგავსენ!»⁵
მათ მიუღეს: «დაჯიყინარდი, გვიშველე რა, ციცილდი ავსენ»;
ვერა გვარეო, მოგვიძტკივნე⁷, ჳირნი⁸ ჳირით⁸ მოგვი-ავსენ⁹,
სატირელნი¹⁰ მოგვიტირენ, დაწვნი შექ რა დაისავსენ¹¹».
13. ავთანდილ მიდგა, ებუნა მათ კაცთა გულ-მდუღარეთა.
მათ უთხრეს მათი ამბავი, ტიროლით მოღუბარეთა:
«ჩვენ ვართო ძმანი სამნივე, მით ვიდენთ ცრემლთა მწარეთა.—
დია გვაქვს ცისე-ქალაქი სატაგთს არგ-მარგთა».
14. კარგი გვესმა ხანადირო, ნადირობას წამოვედით.
გვეყვს ლამქარნი უთვალავნი; წყლისა პირსა გარდავედით;
ხანადირო მოვეყვინა, თვესა ერთსა არ²¹ წავედით¹²;
ვაოცეთ¹³ მგელი¹³ უსაზომო¹³ მინდორნი და მთით და ქედით.
15. ჩვენ ხამთა ძმათა ჩვენთანა მესროლნი დავაწნილენით,
მით ერთმანერთსა სამნივე ჩვენ კიდე დავუცილენით:
«შე უკეთ მოვჰგლავ¹⁴, შე გჯობო».—ხიტყვანი ვავაქილენით.
ვერ გავაჩინეთ მართალი, ვისარჩლეთ, ვითაგილენით.

1. C, D, F და ვახტ. ისარ-მშვილდი. 2. ვარ. მათკე. 3. გნ და დგ მხიარუ-
ლი(?). 4. C, D, G და I ძმა. 5. ვარ. დაგამსგავსე. 6. ვარ. ავსე. 7. ასე აბ 140,3;
C, F და I მოგვიძატენ; ვახტ მოგვიტირენ. 8. ასე G; ვახტ ჳირი ჳირით (შე-
ად. კაკ¹ 179,3; აბ 140,3; ჳიჳ 218,3); F და G ჳირი ჳირსა; I ჳირნი ჳირთა (შეად-
უგ 198,3). 9. ვარ. მოგვისავსე. 10. ასე ვახტ (შეად. გნ და დგ); F სატირალი.
11. ვარ. დაიზავსე; კაკ¹ 179,4 დაიზავსე; F დაიზავსენ(?); ინგ 198,4 დაიზავსენ.
12. F, G და I აქა ვდექით. ვდეგით (შეად. კაკ¹ 181,3). 13. ასე F (შეად. აბ 142,4);
C, D და I ვაოცდით მგელსა უსაზომსა; G ვაოცეთ მგელი უსაზომო. 14. C
მოვჰკალ.

16. დღეს აკვარენით ღამქარნი, ხავსენი ირმის ტყავითა.
ვთქვით: «ვაგაჩინდო მართალი, ვინ ვჯღობ თავისა მკლავითა:
თავსა ვეახლნეთ მარტენი, დავდევთ თავისა¹-თავითა,
თვით-დანახულსა მოვჭკვიდეთ², ნუ ვესვრით³ დამნახავითა.»
17. ჩვენ ვიახლენით სამთავე ხამნივე⁴ შეაბჯრენია⁴.
ღამქართა წახლვა ვუბრძანეთ,—ვართ⁵ არას მოაზრენია!
მღვინადირეთ შინდორი, იხი ტყენი და ღრენია.
დავადგეთ მკეცი, მფრინველი არცა⁶ ზე⁶-გარდავდვრენია!
18. ანახდად მღვმე გამოჩნდა გუმტი, პირ-გამქუშავია.
ზედან ჯდა მავსა ტაიჭსა,—მერანი რამე შავია!
თავსა და ტანსა გომსა გარე თმა-ვეფსის-ტყავია.—
ჯერთ მისი მსგავსი მკნებე⁷ კანთაგან უნახავია!
19. ვუჭვრიტეთ, მისთა ვლვათა შექნი ძლივ განვიცადენით.
ვთქვით თუ: მშეად ქვეყანად, ნუ ვიუბნებთ⁸—გად⁹—გნით⁹?
მისი მოვვინდა შეაყრღბა, ვჭკადრგთ და შევეცადენით.
ასრე ხულთ-თქვით და ვაგბით მით ვართ, ცრემლისა¹⁰ წადენით¹⁰.
20. მე უხუცესმან უმცროსთა გავი დავხოსოვე ქიწნებით.
ჩემმან შემდეგმან¹¹ ტაიჭი მისი მით აქვ გხენებით.
ამან მართ ღდენ მორგენა გვითხრა¹²,—ვევაღლეთ¹³, ვენებით¹⁴.
მოვჭმართეთ. იგი ავრევე წყნარად შივა და მვენებით.

1. C მართ ღდენ. 2. ვარ. მოვკლევდით. 3. C. ვისრით. 4. C სამნი შეაბ-
ჯარენია. 5. აბ 145.2 და სხვ. მით; ინგ 203.2 მართ. 6. C რაცა ზედ. 7. ასე C
(შეად. აბ 146.4); F და G შვენებით. 8. ან და დგ ვეუბნებით. 9. კაკ¹ 186.2 ცა-
დენით. 10. უგ ... დადენით; ვახტ და ინგ 205.4 ცრემლისაცა დენით. 11. C შე-
დეგმან (შეად. აბ 148.2). 12. ასე F (შეად. კაკ¹ 187.3 და უგ 206.3); სხვა ან და დგ
გვთხოვა. 13. ასე ჭიჭ 226.3; G და I უაღეთ (შეად. კაკ¹ 187.3; აბ 148.3); უგ
206.3 ვუაღეთ; C და D უაღლეთ; F უთვაღეთ. 14. F, G და I ჩვენ ნებით (შეად.
აბ 148.3); C და D ჩვენ ებით (?); უგ 206.3 ჩვენებით.

21. ბრელმან ლალსა გარეულმან ვარდნი თხელნი ანატიფნა.
 იგი ტკბილნი ვინებანი ჩვენნი¹ მეტად განამყიდნა².
 არ ავვისუნა, არცა დაგვსუნა³, ყოლა არად ამოგვკრიფნა,
 მისნი მკვასვდ მოუბარნი მათრავითა შეგვაშწიფნა.
22. უმერლესსა მძასა მივევით, უფრლხნი⁴ გავეწიფენიო⁵.
 გული მოჰკიდა, — დადგეო! — ესეცა⁶ ჰკადრა კიდ ენით.
 მან გრმალსა გული არ მიჰყელ, ჩვენ ამაღ გავკვიდენით⁷. —
 თავსა გარდაჰკრა მათრავი, ვნახეთ სისხლისა კი დენით!
23. მით ერთითა მათრავითა თავი ასრე გარდაჰტორიწა, —
 ვითა მკვდარი უსულელ ქმნა, ვითა მიწა დაამიწა! —
 მისი რახმე მკადრებელი მოამდაბლა⁸, მოამიწა⁹.
 თვალთა წინა წაგვივიდა ლალი, გუშტი, ამაყი, წა! —
24. აღარ დაბრუნდა, წავიდა წყნარად და აღუქარებლად. —
 აგერა მივა, ნახელ, იგი მხეებურ და მშთვარებლად! —
 შორს უჩვენებდეს ავთანდილს მტირალნი გაუზარებლად.
 ოდენ ჩნდა შავი ტაიჭი მისი, მის მშისა მარგებლად. —
25. აჰა მიჰხვდა ავთანდილსა დაწვთა ცრემლით არ დათოვრა,
 რათგან ცუდად არ წაუკდა მას ესოში გარეთ ყოვნა. —
 კაცსა მიჰხვდეს ხაწადელი, — რას ეძებდა¹⁰, უნდა¹¹ პოვნა.
 მამინ მისგან აღარა გამს გარდახრულთა ჳირთა გხოვნა. —
26. უთხრა თუ: «მმანო, ვარ ვინმე ღარიბი უადგილოცა.
 მე იშა ყმისა ხამებრად მოვშორდი ხაგანრდილოცა.
 აწ თქვენგან მივჰხვდი ხაქმესა ყოლა¹² არ ხაადგილოცა.
 დმერთიმგა ნურას ნუღარ იქმს თქვენსა ხადალრეჯილოცა!»¹³

1. გნ და დგ ჩვენთვის. 2. აბ 149,2 გააყიდნა; ინგ 207,2 გაამყიდნა. 3. C
 დაგვსუნა. 4. ასე კაკ² 186,1; სხვა დკ და გნ უფროსსა(?) 5. ინგ 208,1 არ ვეკიდე-
 ნით; სხვა გნ და დგ დავეზიდენით(?) 6. ინგ 208,2 ესოდენ. 7. გნ და დგ დავერი-
 დენით. 8. C მოიმდაბლა. 9. C ამიწა. 10. გნ და დგ ეძებდეს. 11. C მისი. 12. კაკ¹
 193,3 ძნელსა. 13. გნ და დგ დასალრეჯილოსა(?).

27. ვითა მე მივჰხვდი წადილსა ჩემის გულისა, ნებასა,
აგრემგა ღმერთი ნურას იქმს ძმისა თქვენიხა ვნებასა!—
უჩვენა მიხი ხადღომი: «მიდითღ ნება-ნებასა,
ჩრდილსა გარდახვით, მამურაღნი¹ მიეცით მოხვეწებასა».—
28. ესე უთხრა და წავიდა, ცხენი გაქუხლა დეწითა,
ვითა გავასი გაღრინდა, რა² გაშვებული² ხეწით² ა²,
ან მთვარე მზისა შემყრელი,—მზე³ ხინათლით³ ა³ ხეწითა³.—
დაივხო გეცხლი შემწველი მისითა მან მიხეწითა!—
-
29. მიეწურა, იგონებდა, ახლც შეყრა ვითა ავცხ:
«ხაუბარმან უმეცარმან შმაგი უღრო გაამშავცხ!
გამხ, თუ გაცმან გონიერმან მნელი ხაქმე გამიავცხ,
არ ხიწყნარე გონებობსა მოიძულცხ⁴, მოიძავცხ.
30. რათგან იხი არის ხადმე უცნობღდ და ისრე რეტად,
რომე კაცსა არ მიუშვებს ხაუბრად და მისად ჭვრეტად,
მივეწვი,—შევიყრებით ერთმანერთის გემა-ჟღერად,
ანუ მომკლავც⁵, ანუ მოვჰკლავ⁶... და⁷ იძალავც⁷ მერის-მეტად.
31. დღისით ვლეს და ხაღამღ-ჟამს გამიღუნდეს დიდნი კლდენი.
კლდეთა შიგან ქვაბნი იყვენცხ, ძირსა⁸ წყალი ჩანადენი.
წყლისა პირსა არ ითქმდღა მამში იყო თუ რახდენი⁹.
ხე დიდღრნი¹⁰, თვალ-უწვდომი¹¹, მაღლა კლდემდის ანაყრდენი.
32. მან ყმამან ქვაბსა მიჰმართა, გავლნა წყალნი და ტყენია¹².
ავთანდილ ცხენსა გარდაგდა, მონასნა დიდნი ხენია,
მას ხედღა ჭვრეტად გავიდა, ძირსა დაბაა ცხენია.
მუნით უჭვრეტღა,—იგი ყმა მივა¹³ ცრემლ-მინადენია.

1. C მაშვრალი (შეად. კაკ¹ 194.4). 2. გნ და დგ არ გაშვებული ხეწითა(?).
3. გნ და დგ მზე სინათლითა ხეწითა. 4. C მოიძულვოს. 5. C მომკლავც. 6. C
მომკლავც. 7. კაკ¹ 197.4 დავიკარგვით(?). 8. C პირსა. 9. ვარ. რამდენი. 10. C
დიდღრუნ. 11. C თვალ-უწვდომი; აბ 159.4 თვალ-უწვდომი. 12. აბ. 160.1 და სხვ.
კლდენია. 13. C მისდის; კაკ¹ 201.4 შეტად.

33. რა ტყენი გავლნა მან ყმაჰან, მღვიმის ვეფხის ტყავითა,
ქვაბისა¹ კარსა¹ გამოდგა ქალი ჯუბითა შავითა,
ატირდა მადლად, ცრემლითა ზღვათაგა შესართავითა.
იგი ყმა ნუნსა გარდაგდა, ყელსა მღუჭდელ მკლავითა.
34. იგი ტვერი გაგვიძრა დანაგლეჯსა შათსა თმასა!
ერთმანერთსა ესვევოდეს ყმა ქალსა და ქალი ყმასა.
იხანდიან, მოხტქიდიან, მოხცემდიან კლდენი ემასა.—
ავთანდილ სჯვრეტს გაკვირვებით შათსა ცვრე ქვევა-შმასა.
35. ხული დაიღო მან ქალმან, დათმო გულისა წყლულობა,
ქვაბს შვიყვანა ტაიჭი, მოჭადა აღკანშულობა,
მას ყმასა შეჭესნა, შეიღო აბჯრისა წელ-მორტყმულობა.
შინა შევიდეს, მას დღესა გარდაგდა გამოხრულობა.
-
36. ავთანდილს უკვირს,—ამბავი იხი თუ ვნნაღ მე რითა?!—
გათენდა, ქალი გამოდგა² მღვილი მათვე ფერითა,
შავსა აუდგა ლაგამი, სწმედდა რიფისა წვერითა,
შეკანმა, მიაქვს აბჯარი წყნარად, არ რამე ჩხერითა.
37. ავთანდილ ახლავ კვლა ნაზა ხანე მისავე გაცისა:
ულვამ. აშლილი, წვერ-გამო,—ნუ თუ მშეაღ, თქვა, ცისა!—
ეყნობს ხული³ ალვისა, ქართაგან მონატაცისა.—
ასრე უჩნს მკვლევა ღვმისა მართ ვითა ღვმისა ვაცისა!⁴
38. მახვე გზასა წამოვიდა რამე გუშინ შეგარა.
შამში გავლო, გაემორა, თავი მინდორს გააგარა.—
ავთანდილ სჯვრეტს გაკვირვებით, შალვით,—ხეხა მღეღარა.
თქვა თუ: «ღმერთმან ესე ხაქმე მტრად გარგად მომიგარა!»—

1. F მათ ქვაბთა კართა. 2. კაკ¹ 205.2 გარდმოდგა. 3. აბ 166.3 ს-უნი. 4. F კატისა; კაკ¹ 207.4 კაცისა.

39. ჩამოვიდა, ცხენი აგხნა მისგან სეხა გამომბული,
 შედარ შეჯდა, გაემართა. ქვაბი იყო კარ-განსმული¹,
 მუნით ქალი გამოიტრა გულ-მდუღარე, ცრემლ-დახსმული,
 ეგონა თუ დაბრუნდაო პირი ვარდი, ბრელ-ბაკმული².
40. ვერ იგნა, ხანე არ ჰგვანდა მიხი მის ყმისა ხანგხა,
 ფიგნლად გაიქცა, მიჰმართა წახილით გლდებსა და სეხა,
 ყმა გარდაიტრა, დააბა ვითა კაკაბი მანგხა,
 გამახ ხეგმდეს კლდენი ქალისა წახილსა მუნ ერთ-ხანგხა.
41. მახ ყმასა თავი არ მიხგა, ჰვრეტადგა ებილწებოდა,
 ვითა კაკაბი არწივსა ქვეშე მიდამო მრწებოდა³,
 ტარიელს ვისმე უწახდა მწედე, თუცა არ ემწებოდა!
 ავთანდილ მუგლთა უყრიდა, თითითა ეხვეწებოდა.
42. ეტყოდა: «სულე, რამე გიყავ, კაცი ვარ, ადამიანი!
 უფერო-ქმნილნი მინანვახ ვარდინი და იხი იაწი,—
 მიხი რამ მითხარ,—ვინ არის ტან-ხარო, პირ-ბაკმიანი?
 ხსვად არახ გიხაჰ⁴, ნუ გემის, ნუ ყივო ავრე გმიანი!»
43. ქალი ეტყოდა ტირილით,—ხარჩელი უგავს ბრჭელასა:
 «თუ არ მშავი ხარ, დამეგებენ,—მშავი ხარ, მდვი ცნობასა!
 აწ შეტად მნგლსა ხაქმესა მნუგავ⁵ ადვილად თხრობასა!
 ნუღად ნუ ხგდები⁶, ნუ ელი მავა ამბისა მნობასა!»⁷
44. კვლავა ჰოთხა შენარობით, მღუყარნა მუგლნი წინა,
 წავრა გერა⁸ ვერ დაჰყარა, მუდარობა მოეწყინა,
 პირსა შედარ გაგელისდა, თვალთა ხისხლი მოეფინა,
 ადგა, თმითა⁹ წამოწიგნა, ყელსა დანა დააბრჯინა.

1. C კარ-განსმული. 2. ასე C; F, G და I ფერ-ბაკმული. 3. C წრწებოდა; კაკ¹ 212.2 კრთებოდა. 4. ინგ 233.4 გკადრებ. 5. ვარ. მნუგევე. 6. ვარ. სცთები. 7. C ცნობასა. 8. ვერა < ვერ-რა. 9. თმათა.

45. ვერე უთხრა: მე ვსლმი ჯავრი ვითა შეგარჩინელ?!
 რაკვარა თუ აპარირელ, ცრემლი ეღუდად დამადინელ!
 გიჯღობს შითხრა, ამის მერტი მართ არღარა არ გაწყინელ,
 თვარა ღმერთმან მტერი ჩემი მოვლას, ვითა მოვგაკვიინელ!»
46. ქალმან უთხრა: «ვეე ღღენე მოივღენე მეტად ავი:
 თუ არ მომვლავ, არ მოვკვედები, მრთელი ვარ და მოუკლავი.
 რად რა ვითხრა, ხადამდისცა ვიყელ ჭირთა უნახავი!
 კვლა თუ მომვლა, ხახაუბრედ აღარ მედგას¹ ზეინან თავი.—
47. ჩემი ხიკვდილი შენ ჩეჰად პარტიჟად ნურად გგონია,
 შით რღმე დამგხნი ტირილხა, შემჰრების ცრემლთა ღღონია.
 ჩალად მიჩნხ ყოვლი სოფელი, მისთვისვე შემოიწონია!—
 ვერ გიგნობ, ვინ ხარ, ვის ვითხრნე² სიტყვანი მიხანდღონია!»
48. ყმაშან თქვა თუ: «არ ეგების აწ ამიხი ახრე თქმევა.
 სხვახა³ რასმე⁴ მოვღენება⁵ ხჯღობს, ხაქმისა გამორჩევა».—
 გაუშვა და ცალკე დაჯდა, ტირხ, დაუწყელ⁶ ცრემლთა დრქკვევა.
 ქალხა უთხრა: «გაგათისხე, აწ არ⁷ ვიცი⁸, ვით დავრჩე, ვა!»
49. ქალი დაუჯდა გუმტ-გვარად, ქუმობს ჯგრთ არ დამტგბარია,
 ავთანდილ ქვე-ხის ტირილად აღარას მოუბარია.—
 ვარდისა ბაღხა მოვუბნა ცრემლისა ნაგუბარია⁹.—
 კვლა იქათ ქალი ატირდა მისთვის გულ-ნაღმობარია.—
50. ყმა შტირალი შეგებრალა, აჰად ცხელნი ცრემლნი ევარნა,
 შავრა უჯდა უცხობ უცხოდ, არ ბაგენი აუბარნა.
 ყმაშან ნნა⁷ თუ.—გღენებანი ჩქარნი ჩემთვის დააწყნარნა!—
 ცრემლ-დგინილი შეგხვეწა, ადგა, მუგლნი მოუყარნა.

1. ასე C (შეად. უგ 240.4); სხვა გნ და დგ შებახ. 2. ასე ინგ 242.4; სხვა გნ და დგ გითხრა(?). 3. ასე C; კაკ¹ 222,2 სხვისა რასმე მოგვარება; სხვა გნ და დგ სხვახა რასმე მოკვიგონებ. 4. C და იწყელ; კაკ¹ 222,3 დაიწყელ. 5. C ესე თქვი. 6. გნ და დგ საგუბარია(?). 7. კაკ¹ 224.3 თქვა.

51. უთხრა: «ვიცი, აღარ ვარგხარ შენ¹ აწ¹ ჩემად¹ დასადობლად².
გავარისხე, დარწმობილვარ³ დარბად და ამაღ ობლად.
აწ ვერცა თავი ჩემი დამიც⁴ შენდა დახანდობლად.
ამად რაღმე შეცდოება მვიდგეტ თქმულა შეხანდობლად.
52. თავი ჩემი ხამხასურად თუცა ავად მოვაწონე.—
მიჯნულისა შებრალება გამს, გხეცა გაივინე!
სხვაგნით ყოველნით უდონდ ვარ, არგინ⁵ არის ჩემი დონე.—
ხელთა მოვწემ ზულისათვის, სხვა მტრებმა რა გაქონე!
53. ვარ მიჯნური ხელი ვინმე გაუმლებლად⁶ ხელთა-დგომისად,
ჩემმან მხემან გამომგზავნა სამებარად⁷ იმა ყმისად.—
დრუბელიცა ვერ მიწვედების მე მიხრულვარ ხად⁸ ამისად!⁹—
გულნი⁹ თქვენნი⁹ მიპოვნიან⁹—მისი შენად¹⁰, შენი მისად.
54. მისი ხანე გულსა ჩემსა სატად ახრე გამოვსატე,
ვისთვის¹¹ ხელმან, გამოტრილმან ღზინი ჩემი ვააქატე.—
ღრისაგან ერთი მიყავ, —ტყვე¹²-მქმენ¹² ანუ მათარე,
ან მაცდევსლე, ანუ მომკალ, ჭირი ჭირსა მომომატე!»
55. ქალმან უთხრა ყმახა სიტყვა პირველისგან უამეხი:
ვეფ დონე¹³ მოივინე დია რამე უკეთესი:
წედან ხაქმე მტერობისა გულსა ჩემსა შთამოხთესი¹⁴,
აწ მოვყარე ვიპოვნივარ, დისაგანცა უფრო დესი.

1. აბ 181.1 შენ აწ ჩემდა; კაკ¹ 225.1 შენ ჩემისა. 2. უიკ 271.1 დად სანდობლად; აბ 181.1 და კაკ¹ 225.1 დასანდობლად; C დასანდობლად. 3. C დავარჩომილვარ; სხვა ბნ და დგ დავარჩომივარ. 4. დამიკ<დამიძს. 5. ინგ 247.3 შენგნით. 6. F, G და I გაუძლობლად(!); კაკ¹ 229.1 გაუწყვეტლად(?). 7. C საძებნელად. 8. უგ 250.3 სადა, მი—, სად; კაკ¹ 229.3 სადა ვლისად(!). 9. G და ვახტ გული შენი მიპოვნიცა; სხვა ბნ და დგ გული თქვენი მიპოვნიცა. 10. უგ 254.4 და კაკ¹ 229.4 შენდა. 11. ბნ და დგ მისთვის. 12. C ტყვედ-მქმენ; კაკ¹ 230.3 ტყვე მყავ. 13. C სიტყვა (შეად. უგ 252.2). 14. ვარ. ჩამო(ს)თესი.

56. აწ რაგა ვითხრა თუ ამა საქმესა დამძღვრნილდებო, რახაგა ექებ.—მიწხვედები უცილოდ, არ ახცილდები. თუ არ მომიხსენ, ვერ ჰხლავებ, რაზომცა¹ გრემლხა ჰმილდები, მღვწეუდების მღერვა ხოფლისა, მღვწეუბი², ვადახწნილდები³».
57. ყმაშან უთხრა: «ვეუ საქმე ამას ჰგავხლ, არა სხვახა: ღრნი ვაგნი მივიღლდებ⁴ საღაურნი საღმე ვხახა. უკანაშან წინა ნახა ჩავარდნილი შიგან ჭახა. შედ შიადგა⁵, ჩაჰყოფდა, ტირხ, იხახის ვაგლას-ვახა.
58. ვერე უთხრა: «ამხანავლ, იყავ შად⁶, მომიცდიდე, ვაგლ თოჯთა მოხასვმელად, მწადხლ თუგა⁷ ამღვწიდე.» მას ქვეშეთხა ვაგინა, ვაუკვირდა მერად კიდე, შემღვწივლა: «არ გელდდე,—ხად ვაგექვე. ხად წავიდე?»
59. აწ, დად, შენთა გელთაა ჩემი საბელი ყელისა. სხვად, უღღრდა უშენოდ ჩემგან აღღვრება გელისა. რახაგა მიხამ, შენ იგი, შენ ხარ წამალი შელისა. თვარ ვიხმგა გქმნა გვარლითა⁸ შგვრვა თავისა მრთელისა!»
60. ქალმან უთხრა: «მოქეწონა, ყმალ, შენი ნაუბარი. ხარ უცილოდ გარვი ვინმე მოყმე, ბრძენთა საქემბარი.— ხარ⁹ ვინათგან⁹ აქანამდის შაგა ჭირთა დამთმემბარი,— რაგა ვითხრა მოქმის¹⁰ინე,—გიმოვრნია¹⁰ ხამემბარი!
61. ვითხრებ¹⁰, თუ გოდინა გწადიან ჩვენისა¹¹ შენ ხასელისა: ტაროელ არის ხასელი ამა მოყმისა წელისა. მე ახმათ მქვიან, რამელხა წვა შაქვს¹² გენწლისა გწელისა. ხულთ-დგმა¹³ ხულთ-თქვმისა გვერისა, შამა თუ არ ერთეკელისა.

1. < რაზომ-მცა. 2. ინგ 254.4 საქმესა; სხვა დგ და ენ მოჰკვდები. 3. ასე კაკ¹ 233.2; სხვა დგ და ენ მიდიოდეს. 4. კაკ¹ 233.4 წაადგა. 5. ენ და დგ მანდა. 6. ინგ 256.2 თუმცა (?). 7. G და ვაბტ გორლითა; I გურგალეით. 8. ასე C (შე-ად. უგ 258.3 და კაკ¹ 236.3). 9. ასე C (შეად. უგ 258.4 და კაკ¹ 236.4); სხვა ენ და დგ გიპოვნივარ. 10. ინგ 260.1 ვითხრა. 11. C მისისა. 12. კაკ¹ 237.3 მკირს; ინგ 260.3 მკლავს. 13. ენ და დგ ხულთქმა, ხულთ-თქმა (!).

62. ამას გვედრებ,—მოვიცადო, თავი სხვაგან არსად არღ.
რა მოვიდეს, შევესვეწო, ხეთუ ვით¹ რა¹ მოვაგვარო,—
ერთმანერთსა შეგამგნნგ, თავი შენი შევაყვარო,
თვით ვიამბოვ საქმე მისი, ხაყვარგლსა გაახარო.
63. ქალსა ყმაშან მოღუსმინა, დაჰმღორჩილდა, დაჰართო ნება.
ამაზედან² მოიხგდეს³,—გვევით ესმა ჩხაპუნება,
მთვარე წყალსა გამოხრული ნახეს⁴,—მუქთა მოფინება⁵
უკუ-ჰრიდეს, აღარა ქმნეს მუნ ხანისა დაყვინება.
64. ქალმან უთხრა: «ყმაღ, ღმერთმან მოვგა ჟამად რაღა გინა,
მაგრა თავი უჩინო ქმენ, დამალული იყავ შინა.
იმა ყმისა მგუნებლე გორციელი არავინ ა!
ჩეთუ⁶ ვით⁶ რა⁶ მოვაგვარო,—შენი ნახვა არ ეწყინა.»
-
65. ავთანდილ ქვაბსა⁷ დამალა⁷ ქალმან⁷,—მალვითა⁷ ძალითა.—
იგი ყმა ნუნენსა გართავდა, შეენოდა კაპარტ-გრმალითა.
ატირდეს მალღად, ცრემლითა ზღვათადა შესამალითა.—
ავთანდილ ხარკმლით უკვრეტდა ჭვრტითა იდუშალითა.—
66. ამარტის ღვრად შეგვალა ბრღლი ცრემლითა⁸ ბანამან.
დიდ-ხანს იტირეს ყმაშან და ქალმან მან შავლხანამან.—
შეჭესნა, შეიღო აბჯარი, ნუნენდა შეიყვანა მან.
დადუმდეს, ცრემლი მოჭკვეთნა შავმან გომრისა დანამან.
67. ავთანდილ ხარკმლით უკვრეტდა,—ტყვე ხანით ხაანატები.*
მან ქალმან ქვეშე დაუვო ვეფხის ტყავისა ჩატები,
მას ზედა დაჯდა იგი ყმა, ხელთ-თქვამს ჭირ-მონამატები.
ხისხლისა ცრემლსა გაეწნა შუა გომრისა ხატები.

1. C ვითა. 2. <ამას ზედან; აბ 195.2 და უკუ 289.2 ამას ზედა; უგ 263.2 და კაკ¹ 240.2 ამაზედა. 3. C მოიხედნეს. 4. C ვნახე. 5. კაკ¹ 240.4 მოვანება. 6. C თუ ვითა რა. 7. C დამალვით; კაკ¹ 242.1 და უგ 265.1 ქალმან დამალა ქვაბს დამალვითა. 8. ენ და დგ ცრემლისა. 9. ენ და დგ ნაახატები (?).

68. «რად¹ დაბრუნდი², მოაგხენა³, «მითხარ რაკა წაგვიდა?»
 მან უბრძანა: «მონადირე შედე ვინმე გარდმეკვიდა.
 ჰყვებ ღამქარნი უთვალავნი, ბარგი მძიმედ აგვიდა.
 იგი მინდორს ნადირობდა, დაეფანჩვა მარგვი, და!
69. ხეუდად შევა კაცთა ნახვა, გეგნლი უფრო გავიალე.
 არ² მივუვილ² ახლეს შეყრაჲ, თავი ჩემი შევიწყალე.
 მათგან მკრთალი შემოღებრუნდი, ტყეხა მიგან დავიძალე.
 ვთქი³: «ნუთუშვა ეგუ-მრიდა, რა გათენდეს, წავალ სვალე.» »
70. ქალსა გრემლი⁴ გარდმოხვევიდეს⁵ ას-ნაკეცად⁶, ბევრის-ბევრად⁷,
 მოაგხენა: «სეცეთა თანა იარგები მარტო ტევრად,
 არას კაცსა არ იასლებ საუბრად და მემაქცივრად.
 მას მავითა ჯერას არგებ, დღეთა მენთა გუდად ჰლევე რად?»
71. უბრძანა: «დაღ, ეგვა მსგავსი შენისა ეულისა,
 მავრა არ არის ქვეყანად წამალი ამა წყლულისა.
 ვის ძალ-უგ ბოვნა კაცისა თვით ხოფლად არ მოხსრუდ ისა!—
 ჩემი ღმინია სიკვილი, გაყრა გორცთა და სულია.
72. ღმერთმან სხვამდა ეტლსა ჩემსა ხადმცა⁸ კაცი რად⁷ დაბადა,
 ხიასლე და საუბარი თუცა⁹ მისი ზე შეწადა!
 ვინმცა გახძლნა ჭირნი ჩემნი, ანუ ვინმცა შეეცადა!—
 შენგან კიდევ გორციელი, დაღ, მივის არა-ხადა.»
73. ქალსა ჰკადრა⁹: «არ გამოწყრე, ვინშივი ებ ვიაჯ დია,
 რათგან ღმერთსა ვაწირობა შენი ჩემსეცე მოუცდია,
 ჯერ დავმალავ, უკეთესი¹⁰ რაგა საქმე გამოცდია:
 არ-რა¹¹ ვარგა უხანძმელ,—თავი¹² წომსა¹² გარცივიკვია!»

1. ასე C (შეად. უგ 270.1); ვარ. «მოაგხენა: «რად. დაბრუნდი» (შეად. აბ 200.1). 2. ასე უგ 271.2 და კაკ¹ 248.2 (მიუვე); სხვა დგ და გნ არ მივეო. 3. კაკ¹ 248.4 დღეს. 4. ასე აბ 202.1; უიუ 208.1 ცრემლი გარდმოსცივიდეს; ინგ 172.1 ცრემლი გარდმოსცივიდა. 5. C ას-ნაკეცნი, ბევრი-ბევრად; ინგ 272.1 ას-ნაკეცი, ათას-ბევრად. 6. C, რადმცა. 7. C რა; კაკ¹ 252.1 (ღმერთმან) ეტლსა ჩემსა რადმცა კაცი სხვამცა (რად დაბადა). 8. აბ 205.2 თუმცა. 9. კაკ¹ 253.1 უთხრა. 10. ასე C; სხვა გნ და დგ უკეთესსა. 11. გნ და დგ არა. 12. ასე ინგ 276.4: ზოგი გნ და დგ ზომსა თავი.

74. ყმაშან უთხრა: «რას მენუჯვი¹ არა ვიცი, გამიგნადე!
კაცი ჩემად ხამხახურად უღრმთოდ შემცა ვით დავბადე!
ღმერთსა ჩემი უბედობა უნდა, შემცა რას ვეცადე!
განაღამცა გავნადირდი, თავი ასრე გავივადე!»
75. ქალმან კვლა ჰკადრა: «გაგნაჯე მეტითა შეგონებითა,—
მაგრა თუ კაცი მოგვევარო,—მოვეცვეს თავისა ნებითა,
იგი ვეასლოვს, იღუნენდე მისითა შემეცნებითა,—
ყოფე, არ მოჰკვლა, არ ეყო³ რას⁴ ხავენებისა⁵ ვნებითა.»
76. ყმაშან⁶ უთხრა⁷: «თუ მანვენემ⁷,—ვნახავ, დიდად⁸ გავისარებ.
სიყვარულმან მისმან, ვისთვის ხელი მინდორს თავსა ვარებ,
არას ვუნამ უგემურსა, არათ⁹ იდეხს გავამწარებ,
რანა ჩემგან გამების¹⁰, ვაამებ, და შევიყვარებ.»
77. ქალი ადგა და წავიდა მის ყმისა მოხაყვანებლად.—
«არ ეწყინაო», უამბობს, არს მისად მაგულვანებლად.
გული მოჰკვიდა, მოჰყვანდა ვით მთვარე მოხაყვანებლად.—
იგი რა ნანა ტარიელ, თქვა მისისა დახაყვანებლად!—
78. გამიყვება ტარიელ, ჰმართებს ღრთავე მსე დარად.
ანუ ცით მთვარე უღრუბლოთ¹¹ შექთა მოჰფენიფეს ქვე ბარად,
როცე მათთანა ალვისა ხეცა ვარგიფოს¹² ხედ არად!—
ჰგვანდეხს მყოფთავე მნათობთა, სხვადმცა რისად¹³ ვთქვი მედარად!¹⁴
79. მობრუნდა¹⁵, ყმაშან¹⁶ ავთანდილს¹⁶ გელი¹⁶ მეუპყრა¹⁶ გელითა,
ერთგან დახსდეს და იტირეს დიდ-ხანს გრემლითა ცხელითა.
ასმათი სულსა უღებდა სიტყვითა ხაურველითა:¹⁷
«თავთა ნუ დაჰგოვთ, ნუ ბნელ-იქმთ მსუთა¹⁸ თქვენითა ბნელითა!

1. C მენუჯვე. 2. აბ 208.3 გიახლოს. 3. ან და დგ იყო. 4. ან და დგ არ(?).
5. კაკ¹ 255.4 სავნებელი. 6. C და D მან უბრძანა. 7. ვარ. მიჩვენებ. 8. ვარ. მეტად.
9. ასე C (შეად. აბ 209.3); F არცა; სხვა დგ არა. 10. აბ 209.4 იამებრის. 11. უგ
281.2 უღრუბლო; აბ 211.2 და ჭიკუ 310.2 უღრუბლოდ.—უღრუბლოთ < უღრუ-
ბლოთ. 12. C ვარგიყო. 13. ასე ინგ 281.4; უგ 281.4 რასად; კაკ¹ 258.4 რადა;
სხვა დგ ან რისა. 14. აბ 211.4 და სხვა მე დარად; ინგ 281.4 მე და რად. 15. ასე
C და I; G და ვახტ მობრუნდეს (შეად. დგ). 16. G გელი ავთანდილს ყმაშან შე-
უპყრნა. 17. ან და დგ საკვირველითა(?). 18. ან და დგ მხესა.

86. მიბრძანა: «მიგან ამბავი მის მზისა¹ წარგდომილია.
 მაშინ ვარ მქმნელი ხაქმისა მის, შენგან მონდომილია.»
 ხამ წლამდის მითხრა დადენა უმისოდ ცრემლთა მილია.—
 არ ვიკვირბ, გავძელ² ვერ-ჭვრეტა მისხა მე დომილია?
87. აქანამდის მნახავიგა გაცი შენი არ შენახა
 თურქნი³ ვნახენ, რომე თქვენთვის ხიტყვა რამე გაემკვასა.—
 მათრაგითა ჩამღვევდოდ ერთი, მკვდარსა⁴ დაგეხასა.—
 მათ მახწავდებს, მშა რომელთა ხელთ-მიბრძავი⁵ ხამე, ვლახ, ა.»
88. ტარიელსა აგებენა⁶ ომი მათი მაშინდელი.
 იტყვის: «მაგოვს ევე⁷ ხაქმე, თუდა არის ადრინდელი.
 ერთგან გნახენ ნადირობას შენ და შენი მე გამწრდელი.
 მით ვტიროდი,—მიძვედრა მე, ვლახ, ჩემი წარმწყმედელი.
89. რას მაქრევდით, რად გინდოდით⁸, ერთმანერთსა რით.¹⁰ ვჭვეანდით?
 თქვენ, მღრტბელნი, სთამსა სობდით¹¹, ჩვენ, მტირალნი, დაწესა¹² ვპანდით.
 რა მიქმანი შესაპყრობლად¹³ მიქმნივით¹², გაჭულვანდით¹²,
 აწ ვიქვ, რომე ჩემად ნადვლად თანა მკვდართა მიიტანდიო¹⁴.
90. მივიხედვე¹⁵, მიმჩნია რა პატრლნი შენი, ვნახე.
 ავლმწიფდობით შემებრალნებს¹⁶, ამაღ გელი არ შევახე.
 თვალთა წინა გამივქმენ¹⁷, მგდა¹⁸ რადმდა¹⁸ შეუქნახე¹⁹—
 ჩემი ცხენი უჩინოხა²⁰ ჰეავს²⁰, ხხვასამდა²⁰ რას²⁰ ვახახე²⁰—

1. ვარ. ყმისა. 2. ასე C; სხვა გნ და დგ გავძლე. 3. ვარ. ქურდნი. 4. გნ და დგ მკვდართა (?). 5. აბ 221,4 სულ-მიბრძავი. 6. ასე აბ 222,1 და უგ 292,1; კაკ¹ 269,1 ჰიუ 321,1 მოვეგონა. 7. კაკ¹ 269,2 თქვა თუ. 8. C იგი. 9. C; და სხვა გნ და დგ გინდოდა(თ). 10. C რათა. 11. ასე C; სხვა გნ და დგ თამაშობდით. 12. გნ და დგ დაწესა. 13. ვახტ მომწიენით შესაპყრობლად, გავულოვნდით; F და I შესაპყრობლად მომწიენით, გავულოვნდით; G შესაპყრობლად მომწიენეს, გავულოვნდით. 14. F წაიტანდით. 15. C მოვიხედნე. 16. ინგ 294,2 არა ვკადრე. 17. ინგ 294,3 წამოუველ; C გამოგექეც. 18. ინგ 294,3 მეტი რამცა; სხვა დგ და გნ მეტი არა. 19. გნ და დგ შეუზრახე. 20. C უჩინოსა ჰგავს და სხვასა რასმც ვასახე; აბ 224,4 და ჰიუ 323,4 უჩინოსა ჰგავს და სხვასმცა რად ვასახე; კაკ¹ 271,4 და უგ 294,4 უჩინოს ჰგავს, სხვასმცა რას დავასახე.

91. გაცმან ვერ ასწრას თვალითა დაღვას ა, დაწამწამებდა!
მას გავუქმევი, ვისგანდა ჩემი არას¹ უსგნა ამება.—
მათ თურქთა² მიღმა გამგვლ მე არას არ შეწამება!
აგად ჰშვენიოდა მორგვნა და ჩემი დათანამებდა!—
92. აწ ვამად მღვველ,—მეამა ნახვა შენისა პირისა,—
ტანად ხარო და პირად მწუ, მამადად მხგავსი გმირისა!
მაგრა³ გარჯილხარ⁴, არა ხარ გარდაუგდეელი ჭირისა.—
მნეღია პოვნა კაცისა, ღმრთივ ხეცით განაწირისა!—
93. წამღზრულხარ ჩემად მებნად, პატრონისა ხამხანურად,—
ღმერთმან ქმნა და გიპოვნივარ, შენდა ცდილხარ მამაცურად.—
მაგრა ჩემსა⁴ რა⁴ გიამბობს⁴, გამოჭრილვარ ასრე თუ რად?!
მე თუ ვიტყვი, დაშწკავს ციგნლი ცხელი, შე⁵ იქმს აღად-მუზად*...—
94. მერმე⁶ უთხრა: «ვინდა გაცმან ძმა⁶ იძმელ⁶ აქ⁶ დაგა იდღს,
გამხელ⁷ მისთვის ხიკედელსა და ჭირსა თავი არ გაჭრიდღს.—
ღმერთმან ერთი რად⁸ აგსივინღს, თუ მერღე არ წარწყმიდღს!—
შენ იხმენდი, მე გიამბობ, რაგა⁹ ვინდა წამეკიდღს.—

1. ასე C; სხვა გნ და ღვ არა. 2. ვარ. ქურდთა. 3. კაკ¹ 273.9 გარჯილხარ.
მავრა(?). 4. ასე C, D, G და I; A ჩემი რა გიამბობ. 5. გნ და ღვ უმასა. 6. ასე აბ
231.1; ვახტ ძმა ანუ თუ (შეად. კაკ¹ 278.1); F ძმა ანუ(—). 7. კაკ¹ 278.2 გამს თუ.
8. ინგ. 306.3 ვით; «ვ. ტ.» 1951 წ. რით. 9. ასე უგ 306.4; სხვა ღვ და გნ რაღა(?).

III. კ ა რ ი მ ე ს ა მ ი

ტარიელის მიერ თვისი აზვის გზობა ავთანდილისათვის.

ამბავი ტარიელის მამის სარიდანისა და ინდოთ¹ მეფის ფარსადანისა.—ტარიელის დაბადება და აღზრდა.—მეფის ასულის ნესტანდარეჯანის დაბადება და აღზრდა.—სარიდანის სიკვდილი და ტარიელის გაამირბარება.—ტარიელის და ნესტანდარეჯანის გამიჯნურება.—ომი ხატაელთა წინააღმდეგ და ტარიელის გამარჯვება.—მეფეთა მიერ ნესტანდარეჯანის საქმროდ მოწვევა ხვარაზშმასი და სასიძოს მოკლეა ტარიელის მიერ.—ნესტანდარეჯანის დაკარგვა.—ტარიელისა და ასმათის წასლევა ძებნად ნესტანდარეჯანისა.—ტარიელის მიერ ნახვა ფრიდონისა, მულაზარის მეფისა, და მათი ძმად შეფიცვა.—ტარიელის მიერ დევთა დაგოცა და მათ სადგომს ქებათ დაბინავება.

1. იხმენდი, მივი² ვინება ჩემთა ამბავთა³ ხმენახა, საუბართა და საქმეთა⁴ ვითა ძლივ ვათქმევ ენახა.— ვინ⁵-ივი⁶ ხელ-მქმნა⁷, მღველი ვისგან⁸ არღევს ღზენახა, მისგან⁹ შეუგავ ხევდახა⁸, სისხლისა ცრემლთა⁹ დენახა.—
2. ინდეივის მუ-დითა მგყვითა ყოვლი კაცი ზართ მცნობელი, ექვსი სამეფო ფარსადანს ჰქონდა, თვით იყო მკურთბელი,— უხვი, მდი-არა¹⁰, უკადრი, მეფეთა ზე:თა მფლობელი, ტანად ღლიძი და პირად მზე, ღმად მძლე, რაზმთა მწყობელი.
3. მამა ჩემი ჯდა მეშვიდე მღვე, მებრძოლი ა მხარავი,— ხარიდან ერქვა სახელად¹¹:—მტერთა სრვად დაუხარავი¹². ვერვინ ჰკადრებდა წყენახა, ვერ ცხადი ვერცა მხარავი, ნადირობდის და იშკვბდის ხაწუთორ გაუშარავი.

1. ინგ 310,1 მოეც. 2. კაკ¹ 282,1 ნათქვამთა. 3. კაკ¹ 282,2 სიტყვათა. 4. გნ და დგ ივი ვინ(?). 5. C, D და G ხელ-მქმნის (შეად. კაკ¹ 282,3). 6. გნ და დგ მისგან. 7. გნ და დგ ვისგან. 8. ასე C, D, G და I (შეად. კაკ¹ 282,4); სხვა გნ და დგ სევდათა. 9. გნ და დგ სისხლისა ღვართა. 10. G და I მდაბალი (შეად. კაკ¹ 283,3). 11. ასე ინგ 312,2; აბ 237,2 და სხვ. სახელი. 12. გნ და დგ დაუთარავი(?).

4. ნაღვა მოსძეფ და, შეგეჰმნა გულს გაგმანთა ჯარკვი.
 თქვა: «წამიღია მტერთაგან¹ ძღვევით ნაპირთა არები,—
 ყო:ღვნით გამიხსმან; მორჭმით ვზი, მაქვს ჴეიმი და ზარები.»
 ბრძანა: «წავალ და მეფეხა ფარსადანს შევეწყინარები.»
5. ფარსადანს წინა დაახკვია გაგზავნა მოციქულისა.
 შესთვალა: «შენ გაქვს მიფლობა ინდოეთისა სრულისა,
 აწ მე მწადხ, თქვენსა წინაშე მეგა ვგნა ძალი გულისა,
 ხახელი დარჩეს ჩემისა ერთგულად ნამხანსურისა.»²
6. ფარსადანს შეჰქმნა ჴეიმი³ ამა ამბისა მცნობელმან.
 შესთვალა: «დემურთსა მადლობა შეგხსინოვ უძელთა მადლობელმან!
 რათგან ეგე ჴემენ შეფეჰმან ჩემებრ ინდოეთის მჯდომელმან⁴,
 აწ მიფი, ახრე პატრუკგე ვითა მამან⁵ და⁶ მოცობელმან.»
7. ერთი ხამედელ საკარგე-მოდე⁷, უბოჷა ამირბარობა⁸.—
 თჷი ო ამირბარსა ინდოეთის აქვს ამირ-ხანახათობა.—
 შეფედ-და⁹ დაჯდა⁸, არა სჭირს გელისა⁹ მიუმცდარობა.
 სხვა⁹ პატრონია, მართ ლეფენ არა აქვს გეოსარობა.
8. თვით შეფეჰმან მამა ჩემი დაიშვირა¹⁰ სწორადი თავსა,
 თქვა: «ჩემებრი¹¹ ამირბარი¹², ნამღვევი ვარ, ვახცა ჴეყვსა!»
 ლაშქრობების და ნაპირობდის¹³, აძლეჯდიან მტერნი ჴავსა.—
 მას არა¹⁴ ვგვაგ¹⁴ ახრე ვითა მე სხვა კავი არა მგავსა.
9. მე არ უხვა შეფეხა და დედოდვალსა მზისა დარსა.
 ჴმუნვა ჴქვნიდა, ჴამი იყო, მით აყხენეს სანაი ჴარსა.—
 ვაი¹⁵ გრულ¹⁵ ა¹⁵ დღეცმა იგი, მე მიუფვი ამირბარსა!
 შეფეჰმან¹⁶ თქვა¹⁶: «შვილა⁹ გავზრდი, თვით ჩემივე გვარი არსა.»

1. კაკ¹ 285.2 მტერთათვის. 2. ვახტ სამსახურისა. 3. კაკ¹ 287.1 ხარება.
 4. C მპყრობელმან; F მფლობელმან. 5. C მამამან. 6. C საკარგვად; F საკად-
 რად(?); სხვა გნ და დგ საკარგეშო. 7. ვარ. ამილობარობა. 8. კაკ¹ 288.3 მეფედ რა
 დასჯდის; კაკ² 298.3 მეფე რა დაჯდის; სხვა გნ და დგ მეფე რა დაჯდა. 9. აბ
 241.3 ხელისა(?). 10. გნ და დგ დაიჭირა. 11. ასე კაკ¹ 289.2 და უგ 317.2; ვარ.
 ჩემებრივ. 12. ვარ. ამილობარი. 13. გნ და დგ ნადირობდის(?). 14. კაკ¹ 289.4 არ
 ვგავარ. 15. კაკ¹ 290.3 ვაი კრულია; უგ 318.3 ვა, კრულია; სხვა დგ და გნ ვაი
 კრული. 16. კაკ¹ 290.4 და უგ 318.4 მეფემ ბრძანა.

10. მგდემან და დედოდ აღმან მიმიყვანეს შვილად მათად.
ხაბატრონოდ მწრდიდეს¹ სრულთა¹ ლამქართა და ქვეყანათად.
ბრძენთა მიმცეს ხასწავლელოდ გელმწიფეთა ქცევა-ქმნათად.—
მღვიწიფე,— დავემსგავსე მშეხა თვალად, ლომისა ნაკვთად.

11. მე ხუთისა წლისა ვიყავ, დაღრხულდა დედოდ ფალი.—
ესე რა თქვა ყმაშან, სულთ-თქვნა, ცრემლით ბრძანა: «მობა ქალი»...—
დაბნედახა მიეწურა, ანშათ ასსა გულსა წკალი.—
თქვა: «მაშინვე მშეხა ჰგვარდა აწ მედგობის ვისგან აღი.
12. ქება არ ითქმის გნითა აწ ჩემგან ნაუბართა!—
ფარხადან დაჯდა ხარებად წეიძითა და წართა.
ყვოვგნით მღვიფეს მეფენი ნიჭითა მრავალ-გვართა.
ხატურტლე გახცეს², აივხნეს ლამქარნი ხაბოძკართა.—
13. მას ქალსა ნესტანდარეჯან ეყო³ ხახელად კომბილი.—
შვიფისა წლისა შეიქმნა ქალი წყნარი და ცნობილი,
მთვარისა მსგავსი, მწიხარან მუნებით ვერ⁴ შეფრობილი⁴.—
მისხა ვით⁵ გახძღებს გაყრასა გული აღმახი, წიფობილი!
14. იგი ასრე მღვიწიდა, მე შემეწოდ შეხლვა ღმბა.
მგდე ქალსა თვით⁶ წედვიდა მეფობისა ქმნისა მწთღმბა.
მაშა ავე გელთა მიმცეს, რა მევიქმენ ამა წღმბა.—
ვბურთღმბი და ვნადირღმბი⁷, ვით კატასა ვვღვდი ღღმბა.—
15. მგდემან ხასლი⁸ აავო, შიგან ხამყღვი ქალისა.
ქვად ფაწარი⁹ სწდა, კუმბ¹⁰ დგა¹⁰ იაგურდისა¹¹, ლაღისა¹¹,
გარსა¹² ბაღჩა¹² და¹² ხაბანლად ხარაჯი ვარდის წყალისა.—
იგი მუნ იყვის, მგდემბის ვისგან ხაგმილი აღისა.

1. კაკ¹ 291,2 წრდა დამიწყეს. 2. კაკ¹ 294,4 გასცა. 3. ბნ და დგ იყო(?).
4. ასე უგ 327,3; ვარ. არ შეფრობილი; უიუ 360,3 არ შეფლობილი. 5. კაკ¹ 297,4
ვერ. 6. უგ 328,2 ვით. 7. ასე კაკ¹ 298,4 და უგ 328,4; სხვა დგ და ბნ ვთამაშობ-
დი. 8. ასე ვახტ F, G და I კოშკი (შეად. კაკ¹ 299,1). 9. C და F ბაწარი. 10. F
დათლილი. 11. C და F იაგუნდისა თვალისა. 12. G კარზედან ბაღჩა; L და
ვახტ პირსა ბაღჩა და; F და I ძირსა ბაღჩა და (შეად. აბ 252,3).

16. დღე და დამე მუჯამრთა გემკედის ალვა თლილი.
ზოგჯერ გემქს ჯდის, ზოგჯერ ბაღჩას ჩამოვიდის, რა დგის ჩრდილი.—
დავარ იყდ და მეფისა, ქვრივი, ქაჯეთს გათხოვილი.—
მას სიბრძნისა სასწავლელად თვით შეეყმან მისგა შვილი.
17. სრა გდგა მღვარდაგული ოქსინოხათა¹ ფარითთა¹.
ვერვინ ვხედვიდით². შეიქმნა პირითა მინა-კარდითა.
ასმათ და ორნი მონანი ზევიან³, იმღერდის⁴ წარდითა.
შენ ოზრდებოდიც ტანითა გაბაღნს განაწარდითა.
-
18. მამა მომიკვდა,—მ.ფიდა დღე სიკვდილისა მისხა.
ქმნა გუდგუდგა ფარსადანს ნიშატისხა⁵ ნიშისა.
მათ⁶ გაეწარნეს, ვის წარი და ზღვევდის მტრისა⁷ შიშისა.
ერთგულთა შექმნეს ვაება, მტერთა—გხეცება იმ-ისა.
19. შე წელიწადამდის ბნელსა ვკე საწუთრო-გაგუდებულ⁸.
დღისით და დამით ვკებდი ვერვისგან ხელ-დაეღებული.
გაყვანად სახნი მოვიდეს, მათხრეს მეფისა მგნებული,—
გბრძანა: «შვილი ტარიელ, ნუ ხარ შავითა ეგებული.
20. ჩვენ უფრო ვტყვივს იგი, ვინ დაგვაგლდა სწავად თავისა ...»
ასი გობდა საჭურჭლე. გბრძანა აგია შავისა
ბოძება მისეულისა სრულისა საკარგავისა,—
«უნ გქონდეს ამირბარობა, ქმნა მისვე საურავისა.»
21. ავენთი⁹, დაშწევს მამისა საგმილთა დაკმრტომელთა¹⁰.
უკუნთა¹¹ გამოძიყვანეს ხახთა მათ წინა-მდგომელთა.
გამოხლვისათვის წვიმი შექმნეს ინდოეთს მკვლიბელთა.
მღვს მოძიყვებნეს, მაკოვეს პ.ტივით, ვითა მმობეღლთა.

1. შუად. აქვე სტრ. 25; კაკ¹ 301.1 და უგ 331.1; ოქსინოთა და შარდითა;
სხვაგან და დგ ოქსინოთა და შადითა. 2. ვარ. ვხედვიდით; კაკ¹ 301.1 ვნახვიდით.
3. კაკ¹ 301.3 ყვა. 4. კაკ¹ 301.3 იმღერდიან. 5. გნ და დგ ნიშატისა და. 6. კაკ¹
304.3 მას. 7. ასე აბ 257.3 და სხვ.; კაკ¹ 304.3 და უგ 334.3 მისგან. 8. კაკ¹ 305.1
—გამწარებული. 9. კაკ¹ 307.1 ავტირდი. 10. ასე უგ 337.1; აბ 260.1 და კაკ¹
307.1 და აბ 260.1 და უშრეტელთა; კიკ 372.1 და უქრობელთა. 11. ასე უგ 337.2;
სხვა დგ და გნ უკუნის(?).

22. მათ¹ საჯდომთა¹ ახლვხ დამსვენხ, პატივხ² მცემდვხ³ ძიხა დარად.
მის გელისხ ხაურავი მათ ღრთავე მითხრვხ წყნარად.
ურხ-ვექმენ და მისეულთა წესთა ქცევა მიხნდა ზარად.
არ მოქმევენხ, დავმოღრჩილდი, თაყვანის-ვეგ³ ამირბარად...
●

33. კვლა დაიწყო თქმა ამბისა მან, რა ხანი მოიტირა:
«დღეხა ერთხა მე და შეფე შოვიდოდით, გვენადირა.
მიბრძანა თუ: «ქალი ვნაზოთ», გელი გელხა⁴ დამიჭირა.—
მის ქამისხ მგხენგებელი მე ხელთ-დგმული არ ვიკვირა?!—

24. მეფემან აზუმა დურაჯთა მითხრა მიტანად ქალისა.
გამოღუწვენ და წავევით ჩემად ხადებლად აღისა.—
მამინ დავიწყე გარდაკდა მე ხაწუთორღხა ვალისა!
აღმასიხა გამხ ლახვარი ლახვრად გულისხ ხალისა!—

25. ბაღჩა ვნაზე უტურღეხი ყოვლისხვე ხალხინღხა.
მფრინველთაგან გმა ისმოდა უამეხი ხირინღხა.
მრავლად იყო ხარაჯეხი ვარდის-წყლისხ ამანღხა.
გარხა ზედა-მოჭტარვიდა ვარდაგეხი ღქხინღხა.

26. ვიგედი, ხწადდა არვისგან ნახვა მის შწისხ დარისა⁵.
მე გარეთ⁶ ვდევ და მეფემან მევლო ვარდაგი გარისა.
ვერას ვჭწევიდი, ღფენ გმა მეხმოდა ხაუბარისა:
ახმათხ უბრძანა გამოღუწვა დურაჯთა ამირბარისა.

27. ასმათ ვარდაგხა აზიდნა, გარხა⁷ ვდევ მოვარდაგულხა.
ქალხა მეგჭწეფე, ლახვარი მეგა ცნობახა და გულხა!
მოვიდა, მივხნენ⁸ დურაჯნი მთხლვა ციგნლითა დაგულხა.—
ვა-მე, მახ აქათ ხაგმილხა დავუწვაგ ნიადაგულხა!—

1. კაკ¹ 308,1 თვით საჯდომსა. 2. კაკ¹ 308,1 და ჰიუ¹ 373,1 პატივი მცეს.
3. C თაყვანის-მცეს. 4. კაკ¹ 309,3 გელთა. 5. F ზენისა (?). 6. ვარ. გარედ, გარე-
7. გნ და დგ გარეთ, გარედ, გარე. 8. კაკ² 330,3 მივსცენ(?). *ამ ორ სტროფს
გნ-ში და დგ-ში შეცდომით ადგილი აქვს შეცვლილი.

28. დურაჯნი მივხცენ¹, გავიღე სხვა ვერა² გზა-ღა² თავისა,—
 დავერი, დავბნდი, წამიგვა ძალი მგართა და მკლავისა!—
 რა სულად მოველ, შემეხმა გ³ა ტირილისა და ვისა,—
 გარე³-მომრტყმოდ⁴ ჯალაბი⁵ ვითა ჩამსხდომნი⁶ ნავისა.
29. შიგან ვწევ დიდთა დარბაზთა ტურფითა ხავებელითა.
 ზედ⁷ დამტიროდენ⁷ მგუენი ცრემლითა უმრებელითა.
 პირსა იხვკდეს გელითა, დაწვისა გამპობელითა.
 მუყრნი მღახსნეს, ხენითა მოქცეს გამაბელწებელითა.
30. ხამსა დღესა დარბაზს⁸ ვიყავ არ ცღნხალი არცა მკვდარი.
 მერმე ცნობა მომავიდა, მივხვდი რახმე მიუშვდარი.
 ვთქვი თუ: «ზაი⁹, რამი, ან ვარ მე სიგ⁹ცნლე გარდამგდარი!¹⁰»
 თიმბა ვხთხვდე შემოქმედსა, ვჭადრე სიტყვა ხამუდარი.
31. ვთქვ თუ: «დემერთე, ნუ გამწირავ, აჯა ჩემი შეიხმინე!
 მომეც ძალი დამობისა, ცოტად ვით-მე¹¹ აღწადვინე!
 აქა ყოფნა გამამეფავნებს, ხანდასა ჩემსა მომწვინე!»—
 მანვე ქმნა და მო-რე-ეჯობდი, გული წყლული გავარტინე¹².
32. იქათ და აქათ მომისხიეს, მასვრიტეს ხანვრიტელია.
 მე მოვგახენე: «პატრონნე, გული აწ უღრე მთიელია.
 ცხენსა შეჯდომა მწადიან¹³, ვნახნე¹⁴ წყალი და ველია.»—
 ცხენი მომგვარეს, შეცავკი, მღღე ჩემთანა მხოველია¹⁵.

1. ასე C, G, I და K; აბ 268, I მთხოვნეს. 2. ასე C, G და K; I გზა ველარა.
 3. ასე C, G და I (შუად. ღგ); F გარეთ. 4. ასე C; I მომრტყმოდეს (შუად. ღგ);
 G მომრტყმოდენ; F მომატყდა. 5. ასე C და F; G და I ჯალაბნი (შუად. ღგ).
 6. C და I ჩამსხდომნი; ინგ. 348.4 ჩამსხდომსა(?). 7. G ზედ დამტიროდენ; I ზე-
 დან მტიროდეს; C და F ზედა მტიროდეს. 8. F ასრე 9. კაკ¹ 322.3 ჰაი, ჰაი.
 10. F—გარდამწყდარი. 11. F და ვახტ. ვითა (შუად. კაკ¹ 323.2). 12. F, G და I
 გავიკურნე (შუად. კაკ¹ 323.4. 13. ასე C, F, G და I; ვახტ მომინდა. 14. ასე C;
 F ვნახენ; სხვა ან და ღგ ვნახო; ვახტ ვნახე(?). 15. ასე აბ 273.4; სხვა ღგ მვლე-
 ლია.

33. გამოვედით, მოვიარეთ მოედანს და წელისა პირსა.
ჩემსა მიველ, დავაბრუნვე შევე, მიმყვა ხანლთა ძირსა.
მინა მიველ,—უარ გავგე, სხვა დამერთო ჳირი ჳირსა.
ვთქვი თუ: «მოვკვდე, ზედი ჩემი ამის მერსა რახ-ღა ღ რს ა!»—

34. ნადრანის ფერად შეგვალა ბრელი ცრემლითა¹ ბანამან.
გული უღრღრე დამიჭრა ათი-ათახმან დანამან.—
ხაწილს² შეგარგ³ შემოდგა, მოღარე გაიყვანა მან.
ვთქვი თუ: «რა იცის ამბავი, ნეტარ, ან იმან ან აჰან?»—

35. —«მდნალ ასმათისი». —«რა იცის?»⁴, ვარქვი, «ჳეთხე!»
შემოვიდა, ხაჳივლ წყენი მომცა, წავითხე.
გამიკვირია, სხვად ვითამცა ვქვენ გულისა მწვევ თა ხითხე!—
ვისგან⁵ ექვი არა მქენდა სეფად მარვა გულსა ვით⁶ ხე.

36. მე გამიკვირდა: «ხით უყვარ, ანუ ვით მკადრებს თხრებებსა!—
მიუყვლდება არ ვარა, დამწამებს უზრანობასა,
ჩემგან იმედსა გარდასწყევდს, მერმე დამიწყებს გმობასა» —
დავწერე რაღა ჰახუნად ჳმართებდა ამიკობასა.

37. დღენი გამოგდეს და გული უღრღრე დამწვეს მწვავ⁷ ა: თა.
ვადარ ვუტყვერეთი ღამქართა მინიღრს თამაშად მავალითა.
დარბაზს ვერ მიველ, მკურნალთა დამიწყეს მოხვლა მრავალთა.—
მამინ დავიწყე გარდაგთა მე⁸ ხაწუთობსა⁹ ნავალთა!—

38. მათ ვერა⁷ მარგეს, მე გულსა ბინცი დამცვა ბნელისა.
სხვამან ვერავინ შემატყვ დება გეგსლისა ცხელითა.
ხისხლი დამწამეს⁸, —მეცემ⁹ან ბრძანა გაგხევა გულისა,
გავიხსენ ფარვად პატივთა, არვისგან ხაეჭველისა⁹.

1. გნ და დგ ცრემლისა. 2. კაკ¹ 327,3 საწოლის მეკრე. 3. გნ და დგ მისგან-
4. გნ და დგ მით. 5. აბ 278.1 მე; კაკ¹ 330.1 და უგ 361.1 კვლავ. 6. G მე საწუთ-
როსა დავალთა (შეად. აბ 278.4); I სოფლისა ღზინთა(?) და ვალთა (შეად. კაკ¹
330.4; უგ 361.4; ჳიკ 403.4). — ნა-ვალ-ი=ნაველები, ვალად აღებული. შეად.
სა-ვალი=ვალი (დ. გურამიშვილი, იხ. ა. შანიძე «ქ. ენა და ლიტ.» გვ. 230.23).
7. ვერა < ვერ-რა. 8. კაკ¹ 331.3 დამწამა. 9. საეჭველისა < საეჭველისად.

39. გულ-გაგხნილი, სევდიანი ხაწლეს ვიყავ თავის-წინა.
ჩემი მონა შემოვიდა, შვიკ ჰხედე თუ თქვას, რა-ძინ ა?¹
«მონააღ ასათისი», — შეძოყვანა ვუთხარ მ-ნა.
გულსა შინა დავუწრანე: «რა მძვავ, ანუ² ვინ ა!»
40. მონაძან წიგნი მომართვა, მე წავივითნე ჩებასა.
წინსა შვიტყევე³, ზღამოდა მეყრისა⁴ მოხწრადებასა.
პახუნად ვხწვრდი: «ჟამია, მართალ ხარ გაკვირვებასა.
ძვავლ, თუ მიტმობ, მე ნუ მეჭვ მოხლვისა დაწარებასა.» —
41. გულსა ვარქვი⁵ თუ: «ლანვარნი ევე⁶ ვით დაგადღებენ! —
ამირბარი ვარ⁷, გელმწიფე, სრულად ინდენი მმცნებენ.
აწრად შექმენ საქმესა, ათახჯერ შეაწლებენ.
თუ შვიგებენ, მე მათთა არეთა არ მარღებენ!..»
42. გაცი მოვიდა შეცისა, — სწადისო ამბისა სძინება.
ძოყვანა ვუთხარ. ებრძანა⁸: «ქმნაცა⁹ სისხლისა⁹ დინება?»
მე ვჰკადრე: «გელი გავიცხენ, დამიწყე მოჯობინება.
წინამე ძვავლ, ამისოვის კვლა უღრო მმართებს ღწინება.»
43. დარბაზს მიველ, მევე ბრძანებს: «აქის მეტსა ნუ იქმ, აბა!»
ცხენსა შემსვა უკაპარტე, წელსა არა არ შემაბა.
შეჯდა, ქდრნი მღუტივნა, დურაჯები დაინაბა,
მშვილდოხანთა¹⁰ გაუსაგნა¹⁰, იტყოდინ¹¹ «შაბა! შაბა!»
44. შინა დავხსნეით ნადიმად მას დღესა შინდღრს რებულნი.
მღმღერალნი და მუტრიბანი არ ყვრეს ხელ-დაღებულნი.
მევემან გახცნა ძრავალნი თვალნი დარიბად ქებულნი.
აუვსებელნი არ დარჩეს მას დღესა მათნი სღებულნი.

1. ასე კაკ¹ 332,2; სხვა გნ და დგ რა შინა. 2. კაკ¹ 332,4 აქა. 3 კაკ¹ 333,2 და უგ 364,2 შვეატყევე. 4. გნ და დგ მოსლეისა. 5. კაკ¹ 334,1 ვუთხარ. 6. ინგ 365,1 ვგრე. 7. G და I ხარ (შეად. კაკ¹ 334,2). 8. G და I გმონებენ (შეად. კაკ¹ 334,2). 9. ასე უგ 366,2; სხვა დგ ებრძანა ქმნაცა სისხლისა დინება. 10. C და G მშვილდოსანნი(?) გაასაგნა (შეად. კაკ¹ 336,4); I მშვილდოსნები(?) გაასაგნა; ვახტ. და სხვა დგ მშვილდოსნები(?), მშვილდოსანნი(?) გაასაგნანა(?). 11. კაკ¹ 336,4 ყოდინ.

45. ვივადებოდი, არა მცალდა ხევდისაგან თავსა¹ კრძალვად.
 ვივადებოდი, ციხელი ჟღერდ მუდებოდა გულსა ალვად.
 ჩემი სწორნი წავატანენ,—ჩემსა დაგჯერე², ვთქვი², არ² ხალვად².
 მევექმენ სმა და ნადიმობა პატიჟთა და ჭირთა მალვად.
46. მივლარე სან შინაურმან ყურსა მითხრა ნაუბარი:
 «ქალი ვინმე იკითხავს³,—ინახვისცა⁴ ამირბარი?
 ზეწართა მღუბურავს პირი ბრძენთა ხაქეზარი.»
 ვარქვი: «ხაწელს წაიყვანე, ჩემგან არის ნახ⁵ობარი.»
47. ავდეგ, მსხდომნი ნადიმობად⁶ აკმნადენს⁶ ასაყრელად.—
 «მოდით⁷, ვუთხარ, არუ ახდგებით, მღვალ წანსა⁸ დაუწმელად.»
 გამივეღ და ხაწელს შეველ, მინა დიდგა⁹ გარსა¹⁰ მცველ დ.
 გული მივეგ თმობა-ქმნათა აუვისა ხაგრძალველად.
48. გარსა შევედე,—ქალი წინა-მომგვება, თაყვანის-მგა,
 მითხრა: «მელვად¹¹ თქვენს წინამე კურთხეულ ა¹² რამან¹³ იორს-მცა¹⁴!»
 გამივეკირდა,—მიჯნურისა თაყვანება ექმნა ვისმცა!
 ვთქვი: «არ ივის ამიგება, თუმც იღვეთა, წინარად ზისმცა!»—
49. ავდეგ¹⁵, მითხრა: «თქვენს¹⁶ კრძალვასა¹⁶ ჩემგან ცნობა უბნეცია,
 ნუ შეჭვ რაღა პატრინისა ბრძანებასა უქმნეცია¹⁷.
 ეგწომ დიდი შეშართება გულსა მისსა უთმეცია
 ამან წივნან გაგაგოროს¹⁸ ჩემთვის რაღა¹⁹ უმცნეცია²⁰.

1. გნ და დგ თავის. 2. გნ და დგ დავჯე, მთქვიან ალვად. 3. კაკ¹ 339.2 და უგ 370.2 გიკითხავსო. 4. კაკ¹ 339.2 ინახვისმცა; უგ 370.2 ინახვისა. 5. ასე კაკ¹ 340.1; სხვა დგ და გნ ნადიმობით. 6. კაკ¹ 340.1 დამზადნეს. 7. კაკ¹ 340.2 შარდი(?); სხვა დგ და გნ შადი. 8. ინგ 371.2 ხანთა. 9. კაკ¹ 340.3 მიდგა. 10. ინგ 371.3 კარის. 11. გნ და დგ მოსლვა. 12. უგ 372.2 არს. 13. კაკ¹ 341.2 და უგ 372.2 ვინცა. 14. კაკ¹ 341.2 და უგ 372.2 ღირსმცა (ღირს-მცა : ღირს-მცნა). 15. აღიმართა თაყვანის-ცემის შემდეგ. 16. ასე G და I (შეად. კაკ¹ 343.1 და უგ 375.1); სხვა გნ და დგ თქვენსა მკრძალსა(?). 17. ასე უიუ 417.2; სხვა დგ და გნ უთქმეცია. 18. კაკ¹ 343.4 გამამართლოს. 19. აბ 291.4 ვისმცა. 20. გნ და დგ უთქმეცია.

50. წინი ვნახე, მიხი იყვ, ვიხვან¹ მდაგავს ალი² ვულხა.
 მოეწერა მხისა შექსა: ანუ დაიხნევ, ლომო, წყლულხა!
 მე შენი ვარ, ნუ მოჰკვდები! მავრა ბნედა გული მძულხა!—
 აწ ახმათი მოგაგხენებს ყველაგასა ჩემგან თქმულხა.—
51. ბედი ი ბნედა, სიკვდილი რა მიჯრულობა გვინია?
 ხვლებს, ხაყვარელხა უჩვენე საქმენი ხაგმირინია!—
 ხატაგთს მყოფნი ყველანი ჩვენი ხანარაჯინია?
 აწ მათნი³ ჯავრნი⁴ ჩვენზედა ჩვენგან არ ფასათმინია.—
52. შენგან ჩემისა კმრობისა წინასაგ ვიყავ მნდომია,
 მავრა აქამდის ხაუბრად გვლა ეამი არ მომსყოლია.—
 ძელან⁵ ხელ-ქმინილსა გიჭვრეტევი გუბოხა შიგან მჭდომია.
 მადა⁶, ყველა⁶ მახშია, რაგა შენ გარდა: გდომია.
53. მართლად ვითხრობ, მომისმინე ესე, რაგა მოგაგხენე:
 წა, შეგები ხატაელთა, თავი კარგად გამაჩვენე.
 გიჯობს, გუდად ნელარა სტირ, ვარდი კვლამგა⁷ რად დასტეწე!
 მშემან მეტი რა-ღა ვიყვხ, —აჰა, ბნელი გავითენე!⁸
54. თვალთა დავიდევ უხტარი მე მისგან მონაწერია.
 პახუნად ვსწერდი: ამთვარედ, შენმგა მზე ვით მოვერია!—
 მე ღმერთმან იგი ნუ მომგებს, რაც არა შენი ვერია!—
 ხიხმრად მგინია დარჩემა ჩემი, ვერ დამიჯერია!⁹—
55. ახმათს ვუთხარ: ამე პახუნსა ამის მეტსა ვერ მიმწვდები.
 ესე ჰკადრე: მზევ, რათგან ჩემთვის ნათლად აღმოჰგდები,
 აჰა, მკვდარი გამაცოცხლე, ამას იქათ აღარ ვბნედი.
 რაგაღა¹⁰ სამსახურთ¹¹, კრყვი¹² თულა ვერიდებ!¹³—

1. გნ და დგ ვისი. 2. ასე G და I; სხვა გნ და დგ ცეცხლი. 3. კაკ¹ 345,3 მონარაჯენია. 4. ასე უგ 377,4; სხვა დგ და გნ მათი ჯავრი. 5. ვარ ძოდან. 6. კაკ¹ 346,4 მე აქა ყველა; სხვა დგ და გნ მანდა ყველაი. 7. G კვლაცა; I კვლად-ცა (შეად. კაკ¹ 347,3). 8. G და I რასაცალა სამსახურსა ვიტყვი (შეად. კაკ¹ 349,4); სხვა გნ და დგ რაცალა, სამსახურსა, ვტყუვი.

56. ახმათ მითხრა: «მე მიბრძანა,—ესე ვკმნათო, ესე ხჯღბდეს: ვირცა ვნახვ, ჩემგან მისხა ხაუბარხა ვერა ხენღბდეს; ჩემად ნახვადი მოვიდოდეს, შგნ ვითამცა გამიკვდეს.— დაძნა-ვედრა,—ამირბარხა უთხარ, ახრე ნამუხობდეს.»
57. მკვეთა ესე თათბირი, სიბრძნე ეუღისა მისისა,— მისი, შწეხადა რიდეუბა ჰქედნის¹ ნახვისა ვისისა, ვისგან² მომეცა მღვსუნა არ ხაუბრისა მქისისა, ვისთა შექთავან უკუნსა ჰგვანდის ხინათლე დღისისა.
58. ახმათს მივართვი რჩეული თვალი ეკრესა ჯამის ა მან მითხრა: «არა³ არ შინდა, ვარ გამაძღარი ამითა.» ერთი აიღო ბეჭედი, მართა აწინილი დრამითა: «ესე კმა ნიშნად, ხავსე ვარ, ხხვად⁴, კელის შეხაბამითა.
59. ქალი ადგა, წაიღვიდა, მე ღახვართა გულხა მორიდეს. ღწინამან ბნელი გამინათლა, დამრ ტეს ნეგნღნი⁵ რღმე⁶ სწვიყ ეს. მგველ, დავჯე ნადიმადვე, ჩემნი სწორნი ხადა ხმიდეს. მხიარულმან სანდ⁷ არი გაეფე, ზამი⁸ გაად დეს.
-
60. გავს ვნე კაცი ხატავთს და წივნი ჩემ-მაგიერი, მოვსწერე: «მეილე ინდეთა არსი⁹გა⁷ დმრთისაგან⁷ ძე იერ ი! მათი ესეთეული გამდგნის ყვეელი ხელი მშიერი, ვინცა ურნ-ეკმნას, იქმნების⁸ თავისა არ მადლიერი!
61. ჩ ვნიღ მძალ და პატრღნიღ, თქვეგვა⁹ ა რ გავიმწარებით, ესე რა მნახლო ბრძანება, აქამცა შვიარებით. თქვენ თუ არ მოვხლოთ, ჩვენ მოვ-ლოთ, შედა არ მოვეუპარებით. ხჯღბს რღმე გუნანე⁹, თავისა ხისხლოთ¹⁰ ნუ ეხიარებით!»

1. ასე კაკ¹ 351.2 და უგ 384.2; სხვა დგ ენ ჰქონდეს. 2. ასე კაკ¹ 351.3; სხვა დგ და ენ მისგან. 3. არა <არ-რა. 4. ზოგი ენ და დგ სხვას(?). 5. ასე ინგ. 386.2; ზოგი ენ და დგ ცეცხლი. 6. ვარ. ზემი (=ზეიმი). 7. კაკ¹ 354.2 არისმცა ღმრთულეზ; ინგ. 387.2 ... ღმრთულეზბრ. 8. კაკ¹ 354.4 მოკვედების. 9. კაკ¹ 355.4 გენანოთ. 10. კაკ¹ 355.4 სისხლით.

68. დიდ-ხანს ვდევ და არა მითხრა ხიტყვა მისხა მონახურხა.
 ოდენ ტკბილად შემომჩეგდის ვითამეა¹ რა² შინაურხა.
 ასმათ უგმე, მღიუბნეს, ქალი მოდგა, მითხრა ყურხა:
 «აწ წადი, ვერას³ ვითხრებხ.»—მე ვლა მიმეცა აღმან მურხა!
69. ასმათ გამომყვა, წამოველ, თარდაგი გამოვიარე.
 ვთქვი: «ხაწუთრღე, ვით⁴ წელან გული დარმანთა მიარე,
 მაშინ მომეცა⁵ იმედი,—ღსინი რად გამიზიარე?»—
 გულმან ცაყრისა ხიმნელე კვლა უფრო დამიტიარე.
70. ასმათ ღსინსა მიქადებდა, ჩავიარეთ შიგან ბაღი.
 მითხრა: «გერე წახლვისათვის ნუ გაჩრია გულხა დაღი,
 ხიმძიძილთა ერდღე დაგამ⁶, ხისარულის კარი აღი⁷—
 ხირგხ, ილი აქვს ხაუბრისა, მერმე თავხა კრძალავს ღადი.»
71. მე ვუთხარი: «დაღ, შენგან ვგვკ ამა გულისა წამკლხა!
 შენაარ, ხელთა ნუ გამყრი, ამბითა მშრეტი ამ აღხა;
 ჩე⁸ თანა წიგნხა ნუ გახწყვედ მენ შედა-შედა მავალხა;
 თუ რას ხენღებ, ჩემთვის არა ვგვკ მე შენგან რა⁹ დანამალხა.
72. მეგვკ, წამოველ, მდიოდა ნაკადი გრემლთა მილისა,
 ხაწელს შემოველ, ხელ-ქანილხა⁷ დღენ არ მქედდა მილისა,
 ბრელი და ღალი შევიქმენ მე ულურჯები ღილისა,
 დამე მერჩია, მერადა არ გათე წება დილისა.
-
73. ხატაეთს მყოფნი მღვიდეს,—მათგან⁸ მოხლვისა დღრჩია!—
 ხიტყვანი შემოეთვალნეს ღადნი და უკადრჩია:
 «რდა რა⁹ ჩვენ⁹ ვართ⁹ ჯა¹⁰ ჩანი, არ¹⁰ გინე-უმაგრჩია¹¹!
 ვინ არის თქვენი გულმწიფე, ჩვენზედა¹² რა პატრჩია?»

1. კაკ¹ 362.2 ვითამეც რამე. 2. ვერას < ვერ-რას. 3. გნ და დგ ვის. 4. გნ და დგ მოგეცა. 5. ასე ვახტ (შეად. კაკ¹ 364.3); სხვა დგ გნ დაგშე. 6. გნ და დგ არ(?). 7. კაკ¹ 366.2 ხელქმნილი. 8. კაკ¹ 367.1 მათის. 9. კაკ¹ 367.3 და უგ 400.3 თუ ჩვენ ვართ; ინგ 400.3 ჩვენ ვართო. 10. გნ და დგ არც. 11. ასე უგ 400.3; სხვა დგ ციხე უმაგრჩია. 12. ასე უიუ 442.4 და უგ 400.4; აბ 315.4 ჩემზედა.

- 74. მოეწერა: «რამაჲს შეფე წიგნსა ვიწერ ტარიერსა:
გამიკვირდა, რა ეწერა წიგნსა შენგან მონაწერსა!
რაგვარა თუ მადა გვგმე, ვინ ვჰპატრონობ² ბევრსა ერსა!
ამის მეტსა ნულა³ ვრანავ კვლავა⁴ წიგნსა შენ მიერსა!»
- 75. ვებრძანე წვევა ღამქართა, ნავ;ზაუნე მარზაპანია.
იგი ვარსკვლავთა ურიგნვი მოკრბეს ინდელთა სპანია,
მღრით და ახლოთ⁴ ყველანი⁵ მართ ჩემგენ მონასპანია,
ერთობ ღამქრითა აივსე მინდორი, კლდე-კაპანია. —
- 76. ფიგნლად⁶ მოვიდგეს, არ გქმნათ მათ შინა ხან-დაზმულობა. —
აღლუმი ვნახე, მკვეთა ღამქართა მოკანშულობა,
სინაუქე და სიკეთე⁷, გკლუვად დარაზმულობა,
ტიკთა მათთა სიმაღე, აზრისა⁸ სვარაზმულობა.
- 77. აღვმართე დროშა მკეცხა აღმითა წითელ-შავითა.
დილასა ვებრძანე გამართვა ღამქრითა უთავღავითა.
თავსა ვბტირდდი, ვიტყოდდი ბედითა მეტად ავითა:
«მე თუ არ ვნახე, არ ვიცი, ვიარე ვითა,⁹ და?! ვითა!»
- 78. შინა მიველ, დად რეკლასა გულსა სევდა მიიფედა.
თვალათ ვითა ნაგებარი¹⁰ ცრემლი ცხელი გარდმომჩქეფდა.
ბედი ჩემი უბედური, ვთქვი თუ, ჯერთვა ვერ გამეფდა!
სელმან¹¹ ვარდი რად იკელთა, რადგან ასრე ვერ მოჰვრეფდა!»
- 79. მონა შემეფეა. — მივიცი საქმესა გაკვირვებულსა:
ასმათის წიგნი მემართვა მე, მეტად შევირვებულსა.
ეწერა: «გემომს შენი მზე შენ, მისთვის მცხურვებულსა.
მედი, სჯავს მადა ტირილსა, — საქმესა ბედიი.¹² ვებულსა¹²»

1. ტარიერსა: ტარიელსა. 2. ასე უგ 401.3. 3. ინგ 401.4 ნუმცა... კვლავა.
4. ასე უგ 402.3; სხვა დგ კნ აზლოს; აზლოთ <აზლოთ. 5. ინგ 402.3 ყველაი.
6. კნ და დგ ფიცხლა(ვ). 7. კაკ¹ 370.4 აბჯართა. ინგ 403.3 სიფიცხე. 8. ინგ 403.4
და სხვ. აბჯართა. 9. ინგ 404.4 ბნელსამცა(?); სხვა დგ და კნ ვითა და. 10. შან.
საგუბართ: სხვა დგ და კნ საგუბარი(?). 11. კაკ¹ 372.4 ბელმან. 12. კაკ¹ 373.4
ბედით ვნებულსა(?); სხვა დგ და კნ ბედით ვებულსა.

80. ვითა მმართვებდა, გვწამი რამცა¹ ვით¹ გავინარეუ!
მელამდა, წაველ, ბაღისა მე კარი შევიარეუ.
ხად ასმათ პირველ მენახა, მუნვე ჩნდა მდევლიარეუ.
სიცილით მითხრა: «წამოვლე, მოველის ღღმსა მთვარეუ.»
81. შემავლელ ხასლი, ნაგები ეგკლეუდად, ბანის-ბანითა.
გამოჩნდა მთვარე ნათლითა გარე შუქ-მოწანავანითა,
ფარდაგსა შიგან მჯდომარე შესამოხლითა მწვანითა,
საკრძალავი² და ღარიბი, უცნელ პირით და ტანითა.
82. მვეელ, წარვეფე ნიხთა პირსა, მე დამიწყელ გეცნლმან მრეტად.
გულსა ბნელი გამინათლდა, წედან ღზინი ადგა სვეტად.
მას ბალიში შემოეღელ,—მნისა შექსა ხჯობდა მეტად!—
ჩუქან პირსა იფარვიდა, აისყდის³ წამის⁴ ჭკურეტად.
83. უბრძანა თუ: «მოგახენე, ასმათ, დაჯდეს, ამირბარსა.»
მან ბალიში დამართვით დადვა მას მწედ საქებარსა.
დავჯკ, მავენ⁵ გულსა ღზინი ხაწუთრელსა დამკმობარსა.—
მიკვირს, ხელნი რადღა შიფგან, ვიტყვი მისგან ნაუბარსა!—
84. მიბრძანა: «ძუღან⁶ ზეწყინა გავზავნა⁷ უუბარისა.
მწემა⁸ გაყრითა დაგატრე ვითა ყვავილი ბარისა.
დაგხიდა დენა გ შემლისა ნარვისთა⁹ ნაუბარისა.—
მავრა გამს ჩემგან ხირცხვილი და რიფი ამირბარისა!
85. თუვა მმართვებ დედა-კაცსა მამა-გავის⁹ დიფი კრძალვა,
მავრა მეტი უარგა არა თქმა და ჭირთა მალვა.—
მე თუ წებორ მ ცინია, ქვე-ქვე მითქვამს იდუმალ ვა!—
ძუღან⁶ ქალი გამოვეზავნე, ვქმენ მართლისა შემოღოვალვა.—

1. ასე კაკ¹ 374.1 და უგ 407.1; სხვა გნ და დგ რამც ვითა. 2. კაკ¹ 375.4 საკვირველი. 3. აბ 324.4 აიხედნის. 4. კაკ¹ 376.4 წამსა. 5. ვანტ მიცსენ. 6. ვარ. ძოდან (=წედან). 7. კაკ¹ 378.1 და უგ 411.1 გაშეება. 8. გნ და დგ ნარვისთათ(?). 9. კაკ¹ 379.1 და უგ 412.1 მამაციხა.

86. ერთმანერთისა მას აქათ რაგა ორთავე ვიციოთა,—
აწცა მიცოდდი ხაშენოდ მოთვე პირითა მტკიცითა.
ამას შესჯერდი¹ დიდითა ზენართა და ფიცითა:
გენრუვო²,—ღმერთმან მიწა მქმნას, ნუშგა ცხრითავე ვწი ცითა!
87. წა, შეგები ხატაგლთა, ილაშქრე და ინაპირე.
ღმერთმან ქმნას და გავიძარჯვედეს³, მორტუულმანმცა ჩემ გვრმ ირე.
მავრა რა ვქმნა, კვლავა ნახვა მომსჯედებოდეს შენი ვირე?!—
გული მომეც გულისხათვის⁴,—ჩემი შენთვის დაიმტკიცე⁵.»
88. შედან წივინსა ხაღიგარსა შევჭდივე და შემომდივა.
მისგან ჩემი ხიყვარული ამით უფრო დამტკიცა:
«უშენცხა მოწინება ვისიგაო გულსა მიცა⁶,—
ღმერთი მომკლავს!—ამას იქათ თავსა ვერცვი ამას, ვხწვრთიდა.»
89. დავყავ ზანი მას წინაშე, ხიტყვანიცა ტკბილი ვთ ვენით,
ვჭამეი ამო ხილი რამე, ერთმანერთსა ვეუბნით.
მერმე ავდეგ წამოხავლად ტირილით და ცრემლთა დენით.—
მისთა მუქთა შეგნებანი ნათლად მადგეს გულსა ფენით.—
90. შეძნელებოდა ხიშორე მისი ბრელ-ბადანშ-მინისა.—
შე გაშაწლდა ხოცეგლი, მქონდა ხომრავლე ღსინისა:
ჩემად ჩნდა იგი ხინათლე გაყრით მსგედ ნაჩინისა!—
აწ მიკვირს, მისხა⁷ გამყრელსა⁸ გული მიც⁹ კლდისა ტინისა!—
-
91. დილასა შეჯე, ვუმრძანე: «ჰვა რით ბუკსა და ობასა!»
ხრულთა ხაათასა ვერ ვითხრობ არ შეხასხდომლად მწობასა!
ლღმმან მივმართე ხატაეთს,—ვერვინ მიწრანავს გრდღღობასა!¹⁰
რუგნოდა¹¹ ვლიდეს ლაშქარნი, არ¹² გაივლენდეს¹³ გწობასა,

1. ასე ჰქონდა 455,3; ზოგი დგ და გნ შევსჯერდი(?). 2. კაკ¹ 380,4 გიტყუო.
3. კაკ¹ 381,2 გაგემარჯოს. 4. ასე G (შეად. კაკ¹ 381,4); სხვა გნ და დგ გაუყრე-
ლად. 5. გნ და დგ დაიჭირე. 6. მიცა > მიძსა. 7. ასე ინგ 419,4; ზოგი გნ და დგ
მისი გამყრელი. 8. მიც < მიძს. 9. ინგ 420,3 მხდლობასა. 10. ინგ 420,4; ვარ. უგ-
ზოსა. 11. ინგ 420,4 ვერ გაივლიდეს; სხვა გნ და დგ არ გაივლიდეს.

92. დავაგდე ზღვარი ინდოთა, მეველ პაპტაი ხანია,
რამახის კაცი შემთხვია,—ხატაეთზედა¹ ხანია.—
მან მითხრა მღვიქულღმა გულისა მოხაფხანია:
«ჩვენთა მეველთაგა დასჯამენ თქვენნი² ინდოთა² თხანია!»
93. მე შემომძღვნეს რამახისგან ძღვნად ხატურტყე სამინელი³.
მითხრეს: «გაადრებს,—ნუ ამღვეწყვედ, არის შენგან არ ხატმნელი.
წენაარი გამოვდიდე, მით გვაბია ყელსა წნელი.
ძღურბველად მოგაკახენეთ⁴ თავნი, შვილნი, ხატუნელნი.
94. რაგა შევედივით, მევეინდევე,—თვით ჩვენვე შევეინანია!
თუ ღმრთისა⁵ შევიწყალებდგ, აქა ნუ მოვლენ სპანია,—
ქვეყანა ჩვენი არ აწყდეს, რისხვით არ დავუტყვიენ განია.
მენ მოვენეთ⁶ ციხე-ქალაქნი, მოვეყენ ცოტანი ყმანია.»
95. გვერგა⁷ დავიხსენ ვაზირნი, ვიუმნეთ, გავიზრახენით.
მითხრეს თუ: «ხარე ყმაწვილი, ბერნი⁸ მით გაადრებთ, ვლახ, ვნით
არიან მეტად მუსთაღნი, ჩვენ ერთაველ კვლავა ვნახენით.
არამგა მოვევლეს⁹ დაღატადი, არამგა ვივაგლახენით!
96. ჩვენ ამას ვარჩევთ: წახვიდე¹⁰ კარვითა მართ მამადითა,
ღამქარნი ახლეს გეკიდნე¹¹, სენღმდგენ ამნახა გაგითა.
გულ-მართლად იყვენენ,—მიგნდევე, აფიდე ღმრთითა და ცითა.
არ დაუმორჩილდგენ,—მეჭრისხდი რისხვითა ევლა-და-კვლავითა.»

1. კაკ¹ 387.2 და უგ 421.2 ვინ ხატაეთის; ჭიჭ 463.2 ვინ ხატაეთზე. 2. კაკ¹ 387.4 და უგ 421.4 ინდონო, თქვენნი. 3. ჭიჭ 464,1 საჩინელი(?). 4. ასე კაკ¹ 388,4 (მოგახსენეთ); ჭიჭ 464,4 მოგახსენით(?); სხვა დგ და გნ მოგახსენნეთ. 5. კაკ¹ 389,2 ღმრთულად(!); უგ 423,2 ღმრთულებრ(?); სხვა დგ და გნ ღმრთითა.—ღმრთისა < ღმრთისად (ღმრთისათვის). 6. გნ და დგ მოგცეთ. 7. გნ და დგ ციხე-ქალაქი. 8. გვერცა < გვერდსა. 9. გნ და დგ ბრძენნი(?). 10. ასე უგ 424,4; სხვა დგ და გნ მოვკლან. 11. ასე უგ 425,1; კაკ¹ 391,1 წახვიდეთ; სხვა დგ და გნ წავიდეთ. 12. ასე უგ 425,2; კაკ¹ 391,2 გეკიდნეს; სხვა დგ და გნ გვეკიდნენ.

97. მევეთა ეხე თათბირი ვაზირთა ნავაზირგბი.
შევსთვალე: «რამაჲს მეფეჲ, ვგან შენი დანაპირები.
ხიკვთილხა ჯიჯღობს ხოცოგნლე, —დაკვიდგაჲს ვერ ჰკითვირები!
ლაშქართა დავჰყრი. ცოტათა¹ წამოვალ, შენ კერძ ვირები.»
98. მათ ლაშქართაგან ხამახნი² კარგნი¹ მოყმენი, ქველანი,
თანა წამოქმევეს, წაგაველ, დავჰარენ ხვანი ყველანი.
დავუდრე: «ხადა მე მკვლელს, ვლენით იგივე ველანი,
ანლელს მომდევედით, მიმველეეთ³, —გიგმობ, თუ მინდენ შეველანი.»
99. ხამ დღე ვიარე, მეშთსვია ხხვა კაგი მოხვე ხანისა.
კვლა ეძღვნა უნსელ მრავალი შესამოხელი ტანისა.
ებ რძანა: «შწადხელ ხიანსლე შენ ლაღისა და ჯანისა.
რა შევეყარო, მამინ ხენა შენ⁴ ძღვნელა ამისთანისა!»
100. კვლად ეთქა: «მართალია ესომ ჩემი მონაგხერი, —
მე თვით წინა-მოცევები, მეწარაფების ნახვა შენი.»
მოვბაქერე: «დია, დმერთო, ბრძანება ჯქმნა მეცა თქვენი,
ტკბილად ვნანსნეთ გრთმანერთი, ვიყვნეთ ვითა მამა-მგნი.»
101. მუნით წარხული გარდავგა⁵ ტევრისა რახმე კიდესა.
კვლა მოციქულნი⁶ მოვიდეს მახ ღამეს⁷, —არ დამრიდესა.
წინა ტურდათა რაიკთა ძღვნად ჩემთვის მოწინიდიდესა:
შენსა ნახვაბა მეფენი, თქვეს, მართლად ინატრიდესა.»
102. მი იხრებს: «მეფე მოკაგხენებს, —მეცა შენ კერძ ვიარვები,
ხანლით ჩემით წამოხრული ხვალე ადრე შევეყრები.» —
მოციქულნი დავაყენენ, ხარვა, დავდგი, არ მახსნები⁸, —
მეტად ამოდ ვუაღერსე, —ერთგან დაწვენეს ვით მაცრები.

1. ასე კაკ¹ 392,4 და უგ 426,4; სხვა დგ და გნ ცოტათი. 2. კაკ¹ 393,1 და უგ 427,1 სამასი კარგი. 3. კაკ¹ 393,4 და უგ 427,4 მიშველდით. 4. კაკ¹ 394,4 კვლავ. 5. ასე I; სხვა გნ და დგ ჩამოვბე. 6. G მოციქული. 7. ასე G (შეად. კაკ¹ 396,2); აბ 344,2 და სხვ. სალაჰად. 8. C, G, H და უაზტ მზირები (შეად. კაკ¹ 397,3); სხვა გნ და დგ მახრები. —(იხ. საბა: ზღუდე: მასარი).

103. კარგი ხაქმე კაცსა ზედა ანომ თურე არ წაგდების:
 ერთი კაცი უკ-მო-რე-სწყდა, მოდვა, მალვით მეუბნებობს:
 «დიდი მადო¹ თქვენი ვალი, ჩემგან ძნელად გარდიგდების,
 გაწირვა და დავიწყება ჩემგან თქვენი არ იქმნების!»
104. მე მამისა თქვენიხაგან ვარ ცღაბი² განაზარდი.
 თქვენი შესმა ხალაღატო, ხანობებლად გამოღვარდი.
 მკვდარი მიმძიმ ხანახავად ტანი მჭევრი, პირი ვარდი.
 ყველახავე³ მოგაგხენებ, გამოიღნე, დაძიწყნარდი:
105. რამე ნუღად არ მოჭლღრდე, — იხი კანნი გლაღატობენ!
 ერთგან შესთვის დამალულნი ხანი ასჯერ-ათახობენ,
 კვლა სხვაგან ვითქს⁴ ხამი ბევრი, — ასრე დიდნლად მით ვიკობდენ.
 აწვე თავსა არ ეწყვი, — ფათერაგსა შეგახწრობენ!
106. მგფე ცღატათა⁵ ჯგებვის ვის მჭვრეტნი ვერ ჯეღვიან.
 მალვით ჩაიღმენ აბჯარსა; მიენდო, ვით⁶ გუთრევიან, —
 კვამლსა შეიქმენ ლამქარნი, ყოველგნით მოგესხვიან. —
 რა გრთსა გემდენ⁷ ათახნი, გვრენა მოგვრევიან.»
107. მას კაცსა ამოდ ვეუბენ და მაიღსა გარდივიგდიდია,
 რამე: «არ მოვკვდე, შემოღუნდო მენ ამას ინ-ტრიდია! —
 აწ ამხანაგთა არ გიგრძნან, წადო, მათ-თანა მიდია,⁸
 თუ დაგივიწყო, უთუოდ, შემეღ ვარ განავიდია!»
108. არვის გავენდეგ ხულო-დგმულსა, დავმალე ვითა ჭირია:
 «რად იქმნების, იქმნების, ყოვლი თათბირი სწორია!» —
 მაგრა სპათაგენ გავ; ხავრენ კანნი: „გნა⁹ თუ-ღა⁹ შორია, —
 შევსთვალე, — დიდნლად წამოდით, მოვრანგეთ მთა და ვორია!»

1. მაცო < მამსო. 2. ასე კაკ¹ 399,1 და უგ 433,1 აბ 347,1 და სხვ. ცოტათი.
 3. კაკ¹ 399,4 ყველაკასა. 4. ვითქს < გიდგს. 5. ასე ინგ 435,1; აბ 349,1 ცოტად
 მოგეგებვის. 6. ასე კაკ¹ 401,2; ჭიჭუ 477,2 და უგ 435,2 მით. 7. ასე უგ 435,4; კაკ¹
 401,4 გცემდეს; სხვა ღგ და გნ გცემენ. 8. კაკ¹ 402,3 და უგ 436,4 ვლიდია. 9. კაკ¹
 424,3 და უგ 437,3 თუ გზაცა, სხვა ღგ და გნ გზა თუცა.

109. შე დილახა მოციქულთა ხიტყვა ტკბილი შევუთვალე:
 «რამაზს ჰკადრეთ,—მოგვეგებვი, მოდი, მოვალ შენა მალე.»—
 ნანევარ დღე სხვა ვიარე, ჰირსა თავი არ ვაკრძალე:
 «განგებაა,—დღესხა მომკლავს, ქვემცა ხადა დავეშალე!»
110. ქედსა რახიჲ გარდავადეგ, მინდორს მტვერი დავინასე,
 ვთქვი თუ: «შოვალს რამაზ შედე; ჩემთვის² უდგამს³ თუნა³ მანე,
 ჩემი გაჰკვეთს კორცთა³ მათთა³ გრძალი ბასრი, შუბი მანე!»—
 მამინ ვუთხარ სპათა ჩემთა, ხანე დიდი დავუხანე.
111. ვთქვი თუ: «შმა⁴ო, იხი კანი ჩვენ ღალატსა გვიდგებიან!
 მკლავთა ჩვენთა⁵ ხიმაგრენი ამისთვისმცა რად დაღბიან!
 ვინცა მოკვდენ⁶ შეფეთათვის, ხუღნი მათნი ზეცად⁷ რბიან!
 აწ შევებნეთ სატაელთა, გრძალნი ცუდად რად⁸ გვაბიან!»—
112. ვუბრძანე ჩაგმა აბჯრისა ღალმან ხიტყვითა გაფითა,
 დაკვანსმენით ხაღმრად ჯატუ-ჯავმანითა⁹, ქაფითა,
 რაში დავაწყვი, მივჰმართე, წაველ დიდითა სწრაფითა.—
 მას დღესა ჩემი მებრძოლი ჩემმანვე კრძალმან დაფითა!
113. მივეასლენით, შევატყვეს მათ ტანთა-აბჯარ-გმულობა.
 კანი მოვიდა, მომართვა შეფისა მოციქულობა.
 ვთქვა თუ: «ჟამად ვვანია ჩაენ თქვენი არ ღრგულობა!
 აბჯრითა გხედავთ, შეგვექმნია აწ აჰად გულ-ნაკლულობა.»
114. შევსთვალე თუ. «შენა ვიცი რაგა ჩემთვის გავიგია!
 თქვენ რახანა 1 თათბირობდით, არ იქმნებოხ, არ¹⁰ იგია¹¹!
 ბრძანეთ¹¹, მოდით¹¹, შემებრნით¹² ვითა წეხი და რიგია!
 შენა თქვენად დახაკვლად გელი გრძალსა დამიგია!»—

1. ასე კაკ¹ 404,4; სხვა დგ და გნ დავიშალე. 2. კაკ¹ 405,2 მას მოუდგამს ჩემთვის. 3. გნ და დგ გორცსა მათსა. 4. გნ და დგ ახე(?). 5. ასე ინგ. 440,2; სხვა დგ და გნ თქვენთა. 6. გნ და დგ მოკვდეს. 7. გნ და დგ ზეცას. 8. კაკ¹ 406,4 და უგ 440,4 რას. 9. კაკ¹ 407,2 ჯავსითა, ჯავშან—. 10. ასე უგ 443,2; სხვა დგ არ, იგია(?). 11. კაკ¹ 409,3 აწ მოდით და. 12. კაკ¹ 409,3 და უგ 443,3 შეგვებნით.

115. რა მივიდა მოციქული, კვლამკა¹ რადღა გამოგზავნეს!
 კვამლი შექმნეს ღამქართათვის², დამალული გაამქლავნეს,
 ხაშალავით გამოვიდგეს, თავნი ორგნით აქარავნეს,
 შექმნეს რაზმი მრავალ-კგვი, თუბა, ღმერთო, ვერა³ მავნეს!
116. შუბი ვსთხოვე, გული ჩავყავ მუწარადის დახარქმელად.
 ხაღმარად ატ, ხილი ვიყავ მათად⁴ გამტგხელად.
 ერთხა წავსწვდი უტგვანსა, წავვრძელდი და წავე გრძელად.—
 მათ ურინსვი რაზმი ეწყო, წყნარად დგეს და აღმულელად.
117. ანღლს მიველ, შემომხედეს, «შმაგიალ!» ჩხე თქვესა.
 მუნ მიჰქმართე მკლავ-მაგარმან, ხად უღროფი ჯარი დგესა.
 კანს შუბი ვჰქარ, ცხენი დავეგ, მართ ორნივე მიჰტემეს შჩესა.
 შუბი გარყდა, გული ჩავყავ,—ვაქებ, გრმალღ, ვინღა გლეხა!
118. შიგან ასრე გავერვივე გნღლის ჯღესა ვითა ქორი.
 კანი კანსა შემღვხტყორღი⁵, ცხენ-კანისა დავდგი გორი.
 კანი ჩემგან განატყორღი ბრუნავს ვითა ტანაჯორი!—
 ერთობ სრულად ამღვხწვიდე წინა-კერძი⁶ რაზმი ორი.
119. ერთღბილნი მომესვივნეს, მრგვლივ შეიქმნა ოში დიდი.
 ვჰკრი რახანა, ვერ დამიდგოს, ხისხლსა მჩქედრად⁷ აღმოვღვრიდი.
 ცხენსა კანი გაკვეთილი მანდიკურად გარვიავ ჰკიდი.
 ხითღა ვიყვი, გამქეციან, მათ შექმნიან ჩემი რიდი.
120. ხადამღ-ღამს დაისანა ქედით მათმან დარაჯამან:
 «ნუღარა⁸ ხდგათ⁹, წავედითო⁹, კვლა მოგვხედნა რისხვით დამან!
 მოვა მტვერი ხამინელი, შე ვაშინა აშად აშან,—
 ნუ თუ სრულად ამღვწვიდნეს უთვალავმან ბევრმან სპამან!»

1. კაკ¹ 410,1 და უგ 444,1 კელა(ვ)ცა(?). 2. კაკ¹ 410,2 ღამქართავან(?).
 3. ვერა<ვერ-რა. 4. ზოგი გნ და დგ მათდა. 5. ასე ინგ 447,2; სხვა გნ და დგ შე-
 მოვსტყორცე. 6. კაკ¹ 413,4 და უგ 447,4 წინა-კერძო. 7. გნ და დგ მჩქეფურსა(?).
 8. კაკ¹ 415,2 ნულარ სდგახართ. 9. უგ 449,2 წაედითო.

127. რამახს ვარკვი: «მეშიგია¹ ხაქმე შენი ხამქსთაღე,²
 აწ ვერგეა შეპყრობილმან თავი გამოიშართაღე!
 ხიმაგრეთა ნუ აპაგრებ, ყველა გჳლთა მომათვაღე,
 თვარა შენი შეცოდებუა მემცა ზედან-რად-წავს-თვაღე!»
128. რამაჰ მითხრა: «აღარ² არის³ ამის მეტი ჩემი ღღენ:
 ერთი ჩემი დიდებული მომეც, ზედა შაპატრონე,
 გინრვანთა გავუგზავნო, ხაუბარნიც⁴ გავავონე,⁴
 გჳლთა მოვგვამ ყველაგახა, — განაღამცა შენ გაქონე!»
129. მივეც ერთი დიდებული, თანა ყმანი წავატარენ.⁵
 გინრვანნი ერთობილნი ჩემს წინამე მოვიყვანენ.⁵
 გჳლთა მომეც ხიმაგრენი, ომი ასრე შევანანენ.⁵
 ხატურტლენი ხიმრავლითა რახამცა ვით დავავანენ!⁵
130. მაშინ-ღა შეველ ხატავთს მოვლად და მოხათვაღავად.
 კლიტენი ხატურტლეითანი მომართვნეს დაუმაღავად.
 ქვეყანა ჩავსხი, ვუბრძანე: «იყვენიო თქვენ უკრძალავად.
 მხემან არ დავწვენ⁶, იგოდით, დავყარენ⁷ გაუგვალავად.» —
131. ხატურტლენი გარდავანახენ თავის-თავის, კიდიხ-კიდე.
 უცხო ფერთა ხატურტლეოთა დავშვრენი თუ მოვსთვალვიდე! —
 ერთგან ვნახენ ხაკვირვლნი ყაბაჩა და ერთი რიდე.
 თუბა ჰნახენ⁸, ხახვლისა ცოდნასაგა⁹ ინატრიდე!

1. ზოგი გნ და დგ შემიგნია. 2. ჰიქ 498.1 სიმუნთაღე. 3. C, F, G და I აღარაა (შეად. კაკ¹ 423.1). 4. C, F, G და I საუბარი გამოგონე (შეად. კაკ¹ 423.3; ჰიქ 499.3; უგ 457.3); აბ 371.3 საუბარი გამოგონე; ინგ 457.3 შეთელილობა გამოგონე. 5. კაკ¹ 424; წავატარენ, მოვიყვანენ, შევანანენ, დავავანენ. 6. გნ და დგ დავწვენ. 7. გნ და დგ დავყარენ. 8. ასე C და F; G და I ნახო (შეად. კაკ¹ 426.4); ინგ 460.4 თუმცა ჰნახე. 9. ცნობასაცა (შეად. აბ 374.4); I ცოდნასამცა.

132. ვერა შევივენ, — რა იყო, ანუ ნაქმარი რაულად.
ვისცა ვუჩვენი¹, უკვირდის², ღმრთისაგან³ თქვის³ ხასწაულად.
არცა ღარულად ჰგებოდა მას ქსელი. არც ღრწაულად.
სიმტკიცე ჰგვანდა⁴ ნაჭედხა, ვთქვი წეცხლსა⁵ მენართაულად.
133. იგი ხამღვნიდ მისად დავდევე⁶, ვისი შუქი მანათობდა.
მეფისათვის დავარჩივე ხაარმანდღ რაგა სჯობდა.
ჯღერ-აქლეში ათჯერ-ასი, — ყველაგაი წვივ-მავრობდა, —
დატვირთული გავუწავნე, ამბავსაგა კარგხა ხენობდა.
134. წიგნი დავწერე: «მეფეო, სვემდა⁷ არს⁷ თქვენი სვიანად! —
მე ხატაელთა მიმუნთლეს, თუგა მათ ეგა სიანად.
ჩემი ამბავი დახტური ამად გაგნობე გვიანად.
მეფე შევიბყარ, მოვივალ მე ალაფიან-ტყვიანად.»
-
135. რა ყველაი დავიურვე⁸ ხატაეთით გავემწავნე.
წამოვიხვენი ხატურტლეში, საგელმწიფო დავიავრე.
ვერ მოვეყავ აქლემითა, ახავრები ვაწავრე.
მოვირტვენი⁹ და მოვივლინე, რაგა მწადდა აგრე ვყავრე.
136. ხატაეთისა გელმწიფე მომყვანდა შეპრობილია.
ინდეფთხ მოველ, მეგება ჩემი გამწრდეფი ტბილია.
რა ქება მითხრა, არ ითქმის, — ჩემგან ხაიქმელად წბილია.
ველი გამიგხნა, შემავრა¹⁰ მან ხასვეველი ღბილია.
137. ედგნეს¹¹ ტურფანი კარავნი მოედანს ჩამოდეფმილსა,
ხაუბრისა და ჭურეტიხა ჩემისა მას მოდინდილსა.
მას დღეხა ედვა ნადიმი მას შიგან გარდადეფმილსა.
მიალერსებდა, მიჭურეტდა წინამე ახლეს ჯდღომილსა.

1. F უჩვენეთ; G უჩვენით; E ვაჩვენი. 2. F და E უკვირდა. 3. F და G ღმრთისაგან თქვეს; აბ 375.2 ღმრთისა თქვის მან. 4. აბ 375.4 ჰგვანდის. 5. ასე აბ 375.4 და ჭიპუ 503.4; ან ცეცხლოთა (შეად. კაკ¹ 427.4 და უგ 461.4). 6. კაკ¹ 428.1 დავსხენ. 7. ასე უგ 463.1; სხვა დგ და ან სვემცაა. 8. ვახტ დავიურე. 9. ასე I და ვახტ; F მოვირტვენე. 10. C და F შემომკრა; G შემამკრა; I შემამკრანა. 11. კაკ¹ 432.1 და დგეს(?).

138. მას¹ დამეს¹ ვსხედით ნადიძად, მუნ ამოდ გავიზარენით,
დილახა ქალაქს შევედით, მღვდნით ავიყარენით.
მეფემან ბრძანა: «ლამქარნი მიგმენით², შემოჯარენით,
დღეს ხატაელი³ მიხევენით², ტყვენიცა შემომკვარენით.»
139. რამაზ მეფე მას წინამე შეპყრობილი მოვიყვანე.
ტკბილად ნახა კელმწიფემან, ვითა შვილი ხააკვანე.
ორგული და მოვალატე ნამხასურსა დაამკვანე⁴,—
ესე არის შამაგისა მგტის-მგტი ხოვულვანე⁵—
140. მას მეფეხა ხატაელსა უმასპინძლა, უაღურსა,
ჟამიერად უბრძანებდის ხაუბარსა მათხა ფერსა.
ცისკრად მიგმეს, მიბრძანებდეს მე სიტყვასა ღმობიგრსა:
«შევეუნდეთო⁶ ხატაელსა მას, აქამდის შენანტერსა?»
141. მე ვჰკადრე: «დამერთი ვინათგან მგუნდობს მეცოდებულსა,
თქვენიცა უყავით წყალობა მას, დონე-გადეფებულ ხა.»—
რამაზს უბრძანებს: «იცოდვი, გავსავინი შეწყალებულსა,
მაგრნ ნუ⁷ გნახავთ კვლაცა და⁸ ჩვენს წინა გაწბილებულსა!»
142. ხარაჯა დახდევს, მე ჰკვეთეს დრაჰკანი ახ-ათახია⁹.
კვლა ხატაური ათახი¹⁰, სხვა ხტავრა, სხვა არტახია.
მერმე ყველაი დამოხა,—იგი და მიხი ნახია,
შეწყალებული გავსავინა¹¹,—უყე¹² რისხვისა¹² ფახია!
143. ხატაელმან დაუმაძღლა, დადრტა, მდამბლად ეთაყვანა.
მოაკესენა: «ორგულობა თქვენი დამერთმან შემანანა.
თულა იღეს მე- ა-გოდოდ¹³, მამინ მომკალ მემცა¹⁴ განა!»—
წაივია და ყველაკაი მიხი თანა წაიტანა.¹⁵

1. უგ 467.1 მას დამით(?). 2. ინგ 467,3 უხმენით. 3. ასე უგ 467,4; სხვა დგ და გნ ხატაელნი მიხვენენით. 4. გნ და დგ დავა(მ)გვანე. 5. ასე უგ 468,4; სხვა დგ და გნ სიმგულვანე. 6. გნ და დგ შეუნდობო. 7. I ნუმც. 8. F და ვახტ (შეად კაკ¹ 384.4) კვლა(ვ)მცალა. 9. გნ და დგ ასჯერ-ასია. 10. C და F; G სამასი; I შრავალი (შეად. კაკ¹ 437,2 და უგ 471.2). 11. G გაუშვა. 12. I არ უყო რისხვის. 13. F შეგცოდოდო; აბ 386.3 და სხვ. შელაგცოდო. 14. უგ 472.3 მეცა. 15. ინგ 472,4 წაიტანა.

150. რიგინი რამე მემოღვნეს ქალაქსა სატ'ვლთასა,
 იგი მესვივნეს, მშვენიოდეს,¹ ვახელგმ გულსა ხელთასა!—
 მეფე ვარდაგდა, დარბაზსა შევედით ჩემთა მწრდეელთასა.
 მკვსვდენ, დავჰკრთი ელვასა დაწვთა² მათ³ მწგბრ² ნათელთასა!
151. მას მწება ტანსა ემოღნეს³ ნარინჯის ფერნი ჯუბანი.
 ზურვით უთქს⁴ ჯარი ხადუშთა დას-დახად, უბან-უბანი,
 ხრულად ნათლითა აევსო ხაზლი, შუკა და უბანი.
 მუნ ვარდსა შუა მკენოდეს მოწ-მარგალიტნი ტყუბანი.
152. ნაღმარსა, დაჯდოილსა გული ყელსა ჩამომება.
 დედოფალი საჯდომთაგან ადგა, წინა მომეკება,
 ვითა შვილი ვარდაპკონა, დაწვი ვარდი დამოღება,
 მოთხრა: «ნუ გჰვ, ამას იქათ თუგ⁵ მტერი შე-და-გება!»
153. ასლღს დამისვეს ავიღოსა, მუნ, საია მგამებოდა.
 პირის-პირ მიჯდა იგი მზე, გული ვისთვისა კვდებოდა.
 მალვით ვუტკურვტი, მიტკურვტა, სხვად არად მეუბნებოდა⁶.
 თვალნი მოვსწყვიდნი⁷, ხიცოცხლე ამითა შეარქებოდა.
154. შეიქმნა სმა და პურღმა მსგავსი მათისა ძალითა,
 სხვა გაზარება ასეთი არს უნაზავი თვალისა!—
 ჯამი და ჭიქა ყველაი ფირუხისა⁸ და ლლის ა.—
 არვისი ბრძანა შეფემან გამეება⁹ არა-მთრვალისა.⁹
155. მე მუნა მყოფი მივევი შვებასა მერის-მერასა,
 რა მემომხედნის, შევხედნი, გინხლი¹⁰ მიწყებდის¹⁰ შრეტასა¹⁰.
 კაცთა გრძალვასა ვაწყვიდი გულსა შმაგსა და რეტასა.—
 რა უამეა პირის-პირ საყვარელისა ტკურეტასა!

1. კაკ¹ 445.2 ვშვენიოდი. 2. ან და დგ დაწვთა მხეებრ; ინგ 479.4 დაწვთასა მხებრ. 3. კაკ¹ 446.1 ემოსა. 4. უთქს < უდგს. 5. ან და დგ თულა(?). 6. C და F მეგოხებოდა. 7. F მოვსწყვიტნე; G და I მოვსხლიტნი (შეად. კაკ¹ 448.4). 8. ვარ. ფეროხისა. 9. G და I გაშვება არცა მთვრალისა; C არცა გაშუება მთრვალისა. 10. ან და დგ ცეცხლმან დამიწყის შრეტასა(?).

156. დაავდეს მღერა მუტრინთა, — «ხულოთღ!» — თავი სართან,
მიბრძანეს: «შვილო ტაროგლ, ვით ვითსრათ, ვით გვისწარინ:
ნეტარ-მი ვვაქვსღ, მებრძოლნი მით ჩვენნი ვაგლას არიან! —
მართალ-ან¹ მენნი მჭურეტელნი, არ გუფად იმკვეხარინ!
157. აწ თუცა² გმართებს³ შემოვხვა ვის მღრჭმით მოვივლენიან,
არ შევმოვხთ, მაგა გაბათა არ აგვფით, — ტურფად გმკენიან.
აწ გქედნეს ახი საჭურ სღუ ვის შუქნი⁴ მოვიფინიან.
თვით შეიკერე რაგა გწადხ, ჩვენგან ნულარა გრცხვენიან.»
158. გვლანა დახსდეს⁵ მსიარულნი⁶, მდიმარტე⁷ სმა და მღერა,
გვლა გავრძეღდა ნადიმღბა, მარბითთა⁸ და ჩანვთა ჟღერა,
დედოფალი⁹ წამოვიდა⁷, შეეყარა მწუსრსა დღე რა.
ძილ-პირამდის სისარულსა სისარული ჰგვანდა ვერა.
-
159. ავიყარენით, მიივჭირდა სმა დღესტაქნისა მეტისა.
საწოლს შემოვლელ, შემეცქნა ცნობა მართ ვითა რეტისა.
ძალი არ მქედნდა ტყვე-ქმნილსა მე იმა⁸ გვცხლთა მრეტისა.
მეგონებოდის⁹, — მალხენდის ვინება მისგან ჭკურეტისა.
160. მენა მოვიდა, მიაპბლ ამბავი მე მართალია¹⁰:
«თქვეყნსა ამბავსა ივითსავს აჯიღელხანი ქალია.⁴⁰»
მაშინვე ვიგან, ავიტერ ჩქარ-ჩქარად, ვულ-გამკრთალია,¹⁰
მოვიდა, ვნანე ასმათი ჩემს¹¹ წინა¹¹ მომავალია¹².
161. მე ვისთვის ვკვდები, მეამა ასმათის ნანვა მე მისად.
აღარ მივუშვი — ვაკოდე — ქმნადღა თავყანის-გემისად.
გელი მოვ ჰვიდე, დავისვი ახლღს¹² ტასტისა ჩემისად.
ვჰვითხე თუ: «ნეტარ მისრულა მღრნი აღვისა ხე მისად?

1. ასე უგ 485.4 (—ან=არინ); სხვა დგ და გნ მართალ არნ. 2. კაკ¹ 452.1 ვითა. 3. ასე კაკ¹ 452.1 და უგ 486.1; სხვა დგ და გნ გემართებს. 4. ასე უგ 486.3; სხვა დგ და გნ შუქი. 5. გნ და დგ მხოლ.: დაჯდა, მსიარული, მოიმატა. 6. ასე კაკ¹ 453.2; სხვა დგ და გნ ბარბითი. 7. ინგ 488.3 დედოფალნი წამოვიდეს. 8. გნ და დგ ამა. 9. ასე უგ 489.4; სხვა დგ და გნ მეგონებოდა. 10. ასე ინგ 490; აბ 409-ა. 11. ასე კაკ¹ 455.4 სხვა დგ და გნ ჩემთანა. 12. უგ 491.3 ახლო.

162. მიაბმე მიხი ამბავი, სხვად ნურად¹ მეუბნებია.»
 მითხრა თუ: «გადრებ მართალსა, აწ ჩემგან არ ხატნებია.
 დღეს ერთმანერთი გინახავს და რურფად მოგწონებია.
 აწ² კვლავა² ცნობა² ამბისა² მას² ჩემგან² უბრძანებია.»
163. წიენი მომართვა—ჩავსვიდენ—პირისა თემთა მთენისა.
 ეწერა: «ვნახე სიტურფე წყალ-ჯავარისა შენისა.
 ომ-გარდაგდილი ჰმკვნიდი, —მენატრევი ცხენისა.
 არ ავი მიხანს³ მისეუნი ჩემისა ცრუმლთა⁴ დენისა!—
164. ივი მე მომცენ⁵ რიდენი, რემელნი წელან ვშვენიდეს.
 რა მნახე, მენდა გეამღხ, შენეულითა ვშვენ⁶ ოდეს.⁶
 ესე საქვლავე შეიბი, თუ ჩემი გაღაველენოდეს⁷—
 ერთი ასეთი ცოცხალსა სხვა ღამე გაღამთენოდეს⁸!..
165. მივუწერე: «შეო, შუკი შენი, მენგან მონადენი,
 გულსა შენა, გამიცდიდეს ხიხაუკე, ხილდენი.
 ხელმან შენნი განვიცადენ სინატიუე-სიტურფენი.
 ხელთა ნაცვლად სამსახური⁹ რამე¹⁰ ვითა ვიმუქტენი!
166. მამინ ოდეს დამარჩინე, ხელთა ხრულად არ გამყარე,
 აწნა ჩემთვის ესე ქამი მახვე ქამსა¹¹ დავადარე.—
 სამგრე შენი მომივიდა, შემოვიბი მკვლავსა გარე.
 რომე მმართვეს ხინარული, ეწომიმა¹² რა ვინარე!
167. განადამე ვიწინამე,—აჰა რიდე რომე მთხოვე.
 ყანაჩადა ასეთივე, ამისებრი¹³ ვერა ჰპოვე¹⁴!—
 დაბნედილსა ნუ დამაგდებ, მიმეველე რა, მარგე, მოვე!
 ხოდელს მყედსა უ შენცხა კაცსა ვისმა შევეპოვე!¹⁵—

1. კაკ¹ 457.1 ნურას. 2. I აწე სცნობ სხვასა ამბავსა რაც ჩემთვის; კაკ¹ 457.4 აწ კვლავცა ცნობა ამბისა მას ჩემთვის (შუად. F და G). 3. C მიმიჩს; F, G და I მიმიჩანს (შუად. კაკ¹ 458.2). 4. F სისხლთა(?). 5. ასე უგ 496.1; სხვა დგ და გნ მომეც (მამეც). 6. ინგ 496.2 შენ ოდეს; სხვა გნ და დგ მშვენიოდეს. 7. კაკ¹ 461.3 რამ გაგვლენოდეს. 8. ინგ 496.4 «არ გაგვთენოდეს»; სხვა გნ და დგ «არ გაგთენოდეს». 9. ასე უგ 503.4; სხვა დგ და გნ სამსახური. 10. უგ 503.4 რადმცა (?). 11. F, G და I ოდესა (შუად. კაკ¹ 469.2). 12. ასე G; ვარ. ევზომიმა; F ევეთიმა. 13. ვარ. ამისებრი. 14. უგ 505.2 ეპოვე(?).

168. ქალი ადგა, გამყვარა. დავწყევ, ამოდ დაშეძინა.
მაგრა შეკვრთი.—ხაყვარელი ჩემი ვნახე ძილსა შინა.
გამეღვიძა, აღარა მყვა, ხელთ-დეგულეობა მომეწყინა.
ღამე ასრე გავათენე, მისი გმადა არ მესმინა!

169. დილაბა ადრე სრას მიგმეს, დღე რა ქმნა მწუნსმან ქაშითა.
ავდეგ, ვგან მათი ამბავი, წახლვა ვქმენ მითვე წაშითა.
ვნახე, ორნივე ერთგან ხსდგხ სახითა¹ ოდენ საშითა.
რა მიველ, მითხრეს დაჯდღმა, წინაშე დავჯე სჯაშითა.

170. მიბრძანეს თუ «ღმერთმან ასრე დავვაბერა, დავავლია,—
ჟამი ვვანლავს ხიბურისა, ხოცაწვილე გარდევვილია,—
ყმა არ მოვცვა; ქალი გვივებს; მისგან მუქი არ გვაგლია;
ყმისა² არ³-სმა² არად³ ვავვა⁴ ამად.—წედან⁵-წავვითვილია⁶.

171. აჲ ქალისა ჩვენიხათვის ქმარი გვინდა. ხად მოვნახდოთ,
რღმე მივხდეთ ტახტი ჩვენი, ხანედ ჩვენად გამოვხახდოთ,
სამეღობა ვაპატრდინოთ, საველმწიფე შევანახდოთ,
არ ამოვეწყდეთ, მტერთა ჩვენთა გრძალი ჩვენი ვის არ ვამახდოთ?»

172. ვოქვი: «ქვენი ძისა არა-სმა გულსა ვით მიეფარებო⁷.
მაგრა გმა ჩვენდა იმედად ვის მწესა დავეფარებო⁸.—
ვისგა ხიხდეთ შვილსა სახიძოდ, მას დიდად გავხარებო⁹
სხვამდა რა გვადრე⁸, თვით ივით მაგას რა მოვეკარებო⁸»

173. დავიწყეთ რჩევა ხეკმისა, გული მიც⁹, თუღა შელია!
ვოქვი: «ჩემგან დაშლა ამისი არ ითქმის, არ ხათქმელია!¹⁰
მეფემან ბრძანა: «ხვარაზამსა, გელმწიფე ხვარაზმელია,
თუ მოვეცემს შვილსა სახიძოდ, მისებრივ არ-რომელია »

1. არა «სახითა». როგორც აბ 418.3 და სხვ.. 2. G ყმის არა სმა (შეად. კაკ¹ 473.4). 3. G არა (შეად. კაკ¹ 473.4). 4. G ვავვა (შეად. კაკ¹ 473.4; შან. ვავვა (>გვა გვა). 5. G ამახედან (შეად. კაკ¹ 473.4); F ამათხედა; უგ 508.4 ამათხედან(?); ინგ 508.4 ამათ ხედან; აბ 419.4 ამად ხედან. 6. C წავვილია(?). 7. კაკ¹ მიეფარებო⁸. 8. უგ 510.4 გვადრეთ. 9. ასე უგ 511.1; სხვა დგ და გნ უც(?) (მიც < მიძს; უც < უძს). 10. ასე ინგ 511.2; სხვა დგ და გნ საქმელია (<საქმელია).

174. რაღე პირველვე დაესკვნა, მათ ესე შეერთებოდნა.
ერთმანერთსადა უჭურვრტდეს, სიტყვადა აგრე სწებოდნა.
ჩემგან დაშლისა კადრება მართ ამბად არ ეგებოდნა!
ოდენ დავძინდი, დავნანდრდი, გული მი-და-მი კრთებოდნა.
175. დედოფალმან თქვა: «ხვარანშმა მეფეა მორტყით მჯდომელი.
მათსამდა შვილსა სახიოდ¹ ჩვენთვის სხვა სჯობდა² რომელი!»—
შეცილებამდა³ ვით⁴ ვჭკადრე⁵, რათგან თვით იყო მნდომელი!
მოწმობა დავჭრთე, დაესკვნა დღე ჩემი ხელთა-მგდომელი!
176. გაგზავნეს გაგი ხვარანშმას წინა შვილისა მთხოველი.
შესთავალეს: «გაგდა უშკვიდროდ საშეფო ჩვენი ყოელი⁶.
არს ერთი ქალი საძეო, არ⁷ ვიდევ⁸-გახათხოველი⁹.
თუ მოვცემ შვილსა სახიოდ¹⁰, სხვასა ნულარას მოვლი.»
177. გაგი მოვიდა,—აეცხი ჯუბანითა და რიდიითა,—
გაშხარებოდა ხვარანშმას ხინარულითა დიდიითა.
გბრძანა: «მოვცხვდა ღმრთისაგან ჩვენ რაღე ვინარტიდითა!
თვით მაგისებრსა შვილსამდა ჩვენ აელსა რასა ვჭკვიდითა!»
178. კვლა გაგზავნეს სხვანი კანნი სახიოდსა მოცვანებად:
დადავედრეს⁷: «ნუ აყვინებთ, მოდიოთ ჩვენად ნაბრძანებად.»—
მე შამვრალი, ნაბურთალი ხაწელს შეველ მოცვენებად,
გულსა სევიდა შექეყარა, ვიწყე ჳირთა მოპოვენებად.
-
179. მეტმან სევდამან მიმწურა გულსა დაგემად დანისად.—
ახმათის მონა შემოდგა მე⁸ ვჯე⁹ ლადი და ჯანი⁹ სად⁹.
წიგნი მომართვა, ეწერა: «ვინ ჩანს¹⁰ ალვისა ტანისად
ადრე მოდიო, გიბრძანებს, დაუყოვნებლად ხანისად!»

1. F საძეოდ. 2. I სჯობდეს (შეად. კაკ¹ 478.2). 3. C, F და I შეცილებამ-
ცა ვინ ჳკადრა (შეად. კაკ¹ 478.3); G შეცილებასა ვინ ჳკადრებს. 4. ასე უგ
514 და ინგ 514; სხვა დგ და გნ ყოველი. 5. აბ 425.3 არ-კიდე. 6. ასე ინგ 514,4;
სხვა დგ გნ სამისოდ. 7. კაკ¹ 481.2 და უგ 516.2 დავედრეს თუ; სხვა დგ და გნ
დაავედრეს. 8. ასე G და I; C და ვაბტ შევეჯე(?). 9. აბ 428.2 ჳანისად(?). 10. ასე
G; სხვა გნ და დგ სჩან(?)

180. შევკე, წაველ, ბაღჩას მიველ, ვითა ხენობდე¹, ჭირთ² რა³ ზღმით!
 ბაღჩა შევკელე, კლშვი აქინდა⁴, ასმათ ვნახე⁵ ძირსა დგომით.
 ვნახე, ჭვრეტდა⁶ ნატრეობად⁷, ცრემლი აჩნდა დაწვთა წითლმით.
 დამიმძიმდა, არრა⁸ ვჭკითხე, ჩემი სჭირდა მისლვა ნდომით.—
181. იგი ვნახე დაღრგჯილი, ესე მეტად დამიმძიმდა:
 ვითა წინას შემომცინის, არღა აგრე გამიღიმდა!
 ყელა სიტყვა არ მომიგო, ოდენ ცრემლთა გარდმცხვამდა.
 ამით უფრო დამაწყლულა, არა წყლულთა შიაქიმდა.
182. ჩემნი ვრთნი გონებანი მეტად შორად გამოვიდნა:
 შინა კლშვად შემოყვანა, თარდაგხანა ამიხიინა.
 მეველ, ვნახე იგი მთვარე, ჭირმან ყოვლმან უკუ-მრიდნა!
 გულსა შექი შემომადგა, მავრა, კრული⁹, არ დამიდნა¹⁰
183. ყელ¹¹ არ-ნათლად ნათელი თარდაგხა შემომდგომელი,
 გბურა მდომით პირ-ოქრო-მე-მივეც-რიდერ-ომელი¹²,
 მითვე მწვანითა, უებრო, მიწლით ტანტხა მჯდომელი.
 ცრემლისა დვარსა მღეგვა პირი ვლვათა მტრთომელი.
184. ქვე-წვა ვით კლდისა ნაპირსა ვეფხი პირ-გამეხებული,
 არღა მზე ჭვანდა, არც მთვარე, ხე აღვა, ედემს სებული!—
 ასმათ¹³ მუნ¹⁴ დამსვა შორს-გვარად გულსა მე ლახვარ-სებული,
 მერმე წამოჯდა წარბ. შერკმით გამწყრალი, განრისხებული.
185. მიბრძანა: «მიკვირს, რად მოხველ მშლელი პირისა მტკიცისა,
 გამწირავი და მუნთალი, მენ, გამტეხელი ფიგასა!
 მავრა ნაცვალსა პახუსსა¹⁵ მოგცემსო¹⁶ ზენა¹⁷ გი¹⁸ ცისა¹⁹»
 ვჭკადრე: «რა გვადრე პახუსი მის ჩემგან, მე²⁰, უვიცისა²¹?»

1. F სცნობდი. 2. F და I ჭირთა; სხვა კნ და დგ ლზინთა. 3. ასე G (აჩნდა); F დამხვდა. 4. ინგ 518.2 დამხვდა. 5. კნ და დგ ვსუვრეტდი. 6. კაკ¹ 483.3 ნატრეობსა. 7. კნ და დგ არა (<არ-რა). 8. ინგ 520.4 მიკვირს; სხვა დგ და კნ გული. 9. კნ და დგ იყო. 10. K მოშლის ებურნეს პირს ოქრო რიდე მე მივეც რომელი. 11. კნ და დგ ასმათმან. 12. C, F და G პატრესა. 13. C, F და G მოგცემსო ...; I მიგოგებს ზენამცა ცისა; უიუ მოგცემსო ზე ნამი ცისა?; კაკ¹ 488.3 და უგ 523.3 მოგცემსო ზენამცა ცისა; აბ 434.3 მოგცემსო ზენა მი ცისა. 14. ვარ. მართ უვიცისა; მე, უიციისა.

186. ვთქვი: «მასუსა ვერას¹ გკადრებ, თუ არა ვსცნობ მე მართალსა: რა შეგეღდე, რა მიქმნია,—უნებოდა, ფერ-ნამკრთალსა?»
გულაბა მითხრა: «რა² გგუბნო² მტყუვანსა და, შენ, მუსთალსა³ დიაგურად რად მოვლორდი, მე დაუწვავ ამით აღსა!—
187. შენ არ იგი ზვარანშმახი ხაქმრედ ჩემად მოყვანება?!—
შენ ჯდომილსარ ხავაზირედ, შენი რთულა ამას ნება!
შენ გაბტვსე ფიგი ჩემი, ხიმტვიცე და იგი მცნება!
ღმერთთან ქმნას და დავიწინო⁴ გუდად შენი გელოვნება!
188. გაბლვს, ოდეს «ჰაიხ⁵» ჰსმიდი, ცრემლნი შენნი ველთა ჰბანდეს,
მკურნალნი და დაბტაქარნი წამალსა-ყუ⁶ მოგიბანდეს?—
მამადისა ხიდრუვესა, ნეტარ, სხვანი რამგა ჰგვანდეს!—
რათგან დამომე, მეგა დაგთმობ, ვინ-ძი უღროდ დაზიანდეს!
189. ამას ვბრძანებ: ვინგა ვინდა ეპატრღვლს ინდოეთსა,
ივრედ მე მაქვს პატრღვობა,—უგზოვ⁷ ვლიდენ⁸ თუნდა გზეთსა!
ევე აგრე არ იქმნების, წა⁹,—მომგდარსარ⁹,—მოვსაგდეთსა⁹!
აზრნი შენნი შენვე გვანან მტყუვანსა და, შენ, აგეთსა!
190. ცოცხალ ვიყო, შენ ინდოეთს, ღმერთო, ხანი ვერა დაჰყო!
თუ მგადო დაყოფასა, გორგთა შენთა ხული გაჰყო!—
სხვა ჩემგბრი ვერა ჰბოვო, ცადამდისგა გული აჰყო!»¹⁰—
ესე ხიტყვა დაასრულა, ყმა ატირდა, ხულთ-თქვნა, ას-ყო¹⁰.
191. თქვა¹¹: «რა შესმა ესე მიხვან, მეომედა მეტის-მეტად!
კულა მიეგა თვალთა ძალი მის ნაილისა ვერე ჰვრგტად.
აწ დავკარგე! რად არ ვიკვირს¹², რად ცოცხალ ვარ, რა¹³ ვარ რგტად!—
ვა, ხოფელე უხანოლ, რაღ ჰხი ხიხსლთა ჩემთა სვრგტად!—

1. ვერას < ვერ-რას. 2. G. ვახტ და კაკ¹ 489.3 რას გეუბნა. 3. F აგეთსა.
4. ასე უგ 525.4; კაკ¹ 490.4 დაგიბრინოს; სხვა დგ და გნ დაგარჩინო. 5. კაკ¹ 491.1
ჰაი, ჰაი, სხვა დგ და გნ ჰაი. 6. კაკ¹ 491.2 წამალსავე. 7. ასე ჰიუ 570.2 და ინგ
527.2; სხვა დგ და გნ უგზოდ. 8. ჰიუ 570.2 ვლიდეს. 9. ჰიუ 570.3 და უგ 527.3 წა,
მომცთარხარ მოსაცეთსა; აბ 438.3 წა, მომცდარხარ მო-საცეთსა(?). 10. აბ 439.4
აპ-ყო. 11. G ვთქვი; ვახტ ვთქვა. 12. ასე ინგ 529.3 სხვა დგ და გნ გიკვირ. 13. გნ
და დგ რად(?).

192. შევსედენ, ვნანენ სახთუმაღლს¹ მუხაფი გაჰლით მდებარე. ავიღე², დავდეგ² მე ღმრთისა და მერმე მათი შქებარე. ვჰკადრე თუ: «მხელ, დაგიწვაგ³, — ჩემადგა⁴ დაწვად⁴ მესებარე⁵, რათგან-ღა⁶ მომკლავ⁷. პასუნი ერთაი⁸ გკადრე მე ბარე!
193. რღმე გკადრებ, ესე ხიტყვა აწ თუ გუდად ნალიქნია, გამგა მრისხავს, მსიხა შუქნი⁹ ნუმგა¹⁰ ჩემთვის ნაშუქნია¹¹! თუ მადირსებ განკითხვასა, — ავი არ-რა არ მიქმნია!» — მან მიბრძანა: «რადგა იგი, თქვიღ», თავი დაშიქნია. —
194. — «მე მეფეთა დარბაზს მიგმეს, შექმნეს დიდი ვაწიორღა. მათ წინახვე დავიბრა იმა ყმისა მენი კმრღა. დამეშალა, — ვერ დავშლიდი, დამრჩებოდა უმეგრღა. თავსა ვუთხარ: «მიემოწმე უამად, გიჯღბს გულ-მავრღა!»
195. შემგა დაშლა ვითა ვჰკადრე, რათგან იგი ვერ მიმვდარა, არ¹² თუ¹² ივის¹², ინდღეთი უპატრონოდ არ გამკდარა?! — ერთი¹³ მე¹³ ვარ¹³ შემამულე, სხვასა ჰმართებს არვის¹⁴ არა¹⁴! ვის მოიყვანს, არა ვიცი, ანუ იგი ვინ მომცდარა!
196. ვთქვი: ამითა ველარას ვიქმ, ღღნე სხვა რა მოვაგვარე. თავსა ვუთხარ: ნუ მოვიცავ¹⁵, გღნებაღ მრავალ-გვარე! მედგა გული მკეცისაებრ, ათახჯერგა მინდღრს ვარე! — ვისმგა მივეგ¹⁶ თავი მენი, — შენვე რადმე¹⁷ არ¹⁷ წამკვარე!¹⁷»

1. ვარ. სასთაულ, სასთუნალ. 2. კაკ¹ 518,2 ავდეგ, ავიღე; უგ 530,2 ავიღე, ავდეგ. 3. C და G დაგიწვავს. 4. აბ 441,3 ჩემიცა დაწვა; სხვა დგ და გნ ჩემიცა დაწვი. 5. გნ და დგ მზე ბარე(?). 6. გნ და დგ რათდგან არ. 7. კაკ¹ 518,4 და უგ 530,4 მომკალ. 8. კაკ¹ 518,4 და უგ 530,4 ერთიღა. 9. F შუქი. 10. B, G, I და K ყოლე (შეად. დგ ყოლა); C და ვახტ ყველა. 11. ასე C, H და ვახტ; B, F, G, I და K ნუ შუქნია (შეად. დგ). 12. კაკ¹ 492. და უგ 534,2 თუ არ იცის; ინგ 534,2 არ იცის თუ. 13. ასე K (შეად. აბ 445,3); C, D, I და ვახტ ტარიელ არს (შეად. უგ 534,3). 14. ასე F, G, I და ვახტ; C და D არად არა; K არვის და რა(?). 15. კაკ¹ 500,2 მოგიცავს(?). 16. კაკ¹ 500,4 მიესცე. 17. აბ 446. 4 რად მე არ წამკვარე?!

197. სულთა გვიდდი გულისათვის, კლჷკი აჷად გამეზზრა.—
 იგი წვიმა და-რე-ნელდა, რღმე პირველ ვარდი აზრა.
 ვნახე, ძღწხა მარგალიტი გარე ტურტად¹ მღემაზრა.
 მიბრძანა თუ: «გეე ხაქმე შემგა მართლად რად მეაზრა!»²
198. არ დავიჯგრებ მე შენხა ღალატხა, ორგულღბახა,
 უარის-ქმნახა ღმრთისახა და³ მისთვის³ არ-მადღღბახა!—
 იაჯღო თავხა ჩემხა და მღრჭმით ინდღეთხ ღღღღბახა.
 მე და შენ დავხსნღეთ გელმწიფღედ, ხჯღბხ ყოველხა ხიდე-ხმღღღბახა!»
199. მღღმღმღიღრღა⁴, მღმღიტგბა გამწყრალი, გამქისებული.—
 ანუ მზეე იყღ ქვეყნად, ან მთვარე პირ-გავხებული;—
 ახლღხ დამიხვა,—მაღირხა⁵ აქამღის არ-ღირხებული.
 მეუბნღებღდა,—ღამიღხელ⁶ გეცნღლი ამითა გზგბული.⁷
200. მიბრძანა თუ: «გღნიღერი, კამხ, არღდღხ არ აქარღდღხ,
 რაღა ხჯღბღდღხ, მღაგვარღხ, ხაწღთრღღა დაუწყნარღდღხ.—
 თუ ხახიდღ არ მღღღღა, ვა თუ მეღღე გავიწყნარღდღხ,
 შენ და იგი წაიკიღრღეთ, ინდღეთი გარღაქარღდღხ!
201. კვღა თუ ხიდე შემღღღღა, მე შემღრთღღ, იყღხ ახღდენ:
 ერთმანღერთხა გავყყარღრღეთ, ძღწეღული გავვიღღღღღღღენ,
 მათ მღრჭმღღღღა მღიღღღღღღენ, ჩვენ პატიენი გავვიახღღღენ.—
 გეე ამზად არ ეღღბღხ, რღმე ხნარღხნი გავვიახღღღენ!»
202. მე ვჷკადღრღე: «ღმღერთმან ამღრღღ მახ ყმახა შენი ქმარღღა!
 რა შემღღღღღღენ ინდღეთღ, შევიგნა მათი ვვარღღა,⁸
 ვუწვერღ ჩემი ძაღ-გული და ჩემი შემღმარღღა!—
 ახრღე დავკადღრღე⁹, მეგმღღღ აღარახ¹⁰ არ¹⁰ ხაგმარღღა!»

1. ასე ინგ 536.3; სხვა ენ და დგ ტურტა. 2. კაკ¹ 501.4 მიახრა. 3. ენ და დგ ამისთვის. 4. ასე კაკ¹ 503.1 და უგ 538.1; აბ 449.1 მე ღმრღბიღრღად; ინგ რუსთვ. 1. გვ. 62 მე ღმერთისაებრ; «ვ. ტ.» 538.1 ღმრთისაებრად. 5. ასე კაკ¹ 503.3 და უგ 538.3; სხვა ენ და დგ დამიტგბა. 6. ასე აბ 449.4; ინგ 538.4 შემექმნა; უიუ 581.4 «ღამეღსო ...». 7. ინგ 538.4 ვსებღული. 8. კაკ¹ 506.2 გმღრღღა(?). 9. ასე ინგ 541.4; ვარ. დავხადღ; დავეკღღენე. 10. ინგ 541.4 აღარა, არ.

203. მიბრძანა თუ: გამს დიაგი დიაფურად, — საქმე-დედლად. — დიდხა სიხსლხა ვერ შევაქნევ, ვერ ვიქმნები შუა-კედლად, რა მოვიდეს, სიძე მოკალ, მისთა¹ სპათა აუწყვედლად. — ქმნა მართლისა ხამართლისა ხეხა შეიქმს გმელხა ნედლად! —
204. იგი რა მოჰკვლა, ეუბენ პატრონხა, ჩემხა მამახა, ჰკადრე თუ: სპარხთა ვერა ვიქმ ინდოეთისა ჭამახა; ჩემია შკვიდრი მამული, არ მივხვემ არცა დრამახა! — არ დამეგხნები, — გაგიყედი ქალაქხა ვითა ტრამახა! —
205. ჩემი ყოლა ნურა ვინდა სიყვარული, ნურცა ნდომა. — ამით უფრო მოგვემის ხამართლისა შენ მოგედმა. ქმნას მეფემან ყელ-მოტენით შემოწვეწა, შემოკვედომა, გელთა მოვეცხ² თავი ჩემი, შეგვევროდეს ერთგან სხედმა.*
206. ეხე მეტად მოძეწონა თათბირი და გამორჩევა. ჩემთა მტერთა დავაქადე დახაგოდლად გრმლისა³ ქნევა. მერმე ავდეგ წამოხავლად, მან დამიწყე ქვე-ვმ⁴ წვევა. მწადდა, მაგრა ვერ შევჰმართე⁵ შემოჭოდობა⁶, შემოწვევა.
207. ხანი დავყავ, გავყარე, მაგრა გავკე ვითა ხელი. ახმათ წინა ჩამომიძევა, ჩამდიოდა ცრემლი ცხელი. ჳირი შევრჯერ ვაათახე⁷, ლხინი ჩემი ვაგროტეკელი. მერმე წახვლა არა მწადდა, — ამოდ⁸ მივალ⁹, არ დიცხელი.
-
208. მოვიდა გავი, — ხახიოდ მოვალ! — მოხლვა გვანარა. — მაგრა თუ დმერთი რას უხამს, არა იცოდია, გლას, არა! — მეფეხა მიჰხვდა სიამე, არ ხიჭ ყვა ივაგლანა-რა. მიბრძანა, ახლეს მიმისვა¹⁰, — მოდიო, — თავი დანარა.

1. ასე კაკ¹ 507.3 და უგ 542.3 მისთა. 2. ასე ინგ 545.4 და სხვ. 3. კაკ¹ 511.2 გრმალთა. 4. ასე კაკ¹ 511.3 და უგ 546.3; სხვა დგ და ნნ ქვე-ქვე. 5. კაკ¹ 511.4 ველარა ვქენ. 6. კაკ¹ 511.4 შეუიღება(?); სხვა დგ და ნნ შემოჭოდომა. 7. კაკ¹ 512.3 ვიათასი. 8. ნნ და დგ ამაღ. 9. ასე ინგ 547.4; სხვა გნ და დგ მიველ. 10. კაკ¹ 513.4 მიმიგმო.

209. მიბრძანა: ჩემთვის ესე დღე ღწინი და სიხარულია.
 გარდავიგადოთ ქორწილი, გამს ვითა, დახარულია!
 კაცი გავზავნოთ, მოვიღოთ² ყოვლგნით საჭურჭლე სრულია.
 უხვად გავხვებდეთ, ვავხვებდეთ,—სიძუნწე უმეგრულია!³
210. მე გავზავნენ⁴ ყოვლგან⁵ კანნი საჭურჭლეთა წამოღმსმელნი.
 ხახიძოგა მოჯივიდა, იყვნეს ხანსა⁶ არ დამსმელნი.
 შიგნით ჩუენნი გაეგებნეს, გარეთ მოდგეს სვარანშელნი.
 მათ ლაშქართა ვრთგან მყოფთა ვერ იტყვევს ვერცა გმელნი.
211. მეფემან ბრძანა: მოკაზმე⁷ კარვითა მოედანია.
 გამოიხვეწოს სიძემან, დაყოფ ცოტაი ხანია.
 მუნ მისად ნახვად გავიდენ უშენოდ ხასნი⁸ სხვანია,—
 მენ⁹ აქა¹⁰ ნახენ¹¹, ნუ¹² წახვალ¹³.—შენგან¹⁴ ესეცა¹⁵ კმანია¹⁶.»
212. მოედანს დავდგი კარვები წითლისა ატლახებისა.
 მოვიდა სიძე, გარდაგდა,—დღე, ჰგვანდა, არს¹⁷ აღვსებისა!
 შვიქმნა გახლვა შიგანთა, ჯარია მუნ ხახებისა.
 დაიწყეს დგომა ლაშქართა თემ-თემად, დას-დახვებისა¹⁸.
213. მე დავშვერ, ვითა წესია საურავ-გარდაგდილისა.
 შინა წამოველ შამვრალი, ქმნა მომნდომოდა ძილისა.—
 მონა მოვიდა, მომართვა წიგნი ახმათის ტკბილისა:
 ადრე მოდიო, ვიბრძანებს მსგავსი აღვისა ზრდილისა.»
214. ცხენისაგან არ გარდავე, წაველ თიფსლად, დავჰმორჩილდი.
 ქალი დამსვდა ნატირები, ვჰვითხე: «გრემლსა რასა ჰმილდი?»
 მითხრა: «შენი შესწრობილი ტირილსამცა ვით ავხცილდი!
 განუწყვეტლად ვით გამართლდ, რავგარადმცა გავაქილდი!»

1. კაკ¹ 614.2 დარეულია(?); სხვა დგ და გნ დასასრულია(?); აბ გვ. 349 დასა. სრულია. 2. კაკ¹ 514.3 და უგ 549.3 მოიღონ. 3. აბ 460.1 გავზავნენ(?) 4. კაკ¹ 515.1 და უგ 550.1 ყოვლგნით. 5. ენ და დგ ხანთა. 6. გნ და დგ მოკაზმეთ. 7. ასე ინგ 551.3; სხვა დგ და გნ სპანი. 8. ინგ 551.4 ჩვენ აქა ვნახოთ, ესე სჯობს. 9. კაკ¹ 516.4 აქა ნახვისა¹კმანია; უგ 551.4 იქა ნახვისად ყმანია; ინგ 551.4 იქ ნახვის ოღნად კმანია. 10. ასე უნ. გამ. 1957, 552.2; სხვაგან არ. 11. დას-დასებნი სა < დას-დასებობსად.

215. შევედით, ვნახეთ ბალიშა ზედა წარბ-მერტპით მჯდომარე.—
 მზე ვეღარას იქმს მის მეტბა მას განენათლა რღმ არე!—
 წარვდეგ, მიბრძანა: «რაბა ხდეგა!¹ დღე მივიჩნს² წინ ხადმარე!—
 ანუ გამწინე, მიტყუვე და გვლავა მოიმედომარე?!»
216. მე შეწყინა, არღარა ვთქვი, ფიგნლად გარე-შემოვბრუნდი,
 უკუ-ვწყვიდე: «აწ გამღჩნდეგ, რა³ მინდოდეგ, ვის რა⁴ უნდი!⁵
 ქალი იშა რაგვარ მაწვევს, აგლე ვითა დავძაბუნდი!»
 შინა მიველ, მოვლა მიხი დავაპირე, არ დავცმუნდი:
217. ასბა ვუბრძანე მოწანა: «ხადმრად დავმწადენით!»—
 შევხნედით, განვვლეთ ქალაქი, არავის გავეცხადენით.
 გარავსა შეველ, ხახიდო ვითა წვა;—მწარხნა⁶ თქმად ენით,—
 უხისხლად მოვკალ იგი ყმა, თუნა⁷ გმდა⁷ ხისხლისა დენით!
218. კარვის კალთა ჩახლათული ჩავქერ, ჩავაქარაბაკე,
 ყმასა ფვრგთა მოვეკიდე, თავი სვეტბა შევუტაკე.
 წინა-მწელთა დაიხანეს, გლღვა მიჰხვდა ხაარაკე.
 ცხენსა შევჯე, წამო-და-ველ⁸, ჯატვი მეგვა ხაკურტაკე.
219. გამა დამივარდა, შეიქმნა ზახილი, მოხაწევარი.
 წამოველ, წევნა დამიწყეს, დავავლე ჩემი მდევარი.
 ქალაქი მქონდა მაგარი, მტერთაგან მოღურევარი.
 მუნ⁹ შიგან⁹ შეველ მშვიდობით, ამოდ¹⁰, იგივე¹⁰-მე-ვარი¹⁰.
220. კანნი¹¹ გავგზავნენ¹¹, კანოზე ყოველგან ლაშქარსა ყველასა:
 «აქა მომმართეთ ვინცაღა ჩემსა იქმოდეთ შეველასა!»
 არ გაწყდა მოხლვა მდევართა¹² დამესა დია ბნელასა.
 ჩემი რა ნიან, სვდიიან¹³ თავებსა მათსა მრთელასა.

1. ასე უგ 555.3; კაკ¹ 520.3 სდეგ; სხვა დგ და გნ სდგი. 2. კაკ¹ 520.3 და უგ 555.3 გიჩანს. 3. ენ და დგ არ. 4. უიუ 599.2 ვისმცა; სხვა დგ და გნ ვისცა. 5. უგ 556.2 ვუნდი(?). 6. გნ და დგ ზარმცა, ზარმცა: შანიძე: ზარ-მაც. 7. კაკ¹ 522.4 ვით გამდა; კაკ¹ 546.4 თუცა აამს. 8. უიუ 601.4 წაცამოველ; კაკ¹ 523.4 და წამო-ველ. 9. კაკ¹ 524.4 მაშიგან. 10. ინგ 559.4 ხაომრად მოსამზე ვარი. 11. ინგ 560.1 კაცი გავგზავნენ; სხვა დგ და გნ კაცი გავგზავნე. 12. ინგ 560.3 ლაშქართა (?). 13. კაკ¹ 525.4 და 560.4 სცევილიან.

221. ცისკრად ავიფიგ.—შევეცხაზე, რა გათუნდა დაბე დილად.
 ვნახენ ხაშნი დიდებულნი მკედისაგან მოვხაწილად.
 ებრძანა თუ: აღმერთმან იცის, გამეწარდე ვითა შვილად.
 ჩემი ასრე რად შესცვალე ხიხარული ხიმშიძილად?
222. ზვარაზშშახ ხიხელი უბრალო ხასლად რად დამადებინე?¹
 თუ ჩემი ქალი ვინდელა, რად² არა² შემაგებინე?²
 მე ბერსა შენსა გამწრდელსა ხიცოცხლე მაარმებინე,
 დღედ ხიკვილაშდის შენიცა თავი არ შაახლეებინე!³
223. მე შევეუთვალე: შეფელ, ვარ უმაგრეხი რვალისა,
 თვარა რად შიძლის ხიკვილსა გეცხლი ხორცხვილის⁴ აღისა!
 შავრა თვით იცით, გელმწიფე გამს მქმნელი ხამართალისა:
 მე თქვენმან მშემან მამორცხ ნდელა თქვენისა ქალისა!
124. იცით, ინდელთა ხამეღელ რაზღმი ხრა-ხაჯდღშია,
 ამოწყდა შათი ყველაი, შამული თქვენ მოვხვდღშია⁴.
 ერთი-ლა მე ვარ მემკვიდრე, ყველაი ხსვა⁴ მოვხვდღშია⁴!
 ხამართლით⁵ ტახტი⁵ უჩემოდ⁵ არვისად⁵ შიხახვდღშია⁵.
225. ვერ გათნევ, თქვენმან გეთიღმან, ან ევე არ შართალია:
 დამერთმან არ მოვგა ყმა-შვილი, გივის⁶ ერთაი⁷ ქალია,—
 ზვარაზშშა დახვა კელმწიფედ, დამრჩების რა ნაცვალა?
 ხსვა მეფე დაჯდეს ინდელთს, მერტყას⁸ მე⁸ ჩემი გრშალია?!

1. კაკ¹ 527.1 შემადებინე. 2. კაკ¹ 527,2 მე რად არ შემატყობინე. 3. G და¹
 სირცხვილთა; აბ 473,2 სიკვდილთა(?!). 4. აბ 474 და სხვ.: ტაეპი მესამე მეორეს
 ადგილს და წინაუკმო. ჭიუ 607.2 და აბ 434.2 ყველაი თქვენ მოგადღშია; უბ
 564.2 ყველაი თქვენ მოგახდღშია; ჭიუ 607,3 წინაშე თქვენსა მდღღშია; ინგ 564,2
 თქვენი მონობის მნდღშია; აბ 474.3 დაგრჩღშია. 5. ჭიუ 607.4 ... არვისად მისა-
 ხდღშია; უბ 564.4 ... არავის მისახვდღშია; შეად. ვანტ დღესამდი ტახტი უჩე-
 მო არავის არ მონდღშია. 6. გნ და დგ გიზის. 7. კაკ¹ 530.2 ერთი-ლა. 8. კაკ¹
 530,4 მე მერტყას.

226. შენი ქალი არად მინდა, გაათხვევ, გამარდიდე!
 ინდღეთი ჩემი არის, არვის მივხვე¹ ჩემგან კიდე!
 ვინცა ჩემსა დამეცილეს, მას² მისითგა³ აღმოვფხვრიდე!
 სხვას⁴ მემკვლესა გარეგანსა, მომკალ, ვისცა ვინატრიდე!»

127. ესე კანნი გამეგზავნენს, გონებასა გავეშავე.
 რომე მისი ვერ-რა⁴ შეგნა, ამას უფრო დავედავე.
 მას ზღუდესა გარდავადეგ, მინდორთაკენ⁵ რომე⁶ ვავე.
 მესმა ხაქმე საშინელი, თუცა თავი ვერ წავავე:

228. გამოჩნდეს ორნი ქვეითნი, მე მივევეებ წინარე.
 ქალი ჰყვა ერთსა მონასა, ვცანდა თუ მოღმა ვინ-არე?⁷
 თავ-გაგლეჯილი ახმათი, პირს სისხლი ჩამომდინარე!⁸
 აღარ მიყვილა დიმილით, არცა-ღა გამივინარე.

229. იგი ვნახე, დავებნივე, გონებანი გამომშავნა.
 შორით ვუტყე: «რამიგან ვართ, ანუ გეცხლმან რა⁹ დავუდაგნა?»
 მან საბრალოდ შემშემტრნა, ძლივ ხიტყვანი გამოაგნა,
 მითხრა: «ღმერთმან სიმრველე ცისა ჩვენთვის რისხვით წამოვრანა!»

230. მიამზღ: «დევს სახიძო მოჰკალ და გმა დაგივარდა,
 მეფესა ესმა, აიჭრა, მართ მისგან გამატკივარდა¹⁰.
 შენ დაგიხანნა,—მიემეთ!¹¹—გმა-მადლა, გაგმაყივარდა,
 მოგნახეს, შინა ვერ გპოვეს, მით მეფე გამომჩივარდა.

331. ჰკადრეს: აქა აღარ არის, კარნი ხადმე¹² გაუვლიან.—
 მეფე ბრძანებს: ვიცი, ვიცი, მეტად კარგად შემოვიან¹³:
 მას უყვარდა ქალი ჩემი, ცრემლნი¹⁴ ვვლთა მოუღვრიან.
 რა ნახიან ერთმანერთი, არ-მესეფვა ვერ დათმიან.

1. ასე კაკ¹ 531.2 და უგ 566.2; სხვა დგ და გნ მივსცემ. 8. გნ და დგ მისით მასცა(?). 3. ასე კაკ¹ 531.4 და უგ 566.4; ზოგი დგ და გნ სხვად. 4. გნ და დგ ვერ-რა. 5. ვარ. მინდორთაკე. 6. ინგ 567.3 თვალი(?). 7. გნ და დგ ვინ არე. 8. აბ 478.3 პირ-სისხლი-...; ინგ 568.3 პირსა სისხლ-... (ტიკე 611.3 პირსისხლი...). 9. გნ და დგ რად(?). 10. გნ და დგ გასატკივარდა(?). 11. ასე კაკ¹ 537.3 და უგ 572.3; სხვა გნ და დგ მიემეთ (მინმეთ). 12. ინგ 573.1 სითმე. 13. კაკ¹ 538.2 და უგ 573.2 შემოვიან. 14. გნ და დგ სისხლ(5)ი(?).

232. აწ, თავმან ჩემმან, მას მოვჰკლავ ჩემად დად ვინცა მადეხა!
 მე ღმრთისა ვუთხარ, დაუბამს მას გმამაცხა, ბადეხა!
 მათ ბღზ-გურღთა ასეთი რა მიხცვხ, რა უქადეხა?
 თუ დავარჩინო, ღმერთი ვემო! მიხად პატივად მზად ეს ა!—
233. დავარხ, დახა შეფიხაბა, უთხრა ვინმე ღმრთისა მტერმან:
 თავი ჰლიცა მამან შენმან, არ დავარჩენხ,—იგის ერმან!—
 მან აგრე თქვა: უბრალო ვარ, იგის¹ ღმერთმან ხახიერმან!
 ვისგან მოვკვდფ, —ვისთვის მოვკვდფ² მიიხვედროხ იგი³ ვერ⁴ მან⁵!
234. პატრნი ჩემი აგრევე იყო, წამოხველ შენ იდეხ.
 შენუელნივე რიდენი გბურნეხ, ტურდად ჰშვენოდეხ.
 დავარ მოხტქმიდა ხიტყვათა, რომელნი არა მხმენოდეხ:
 ბღზო, შენ, ბღზო, რად მომკალ, ვეჰვ, შენცა არა გლხენოდეხ!
235. რღკვიპო, ბღზო დიადო, ხაკმრო რად მოაკლევინე!
 ანუ სიხსლიცა⁴ მიხიცა⁴ ჩემით⁴ რად მოაზღვევინე!
 არ ცუდად მომკლავხ მმა ჩემი, რა გიყავ რა მაქმნევინე?
 აწ, ღმერთხა უნდეხ, ვერ მიჰხვედე ვის ესე აამლევინე!⁷
236. გული მიჰყო, წამოხნიდნა, თმანი ვრმელნი დაუღუქმნა,
 დაალემა, დაალურჯა, შედეგრად პირნი⁸ მოიქუმნა⁸.
 მან პახუნი ვერა გახცა, იდეენ ხელთ-თქვნა, იდეენ უმნა.—
 ქალმან შავმან⁹ ვერ-რა არგო, ვერცა წყელუნი დაუღუქმნა.
237. რა დავარ გაძლა გემითა მიხითა, დაალურჯებითა.
 წამოდეგეხ ირნი მინანი პირითა მით ქაჯებითა.
 მათ გიდღბანი მოიდეხ, ეუბნეხ არ აჯებითა,
 მას შიგან ჩახვეხ იგი მზე. — ჰგავხ, იქმნა¹⁰ დააჯებითა!¹¹

1. ინგ 576,3 უწყის. 2. კაკ¹ 541,4 წავებდე. 3. აბ 485,4 იგი ვერ-მან; კაკ¹ 541,4 იგივე ერმან(?). 4. გნ და დგ სიხსლითა მიხითა(?). 5. გნ და დგ ჩემი. 6. გნ და დგ გაქმევინე. 7. გნ და დგ დააშლევინე. 8. კაკ¹ 544,2 პირი მოუქუმნა. 9. აქ შავი ქალი ასმათი კი არ არის (შავი, ე. ი. უბედური. მკვდარი, და სხვ.), არამედ მოახლე. მოსამსახურე შავი ქალი. 10. კაკ¹ 545,4 იქნას(?). 11. გნ და დგ დარაჯებითა.

238. ზღვათაგან განვლნეს ხარკმელნი,—მაშინვე გაუჩინარდა...—
დავარ თქვა: მქმნელი ამისი ვინ არ დაძვლავს, ვინ არ, და!
ვირე მოძვლავიდეს, მოკვავდები, სიღვრულე გახაწიანარდა!
დანა დაიბა, მოვაგვია,—დაეცა, გახისხლ-მდინარდა.—
239. რად არ მიგვირვებ ცოცხალსა, მგ, ლახვარ-დაუხობგლსა!
აწ იგი მიყავ, რა მმართებს ამისა მანარობგლსა!—
ზენაარ, დაძვგენ სიღვრულე ხელთა-ფეშა დაუთმობგლსა!—
სანრალოდ ცრემლსა ადენდა უკლებსა, დაუშრობგლსა.
240. მე ვუთხარ: «დალ, რად მოგვლა, ანუ რა შენი ბრალია.
რამცა ვქმენ ნაცვლად თვით რომე შენი¹ ჩემზედა ვალია!—
აწ თავსა მისად სამებრად მივხვემ ხად კლდე და წყალია!»—
ხრულად გაძვავადი, შემექმნა გული მართ ვითა ხალია...—
-
241. ნახსა ჩავჯე², ზღვასა შეველ, ზღვასა შიგან გავაღადგი.
არხით ნავი მომავალი უნახავად არ დაგავდი,
მოველოდი, არ-რა მესმა, შმაგი უფრო გა-ვე-ვშავდი³.—
რომე ხრულად მომიძულა, დმერთსა თურგ ასრე ვხავედი!
242. რომე დავყავ წელიწადი, თვე თორმეტი გამეღვა,
მავრა მისი მნახავიგა ხინმრივ⁴ კავი არ მეღვა!
თანა-მყელი ყველაგაი ამომიწყდა, დამესღვა.
ვთქვი თუ: დმერთსა ვერრახ ვჰკადრებ, რაგა ხწადდა⁵, აგრე ყო-და⁶!»
243. ზღვა-ზღვა ცურვა მომეწყინა, მით გამოვვლ ზღვისა პირსა.
გული ხრულად გამომგედვა, არ ვუსმენდი არც ვასირსა.
ყველაგაი დამეფანტა, დაჭრომოდო რაგა ჭირსა.—
კანსა დმერთი არ გახწირავს ასრე, მისგან განაწირსა!—
244. ერთაი⁷ ესე ასმათი და დამრჩეს ორნი მონანი,
ჩემნი გულისა მდებელნი და ჩემნი შემავანანი⁸.—
მისნი ვერა ვგნენ ამბავნი, ვერგა დრამისა წონანი!
ტირილი მიხნდის ღსინად და მდინდიან ცრემლთა ფონანი.—

1. გნ და დგ მისი(?). 2. ზოგი გნ და დგ შევეჯე. 3. ასე შან. 4. კაკ¹ 551.2 სიზმრად. 5. გნ და დგ სწადდეს. 6. ასე კაკ¹ 551.4; სხვა დგ და გნ ვყოცა. 7. კაკ¹ 553.1 ერთილა. 8. კაკ¹ 553.2 და უგ 590.2 შემომგონანი(?).

245. ღამით მეკლღ, მოვიდოდი ზღვისა პირსა, აღწნდეს¹ ბაღნი.
ჰვეანდა², ქალაქს³ ვეახლენით³; ცალ-კერძ იყვანეს კლდენი³ ნაღნი,—
არ შეამის კაცთა ნაზვა, მიდაღვიდეს⁴ გულსა დაღნი,—
მენ გარდავავ მოხვეწებად,—ღამსვდეს⁵ რამე ხენი⁶ ღაღნი⁶.
246. სახილი მესმა, მევსეფენ⁷, მოყმე ამაყი⁸ ყიოდა,
შემოიბრძედა⁹ ზღვის პირ-პირ. მას თურე წყლული სტკიოდა.
გრძლისა ნატენი დახვრილი აქვს, სისხლი ჩამოხდიოდა.
მტერთა ექადდა, წყრებოდა, ივინებოდა, ჩიოდა.
247. ზედა ჯდა შავსა ტაიჭსა, აწ¹⁰ ვსე¹⁰ მე¹⁰ მყავს¹⁰ რომელი.
მართ ვითა ქარი მოქროდა¹¹ გაფივნებული, მწყრომელი.
მღნა მივსწივე, მისისა შეყრისა ვიყავ მნდომელი.
შევსთვალე: «დადგე, მიხვეწე, ღღმსა ვან¹²-გაწყენს-რომელი?»¹³
248. მას მღნასა არ-რა¹⁴ უთხრა, არცა სიტყვა მოუხმინა.
ფივნლად შევჯე, ჩავეგებე,—მე ჩავუხწარ, ჩაკვლ წინა.
უუთხარ: «დადგე, გავიფონღ¹⁵ შენი საქმე შედა მინა!»
შემომხგნდა, მოვეწონე, სიარული დაითმინა.
249. გამიგადა, ღმერთსა ჰვადრა: «შენ ასეთი ხენი ვით ხენ!»
მერმე მითხრა: «შოვაგხენებ აწ, სიტყვანი რომე მკითხენ:
იგი მტერნი გამიღომდეს აქამდისი¹⁶ რომე ვითხენ¹⁷.
უკანსავსა მიღალატეს,—საჭურველნი¹⁸ არ¹⁹ გარ¹⁹-ვითხენ¹⁹.»

1. F აწნდა. 2. K ჰვეანდეს ქალაქთ სიახლესა; სხვა ან და ღვ ჰვეანდეს ქალაქს. ვეახლენით. 3. ასე G (შეად. კაკ¹ 554.2); სხვა ან და ღვ კლდეთა. 4. F მიდაღვიდა; K მიდაღვიდის (შეად. კაკ¹ 554.3); G მიღამებდის. 5. K დაგვხდეს (დაგუხდეს). 6. F ხენი ნაღნი(?); K ხე-ბალაღნი(?). 7. G გავკვირდი (შეად. კაკ¹ 556.1). 8. ასე K; სხვა ან და ღვ ამაყად. 9. G შემოაბრძედა (შეად. კაკ¹ 556.2). 10. ასე K (შეად. უგ 594.1); F და G აწ ესე მე მითქს (შეად. კაკ¹ 557.1); აბ 501.1 და უკ² 637.1 ესე აწ მე მყავს. 11. ასე უგ 594.2 და კაკ¹ 557.2; სხვა ღვ და ან მი-ქროდა. 12. K ვით. 13. K მწყრომელი. 14. არ-რა > არა (შეად. ან და ღვ). 15. ან და ღვ გამიგონე. 16. კაკ² 585.3 აქანამდის; G და I აქამდის:კა (შეად. უგ 596.3). 17. G და I ვითხენ. 18. C, F, G და K საჭურველნი(?). 19. F ასრე ვითხენ; G ამაღ ვითხენ; C, I და K გარ ვერ ვითხენ (შეად. აბ 503.4 და უგ 596.4); კაკ¹ 585.4 ვერ გარღვითხენ.

250. მე ვუთხარ: «დადგე, დაწყნარდი, გარდავადეთ ძირსა¹ სეთასა, არ შეუდრეკების ჭაბუკი კარგი მახვილთა² კვეთასა!» თანა წამომყვა, წავედით უტკბელხნი მამა-მეთასა.— მე გავეკვირვე ტვრეტასა³ მის⁴ ყმისა⁵ სინასეთასა.—
251. ერთი მონა დახტაქარი მყვა და წყლულნი შეუხვივნა, ისრის პირნი⁶ ამოუხვნა⁷, დაგედვილნი⁸ არ ატვივნა. მერმე ვჰკითხე: «ვინ ხარ, ანუ მკლავმან შენმან ვისგან ივნა?» საამბობლად დამიბრვიდა, თავი მისი გააშვივნა:
252. «მულაზარ⁹ არის⁷ ქალაქი ანლო⁸ მე⁸ მაქვს⁸ რამელი. ნურადინ-ფრიდენ ხანელ მძეს, მეფე ვარ მუნა მჯდომელი. ესე ხანღვარი ჩემია, ხადა ხარ⁹ გარდამჯდომელი. ცოტა¹⁰ მაქვს¹⁰, მაგრა ყოველგან¹¹ სიგეთე-მოუწყდომელი¹².
253. მამის-მმა და მამა-ჩემი ნაბა-ჩემმან გაყვნა ოდეს, ზღვახა მიგან კუნძულია, ჩემად წილად მას იტყოდეს, თვით მიძახა ჩემსა მიჰხვდა, ვისთა შვილთა აწ დამკოდეს, მათგენ დარნა ხანადირო, — მივერჩიდი¹³, მომერჩიდე.
254. დღეს გამოველ ნადირობას, ზღვისა პირსა ვინადირე. მუნა¹⁴ გახლვა¹⁴ მომნდომოდა, მართ¹⁵ მრეკელი¹⁶ არ ვანძირე. სნათა ვუთხარ: მომიგადეთ, მოვიდოდე მეცა ვირე. სუთთა ოდენ ბაზიერთა მეტი არა დავიჭირე.

1. F ძირთა. 2. K ლახვართა. 3. ასე F და K (შეად. აბ 504.4); I მის ყმისა სიტურფე—(შეად. კაკ¹ 560.4). 4. F, G და I პირი (შეად. კაკ¹ 561.2). 5. F, G, I და K ამოართვა (შეად. კაკ¹ 561.2). 6. F, G და I დაკოდელი (შეად. კაკ¹ 561.2). 7. C, I და H მულანზანზარის; G მულდაზანზარი; F მულდანზინზარის; K მულ-დანზარზარის; აბ 506.1 მულდაზარზარის. 8. ასე F (შეად. აბ 507.1); G აწ ესე მე მაქვს. 9. ასე კაკ¹ 563.3 და უგ 600.3. 10. F, G, I, K და ვანტ ცოტა. (შეად. კაკ¹ 563.4). 11. I და K ყოველგნით (შეად. კაკ¹ 563.4). 12. F და G—მოუთხრობელი. 13. K მივერჩოდე; სხვა გნ და დგ არ ქმისცემდი. 14. უგ 602.2 ქორის დევნა. 15. G მე; F და I მით (შეად. დგ). 16. F, G და K მრეკალი (შეად. კაკ¹ 565.2).

255. ნავითა¹ გაველ¹, — ზღვისაგან² შტო³ რამე გ'რძმევიდოდა³.
 არ ამღჳკრეფდი მუნ-მყოფთა⁴, ვთქვი: ჩემთა რად დაგზრიდოდა! —
 დამეზაბუნნეს⁵, ხიმრავლე⁶ მე მათი არ გამვიდოდა.
 ვნადირობდი და ვიხანდი, გმა ჩემი არვის⁷ ჳრიდოდა⁷.
256. მართლად იჯავრეს. — წუნობა მათი⁸ თუ⁹ ესრე⁹ კმდა⁹ ვითა!
 გამომპარნეს⁹ ლაშქარნი, გზანი შემიკრნეს ნავითა,
 თვით ბიძა-ძენი¹⁰ ჩემნიცა შესხდეს მათითა თავითა,
 ჩემთა გაუგდეს ლაშქართა ომად თავისა¹¹ მკლავითა.
257. მათი მესმა, დავინახე, ზახილი და გრძალთა ელევა.
 ნავი ვხთხელე მენაკეთა¹², მართ¹³ ვიცივლე მე ერთგულ ვა!
 ზღვასა შეველ, მომეგება შეიძარი ვითა ელევა.
 სწადდა, მაგრა ველარა ქმნეს ჩემი ზგდა-წამოქეღვა.
258. კვლავ სხვანი დიდნი ლაშქარნი უკანა მომეწეოდეს,
 იქათ და აქათ მომიგეგეს, ერთენით¹⁴ ვერ მომეწეოდეს.
 რა¹⁵ მომწურვოდეს წინანი, ზურგით მესხოდეს მე ოდეს,
 გრძალსა მივეწევევ, გამოტყდა, ისარნი¹⁶ დამეღვოდეს.

1. ასე K (შეად. აბ 510.1 და სხვ.); G და I ნავით გამოველ (შეად. კაკ¹ 566.1). 2. ასე F (შეად. დგ); G და I ზღვისაკენ. 3. F გამოვიდოდა (შეად. აბ 510.1 და სხვ.); G, I და K გარდმოდიოდა (შეად. კაკ¹ 566.1). 4. აბ 510.2, კაკ¹ 566.2 და უგ 603.2 გამყოფთა(?); უიუ 646.2 გამყოლთა(?). 5. ასე F; G დამიძაბუნეს (შეად. კაკ¹ 566.3 და უგ 602.3); აბ 510.3 უიუ 646.3 დამიზაბუნდეს. 6. ასე ინგ 603.3; სხვა გნ და დგ სიმართლე(?). 7. F არ უდიდოდა (შეად. უგ 603.4); ინგ 603.4 არ უდიდოდა; G არის დიდოდა; K არ უდიოდა; I არ გავიდოდა (შეად. კაკ¹ 566.4 და უიუ 646.4); აბ 510.4 არ უვიდოდა. 8. K მათგან თუ ესრე გამს; სხვა გნ და დგ მათი თუ ესე გმდა. 9. G გამომეპარნეს (შეად. კაკ¹ 567.2). 10. ასე C და ვახტ; G და I ბიძის ძენი (შეად. კაკ¹ 567.3); F ბიძას ძენი. 11. ასე ინგ 504.4; სხვა დგ და გნ მათითა. 12. G და I მენავესა (შეად. კაკ¹ 568.2). 13. ასე K; სხვა გნ და დგ მით. 14. ასე K; G ერთ-კერძ (შეად. კაკ¹ 569.2). 15. გნ და დგ არ(?). 16. F ისარი.

259. შომეჯარნებს, ველარა ვქმენ, ნავით ცხენი გარდვისტუნვე¹,
 ზღვა-ზღვა ცურვით წაშლევუველ, ჩემნი მკვრეტნი გავადბუნვე².
 თანა-მყოლი³ ყველაკაი⁴ დამიგოცნეს⁵, დამრჩა⁶ მუნვე⁷.
 ვინდა მდივიდა⁸, ვერ შემომხვდა⁹, შივებრუნდი¹⁰, მივებრუნვე.
260. აწ იგი იქმნას რაცაღა ენებებს ღმრთისა წადილხა.
 ვეჭვ, ჩემი ხისხლი არ შეჭრჩეს, ძალი შემწვევდეს ქადილხა!
 ოგრად გავუგადი ყოფახა მათ ხაღამოხა და დილხა!
 ვუპიმბ ყვაავთა⁸ და ყორანთა⁹, მათ⁹ ზედა⁹ ვაქნევ გადილხა!¹⁰
261. ამა ყმაძან შევიკვეთა, გული მისკენ მოიბბრუნდა.
 მოვაგახენე: აჩქარება მენი ყოლა¹⁹ არა¹⁰ უნდა.
 მეცა თანა წაშლევუვები, დაიგოცნენ იგი მუნდა!
 ჩვენ ორთავე მეომართა¹¹ გული¹² რადმცა¹² შევიბბრუნდა!¹³
262. მივედით მისხა ქალაქსა ტურფასა, მავრა გორტასა.
 გამოეგებნეს ლაშქარნი, იხშიდეს¹³ მისთვის ორტასა.
 ჰირსა იხლკედეს, გაჭყრიდეს ნახლესა ვით ნაფორტასა,
 ეხვეოდან, ჰვინიდეხ გრმალხა და ლატრე-ვორტასა.
-
263. მოჯღბდა, ომი შეეძლო, გამარება ცხენ-აბჯარისა.
 დავგანსეთ ნავი-კატარღა და რიცხვი ხაათა ჯარისა.—
 ვაგმანცა¹⁴ მისად¹⁵ ხაქებრად¹⁵ ენამცა¹⁶ იაჯა¹⁶ რისა!—
 აწ გითხრა ომი მოყმისა მებრძოლთა დამხაჯარისა.—

1. ვარ. გარდვისტუნ(ვე) (შეად. G და I, კაკ¹ 570.1). 2. F გავაკვირებე.
 3. G და I თანამყოლი ყველაკაი დამიგოცნეს; სხვა გნ და დგ თანამყოლნი ყვე-
 ლაკანი დამიგოცნეს. 4. K დავრჩი(?); ინგ 607.3 დამრჩეს. 5. K მუნ მე(?). 6. ინგ
 607.4 მდედის. შემომხვდის; G და I შემამგდის(?). 7. F მივებრუნდი და. 8 K
 ყვაესა და ყორანსა. 9. G მათ ზედან; F და K მაზედა; კაკ¹ 571.4 მაზედან. 10 F
 ყამად არად. 11. F, I და K მეომარი (შეად. კაკ¹ 572.4 და სხვ.). 12. F გალანამცა;
 სხვა გნ და დგ განალამცა. 13. ა. შანიძე, «ვ. ტ.» 1957, ლექს. გვ. 398: იმბე-
 დეს; სხვა გნ და დგ ისხმიდეს. 14. K კაცმან. გამს; I კაცი. გამს (შეად. კაკ¹
 576.3); სხვა გნ და დგ კაცი გმდა. 15. ასე K; F მისთა მკვრეტელთა; I მისთა
 ლაშქართა; სხვა გნ და დგ მისთა მკვრეტთათვის; ინგ 613.3 მათად მაქებრად.
 16. უგ 613.3. უიუ 656.3 და სხვ. ლონემცა ეაჯა.

268. მათნი ღაშქარნი გავექცეს¹. — ვეცნით, გაგავდარტენით.
ფიცხლად წავუღვით ქაღაჯი, არ თავნი² გავანატენით³.
ქვითა დავჰღვრეთ წვიკები⁴, ზვეს იგი გავიანტენით⁵. —
მომკალით⁶, ღარი დაჰლიოცთ⁷ ან ავიდებით ან ტენით! —
269. ფრიდენ ნანა საჭურჭლენი და ბეჭედნი მიხნი დახსნა.
თვით ფრნივე ბიძა-მენი⁸ დაპყრობილნი წამოახსნა.
მისთა⁹ ნავვლად ხისხლნი მათნი მოღვარნა და ველთა აქნა. —
ჩემი თქვეს თუ: «დამერთხა მადლი, ვინ აღვისა ხენი ასხნა!»
270. მივედით, მოქალაქეთა ზარი ჩნდა რღმე ზმიფიან.
აჯანთა¹⁰ მქმნელნი მჭურვტელთა გულსა მუნ¹¹ დააბმიფიან.
მე და ნურადინს ყველანი ქეზახა შეწვასხმიფიან.
გვიანრობედეს: «მკლავთა თქვენთაჯან ჯკრთ მანის ხისხლნი მიფიან!»
-
271. დღესა ერთსა მე და ფრიდენ¹² ნადირობას¹³ გამოვედით.
ზღვასა ზედან-წარწურვილსა ქედსა რასმე გარდავედით¹⁴.
ფრიდენ მითხრა: «გვიანრობ რასმე: ვთამაშობდით, ცხენსა ვსხედით,
ერთი რამე ხაკვირველი მე ვჩახელ ამა ქედით.»
272. მე ვჭითხვიდი, ფრიდენ მეტყვის მართ ამზავსა ეხიდენსა:
«დღე ერთ მწადდა ნადირობა, მევეჯე ამა ჩემსა ცხენსა. —
ზღვათა მიგან იხვსა ჰგავს¹⁵ და¹⁶ კმელთა¹⁶ ზედან შავარდენსა. —
აქა ვდეე; და თვალს¹⁷ ვუყებდი¹⁷ ქორსა იქით განატრენსა.»

1. ვახტ გაგვექცენეს; C დაგვექცენეს (შეად. აბ 525.1). 2. F თავი. 3. ასე C (შეად. აბ 525.2); F და K ვაანატენით(?) (შეად. კაკ¹ 581.2); G გავანატენით. 4. წვიკები=კედლები (შეად. ბერძ. სყელოს. წვიკი, კედელი; ტა მავრა სკელა=გრძელი კედლები). 5. ასე G; F გავატანენით(?); ინგ 618.3 დავანატენით; სხვა ან და დგ გავანატენით. 6. F მომკალი; G და K მომკალ თუ (შეად. კაკ¹ 581.4 და უგ 618.4). 7. K დალივეთ. 8. ვარ. ბიძას ძენი, ბიძის ძენი. 9. ასე F, C, F, K და ვახტ მისად(?) (შეად. აბ 526.3). 10. ვარ. აჯათა (შეცდომა). 11. G მით (შეად. კაკ¹ 583.2). 12. ასე F, G, I; ვარ. მეფე. 13. F ნადირობით. 14. ასე K (შეად. აბ 529.2 და უგ 622.2); C, F, G და ვახტ გარდაედვეთ (შეად. კაკ¹ 585.2). 15. ასე ინგ 623.3; სხვა ან და დგ ჰგვანდა(?). 16. კაკ¹ 586.3 გმელეთ. 17. ასე უგ 623.4 და კაკ¹ 586.4; სხვა დგ და ან თვალ-(ვ)უყებდი.

273. ზღვეკრ ზღვისკენ¹ მივიხედინი, წარვს-ფეღმდინი ამა გერხა.
 ზღვახა მიგან ცოტა რამე დავინახე, თუცა შორხა.
 ვერე უცხლად ხიარული არ-რახ ძალ-უგ² მიხხა I წორხა.
 ვერად ვიგან, ზონებახა ნავეკვირვე ამას³ ორხა:
274. ვთქვი,—რა⁴ არის⁴, რას⁵ ვამყუაბო, მფრინველია, ანუ მივიცი?—
 ნავი იყო, გარ-ვეტარა სამცხელი მრავალ-კეცი.
 წინა კანცო მოჭხი-ფვიფეს, თვალი ამაღ დავაგეცი,—
 მთვარე უჯრა კიფობანხა,—ცა მეშვიფე მასმცა⁶ ვეცი!
275. ამიძვრნე⁷ ორნი მონანი შავნი მართ ვითა ტიხანი.
 ქალი გარდმოსევს,—ხიხინი ვინახენ მოიხა თმიხანი!
 მას რემე ველა⁸ მ რთებოდა, ფერნი⁹გა⁷ ჰეგანდეს რიხანი!
 მან განანათლოს⁸ საწყარო⁹, გ-ცუდფენ¹⁰ შექნი მიხინი!
276. ხიხარულმახ ამაქქარა, ამათორ-თელა, დავამლეწა.
 ავი ვარდი მემიღვარდა, რომე მოვლხა¹¹ არ¹² გეწა¹².
 დავაპირე მტრევება, ვთქვი,—წა:თფე მათგენ შე-წა!—
 ჩემხა შავხა ხუდიფონი რამცა ვითა გარდესვეწა!—
277. ცხენი ნავქელგე, იქმოდა მამნი გმახა და სრიალხა¹³.
 ველარ მივეხწარ, გამეხწრნეს, რანომცა ვხეემდი წრტიალხა.
 ზღვის პირხა მიველ, მეგჭხეფენ, ჩნდა ოფენ ზღვახა¹⁴ ტიალხა.
 გამმცოვებოდეხ, წარმხვლოდეხ, ამისთვის დავეწვი აღხა.*

1. ასე F; სხვა ენ და დგ ზღვითკენ(?)?. 2. ასე G და I; ვარ. ძალ-აქეს. 3. ენ და დგ ამაღ(?). 4. ვახტ რაა. 5. ვახტ რასა. 6. ასე ინგ 625.4; ზოგი ენ და დგ მას-ცა(?). 7. ასე I და H (შეად. უგ 626.3); ვახტ ფერნიცა (შეად. ჭიჭ 661.3); C და F თვალნიშცა (შეად. აბ 533.3). 8. ვახტ განანათლოს; G განანათლა (შეად. აბ 533.4). 9. ვახტ ქვეყანა. 10. ენ და დგ გაცუდდეს. 11. I თოვსა(?). 12. ასე I; G არ ეხეწა; C ეხაეწა(?); სხვა ენ და დგ აეხეწა. 13. ასე კაკ¹ 591.1, ჭიჭ 671.1 და უგ 628.1; სხვა დგ და ენ სრიალხა. 14. ენ და დგ შიხა.

278. ესე მესმა ფრადღინსგან, მღმემატა გეგნლითა სიგნე.
 ცხენისაგან ვარდავიჭერ, თავი სრულად გავიკიგნე-
 ჩემთა ღაწვთა დანადენი მე ჩემივე სიხსლი ვიგნე.
 მოქალაქ, თურქ¹ უჩემოდა² ენაწამდა ვის³ იხიგ⁴ ხე⁵!
279. ესე ჩემგან⁶ გაუკვირდა ფრიდღინს, მტრად გუგნოვა.
 მაგრა მტრად შევებრაღე, ტირილითა მესაინოვა.
 ვითა შვილი დამადუმა, მეშუდარა, შექებოვა.
 თვალთათ⁷ ვითა მარგალიტი ცხელი⁸ ცრემლი⁹ კარდმოყოფა:
280. «ვა-გლას შეო, რა ვიამბე ფათერაკაჲ, მცდარმან, შმაგად!»
 მოვგახსენე: «ნურა ჯავა, ნუ ინაღელი მაგას მაგად⁶.
 იგი მთვარე ჩემი იყო, მით შედეგობს გეგნლი მიაგად!—
 აწ ვიამბობ, რათგან თავი ვინდა⁷ ჩემად ამხანაგად.»—
281. ფრიდღინს ვუთხარ ყველაგაი ჩემი თაქა გარდასრული.
 მან მოთხრა თუ: «რას ვიტყვიო მდგომილი, გაბასრული!
 შენ ძაღალი ინდოთ მეფე ჩემსა რადმე ხარ მოხრული!
 საველმწიფო ხაჯდობი და ტახტი ვეა⁸ თეგბს, სრავა სრული!»
282. წამოვედით ნატირგინი, სრას დავსხედით თავის-წინა.
 ფრიდღინს ვუთხარ: «ჩემი შემწე შენგან ვიდე არავინ ა.
 ვითა ღმერთმან შენი მხგავსი ხოფლაღ არ-რა მოკვლინა⁹,
 მამა რათგან შევემეგნე⁹, ამის მეტი რად¹⁰ რა¹⁰ მინა!

1. ინგ 629.4 მომკალ. თუცა: სხვა დგ და ან ვუთხარ. «მომკალ». 2. F და K უჩემოსა ენაზოსმცა ვისცა ის ხე; C ... ენაზოსცა ვისცა ის ხე; აბ 536.4... ენაზამცა ვისა ის-ც-ხე; უიუ 672.4 ენაზოსმცა(!) ვისა ის ხე; უგ 629.4... ენაზამცა ვისცა ისც ხე. 3. ასე ინგ 630.1; სხვ. დგ მეტად. 4. ვარ. თვალთა. 5. კაკ¹ 593.4 ცხელნი ცრემლნი. 6. კაკ¹ 594.3 დაჯად. 7. ინგ 631.4 დაჯიც. 8. F მომივილინა (შეად. კაკ¹ 597.3). 9. G და I შეგემეცნე (შეად. კაკ¹ 597.4 და უიუ 677.4). 10. ასე C (შეად. აბ 540.4); G და I რალა (შეად. კაკ¹ 597.4 და უიუ 677.4).

283. არ¹ ავი¹ გეზგა² მოყვარე, ჟამი თუ მომწვევს ჟამისად!—
ენა, გონება მაგსარე გამოცხარეველად ამისად:
რა მოვავარო, რა მიჯღმს ხალხუნად ჩემად და მისად?—
თუ ვერას მარგებ, ვიქმნები ვერ დამყოფეველად⁴ წამისად⁵.»
284. მან მითხრა: «ბედი ღმრთისაგან მიჯღმს-ღა⁶ ამას⁶ რამელი:
მოხრულხარ ჩემად წყალობად მეფე ინდოეთს მჯდომელი!—
მეცა რად ვიყავ ამისთვის მადლისა რასმე მნიღმელი:
ერთი ვარ მონა მონებად წინამე თქვენსა მდგომელი.
285. ესე ქალაქი გზა არის ნავთა ყოველენით მავალთა,
მემომწრებელი ამბავთა უცხოთა რათმე მრავალთა,
აქა მოვევსმის წამალი შენ რამე დაჯრავ⁷ აღთა.
ნუ თუ ქმნას⁸ ღმერთმან⁸ გარდავება⁹ არ⁹ მაგა¹⁰ ჭირთა¹⁰ და¹⁰ ვალთა¹⁰!»
286. აჩინა კაცი, ხადაგა ხადგურნი ნავთა სხენოდეს,
უმანა: «მებრეთ ყოველგან, ხადგა¹¹ ვის მიხი ესმენოდეს.»
მოლოდნა მიხნდა ხალხნიოდ, პატიუნი მო-რგ-მლხენოდეს¹²,
უმისოდ ღსინი მიხნავს, ამა დღისათვის მრგნვენოდეს!..
287. რას ვგრძელებდე, მოვიდე ყოველენით ამბისა მცნობელი¹³,
გუფნი და გუფთა ადგილთა თავისა დამაშრობელი¹⁴,
ვერრა ვერ გენა, ვერ იყვ ეს ვერრა ამბისა მობელი¹⁵—
მე უფრო მდინე ეს თვალთაგან კვლა გრემლი მეუშრობელი.—

1. კაკ¹ 598.1 არავინ(?). 2. ასე C და I; G შესვა. 3. გნ და დგ ვარგებ. 4. C და F დამყოფელი; სხვ. გნ და დგ დამყოფელი. 5. ასე C; F. G და I ხანისად (შეად. კაკ¹ 598.4). 6. კაკ¹ 599.1 ამასლა მიჯღმს. 7. ცეცხლი გწევას (შეად. კაკ¹ 600.3). 8. F ღმერთმან ქნას. 9. F და ვაზტ გარდასლვა. 10. F და G ამაგა ჭირთა მრავალთა; ვაზტ მაგაა ჭირთა და ვალთა; I მაგა ჭირთა და დავალთა (შეად. კაკ¹ 600.4); აბ 543.4 (გარდასლვა) მაგა ჭირთა და დავალთა; ინგ 637.4 მაგ შენთა ჭირთა და ვალთა. 11. გნ და დგ რაცა(!). 12. I რომე მლხენოდეს (შეად. კაკ¹ 603.3); K რამე მლხენოდეს. 13. ასე G (შეად. უგ 642.1 და ჭიუ 685.1); C და ვაზტ მძებნელი; აბ 548.1 და კაკ¹ 605.1 მძებნელი. 14. აბ 548.2 დამაშრობელი(?). 15. ასე G (შეად. უგ 642.3); აბ 548.3 და კაკ¹ 605.3 მცნობელი; ჭიუ 685.3 მთხრობელი.

288. მე ფრიდენს ვუთხარ: «ესე დღე ვითა შესაზარებობს,
ამისად მოღმად დემერთი მყავს,—ხათქმელად შეუცნობის!
უშენოდ მყოფსა უღამოდ¹ დღედა შესადაოების.
დაგხნილვ: რ ღწინსა ყოველსა, კით გული ჭირსა მღების.
289. მამა მე მისსა ამბავსა რათჳან აღარას მოველი,
ვედარ ვიქმნებო, გაძიძვი, ვარ ფარმანისა მთხოველი.»
ფრიდენს რა ესმა, ატირდა, ცრემლითა² მოურწყელ³ ველი.
მითხრა თუ: «ძმაო, დღეხითჳან ცუდ ჩემი ღწინი ყოველი! !»
290. მერმე ფრიდენს მოყო: ნა, მიძღვნა ესე ჩემი გსენი.
მიხრა: «სხედავ?—პი რი-მისსა, თქვერ, საზარად⁴ ვე⁵ იცხენი⁶.
ვიცი, მგტი არრა გინდა, ძღვენი⁷ რაჳმგა⁸ ვაკვიცხენი!
თვით ამანვე მოგაწინდეს საკედინობა⁹, ხიდოცხენი.»
291. ფრიდენს გამომყვა, წაუდით, ერთავჳ ცრემლით კღვარენით.
მუნ ერთმანერთსა ვაკვდეთ, ზაწილით გავიყარენით.
ხრულად ლამქარნი მტირდეთჳ გულითა, მართლად, არ გნით.
განრდილ-გამწრდილთა⁹ გამყრელთა¹⁰ ჩვენ თავნი და: აღარგნით.
-
292. ფრიდენისით წამიქრული წავვლ მებნად.—კ ღლა ვიარე,
რესე არ-რა¹¹ არ დამირჩა გმელთა შედა, შეღათა გარე.
მარა მისსა მინაზავსაგა გაგსა ვერა¹² შევეყარე.—
გული ხრულად გამიშავეთა, თავი მგდეთა დავადარე.

1. ინგ 643,3 დილა და; სხვა დგ და გნ ღამე და. 2. ასე I და G (შეად. კაკ¹ 607,3); C, აბ 550.3 და სხვ. სისხლითა. 3. ასე I; C მუნ მორწყელ; G მან მორწყელ.
4. კაკ¹ 610,2 საროს ა; სხვა დგ და გნ საროსა. 5. C და ვახტ ეგე ცხენი; I ეგე ხენი
(შეად. კაკ¹ 0.2)61; აბ 553.2 და სხვა დგ ეგეც ხენი. 6. ვარ. ძღვენი. 7. გნ და დგ
რამცა. 8. G და I საკედრობა (შეად. კაკ¹ 610,4). 9. G გამზრდელ-გაზრდილთა.
10. გნ და დგ გაყრასა(?). 11. კაკ¹ 612,2 არე; სხვა დგ და გნ არა. 12. კაკ¹ 612,3
ვერსად; ინგ 649,3 ვერას.

293. ვთქვი თუ: «ჩემგან აღარა¹ გამს¹ სიარული ცუდი, ნურვა.
 ნუთუ მეცგთა სიანლემან² უკუ-მყარღს ჯულსა ურვა!»—
 ასმათსა³ და მათ³ მონათა³ სიტყვა ვუთხარ შვიდი თუ რვა:
 «ვიცი რღმე დამიხჯინართ, დია გმართებს ჩემი მდურვა.
294. აწ წადით და მე დამაგდეო, გტერენით თავთა თქვენთა,
 ნუღარ უტვრეტო გრგმლთა ცხელთა, თვალთა ჩემთა მონადუნთა.»—
 რა ესენი მოისმენდეს საუბართა ესოდუნთა,
 მოისრეს: «ჰაი, რასა ჰბრძანებ, ნუ მოახმერ ყურთა ჩვენთა!
295. უშენლსა ნუმცა ვნახავო ნუ პატრონსა, ნუ უფალა!
 ნუთუ დმერთმან არ გავეყარნეს ცნენთა თქვენთა ნატერფალსა,
 თქვენ ეიტვრეტდეთ სატვრეტელსა შვენიერსა, სატურ ფალსა!»—
 თურე ბედი მოაღაფლებს გაცხა ეგზომ არ-აღაფლსა!—
296. ევღარ გავწახვენენ, სიტყვანი მესმნეს მონათა ჩემთანი.
 მაგრა დავყარენ არენი მე გარციელთა თემთანი!
 ხანღად სამყარენი მომანდეს ინათა და მათ ირემთანი.
 გოკუტერ ხრელად, დავტრეპენენ ქვე მინდღერნი და ზე მთანი.
297. ესე ქვაბნი უკადურნი ვპოვენ,—დევიოა შეგებადნეს.
 შემოვები, ამოვწყვიდეენ, ყოღა ვერ-რას ვერ შეგაღ¹ ეს.
 მათ მონანი დამიგოდნეს, ჯატვნი ავად მოექადნეს.
 ხაწეთორღ¹ან დამადრიჯა⁴. ცქადინ⁵ მისნი⁶ კვლა შეგებადნეს.
298. აჰა, მძალ, მამინდლითგან აქა ვარ და აქა ვკვდები.
 ხელი მინდღერს გავიტრები, ზოგჯერ ვტირ და ზოგჯერ ვბნდები,
 ესე ქალი არ დამავდეებს, არს⁷ მისთვისვე⁷ გგნსწა-ნადები.
 ჩემად დღენეი სიკვდილისა მტრსა არ-რას არ ვიციები!

1. კაკ¹ 613,1 აღარაა. 2. კაკ¹ 613,2 სიარულმან(?). 3. უგ 650,4 მონათა და
 ამა ასმათს; სხვა დგ და გნ მონათა და ამა ასმათს; სხვა დგ და გნ მონათა და ამ
 ასმათსა. 4. G დამანაღვლა. 5. G ცქადი. 6. G უფრო. 7. კაკ¹ 618,3 არის მის-
 თვის.

299. რომე ვედხი შვენიერი ხასედ მისად დამისახავს,
 აშად შეყვარს ტყავი მისი, კაბად ჩემად მომინახავს¹.
 ესე ქალი შემეკვრავს, ზოგჯერ ხულთ-თქვამს, ზოგჯერ ახავს.
 რათგან თავი ვერ² მომიკლავს, გრძალი ცუდად მომიძახავს!..»—
300. პირსა იცა, გაიხეთქა ღაწვი, ვარდი აისეწა,
 ღალი ქარვად გარეიქცია³, ბრლი სრულად დაიღწა.—
 ავთანდილსცა ცრემლი წახდის წამწამთაგან ვრთ-სახე, წა—
 მერმე ქალმან დაადეჟა, მუგლ-მოყრილი შეგზვეწა...

1. კაკ¹ 619.2 მომისახავს. 2. კაკ¹ 619.4 და უგ 657,4 არ. 3. C, G და I გარდაიქცა (შეად. კაკ¹ 621.2 და უგ 659,2); სხვა ან და დგ გარდაიქცია.

IV. კ ა რ ი მ ე ო ტ ხ ე .

ტარიელის ძმად-შვიცული ავთანდილის დაბრუნება არაბეთს და კვლავ გამოსკარვა ნახვად ტარიელისა.

ავთანდილისა და ტარიელის ძმად-შეფიცვა.—ავთანდილის დაბრუნება არაბეთს, ნახვა შერმადინისა, როსტევან მეფისა და თინათინისა და ტარიელის ამბის მბობა.—ავთანდილის განცხადება თინათინის წინაშე, რომ იგი უნდა დაბრუნდეს შევლად ტარიელისა, და თინათინის ნება-რთვა.—ავთანდილის ცდა მეფის ნება-რთვით წასლვისა, ვაჭირის მოციქულობა და მეფის უარი.—ავთანდილის ანდერძი მეფის წინაშე და გაპარვა.—გლოვა როსტევან მეფისა.

1. ტარიელ უთხრა ავთანდილს, ასმათის დადუშებულმან: «შენ ყველაკაი გაა ჴე მე ვურ-რახ ვერ-ამებულმან, — ვიამბე ჩემი ამბავი სიგონსლე-გაარმებულმან. — აჲ წადი, ნახე შენი მსე ნახვისა მღუამებულმან.»
2. ავთანდილ უთხრა: «მე შენი გაყრა არ მომგომინებობს, თუ გავეყრები, თვალთაგან ცრემლიცა დასეციხების. — მართალსა ვითხრობ, ამისი გადრება ნუ ვეწყინების: შენ ვისთვის ჰკედები, მაგითა მას არ-რა არ ელხინების.
3. რა აქიმი დასნეულდევს რაზმე ვინდა ხაქიბარი, მან სხვა უკმოს¹ მკურნალი და მაჯისაგა² შემტყებარო³. მან უამბობ რაგა სჭირდევს ხენი, ცეცხლთა მომცებარო — სხვისა სხვამან უკეთ იცის ხასარგებლელ ხაუთარი.—

1. ასე C, G და I (შეად. კაკ¹ 624.2 და უგ 662.2); სხვა გნ და დგ იკმოს.
 2. G მაჯაშისა (შეად. უგ 662.2); I მაჯისსავე. 3. G შემტყებარო.

4. რაღა ვითხრა¹ მდამსხმინე, ბრძენი გეტყვი, არა ხელი:
ასი გამართებს ჩაჯღება, — არ ჩაყვლიც, — არ ერთგული!
კარგად ვერ-რას ვენ მოღველენს² პატი აგრე ჯულ-ფიცხელი. —
აწ მე მინდა ნახვა მისი, ვისგან³ დამწკვავს ცეცხლი ცხელი.
 5. იგი ვნახე, სიყვარული მისი ჩემთვის დავამტკიცდე,
მოვავსენდი რაღა შეგნას, მეტი საქმე არა ჰიცდე.
შენ ჯერუკვი შემოიჯერე, ღმერთი იღმერთო, ნაგა იცდე.
ერთმან-ერთი არ გაწწირით მადიდე და შემოიციცდე.
 6. რამე აქათ არ წახვიდე, შენ თუ ამას შემეპირო⁴,
შეგა ღვიფთ შეგიჯერებ, არახათვის არ გაწწირე,
კვლა მოვიდე შენად ნახვად, შენთვის მოვკვავე, შენთვის ვირო,
ღმერთსა უნდე, ვისთვის ჰკვიდე, მისთვის აგრე არ გატირო⁵.
 7. მან მიუწე: «უცხვს უცხვ გერე ვითა შეგიჯვარდო? —
გახყრგლად კმნელები იადენსა ვითა ვარდი!
რაჯვარადმგა დაგივიწყე, რაჯვარადმგა უკუ-მქარდი!
ღმერთმან ქმნას და კვლავა განსე აღვა მღორნი⁶, განაწარდი.
 8. პირი შენი ნახვად ჩემად თუ მოებრუნდეს, ტანი ირხვ⁷,
გული მინდერს არ გაიტ რას, არ ირმღ⁸ და⁹ არდა ითხვს.
თუ გიტყუვო, მოგადე რე, ღმერთმან რისხვით გამოვითხვს!
შენმან ტვრეტა-ხიანღემან გამოქარვოს ხეგდა, მითხვს!»
 9. ამანედან⁸ შეიფიცნეს მოყვარენი გულ-ხადანნი,
იავუნდნი ქარვის ღერნი, სიტყვა ბრძენნი, ცნობა-მშავნი,
შეუყვარდა⁹ ერთმან-ერთი, სწიფიფს მოწყვიტ გულსა დავნი. —
მას დამეხა ერთგან იყვრეს მკენიგერნი ამხანაგნი.
1. აბ 567.1 და სხვ. ვითხარ(?). 2. I მოიღველენს (შეად. კაკ¹ 625.3 და უგ 663.3);
G მოიღვენს. 3. კაკ¹ 625.4 ვისი(?). 4. ასე ინგ 665.1; სხვა დგ და გნ შემპირო.
5. I ნორჩი. 6. გნ და დგ იხოს(?). 7. უგ 667.2 იირმოს; ირმოს < იირმოს. 8. ვარ.
ამას ზედან, ამას ზედა. 9. ასე უგ 668.3; სხვა დგ და გნ შეუყვარდათ.

15. შერმადინს უთხრა, უამბო ყოველა მიხვან¹ ნახული,—
ანუ ვით პოვა იგი ყმა, მიხვანვე მწგედ დახასული.
ავთანდილს ცრემლი უყვოდდა,—უბნობდა თვალ-დაფაზული:
«უმიხოდ მყოფხა სწორად მიჩნს² ჩემთვის დარბაზი და წული!»
16. მან³ ამბავი შინაური ყველაგაი მოაგებრა:
«შენი წახლვა არვინ იგის, რაგა⁴ მითხარ⁵ აგრე ვქმენა».—
მას დღეს მუწით არ წავიდა, ინადიმა, განისვენა.
ცისკრად შეჯდა, გაემართა,—დღე რა მწემან განათენა.
17. მესთვალა: მეფე უკადრო ხარმცა მღრჭმით და დიდობით⁶.
ამა ხაქმეხა ვიკადრებ შიშით, კრძალვით და რიდობით⁷:
მის ყმისა ვერას ვერ მცნობი ვუკომბდი თავსა ფლიდობით⁸.
აწ ვცან და გაცნევ ყოველხა, მოვალ შევებით და მშვიდობით⁹.
18. მეფე შეჯდა, გაეგება მურით ყმისა მამავალხა.
ამას პირ-სწე შეფისაგან ივალებდა ვით¹⁰ ხავალხა⁶.—
მიეგება, მოეგება,—მხიარული გულ-მკურვალხა.—
დიდებულთა ჯარისაგან წოგნი⁷ ჰგვანე ეს⁸ ვითა-მთრვალხა.
19. რა მიეწლა, გარდაგდა ყმა⁹, თაყვანის-ხვა⁸ მყოფხა.
აკვდა როსტან⁹, მიმსვდარმან⁹ ნიშტთა⁹ სიიფეხა⁹.
გულ-მხიარულნი, შვებულნი მივლენ დარბაზსა ხედესა.
მის ყმისა მოხლვა უხარის ყოველხა¹⁰ მუნ¹⁰ მკერფეხა¹⁰.
20. მას დღეს დახსნევს ნადიმობად, გაამრავლეს ხმა და ჭამა.
ყმა-ა მეფე ასრე უჭკურებს ვითა შვილხა ტკბილი მამა.
მათ ღრთავე ამვენებდა ფიფქსა თოვრა, ვარდხა ჩამა,—
უნვად გა-ფეს ხაბომკარი,—მარგალიტი ვითა დრამა.

1. G, I და K მისი (შეად. კაკ¹ 638.1). 2. G და I მჩანს (შეად. კაკ¹ 638.4).
3. ვარ. მუნ. 4. ინგ 678.2 რაც მიბრძანე. 5. C და I: დიდებით, რიდებით. ფლი-
დებით, მშვიდებით (შეად. კაკ¹ 641). 6. ინგ 683.2 დიდსა ვალსა; აბ 582.2 ვითა
ვალსა. 7. კაკ¹ 644.4 ზოგი ჰგვანდა. 8. I ყმამ თაყვანის-სცა; G ყმა თაყვანსა
სცემს (შეად. კაკ¹ 645.1). 9. G და I როსტენ შეფემან ნიშტითა სიიფისა(?)
(შეად. კაკ¹ 645.2 ... სიიფესა). 10. G ყოველხა მუნა მკრეფესა; I ყოველთა შე-
მომკრეფესა.

27. წვილად ჰკადრა რა იცოდია, რა ნახული, რა ნახმენად —
«ვითა ვეფხსა წავარნა და ქვანი აქვსო ხახლად, მუნად.
ქალი ახლავს ხაურველად¹ სულთა-დგამად და ჭირთა თმენ-დ.—
ვა, ხიდელმან ხიდელს-²ყოფი ყოვლი დახვა ცრემლთა დენად!»—
28. ქალხა³ რა ესმა აზნაი, მიწვედა წადილი ნებისა,
განათლდა ზირი მოვარისა, ვით ნათლად ნაკანებისა:
ერყვის⁴; რა უთხარ⁵ ნახუსი შახ⁶ ხათენებისა⁷ თნებისა⁸,—
რა⁹ არს¹⁰ წამალი მისისა წყლებისა გარკურნებისა?»
29. ყმა ერყვის: «ვის აქვს მინდობა კაცისა მდმგქაღაცისა!
მან ჩემთვის დაწვა თავისა დადვა, არ-დახაწვავისა:
დრო დაშიგ¹ ჩემგან მისთვისა, მითქვამს დადგება თავისა.
მზე შემოდიდავს თავისა ჩემგან მსუფ ხახვადაცისა²».
30. გამს მოყვარე მოყვრისათვის თავი-ჭირხა-არ-დამრიდად,
გული მისთვის გულისათვის, სიყვარული გზად და გ-დად.
კვლა მიჯნურსა მიჯნურისა ჭირი უნნდეს ჭირად დადად!—
ახა, მაქვსგა³ უმისობა ღვინი არმად, თავი ფ ჯოდად!»
31. მზე ერყვის: «დამწვია ყოველი ჩემი წადილი გულისა:
პირველ,—მენ მოხვედლ მშვიდობით, მპოვრელი დაკარგვლისა,
მერმე,—ზრდა სიყვარულისა გაქვს, ჩემგან დანგრეულისა,—
ვპოვე წამალი გულისა, აქამდის დადაულისა!»—
32. მენ არ გარეხა კარგი გჭირს წენაარისა, ითვისა.
გამს გახრულება მოყვრისა სიყვარულისა მტკიცისა,—
მეზნა წამლისა მისისა, გედინა¹⁰ გამს¹⁰ მის¹⁰ უვისისა¹⁰.—
ჩემი თქვი,—რა ვქმნა ბნელ-ქმნილმან¹¹, სზე მომკვაროვ, მი¹², ცისა!»

1. გნ და დგ სასურველად(?). 2. I მზესა (შეად. კაკ¹ 662.1). 3. გნ და დგ იტყვის. 4. ასე ინგ 701.3; სხვა გნ და დგ უთხრა(?). 5. G მისთა ნებისა თნებისა (კაკ¹ 662.3 და უგ 701.3); თნებისა < თნებისად. 6. გნ და დგ რაა. 7. დამიღ < დამიძს. 8. ინგ 702.4 საესაიისა.—სახედავისა < სახედავისად. 9. გნ და დგ მაქვს-მცა(?). 10. H, I და K ცოდნა გამს მართ უვიცისა; ვაზტ ცოდნა გამს უვიცისა; C და ცოდნა გამს უვიცისა; G ცოდნა გამს არ უვიცისა; აბ 601.3 ცოდნა გამს უვიცისა. 11. ასე C; G დღე-კრულმან; I ხელ-ქმნილმან (შეად. კაკ¹ 667.4); აბ 601.4 და ჭიჭ 753.4 ბედ-ქმნილმან(?). 12. G და I თუ (შეად. კაკ¹ 667.4); C მე.

33. მათ მიჰხვდა ღვინი ყოველი ერთმანერთისა ჭურჭრითა. —
 ყმა წამოვიდა გაყრილი, მივაღს გულითა რეტითა.
 მზე ტირს ხისხლისა ცრემლითა, ზღვისაგა მერის-მეტითა.
 იტყვის: «ვერ გამოა სიღველი, ვა, ხისხლითა ჩემთა სურჭრითა!»»
34. ყმა მივ-და, ხაწილს დაჯდა¹, ზოგჯერ ტირის და ზოგჯერ ბნდება,
 მაგრა ახლავს გონებითა საყვარელსა, არ მცხწყვდების.
 ვით: ყვავილსა² თრთკილისაგან პირსა ცერი მოაკვდების
 ჰხედავთ, ვარდსა უმწეობა რაგვარ ადრე დაანდების?—
35. გული კრულია პაგისა, ხარბი და გაუძღომელი,
 გული გამ-გამად ყოველია ჭირთა მთმო, ღვინითა მნდომელი,
 გული ბრმა, ურთ-ხედვისა, თვით³ ვერ რას უერ გამომელი!
 ვერა ჰპარტონებს სიკვდიმდე⁴ ვერა⁵ მღვება⁶ რომელი!—
-
36. რა გათენდა, შეგაგნა ყმა, გავიდა ადრე გარე.
 იტყვის: «დემოთო⁷, მიჯნურება არ დამაჩნდა⁸, და-და-ვფარე⁹, —
 დათმობაა გაჯები⁹, — ეუღსა მენ რა მოუვარე!» —
 ცნენსა შეგდა, გაემართა ვაწირისა ხახლსა მთვარე.
37. ვაწირმან ცნა, ვეგება, — «ჩემსა მშეა ამცხრული!
 ამას თურე მახარება დღეს ნიშანი-ხიხარული!»
 მიიგება, თაყვანის-საგა, ჰგადრა ხრულსა¹⁰ ქება¹⁰ სრული¹⁰ —
 გამს სტეპარი ხახურველი, მახინძელი მხიარული!
38. ყმა ეარდავა მახინძელმან არ დადალმან, ავმან, უქმან,
 ფერგთა ქვეშე ხატატუსა უფრენ და მიწად უქმან.
 ყმა¹¹ან სახლი განანათლა ვით სამყარლ მშისა მუქმან.
 თქვეს: «ხურნელნი¹¹ ხელნი¹¹ ვარდთა დღეს მოვებერნა¹¹ ქვერა ბუქმან¹²!»

1. ასე ინგ 717.1; სხვა დგ და ან დაწვა. 2. ასე ინგ 717.3; სხვა დგ და ან მწ-
 ვანილსა. 3. კაკ¹ 679.3 მართ. 4. ან დგ სიკვდილი(!). 5. უგ 718.4 ვერც პატ-
 რონია(?). 6. უგ 728.2 ნეტარ. 7. უგ 728.2 და ჭიჭ 779.2 დამაჩნდეს. 8. აბ 616.2
 და უგ 728.2 დამცავფარე; ჭიჭ 779.2 დაცამფარე. 9. ასე აბ 616.3; სხვა დგ ეა-
 ჯების. 10. კაკ¹ 690.3 და უგ 725.3 ქება სრულსა სრული. 11. კაკ¹ 691.4 და უგ
 730.4 სუნნელი სული... მოგვებრა. 12. ასე უგ 730.4; აბ 618.4 ქვენამ. ბუქმან;
 ინგ 730.4 ზენა ბუქმან.

39. რა ჯალაბი გაიყარა, ყმა ვაწირსა ეღებნების.
 იტყვის «შენი დღეარული¹ დარბაზს არ-რა არ იქმნების.
 რაღა გწადდეს საურავი, მეფე იქმს და შენ ჯიჟნების.—
 გაივლენ² ჭირნი ჩემნი, მკურნე რაღა მეკურნების.
40. მის ყმისა გეცხლი შედეგის, წვა მჭირს³ მისისა მწველისა⁴.
 მკლავს სურვილი და ვერ-ნახვა⁵ ჩემისა სახურველია.
 მას ჩემთვის სულნი არ ჰმურდეს,—მეზღვა გამს შეგუზვევლია.
 გამს სიყვარული მოყვრობა უხვია, უმურვევლია!
41. ოდეს წამოველ, შეუჭვივე ფიცითა სამინელითა:
 «კვლა მოვალ, გნახავ პირითა არ მტერთა ხაწუნელითა.
 შენსა მე ვიძებ ნათელსა,—შენ ხარ გულითა ბნელითა.»—
 ეამი არს ჩემვან⁶ წახვდისა, მით მწვავს გეცხლითა ნელითა⁷.
42. ყველასავე⁸ მართლად ვითხრობ, არ ხიტყვასა ხაკვესელსა.—
 მიძელოს და ვერ მისრულვარ, ესე მიდებს გეცხლსა ცხელსა.
 ვერ გაუტრეს ზენაარსა, ვერ გავსწირავ ხელი სელსა
 რამცა ხადა გაუმა⁹ჯკვა⁸ კაცსა ფიცითა⁹ გამტენსელსა!
43. რაღა ვითხარ, ჩემ-მავიერ რეხტანს ჰკადრე, მი ყდე¹⁰ სრასა.
 თაუმარ მოსმან, ფიცით გერყვი¹¹ შენ ვ-წირსა უხტ-სრასა:
 არ შემოიპყრობს, არ დავდეგები, თუ შემოიპყრობს, მაქნევს რასა?—
 მიძველე რა, გული გეცხლმან არ დამიწვავს¹², არა სრასა!¹³
44. ჰკადრე: «ვინ¹⁴ გაქცხ ყოველმან პირმან არ-მეურს ახმან¹⁵,—
 ვითა ვიძივი, განდობს დმერსმან ნათელთა მხანემან¹⁶
 მავრა მან ყმამან გეცხლითა დამწვა¹⁷—ალვისა¹⁷ სახემან,
 გული წამსხავ წაიღო,— ვერთ ვერ შეუინახე,—მან!

1. ასე ინგ 732.2; სხვა დღ და გნ დამალული. 2. ინგ 733.1 მწვავს. 3. მწვე-
 ლისა < მწველისად. 4. კაკ¹ 694.2 ვერ-პყრეტა. 5. გნ და დგ ჩემი. 6. ვარ. ცნე-
 ლითა. 7. კაკ¹ 697.1 და უგ 736.1 ყოველსავე. 8. კაკ¹ 697.4 გაემარჯვა. 9. კაკ¹
 697.4 ლიცის. 10 აბ 624.1 და უგ 737.1 მიედ; კაკ¹ 698.1 და ჭიჭ 788.1 მიდი.
 11. კაკ¹ 698.2 გითხრობ. 12. ასე ინგ 737.4; ვარ. დამიჭრას. 13. ასე ინგ 737.4;
 ვარ. მსრასა. 14. ჭიჭ 789.1 ვით. 15. ვახტ მე უმზრახემან; კაკ¹ 699.1 და უგ 738.1
 შეუზრახემან(?). 16. კაკ¹ 699.2 სახემან. 17. ინგ 738.3 დამწვაო, ალვისა ხემან.

45. აწ, მეფეო, უმისობა ჩემგან ყოლა არ გგების.
გული მას აქვს, უწულდა¹ აქა გელი² რა შეგედების?
თუ რას ვარგებ, პირველ სვალმე³ თვით ხანელი თქვენ მოვსუნდების.
ვერ-რას ვარგებ,—გულსა დავსდებ, ჩემი ფიფი არ გატყდების.
46. წახვლა ჩემი გულსა თქვენსა არ ეწყინოს,—არ დატყუნდეს,
თავსა ჩემსა განცებული იქმნას, რაღა დმერობა უნდეს.
მანვე ქმნას და გამიმარჯვდეს⁴, თქვენი თქვენვე⁵ დაგიბრუნდეს⁶,
არ მოვბრუნდებ, თქვენმა ჰსუფევთ, მტერი თქვენი დასაბუნდეს!⁷
47. კვლა პირ-მსე გტყვის ვაწირსა: აშე სიტყვა შევამცირეო,—
აწ ვეგ ჰკადრე მეფესა, მე-ვინ-ვიდოდეს ვირეო.
მიაჯე ამოდ გამეგება და თავი გაიგმირეო.
ათი⁸-ათასი წითელი მენ ქრთამად შეიწირეო⁹.
48. ვაწირმან უთსრა სიგილით: აქრთამი მენ გქონდეს⁹ მენია!
შენგან კმა ჩემად წყალობად, რამე გსა გაიჩენია:
მადას რა ვჰკადრებ მეფესა, რაღა აწ თქვენგან მსმენია,
ვიფი, უგილოდ ამავესებს,—შეება¹⁰ არ ხაწყენია!—
49. თავმან მისმან, მუნვე მოქვლავს, ვიკვ¹¹, წამიგა არ წამარღს.
შენი აქრღ შენვე დაგრჩეს, მე, გლას, მიწა მესამარღს.
მოქვალ, გაგსა სიციფსლისა სწორად რაგა¹² მოვეგმარღს!—
არ ითქმის და ვერგა ვიტყვი, რა¹² გინდა¹³ ვინ მისავმარღს!—
50. თუ შეფეგა გავიშვებდეს, თვით ლამქარნი რად მდღორდენ¹⁴.—
რა¹⁵ გავიშვან,—რად დაღორდენ¹⁶, ანუ მსგესა რად მოქმორდენ!
შენ წახვიდე, მტერნი ჩვენნი დაგვთამამდენ, გავისწორდენ?!—
ვეე აურე არ იქმნების, ვითა ჩიტნი არ გაქორდენ!¹⁷

1. კაკ¹ 700.2 და უგ 739.2 გულოვანსა(?). 2. კაკ¹ 700.2 ხელი(?). 3. ვარ-
ხოლმე. 4. ასე ტიპე 791.3; სხვა დგ და ან გაგიმარჯვდეს(?). 5. C, F, G და I თქვენ-
კე (შეად. კაკ¹ 701.3). 6. C, F, G და I დავებრუნდეს (შეად. უგ 740.3). 7. ინგ
741.2 წა. 8. ან და დგ ასი. 9. ინგ 742.1 გმართებს(?). 10. კაკ¹ 703.4 ბოძება. 11. F
მგონ; G რომ. 12. კაკ¹ 704.3 რამცა. 13. კაკ¹ 704.4 გინდა რა; ინგ 743.4 რაგინდ
რა. 14. F და G დაღორდენ; I მოღორდეს. 15. ან და დგ რად(?). 16. აბ 632.2 და
ტიპე 796.2 დაღორდენ; კაკ¹ 706.2 და უგ 745.2 მოსტყუდენ.

51. ყმა ატირდა, ცრემლით¹ უთხრა: გაბს თუ დანა გულსა ვიცი!
 ჰე ვაზირღ, მგვეტყვების, სიყვარული არ თურ იგი!
 ანუ სხვათგა² არ გინახავს³ მღვვრობა და არცა თიცი?—
 თუ გინახავს³, უმიხობს ჩემი ღზინი ვით ამტვიცი?!
52. მზე დაბრუნდა,—არ ვიცოდი, მზეხა რამცა დააბრუნვებს!—
 აწ ვუშველოთ, გვიჯობს, იგი ნაცვლად დღესა დაგვითბუნვებს!—
 ჩემი ჩემებრ არვინ იცის, რა მამწარებს, რა მატკბუნვებს!—
 ცუდია კაცთა ხაუბარი კაცსა მეტად დააკბუნვებს!—
53. მეფე ანუ მიხნი ხვანი ნეტარ გელსა რახა მგვიან
 აწ, ვითაგა⁴ უნრობლსა განუწყვეტლად ცრემლინი მდიან!
 ხჯობს წავიდე, არ გავტენნე⁵,—კაცსა ფიფინ⁶ გამოცდიან!—
 ჭირნი, მიხვან უნახავნი, კაცსა⁷ ვისმცა⁷ გარდუგდიან!⁸
54. აწ, ვაზირღ, მაცა პირსა გული კრული ვით მოვთმინდეს?
 რკინა ჩემი მონადეაღა გამს გაცვილდეს, არ გატინდეს!—
 ვერ გარდვიგდი ცრემლთა⁹ მიხთა⁹, ჯგვინცა თვალთათ¹⁰ მდინდეს!—
 მომეგმარე, ნეტუ¹¹ ჩემგან¹¹ მოვმარება შენცა¹² გინდეს!
55. არ გამიშვეებს, გავიპარვი¹³, წავალ მათად¹⁴ შეუწებლად¹⁵.
 ვითა მწუკავს¹⁵, გვრე დავჭრთო გული გვეწლთა მოხაიებლად.—
 ვიცი, ჩემთვის არას ვიხამს, თუ არ უნდი გახამებლად.—
 თქვი, რა გინდა წაგვიდოს, თავი დაჯეგ ხაწამებლად »

1. ინგ 746.1 სულთქმით. 2. გნ და დგ სხვადა(?). 3. ვარ. გიკითხავს. 4. კნ და დგ ვითამცა(?). 5. C გავტენზე; F გავტენზენ; კაკ¹ 709.3 გავსტენხო. 6. კაკ¹ 709.3 ფიცი. 7. ასე G და I (შეად. აბ 635.4); C, F და ვახტ დია ვისზე; K ძნე-ლად ვისზე. 8. F და ვახტ გამოცდიან. 9. G თვალთა ჩემთა. 10. G ცრემლად; სხვა გნ და დგ თვალთა. 11. G თულა ოდეს (შეად. კაკ¹ 710.4). 12. G ჩემგან (შეად. კაკ¹ 710.4). 13. ასე ვახტ; სხვა დგ და გნ არ დავდგები. 14. ასე G და I; C და ვახტ მათგან. 15. ვახტ შეუგნებლად. 16. ვარ. მწუკევს.

67. ვაზირი გაწიღებულ მივა ბედიტა შავითა.—
 ავთანდილს უთხრა დაღრეჯით, პირითა გამქუშავითა:
 «მადლი რა ჯადრღო, აწ თქვენგან გაგხახდი¹ მგ¹, მამა, ვითა!—
 ვა, გარვი თავი, უებრღ, დავკარგე დავაშავითა²!
68. ვით გამგადა, რა მიბრძანა,—არ გვების ჩემგან თხრღმა,—
 რა ხიავე, რა ხი უეგვიგ, რა შლუღმა, რა მშაგღმა!
 მე თვით კანად აღარ ვარგვარ, აღარღა³ მიც თავსა ცნღმა.
 ესე მიკვირს, რად არ შღმკლა, მისცა თურე ღმერთმან თმღმა!
69. მიცა ვიცღდი,—რაცა ვქმენ ცღღმით არ წამკიდებია,—
 ვიანრე, გამიწყრებღდა,—ჭმუნვა მით გამკიდებია⁴,—
 განგებთ ქმნილსა რისხვასა ვერავინ დაჭრიდებია!—
 შენთვის ხიკვდილი ღზინად მანს⁵,—ჭირი არ გამღუდებია⁶.
70. ყმაძან უთხრა: «აღარ წახლვა არ გვების ჩემგან,—არღს!
 იადღრი მამინ მოკვდეს, იდეს ვარდმან იდამჭნარღს?!—
 გა⁷ს, უძებრღს გვარი წელისა, მისთვის თავი ყოვღგან არღს!
 აგრ უბოვღს,—რა ქმნას! ანუ გული რითა დაიწყნარღს?—
71. უმისოდ მყოფი ვერ გავძღებ ჯდღმასა ვერცა წღღასა.
 მართ ნადირთაებ⁸ გ⁹ ზასა ვირჩევ, მათთანა რბღღასა!
 ანუ გასრულსა რად მნუკავს¹⁰ მისთა შებრძღღლთა ბრძღღასა?!—
 ხჯღბს უყღღღმა კაცისა მღმღღურავისა ყღღასა!
72. მოვან¹¹ ეწებ ერთგულ კვღღა; აწ რანღღმა მეღვე წყრების:
 ნუთუ გაბრ ზღბ, გული ჩემი ვით იწვის და ვით ენთების!—
 არ გამიშვებს, გავიბარვი, რა იწედი გარდმიწყდების!
 მე ო.უ მოკვავთი, ჩემი კერძა ხღღღღღღმა გარდიღწვრების!»

1. კაკ¹ 724.3 გამგადა და. 2. აბლატ. ხმნის ფორმიტგან «დავაშავე»; აბ
 650.4 და ჭიჭ² 814.4 და ვაშ-ა-ვითა(?); ა. შანიძე, «ვ. ტ.» 1957, ლექს. გვ. 356;
 დავა შავითა. 3. ინგ. 765.3 აღარა. 4. გნ და ღვ გამდიღებია. 5. ვარ. მჩანს. 6. ვარ.
 მნუკვეს. 7. კაკ¹ 730.4 გაქარღების.

78. მტერთა ჩემთა ენაბირე, ძალი ნუშმა¹ მოვაკლდეების.
 ერთგულთათვის კარგი ნუ გმურს, ღრგულომდა შენი კვეების!
 შემოვიქნე, შენი ჩემკან ვალი გარგად გარდიგდების.—
 პატრონისა ხამხასური არა-ღივს არ წარგდებ ხა.—
79. ესე გსმა, ცრემლი ცხელი შემშადინსა თვალთა ხდინდი².
 მოაგხენა: ძმარტოლობით ჭირსა რადმგა შევუშინდი!
 მაგრა რა ვქმნა, — უშენოხა დამეცემის გულსა ბინდი.—
 წამიტანე ხამხასურად, მოვეგმარო რადგა³ გინდი!
80. ვის ასმია მარტლხაგან ღარიბობა ვეზომ დიდი!
 ვის ასმია პატრონისა ჭირსა შიგან ყმისა რიდი!
 დაკარგულსა ვიკონებდე, რა ვაქმნევი აქა დლიდი?!⁴ —
 ყმამან უთხრა: «ვერ წაგიტან, რანდმხაგა გუემლსა ჭევრიდი:
81. შენგან ჩემი სიყვარული ვითამც არა დამეჯერა!
 მაგრა ხაქმე არ მოცდების, ჟამი ასრე დამეპტერა:
 ვის შივანდო ხანლი ჩემი, შენგან კიდე ვინმე მეფერა?
 გული დიდევ. დაიჯერე, ვერ წაგიტან, ვერა, ვერა!
82. თუ მიჯნური ვარ, ერთი ვგამ ხელი მინდღერთა მგ⁵ რებად⁶! —
 არ მარტო უნდა ნაჭრილი ცრემლისა⁷ სისხლსა⁸ ფერებად?! —
 გაჭრა გელია მიჯნურთა, რად⁹ ხდალს⁹ თავისა⁹ რერებად⁹! —
 ასრეა ესე სიყველი, მესჯერდი, — კმა⁷ შეჯერება! —
83. რა მოვლორდე, მახსენებდი, სიყვარული ჩემი გქონდეს.
 არ ვეშომვი მტერთა ჩემთა, თავი მღრად მოშიმინდეს. —
 გამს მამადი გულღვინობებს ჭირსა შიგან, არ დადიანდე! —
 მძელს, რა⁸ კანსა ხაუველ ხაქმე არა არ შესწონდეს!

1. კაკ¹ 740.1 და უგ 780.1 ნურა. 2. სდინდი > სდინდის. 3. ასე უგ 781.4;
 აბ 666.4 და ჭიჭ 836.4 რაცა; კაკ¹ 741.4 რადაც. 4. კაკ¹ 744.1 მარებლად(?). 5. კაკ¹
 744.2 სისხლისა ცრემლთა ფერებლად(?). 6. კაკ¹ 744.3 არა სცალს თავის ბრა-
 ლებად(?); სწვა გნ და დგ რად სცალს თავისა ბერებად(?). 7. გნ და დგ კვლა(?).
 8. კაკ¹ 745.4 რომ.

84. მე იგი ვარ, ვინ ხოფელსა არ¹ ამოვჰკრეფ¹ კიტრად² ბერად,
 ვის სიკვდილი მოყვრისათვის თამაშად და შინანს ძღვერად.
 ჩემსა მხესა დავეთხოვე³, გავუმივივარ⁴, —დავდეგე მე რად!
 მას⁴ თუ დავხომობ, ხანსღებ⁵ ჩემსა ველარ დავთმობ მისად⁶, —ვერად.

85. აწ ანდერძისა ჩემსა მოვეგემ როხტანს წინა დაწერილსა,
 მენ შევედრებ, —დავიპიჯორღ: ვითა გამართებს ჩემს აწ რდილსა.
 მოვკვდე, —თავსა ნუ მოიკლავ, ხატანისგან ნუ იქმ ქმნილსა.
 ამას ზედა იტირებდი, დაიდგებდი თვალთა მილსა⁷.

86. დავდა წერად ანდერძისა ხაბრალესა ხაუბრისად:
 «ჰე შეფეღ, გავიპარე⁸ ძემ⁹ ად ჩემსან სამებრისად.
 ვერ დავდეგები შეუჰრგლად ჩემად⁸ გეგნლთა მომდებრისად.
 შეშინდევ და წამატანე მოწყალემა ღმრთიუებრისად.

87. ვიცი, ბოლოდ არ დამიცილებ ამა ჩემსა განზრახულსა:
 გაცი ბრძენი ვერ გახწირავს მოყვარესა მოყვარულსა!
 მე ხიტყვსა ერთსა გკადრებ პლარტინისგან სწავლად⁹ თქმულსა:
 სიგრძევე და ორ-პირობა აკნებს გორცხა, ცერმე ხელსა.

88. რათგან თავისა სიგრძევე ყოვლისა უბადლობისა¹⁰,
 მე რად¹¹ გავწირო მოყვარე, მისა უმტკიციხი მძობისა¹²?!
 არა ვიქმ, —გოდნა რას მარგებს დიდოხოდოლსა ბრძნობისა!
 მით ვისწავლებით, —მოვევეგვი შერთვა ზესთა¹³ მწყობრთა¹⁴ მწყობისა¹⁴.

1. ვახტ არა მოვჰკრეფ(?); კაკ¹ 746.1 არა მოკრებს(?). 2. ვახტ კიტრსა(?).
 3. G I ასრე მართებს მიგმარება. 4. ასე კაკ¹ 746.4 და ინგ 786.4; სხვა დგ გნ მაშ.
 5. გნ და დგ სახლსა. 6. აბ 671.4 ვის სად; ინგ 786.4 ვისსა; მისად=მოყვრის
 თვის. 7. კაკ¹ 748.2 გავიპარვი. 8. გნ და დგ ჩემთა(?). 9. გნ და დგ სწავლა—
 10. ასე ინგ 790.1; სხვა დგ და გნ უბედობისა. 11. ინგ 790.2 ვით. 12. მძობისა<
 მძობისად. 13. ასე აბ 675.4; უიუ 845.4 და კაკ² 778.4; კაკ¹ 750.4 ზე წესთა. 14. უგ
 790.4 წყობისა(?).

89. წაგიკითხავს¹, სიყვარულსა მოცოქულსა რაკვარ სწერენ,
ვით იტყვიან, ვით აქებენ! ცან, ცნობანი მიაიყვრენ:
«სიყვარული აღგვაძალღებს!»—ვით ექვანნი ამას უფერენ.—
შენ არ ჯერ-ხარ,—უსწავლეღნი გინი რადმცა შევაჯგერენ! ●
90. ვინ დაბმადა, შიძლებადა მანგე მომცა ძღვევად მტერთად,—
ვინ არს, ძალი² უხილავი³, შეიწყე⁴ ყოვლთა მიწიერთად,
ვინ სახლვარსა დაუხაზღერებს, ზის უკვდავი ერთი⁴ დმერთად.
იგი გაჭედის წამის-ყოფით ერთსა ასად, აი ხა ერთად.—
91. რაღა დმერთსა არა სწადედეს, არ-რა⁵ საქმე არ იქმნების.—
მზისა მუქია ვერ-მტკვრეტელი ია გმების, ვარდი ტნების.
თვალთა ტურთა სატკვრეტელი ყველა⁶ რამე⁷ ეხედნების⁷,—
მე ვით გავძლე უმისობა, ან სიციცხლე ვით მეთნების!
92. რაზღმცა სწერები, მქმინდევ შეგვლა თქაინისა მტნებისა.
ძალი არ მქონდა ტყვე-ქმნილსა მე მაგისისა თნებისა.
აწ წახლვა იყო წამალი ჩემთა ხაგმილიაა გონებისა.
ხადა ვინდ ვიყო, რა მგამა, ყოღდა⁸ მქონდეს⁸ ნებისა!
93. არას გარგებს⁹ სიმძამილი¹⁰, უსა რგებლელ გრემლთა დენა.
არ გარდავა გარდუვალად მომავალი საქ'ე ზენა.
წესი არის მამადთაგან¹¹ მოჭირვება, ჭირთა თმენა.
არვის ძალ-უც გორციელსა განგებისა გარდავოენა!
94. რაღა დმერთსა ვაუგია თაქსა ჩემსა გარდასავლად,
გა რადამგავს და მე ზღვიქცი, აღარ დამრჩეს გული ავლად,
თქვენვე განსნე¹² მსიარულნი, დიდებით და ყავლად-მრავლად.
მას რა ვარულ,—დიდებად და გმარის ესე ჩემსა ყავლად.

1. აბ 676.1 წაგიკითხავ. 2. კაკ¹ 752.2 ძალთა მეცნიერი. 3. ასე უგ 792,2; სხვა დგ და გნ შემწე. 4. გნ და დგ ღმერთი. 5. გნ და დგ არა (<არ-რა). 6. კაკ¹ 753.3 უცხოდ რამე; უგ 793.3 უცხოდ რადმე. 7. ზოგი გნ და დგ ეშუედ-ნების(?); ინგ 703.3 ეშუენების. 8. აბ 679.4 ყოღდაცა მქონდეს; ჭიკ 849.4 ყოღამცა მქონდეს(?); უგ 794.4 ყოღამცა მქონდა. 9. ინგ 795.1 გვარგებს. 10. კაკ¹ 755.1 სამძიმარი. 11. ინგ 795.3 მამაციისა. 12. კაკ¹ 756.3 განახო; უგ 796.3 განახე; სხვა დგ და გნ განახენ.

95. მეფეო, ესე თათბირი, მომკალ, ვინ დამიწუნდა!
მეფეო, რუ თუ წახლვამან თქვენ ჩემსან დაგაკუმუნდა?!—
ვერ ვერუკვები, ვერ ვუნამ საქმეხა საზაბუნდას!,—
პირის-პირ მარცხვერს,—ღრნივე მივალთ მას საუკუნდას!
96. რა უარეა მამაგხა ომში მან პირის მღმეკელხა?,
მემდრკალხა?, შემინებულხა და სიკვდილისა მუკველხა!
კადი ჯაბანი რითა ხჯობს დიადგხა ქსლისა მმეკველხა?—
ხჯობს ხახგლისა მოხვეჯა ყოველხა მოხანვეკველხა!
97. ვუ რ დიატირავს სიკვდილხა ესა ვაწრო ვერდა კლდევანი,
მიხგან ყოველი გასწორდეს, ხუსტი და ძალ-გუფოღვანი,
ბოლოდ მუყარგეს მიწამან ერთგან მოყმე და მგდევანი.—
ხჯობს სიგონგლხა ნანრასხა⁴ სიკვდილი ხახელვანი!—
98. მერმე⁵,—ვიმშივი, მეფეო, თქვენად გადრებად ამისა:
ხდეების და ხდეების, სიკვდილხა ვინ არ მოელის წამისად!
მოვა შემყრელიად⁶ ყოველთათვის⁷ ერთგან დღისა და დამისად!—
თუ ვუ-რა ნანხენ გოგხალმან, სიგონგლე⁸ გქონდენ⁹ ჯამისად!—
99. მაქვს ხაქონელი ურიგხვი, ვერვისგან ანაწონები.
მიხე გლახაკია ხაქურტლე, ათავისუფლე მონგები.
შენ დააჟიფდ რე ყოველი ობოლი, არრას მქონები.
მიღვიან, მომიცინებენ,—დაამლოდვენ მოვემგონები⁹.
100. ამას იქათ ჩემგან ჩემი ამბავიდა არ ვენგვის.
ამად ვუედრებ ხულხა ჩემსა,—წიგნი გვადრებს, არ ვეთნგვის:
არარ არუე¹⁰,—ემშავისა ხაქმეთაგან დაგმღვევის.—
შემინდევ და შემოიკედ რე,—მკვადარსა რაღა გარდმეკედევის:—

1. ვარ. საძაბუნდასა. 2. კაკ¹ 759,1 და უგ 799,1 მხმეკელხა. 3. კაკ¹ 751,2
შედრეკით: უგ 799,2 შედრეკილ—. 4. ვარ. ნაძრასხა. 5. ინგ 801,1 დია. 6. გნ და
დგ შემყრელი(?). 7. ინგ 801,3 ყოველთა(?). 8. ინგ 801,4 ყოფამცა მქონდა; სხვა
გნ და დგ სიცოცხლე მქონდეს. 9. მო-ვე-მგონები (გნ და დგ მოვეგონები). 10. აბ
684,3 და პიუ 862,3 არგებს(?); კაკ¹ 765,3 გარგებს(?); უგ 805,3 მარგებს(?).

101. ვვედრებ, მეფეო, შერშადინს, მღვანა ჩემსა რჩეულსა.
ნაკად აქვს ჭირი ხამიხოდ ამ წელიწადსა წლეულსა.
ნუგეშინის-ვც წყალობით ჩემგან წყალობა-ჩვეულსა,
ნუ დაადინებ თვალითაგან ცრემლსა სიხსლითა ტრქვეულსა.—

102. გასრულდა¹ ჩემი ანდერძი, ჩემგან ნაწერი გულითა.
აჰა, გაშრდიგლო, მღვმორფი, წაგელ გულითა ხელითა!
ნუ სტუმნავთ ჩემთვის მეფენი, ნუ ხართ მღვხილი ბნელითა!
სუფევიტმცა² ხართ თავითა მტერთაგან საკრძაღველითა!³

103. მისცა ანდერძი შერშადინს, რა გაათავა წერითა,
უთს რა: «ჰკადრფო მეფესა საქმიოა მეგნიერითა.
შენ დაგამეტებს ვერავინ მსახურებითა⁴ ვერითა».—
მოესვია და ატირდა ცრემლითა სიხსლითა იფრითა...

104. ილიცაჰს, იტყვის: «მაღალო დამართო გმგელთა და ცათაო¹,
ზღაჯერ მომცემო პარტიოა, ზღაჯერ კეთილთა მსათაო,
უგნაურო და უთქმელო, უღალო უაღვებათაო,
მომცე დათმობა სურვილთა, მღვღობელო გულის-თქმათაო!

105. დამე რთო, დამერ-ოო, გეაჯები, რამელი ჰტლომ ქვენათ²-ზესა:
შენ და ჰზადე მიჯნურობა, შენ აწესებ მისსა წესსა,
მე სოფელმან მომამორვა უკეთესსა ჩემსა მსესა,
ნუ აღმოჩენვრი სიყვარულსა, მისჯან ჩემთვის დანათესსა!

106. დამერთო, დამერთო, მოწყალო, არუინ მივის შენგან კიდე,
შენგან ვითხვო შერშადინსა, რაზომსაგა გზასა ვვლიდე:
მტერთა ძლევა, ზღვათა დეღვა, დამით მავნე განმაროდე!
თულა დავრჩე, გმსახურებდე, შენდა მსხვე რაღსა შევსწირ-ოდეო.

1. კაკ¹ 767,1 დასრულდა. 2. კაკ¹ 767,4 სუფევიტამც. 3. კაკ¹ 768,3 სამსახურიოა. 4. კაკ¹ 769,1 ზღვათაო. 5. კაკ¹ 770,1 ქვეყნად(?)

113. რა ვაზირი არ შევიდა, კვლა შეფეჟან კაცი გზავნის.
კაცმან ცნის და გარეთ¹ დადგის, წახლვა ვერვინ გაამეღავნის.
რცხტანს გევი შეგვიდა, ჳმუნვა ამით გაათავნის,—
თქვა: «უცილედ გაიპარა ვინ მარტომან ასთა ავნის!»
114. თავ-დადრეგით იფრებდა, გულსა ჳქენდა ჳმუნვა დიდი,
უში ქმნა და აიხედნა, უბრძანებდა მონახ: «შიდი,
მღვიდეს და აწ შიამბოხ, შემღვიდეს იგი ფლიდი!»—
რა ვაზირი შემღვიდა, ფერი ჳკრთა და ჳქენდა რიდი.—
115. კვლა შევა დარბაზს ვაზირი დადრეგით, არ მსიარულად.
შეფეჟან ჳკითხა: «წარსულა მწე დაუფერდმლად, მთვარულად?»
მან მღაგენა ყველაი, ვით წარსულიყო დარულად:
«მწე აღარ მწეებს ჩეკითანა, დარი არ დარობს დარულად!»
116. რა შეფეჟან შიხშინა, დიანახნა მეტის-მეტნი.
მცხთქვაშს, იტყვის: «კა, გაზრდილო, ველარ განსვენ თვალნი რგტნი!»—
პირსა ზღკით⁴, წვერსა გლეგით გააკვირნა მისნი მჭურტნი.—
«ხად წაჳგე⁵ და ხად დაჳკარგენ⁶ ხინათლისა ვეე ხვეტნი?»
117. თუ თავი შენი შენ განლავს, დარიბად არ იცხენბი,
მავრა მე რა ვქმნა, გაზრდილო, აწ ხახლად მმართებს ხენბი!
გამალარიბე, დამაგდე.— გულსა, გლას, ვისთვის ენები?—
შენად შეყრამდის პატითა ჩემთა ვერ იტყვის ენები!
118. ედეს განსავ მსიარულსა ნადირობით შემდხრულსა?!—
ველარ ვიჭვრეტ ნაბურთაღსა, ტანსა მქეკრსა, ჳავარ-ხრულსა,
ველარ ვისშენ გამახა შენსა, ხახშენელად მე⁴ მას⁴ რულსა!
აწ უშენოდ რა⁵, გლას⁵, ვუყო ხაჯდომსა და ხრახა ხრულსა!

1. ასე უგ 818.2; სხვა დგ და გნ გარე. 2. კაკ¹ 781.3 ხოქით. 3. წაჳპე < წაჳპედ; კაკ¹ 781.4 წახველ. 4. კაკ¹ 781.4 დაკარგე. 5. ასე I; C, G და ვახტ მე შახულსა(?). 6. კაკ¹ 783.4 და უგ 823.4 რალა.

119. ვიცი არ მოგკლავს ხიმშილი რაზმემა დია ირემი:
შენ შენი მშვილდი დაგარჩენს, შენთა ისართა პირები.
ნუთუ კვლა ღმერთთან წყალობით გაგიადვილღს¹ ჭირები.
მაჯრა თუ მოგკვედ², გაზრდილღ, ვისგანღა გავიტირებში?!»—
120. რა შეფეშან დიდგბულნი ნანნა³, ხულთ-თქვით შემცხტირნა.
უთსრა: ჰხედავთ, მხეშან ჩვენშან შუქნი სრულად დაგვიძვირნა!
რა ვაწყინეთ, რა შევსგედეთ, რად დაგვეარნა⁴, რად გავვირნა?!
სპანი მისგან დამჭირულნი⁵ ვინმეღა⁶ ვით დაგვიძვირნა?!»—
121. ყოვლნი ტირიდეხ, მოხთქმიდეხ, მერმე დაწყნარდეხ⁸ გვიანად.
მეტეშან ბრძანა: «იკითხეთ,—მარტღა ანუ ყმიანად?»
მოვიდა მღნა მერმადინ მომიშრად, ხირცხვილიანად,
ანდერში ჰჰადრა, ატირღა⁹, ხიცვცხლე უჩნღა ზიანად.
122. მოაკუნა: «ხაწულს ვპოვე ესე მისგან დანაწერი.
დეეს მღნანი ნატირებნი, დაეგლიჯა თმა და წვერი.
იგი მარტღ გაპარულა, ყმა არ ანღავს,—არღა ბერი.—
მე თუ მომკლათ¹⁰, მემართლებით,—ხიცვცხლე მჭირს შეუღვრი!»
123. რა ანდერში წაიკითხეს, კვლა იტირეს დიდი ხანი.
მერმე ბრძანა: «მსიარულსა ნუ ჩაიგშენ ჩემნი სპანი.
ვამლოცველნეთ¹² დავრდილმილნი, ობოლნი და ქვრივნი, სხვანი.
შევეწივრეთ¹², მშვიდობისა¹⁴ ნუთუ¹⁴ პისცხეს¹³ ღმერთთან¹⁴ გზანი».

1. ასე ინგ 824,3; ზოგი გნ და დგ გაგვიადვილღს(?). 2. აბ 708,4 მოკვედ(?).
3. კაკ¹ 781,1 ნახა. 4. ასე უგ 826,3 სხვა დგ და გნ გაგვეარნა(?). 5. გნ და დგ და-
ჭირულნი. 6. C და I ვინცალა. 7. გნ და დგ დაგვიჭირნა. 8. კაკ¹ 787,1 დადუმ-
დეს. 9. G შეფესა (შეად. კაკ¹ 787,4). 10. კაკ¹ 788,4 და უგ 828,4 მომკლავთ.
11. კაკ¹ 789,3 ვამლოცვინოთ(?). 12. ინგ 229,4 შევეხვეწნეთ. 13. კაკ¹ 789,4 და
უგ 829,4 მისცეს. 14. ინგ 829,4 ნუ თუ ღმერთთან მშვიდობისა.

V. კ ა რ ი მ ე ხ უ თ ე .

ავთანდილისა და ტარიელის მოკლე შუქრა.

ავთანდილის მისლვა ქვაბს და ტარიელის ვერ ნახვა.—ავ-
 თანდილის მიერ ძებნა ტარიელისა და პოვნა მისი.—ტარი-
 ელის მიერ ლომ-ვეფხის დაგოცის ამბავი.—ქვაბსავე მი-
 სლვა ძმადნაფიცთა და ასმათის ნახვა.—ავთანდილისაგან
 გადაწვევტა ნესტანდარეჯანის ძებნად წასლვისა და მისი
 და ტარიელის მეორედ გაყრა.

1. აწღა ვიწყებ ამბავსა, მის ყნისა წარმავლობასა:
 მივა და¹ მისტირს² გულ-მედურად, ვერ ვირყვი³ ცრემლთა მცრობასა!
 წამ-წამ მობრუნდის⁴, იაჯის⁵ მისთვის მწისავე მწობასა,
 უჭვრეტდის, თვალნი ვერ მოჭახნის,—თუ მოჭახნის, მიჭადის ცნობა⁶.
2. მტყვის⁷: «ჰე მწეო, ვინ ხატად გოქცევს⁸ მწიარისა⁹ ხამისად⁷,
 ერთ-არსებისა ერთისა მის, უუამოცა ყამისად,
 ვის გმორჩილებენ ციერნი ერთის იტის წამისად,
 ბედსა ნუ მოქნევ⁸, შიჯკ მეყრადვე⁹ ჩემად და მისად!»—
3. ამახ მღვთაქმიდის, იწვოდის, ვითა ხანთელი დნებოდის.
 დაყვენებისა მღვთაში ისწრაფდის, იარებოდის.
 რა შეუღამდის, ვარსკვლავთა ამოხლვა ეამებოდის¹⁰.
 მას ამხვავსებდის, ილხენდის, უჭვრეტდის, გუბნებოდის.—

1. კაკ¹ 791,2 მივა, მისტირის. 2. ზოგი კნ და დგ იტყვის. 3. C და I დაბ-
 რუნდის (შეად. G და კაკ¹ 791,3). 4. F იაჯის (შეად. კაკ¹ 791,3). 5. კნ და დგ
 იტყვის. 6. ასე ინგ. 836,1; სხვა კნ და დგ გოქცვის (?). 7. კნ და დგ მწიარისა და-
 მისად(?). 8. კაკ¹ 795,4 და უგ 836,4 მიცვლი. 9. კნ და დგ შეყრამდის(?). 10. კნ
 და დგ იამებოდის.

4. მთვარეა ექ ყვობ: «იფინე ხანელი ღმრთისა შენისა!
 შენ ხარ მიმდემი მიჯნურთა მიჯნურობისა სენისა,
 შენ გაქვს წაძალი მისისა მღთმინებისა, თმენისა,
 მიაჯე შეყრად პირისა, შენ-გამო შენებრ მოყენისა!»—

5. აწ ვერ კირყვი მამინდელსა მე მის ყმისა ნაუბარსა,—
 რას¹ უბნობდის²,—რას მოხთქმიდის, რას ტურფ ახა რაწემ გვარსა!—
 ზოგან თოვლი³ გაწითლის ვარდსა ბრჭლითა ნახლკარსა.—
 ქვაბნი ნახნა, გაესარნეს, ზე-გავიდა ქვაბთა კარსა.

6. რა ასმათმან დაინახა, მოვეგება, ცრემლი სწვთების.
 ვით ეაშა,—ხისარულსა მართ ვეღარას ვერ მიწვდების!
 ყმა გარდაგდა, მოესვია, აგოცებს და ეუბნების,—
 კაცი კაცსა მოველ დეგს,—მოხლვა დია³ გამების!—

7. ყმა ქალსა ეტყვის: «პატრღნი ნეტარ ხად არის და ვითა?»
 ქალი არ არდა ცრემლითა ზღვათადა შე! ართავითა!
 ეტყვი: «რა წახველ, გაიტრა, ქვაბს ყოფა მისჭირდა ვითა.
 აწ მისი არრა არ ვიცი, არ ნახვიო, არ⁴ ამბავითა.»

8. ყმა დატყუნდა, ვიე ამც რამე ჰკრეს ღახვარი გულსა შუა.
 ქალსა ეტყვის: «აჰა, დად, ვეეთიმეა⁵ კაცი ნუ ა!
 იგი ფიცი ვით გატენა?! არ ვეგრევე, რად მეგრეა?
 ვერ იქმოდა, რად მიქადდა? თუ მიქადა⁶, რად მირყუა?!»

9. კვლა ქალი ეტყვის: «მართალსარ მავისსა დამომეგბასა.
 მაგრა რა გაებრჭო⁷ მართალი, ნუ მეჭვ რახადა თნგბასა:
 არ გული უნდა ფიცისა⁸, პირისა⁸ გახრულეგბასა?—
 იგი უგულელ მოელის მართ დღენა შემოკვლეგბასა!

1. ასე ინგ 842,2; ზოგი დგ და გნ მიუბნობდის. 2. ასე ინგ 842,3; ზოგი დგ
 გნ თვალნი (?). 3. ასე C და I; G დიდად; აბ 726,4 უცხო(?); უიუ 902,4 მისი.
 4. კაკ¹ 803,4 არც. 5. კაკ¹ 804,2 აგეთიმცა. 6. ასე კაკ¹ 804,4 და უგ 845,4; ზოგი
 დგ და გნ მიქადდა(?). 7. ასე ინგ. 847,2; ზოგი დგ და გნ გაბრჭო. 8. C ფიცის
 და (შეად. დგ); I კაცისა.

10. გული, ცნობა და გონება ერთმანერთსეფა ჰკიდიან.
რა გული წავა, იგიცა¹ წავლენ¹ და მისკენ მიდიან.
უაულო კაცი ვერ კაცობს, კაცთაგან განაკიდიან².—
შენ არ გინახავს, არ იგი მას რღმე გეცნობს სწვიდიან!
11. შენ უმართლე ხარ, ემდურვი, შენ გაეყარე ძმობილსა.
მავრა ვით ითქმის, ვით გაგდა, ვითა³ ვიამბო³ ცნობილსა!—
ენა დაშურების, გაცვების, გულსა შევლმის ღმობილსა!—
ამას მით ვაზრობ, მინახავს მე უმედურსა მობილსა.
12. ჯერთ მისი მხეგავი ხახჯელი არცა ვის ამბად ჰხმენია,
თვარ⁴ არ⁴ თუ კაცთა⁴,—ხახჯელი ქვათაგა შესამრწენია!⁵
დიჯლადცა გმარის მას რღმე თვალთაგან ცრემლი ხდენია!—
თვით რაცა ჰბრძანოთ, მართალ ხართ,—სხვა სხვისა ომსა ბრძენია.
13. მას წარმავალსა ვ ჰკითხვიდი⁶ დამწვარსა, გეცნლ-მოდებულსა:
«მე იდეგს, რა ქმნას აჯათნიდილ?—მისხა⁷ დაძვედრე⁷ დებულსა⁷.»
მიბრძანა: «მოლაშნახვიდეგს მე მისთვის გაცუდეებულსა.
ამათ⁸ არ⁸ დავჰყრი⁸ არეთა, არ ვავსტენ მის ქადებულსა.»
14. ჩემთვის გარდაგდა მას აქათ გაყრა მშობა და ქედისა.
ოცენ მოდენა ცრემლისა მჭირს, ველთა მოხალბეგდისა.
მხჯის გამრავლება სელ-ქმნილსა ხელთ-თქვმისა წედა-წეგდისა.
დავიწყებვიარ სიკვიდილსა,—ნახვით⁹ ნაქმარი ბეგდისა!

1. ასე C; I იგიცა მივლენ; G ცნობაცა მივლენ(?). 2. —ან=არს. 3. კაკ¹ 807.2 ვით გეამბობის; სხვა დგ და გნ ვითა ვიამბობ. 4. კაკ¹ 808.2 თვარა არ კაცთა; უგ 850.2 არა თუ კაცთა; აბ 732.2 და ჰიუ 909.2 თუ არ კაცთაცა. 5. ასე უგ 850.2; ზოგი დგ და გნ შენაძრწენია(?). 6. აბ 733.1 ვჰკითხევიდი. 7. I მისგანვე დავედრებულსა (შეად. კაკ¹ 809.2); F უამბობ დავედრებულსა; G მისსა დავედრებულსა. 8. კაკ¹ 809.4 ამა არეთა არ დავყრი. 9. ასე ინგ 853.4; ზოგი კნ და დგ (პ)ნახე.

15. ესე არაკი მართალი ჩინს ქვაბა შედა სწერია:
«ვინ მოყვარება არ ეძებს, იგი თავისა მტერია.»
აწ ზადრანაა ვის წინას ვერ ვარდი ჰგვანდის, ვერ ია.
თულა მოჰნახავ, მონახე, —ქმერ რაცა შენი ფერია.»
16. ყმაძან უთხრა: «უმართლეს ხარ არ მამართლო მდურვად მისად.
მ გრა გაბრტე, რა მიქმნია სამხანური ტყვება ტყვისად:
გამოტრილვარ ხანლით ჩემით ვით ირემი მებნად წყლისად.
მას ვეძებ და მას ვივინებ, ვიარებ, ველთა ველი¹ ხად¹».
17. ხად² საიადნი მა რგალიტხა ღალის ფერნი³ ხცვენ და ჰბურვენ, —
მათ⁴ მოვჰმორდი, ვერ ვიანდენ⁵, ვერ ვისურვენ, ვერ ვახურვენ.
გამოპარვით წამოხლევითა⁶ დმრთისა⁷ სწორნი⁸ მოვიმდურვენ.
ნადვლად მათთა წყაღობათა გულნი მათნი შევარვენ.
18. ესე ყველაი ასე მჭირს, დაღ, ბედითა მისითა, —
არ ვურყუვე და მოხრულვარ მისავნი დამით და დღისითა,
აწ იგი ხადმე წარხულა, ვიწვი ჩგნლითა ვისითა.
გუდ-მამურალი და მტირალი ქვე-ვსი პირითა მქისითა. —
19. დაღ, მეტხა ხაუბარხა აღარ მომცემს უამი და დრო
არ ვინანი გარდახრულხა, —ბრძენთა ხიტყვა გავიკადრო⁹.
წავალ, ვხმებნი, ანუ ვჰმღებ, არ ხიკვილი მოვიადრო.
თვარა¹⁰ ბედი ანღმ თურგ¹⁰ მიკავთს, დმერთხა რაღა ვჰვადრო!

1. გნ და დგ ვლისად(?). 2. ასე ინგ 856.1; სხვა დგ და გნ ბროლ—. 3. გნ და დგ ფერსა(?); ინგ 856.1 ფერად. 4. გნ და დგ მას. 5. აბ 738.2 ვიახლე; კაკ¹ 813.2 ვიახელ; უგ 856.2 ვიახელ. 6. G წამოსრულვარ. 7. ასე C (შეად. აბ 738.3); F ცათა სწორი (შეად. კაკ¹ 814.3); G დიდებულნი(?); I ჩემნი მზრდელნი. 8. კაკ¹ 861.2 და აბ 741.2 გავაადრო(?); უგ 852.2 გავალადრო; ინგ 859.2 დავალადრო. უიუ 918.2 გავაყადრო(?). 9. ვარ. თვარე. 10. ვარ. თურმე.

20. ამის შერი არღარა თქვა, ატირდა და წამოვიდა.
ქვაბი ჩავლო, წყალსა¹ გაჭედა¹, შამში გავლო, ველს გავიდა.—
ქარი, ველთა მოჩაქრელი, ლალის ეფრსა ვარდსა ჰწრვიდა.—
«რად მომეცო ამა ჭირსა?!»—ბედსა ამას უწრასვიდა.
21. «მოყვარემან ვარდის კონა გულსა მკრა და დამიწყელუდა.
იგი დიგი, ჩემგან სრული, მან აღარა გამისრულა!
მას თუ გამყრი, ხაწუთროც, ჩემი ღზინი გარდასრულა!
ხსვა მოყვარე თვალსა² ჩემსა² გაგიცსულა, გამახრულა!»
22. მივიდოდა, მიუბნობდა ყმა შტირალი, ეფრ-შეცვლილი.
ქედსა რასმე გარდაადგა, ველი აჩნდა მწიან-ჩრდილც.
ნასა,—შავი შამშთა პირსა დგას³ სადავე-უკუ-ყრილი!
თქვა: «უციოდ იქიაო⁴,—არად უნდა ამას ცილი!»
23. რა ტარიელ დაინახა, განაღამგა დაეღრიჯა:
ანლოც-მყოფი⁵ სიკვდილისა⁵ ჯდა და პირი დაებღნიჯა!
ხაყელნი გარდენივნეს, თავი სრულად გაეგლიჯა.
მას არღარა შეესმოდა, სოფლით გაღმა გაგბიჯა.
24. ერთ-კერძ⁶ უც ღლში მოკლული და გრშალი ხისხლ-მოცწგბული,
კვლა სხვაგნით ვეღნი უხულელ⁷,—მკვდარი⁸ ქვე-დანარცხგბული,
მას წყაროხაგბრ თვალთაგან ცრემლი ხდის გაფიცხგბული.
მუნ კერუ გულსა უნთებდა გეცხლი მცხინვარე ცხგბუღ ი.
25. თვალთა ანვსადგა წარ-ვივა, სრულად მიჭედიდა ცნობასა.
შიახლებოდა სიკვდილსა, მოჭმორებოდა თმობასა⁹.
ყმა ხახელ-დეგბით უყივის, ჰლაშის სიტყვითა¹¹ კრთობასა.
ვერრა¹² ახსინა, გარდიჭრა,—ძმა გამოაჩენს ბმობასა.

1. კაკ¹ 818.2 წყალს გავიდა. 2. კაკ¹ 820.4 თვალთა ჩემთა. 3. ინგ 866.3 დგა.
4. გნ და დგ იგიაო. 5. ასე ინგ 868,2; ზოგი დგ და გნ ახლოს-მყოფსა სიკვდილი-
სად. 6. ასე G; სხვა გნ და დგ ერთკენ. 7. ასე C; G ერთ-კერძ (შეად. კაკ¹ 827,2);
I ერთკენ; ზოგი გნ და დგ სხვაგან. 8. G მოკლული. 9. I მიწასა დანარცხგბული.
10. ზოგი გნ და დგ ნობასა(?). 11. კაკ¹ 828.3 სიტყვათა. 12. ინგ 870.4 ველარ.

31. ვარდსა ჰეითსებს, — ე. წ. ზემ ტურთა რამან შეგქმნა ტანად¹, პირად? მივეთრს, რად ხარ გელიანი, პღვნა შენი რად არს ჭირად? — მან თქვა, — ტეზილსა მწარით² ჰპღვებ³, ხჯღბს იქმნების რაღა ძვირად. ღღვს ტურთა გაიფღღვს, არღარად⁴ ღირს, — არღა ჩირად! —
32. რათგან ვარდი ამას იტყვის უხულო და უასაკელ, მამა ლსინსა ვინ მღიმქის პირველ ჭირთა უმუშაკელ? — უბღრღტელ ვის ა. მია რაღ⁴ ა⁴ გარგი⁴, — უემშაკელ⁵ რად ემღედური ხაწუთრღხა, რა უქმნია უარაკელ?
33. ისმინე ზემი თხრობილი: შეგქ, წავიდეთ ნებახა. ნუ მიჰყოლიხარ თავისა თათობრსა, გაჯღრგბახა. რაღა არ გწადღვს, იგი ქმენ, ნუ ! დღვ წადილთა ნებახა. ასრგ არ ხჯღბღღვს, არ ჰეტყვი, ნუ შეგვ რახაღა თნებახა.»
34. მან უთხრა: «მშაღ, რა ვითხრა, ძრჯად-ღა არ ძალ-მიგ⁶ გნისა. ძაღი⁷ არა მაქვს ხჯღ-ქმნილსა შენთა ხიტყვათა ხმენისა, — რად⁸ არვილად ვინს⁹ მღხმენა ზემთა ხახჯელთა თქმენისა?! — აწ მიწუღვიღვარ ხიჯვიღლსა, დრღ მღმეგა¹⁰ ლა ლ¹¹ გნისა.
35. ამ ხ მღჯვღავი ვიღღღვ, არ ღღვინ¹⁰ ვითხლვ ბარ¹¹ გნით: აქა გაყრღღნი მიჯნღღნი ძუნამღა შევიყარგნით, მუნ ერთმანგრთი კვღა ვნახნგთ, კვღა რა¹² გავინარგნით. — მღ, მღჯვარღთა დღამარ, ვთ, მიწანი მღმეყარგნით! —
36. საყვარღ მან ხაყ არგელი ვით¹³ არ ნახოს, ვით გაწირღს! მისგენ მივღლ მსი-რღღი, მერმე მან რა¹⁴ ზემ კერძ ირღს. მივეგგბვი, მღმეგგბღს, ამიტორღვს¹⁵, ამიტორღს. ჰეითსე ასთა, ქმენ გღღოსა, რა ვინ, რა¹⁶ ვინ გოვანირღს! —

1. ინგ. 878.1 თვალად. 2. კაკ² 880.3 და უგ 878.3 მწარე კპღვებს. 3. უგ 878.4 არღარა; სხვა დგ და გნ აღარა. 4. კაკ¹ 837.3 რაცა არის(?); უგ 879.3 რაცა საქმე(?); აბ 760.3 რაცა კარგი(?). 5. გნ და დგ საეშმაკო(?). 6. კაკ¹ 839.1 ძალ-მაქვს. 7. ინგ 881.2 ღონე. 8. კაკ¹ 839.3 და უგ 881.3 რა. 9. ვარ. გნანს. 10. ასე ინგ 882.1; სხვა გნ და დგ ოდეს. 11. ;ნ და დგ არ. 12. გნ და დგ რამე(?). 13. კაკ¹ 841.1 თუ. 14. ასე ინგ 883.2; ზოგი დგ და გნ იგი. 15. კაკ¹ 841.3 და უგ 883.3 ატი-რღღს და 16. კაკ¹ 841.4 და უგ 883.4 გინდ რა.

37. მართ გარდაწყვედით იცოდით, რეტყვი მართალხა პირახა:
 ხიკვიდელი მახლავხ, დ-მეგახენ, ხანხალა დავჰყედ მცირახა.—
 რა¹ დოცხალ ვიყო, რას მაქნევ? რა დავერჩე, გელხა მუდი რახა?—
 დამშლიან ჩემნი კავშირნი, მე რთვივარ² ხელთა ხირახა»...
38. გვლა ეღბნების აკთანდილ ხიტყვითა მრავალ-ფერ-თა.
 მტყვის: «რა³ მოჰგვედ⁴, რერ-ების⁵ ხიკვიდ-ლით⁶ რ-⁷,—ღვერითა?!
 ნუ იქმ, არა⁸ ხჯღობ⁹, საქმითა¹⁰ ნუ ხარ თავისა მტერითა!»—
 ვერ წაიყვანა, ვერა ქმნა,—ხიტყვითა ვერა-ვერითა.
39. მერმე უთხრა: «აჰა, რათვან არ მოქისხენ არახ, არა,
 აღარ¹ გაწყენ²,—ენა ჩემი აქამდისცა გუჯად / ცდ-რა.
 თუ ხიკვიდელი გ-ჯღობ³, მოჰგვე, ვარდი დაჭნეს,—დაცამჭნარა!⁴—
 გრთხა რახმე გვაჯები, მიყავ!»—გრემლი ამდელღარ⁵.
40. ხადა ინუ დნი ბრელ-ვარდისა ჰხარვენ გიშრისა ხართთა,
 მახ მოვემოდვე, წამოვეულ ხიქართთ, არ ხიწყნართთა.
 ვერ და-იჭირთა მეფეისან მშობლურად ხა-ბართთა.
 მენ არ მიმეყრო, გამეყრო,—აჰ ჩემი ღზინი ვიქვა რითა?!
41. ნუ გამგზავნი რულ-მოკლეულსა, ერთი მიყავ საწად ელი:
 ერთველ მეგვი, ცხენოხანი გნახო ჩემი სულთა მგდელო¹.
 ნუ თუ მაშინ მ ვიქარვო სევდა ესე აწინდელი.
 მე წავალ და მენ დაგავყე, იქმნახ მენი საქედელი!»
42. ეხვეწებოდა,—მეგვი,—აჯას¹ ხვეწნითა არვებდა².
 იცოდა რამე მეგვი-ო³ კავშირს მოაქარ ვებდა,—
 ღე-წმისა ხარხა დახერგვდა, ვიშერსა დააკარვებდა.
 დაიშორილა, გაჭა,—არ იკავლახა, არ ვებდა.

1. კაკ¹ 842.3 რომ; სხვა დგ და გნ არ(?). 2. ასე უგ 884.4; სხვა დგ და გნ
 შე(პ)რთოიან(?). 3. აბ 767.2 რა მოჰკვედე, გერგების ხიტყვითა რა; 1. კაკ¹ 845.2,
 უიუ 946.2 და უგ 887.2 თუ მოჰკვედე, რას არგებ ქცევითა მაგ; G რომ მოჰკვედე,
 გერგების საქმითა მაგ. 4. ინგ 887, საქმნელად არა ხამს. 5. G და I აღარ გაწყენს;
 სხვა გნ და დგ არას გაწყენ. 6. ასე C, G და I. სხვა გნ და დგ ამად ღვარა. 7. G,
 I და K სულთა-მდგმელი. 8. კაკ¹ 848.4 საწადელი. 9. აბ 771,1 აჯა—; კაკ¹ 849,1
 აჯა. 10. კაკ¹ 849,1 არ ებდა(?).

49. მან უბრძანა:¹ «რადგა გითქვამს, უმართლეს ხარ მეტი-მეტად: ხაბრალა ახმათ მისად მუნებლად და ჩემად მჭვრურად. მე სიცოცხლეს არ შევცნა, მენ მომესწარ გეც¹-ლთა მრეტად. რათგან დავრჩი, ვვალე, ვნახეთ, თუ ნავუვარ ჯერ თგა რეტად.—
50. რა წამევიდა, ყველაი წვრილად ვიამბოე ენითა, მერმე-ღა გაბრჭვე მართალი მაგა გულითა ბრძენითა: მენ მოველდი, მიმჭ ორდა მოვლიდინითა შენ-ითა, ქვაბს ვედარ გავძელ, მინდილრთა² მოვლა მომინდა ცხენითა.
51. ამა³ ქედსა გარდმოვადევ⁴, შამზნი⁵ ისი⁶ მომგარნეს. ერთი ღელმი, ერთი ვეფსი შეგრბეს, ერთგან⁶ შეიყარნეს. ჰგვანდეს რათმე მოყვარულთა, მათი ნახვა გამეხარნეს! მათ რა უყვეს ერთმანერთსა, გამიკვირდეს, შემეხარნეს!
52. პირველ ამოდ ილაღობნნეს⁷, მერმე შედგორად წაიციდნეს. თვითოე ტორი ერთმანერთსა ჰგორეს, სიკვიდილსა არ დაჰრიდნეს. გამოჰრიდნა ვეფსმან გული,—დედათამგა განარიდნეს!⁸— ღელმი შედგორად მოევიდა⁹, იგი ვერვინ დაამშვიდეს!
53. ღელსა დავუძე ხაქმარი¹⁰, ვარქვი,—არა ხარ ცნობასა! მენ ხაყვარელსა რად აწყენ, ფუ მაგა მამაღობასა!— გრძალ-გამოყვდილი მიუკუე მივეც ღახვართა ხეობასა,— თავსა გარდავ ჰვარ, მოგავკალ, დავჰვაცენ სოფლითა თმობასა.
54. გრძალი გავტყორნე, ვარვიტორ, ვეფსი შევიპყარ გულითა, მის გამო კვცია მომინდა ვინ მწვაავ ცეცხლითა მწველითა. მიღრინვიდა და მანყენდა ბრჭალითა სისხლითა¹¹—მღვრელითა. ვედარ გავუძელ, იფიდა მოვკალ გულითა ხელითა.—

1. ინგ 900,1 ტარიელ თქვა. 2. ასე უგ 906,4; სხვა დგ და გნ მინდორად. 3. უგ 907,1 იმა. 4. გნ და დგ გარდავადეგ. 5. ინგ 907,1 იგი შამზნი. 6. გნ და დგ ერთად. 7. აბ 789,1 ილაღობდეს(?); სხვა დგ ილაღობეს. 8. ასე G და I (შეად-კაკ¹ 867,3); სხვა გნ და დგ გამო(კ)რიდნეს. 9. კაკ¹ 867,4 წაევიდა; სხვა დგ და გნ გაევიდა. 10. ვარ. ნაქმარი. 11. ასე კაკ¹ 869,3 და უგ 911,3; ვარ სისხლის.

55. რახელსაგა ვამშვიდებდი, კერ ხი ვერა¹ დავამშვიდე.
 გავვლახდი, მოვიქნიე, ვჭკარ შინასა, დავაწყვიდე —
 მომეგონა, ოდეს ჩემსა ხაყვარელსა წავევიდე!..—
 ხელნი ორულად არ ამომგდებს, — რად¹ გიკვიროს თუ² ცრემლსა ვჭვრიდე?!—
56. ანა, ძისად, მიიხრლება ჭირი ჩემი, რაგა მჭირდა³.
 ხელთა დგამაგა არა მშარაიებს, — ახრე გახლება რად⁴ გიკვირდა⁵?
 სიცოცხლეგა გავეყარე, სიკვდილიცა გამიძვირდა!⁶—
 ესე ხი ტყვა დაასრულა, ყმამან ხელნ-თქვნა, აგატირდა?
57. აუთანდილგა მასთანავე ტირიდა და ცრემლსა ჭვრიდა.
 უიხრა: «დიათე, ნუ მოჭკვიებო, გულსა ხრულად ნუ დახჭრი, და!
 ღმერთი მაგას მოწყალებს, თუცა ჭირმან მაგას⁷ გრიდა⁸:
 თუც უნდოდით გას-ყ უნდად, პირველ ერთგან არ შეგყრიდა.—
58. ხდეგს მიჯნურსა ფათერაგო, ხაწუთოცა დაანადვლებს.
 მაგრა ბოვ ოდ ღმინსა მიჭკვიებს⁹ ვინცა პირველ ჭირსა გახძლებს,—
 მიჯნურება საჭიროა მით, — სიკვდილსა მიგვაახლებს.
 გახწავლულსა გაამაგებს, უხწავლულსა გაახწავლებს.»—
59. იტირებს და გაეწარი ნებს, ქვაბისა ვერ თავნი არნებს.
 რა ახმათისან დაინახნა, გარდაამგა გაეწარნებს!
 მოეგონა, მოტიროდა, ცრემლითა¹⁰ მისთა¹¹ კლდეგნი ღარნებს.
 აკლდეგს და აგატირდებს, კვლა ცნობანი ააჩქარნებს.
60. ახსათ თქვა: დემერთოდ, რამელი არ ითქმი კაცთა ენითა,
 მერ ხარ ხავსებო ყოველთა, აგვახვებ მხეებრ დენითა!
 გაქოდ, — ვით გაქოდ, რა გაქოდ, არ¹²-საქებელი¹³ მენითა!
 დიდებს მკნდა, არ მომ ცლო ამათოვოს ცრემლთა დენითა!¹⁴

1. აბ 792.4; უგ 912.4 და ინგ 912.4 რას. 2. კაკ¹ 870.4, უგ 912.4, ინგ 918.4
 რომ. 3. კაკ¹ 871.1 მჭირდეს. გიკვირდეს. დამიძვირდეს. აცატირდეს. 4. ასე
 ინგ 913.2; აბ 793.2 რას. 5. გნ და დგ არ გაყრიდა(?). 6. გნ და დგ მისცემს(?).
 7. გნ და დგ ცრემლმან მისმან. 8. კაკ¹ 875.3 ძნელად სათქმელო ენითა; კაკ²
 918.3 არ ითქმის კაცთა ენითა.

61. მას ღამესა ერთგან იყვნეს იგი ღღმნი, იგი გმირნი.
იუბნეს და განაგნადნეს თავ-თავისად მათნი ჭირნი,
რა გათერნა, კვლა დაიწყეს საუბარნი სიტყვ-გმირნი.
ერთმანერთსა გაუგონრეს დიგნი¹ ჰირველ-დაჲ აპირნი.
62. ტარიელ ეტყვა-ს: რად ურდა სიტყვისა თქმა მრავალისა!
რადგა მერ ჩემთვის გიქმნია,—ღმერთი მხედველია ვალისა!
გმა შენაარი შენარად,—არ ნაქმარია მთრვალისა,—
არ დავიწყება, მოყვრება მოყვრისა წარმავალისა.
63. აჲ შემინჯალე², რე დამწვაჲ კვლა წვითა უხსელესითა.
შე რამე³ გეცხლი მყდების, არ ნაგზებია კვირთა!
ვერ დამშრერ, შენგა დაიწვი ხოდლისა ქმნისა წესითა,
წადი, მიბრუნდი⁴, შეიქვეც მუნითვე, შენი მსე ხით⁵ აჲ.
64. ვინ დამბადა, განკურნება ჩემი უჩანს მასგა მნელად.
ვისგა ვესმის, გაიგონეთ,—მით გაჭრილვარ ხელი ველად.
რადგა ჰმართებს გონიერთა ერთგულ ვიყავ მეცა მქმნელად.
აჲ ნობათი ხელღების მომხდელია⁶, მით ვარ ხელად.⁷
65. ავთანდილ ეტყვის: რა გაედრო პასუხი მანა იქმელისა:
შენ⁸ ვერ⁹ ხოქვი ვაჲ სიტყვაო კაცისა ბრძნად სწავლულისა!
ღმერთსამგა ვით არ შეეძლო კვლა განკურნება წყლულისა?¹⁰
ივია მხრდელი ყოვლისა დაბერველ-დაათეულისა!—
66. ღმერთსამგა ესე რად¹¹ გქმნა,—გერთი დაებადენით,
აღარ შეეყარნა,—გაყარნა—ხელნი¹² გქმნნა¹³ ცრემლთა დადენით?!—
ხდევეს დათერაჲი მიჯნურსა,—განსჭვრიტეთ¹⁴, განიდადენით!—
თქვერ ერთმანერთს¹⁵ არ¹⁶ მიხვედეთ¹⁷, შე ხელნი ამომგადენთ!—
1. კაკ¹ 883,4 ფიცვი. 2. უგ 927,1 შემხვეწე. 3. კაკ¹ 885,2 გულსა. 4. კაკ¹ 885,4 და უგ 927,4 დაბრუნდი. 5. გნ და დგ სითა. 6. გნ და დგ მომგდომია(?). 7. გნ და დგ შენვე(?). 8. ზოგი ან და დგ რა. 9. გნ და დგ ხელი გქმნა. 10. კაკ¹ 888,3 გასჭვრიტდით. 11. ასე უგ 930,4; კაკ¹ 888,4 ერთმანერთი არ მიხვდეთ; ზოგი დგ და გნ ერთმანერთი არ მიგხვდეთ.

77. ხაუბარი გარდასწყვიდეს, დააბარეს ესე პირი.
 ცნენთა შესხედეს, მლიარეს, თვითღ მოვლეს ვგოს ნადირო.
 შემდიქცეს.—აარტორეს გული კვლავა ანარტორო.
 ზვალ გაყრისა გონებამან სხვა უმატა ჭირსა ჭირო.
78. დილა გათენდა, შესხედეს ია მას ქალსა გაეხალამნეს.
 ტარიელ, ასმათ, ავთანდილ თვალითაგან ცრემლი ალაშნეს¹.
 ხამთავე დაწვთა ალაშნი არდავის იყრად ალაშნეს².
 მათ ლღმთა მიწყვიტ მტეც-ქმნილთა თავნი მტეცთ-თანა³ ალაშნეს⁴.
79. ქვანბი⁵ ჩავლენს⁶ და წავიდეზ ზახლით ცრემლთა მდგნანი
 ასმათ ტირს, მღებთქვამხ: «შე ლღმნღ, ვისნი ვინ მოვთქმენ ენა⁷ ი?
 მუქმან დაგწვანა⁸ და⁹ დაგდაგნა⁸ ცისა მნათღმნი ზენანი.
 ვა, ჭირნი ჩემნი ეწღმნი, ვა, სიგღცნოსა თმენანი!»
80. მათ ყმათა მუნით წახრულთა იგი დღე ერთგან⁷ იარეს.
 ზღვის პირს მივიდეს, მუნ დადგეს, არ გმელთა არე იარეს⁸.
 არ გაიყარეს მას დამეს, კვლ ა ცგცელი გაიწიარეს.
 ერთმანერთისა მღრს-ყღვა იტორეს, იმგღოვიარეს.
81. ტარიელს ეტყვის ავთანდილ: «რე გაგმა ცრემლთა დგნისა...
 რად მოიღღრვე შენ დრიდენ, მომცემი მავა ცნენისა?
 მუნით იგნღმის ამბავი, დღენე შის მწისა ლგნისა⁹.
 აწ შე მუნ მივალ, მახწავლე გზა მსად-ფიცისა შენისა».

1. კაკ¹ 901,2 და უგ 943 2 დალაშნეს. 2. ალაშნეს < აალაშნეს. 8. კაკ¹
 901,4 და უგ 943,4 მტეცთავე; აბ 822,4 და ჭიქ 1002,4 მტეცთანა. 4. ჭიქ 1002,4
 ალაშნეს. 5. უგ 944,1 ქვანბი ჩავლეს. 6. კაკ¹ 902,3 დაგვწვანა და დაგვდაგნა(?).
 7. ზოგი გნ და ღგ ერთად. 8. იარეს=არედ გაიგადეს. 9. ასე კაკ² 947,3 და უგ
 946,3; აბ 825,3 მშვენისა.

82. ტარიელ სიტყვით ასწავლის მგარსა ფრიდონის გზისასა.
 მართ გააფონა რაგ ოდენ შექმლო ძალსა თქმისასა:
 «აღმცხავლისკენ¹ წადიო, პირსა იარე ზღვისასა.
 თუ ჰნახო, ჩემი უამბე, გვითხავს ამბავსა მისისასა.»
83. ციკრად ადგეს გახაყრულად, ერთმანერთსა მოესვივნეს.
 მაშინ მათგან ნაუბარნი დადრეს ვისმცა² მღვსმინნეს!²
 თვალთათ³, ვითა წყარვს თვალთათ⁴, ცრემლნი ველთა მღადინნეს.
 დიდ-ხანს იდგეს შეჭდობილნი, მკვრდი მკვრდსა შეარკინეს.
84. გაიყარნეს ტირილით და პირთა ხეჯით, თმათა გლეჯით.
 ერთი აღმა, ერთი დაღმა⁵, უგზოდ მივლენ⁶ შამბთა ეჯით.
 ვიდრე⁷ უჩნდა ერთმანერთი, ისანდიან პირთა⁸ მღრეჯით.—
 იგი ნახნეს⁹ დაღრეჯილნი¹⁰, მსე დაიდრეჯს მათით¹¹ ღრეჯით!..

1. კაკ¹ 905,3 და უგ 947,3 აღმოსავლეთით; სხვა დგ და გნ აღმოსავლეთ-
 კენ. 2. გნ და დგ ვინცა მოისმინეს. 3. ასე K (შეად. აბ 828,3) სხვა გნ და დგ
 თვალთა. 4. აბ 828,3 და ჭიჭ 100,3 თვალნი; კაკ¹ 907,3 და უგ 949,3 თვალი.
 5. ინგ 950,1 ჩაღმა. 6. ინგ 950,2 ვლიდეს. 7. ვარ. ვირემ. 8. ვარ. პირსა. 9. ასე
 უგ 950,4; კაკ¹ 908,4 ნახეს(?), სხვა დგ და გნ ნახოს. 10. ასე უგ 950,4; სხვა დგ და
 გნ დაღრეჯილი. 11. აბ 829,4 მისით; ჭიჭ 1009,4 მისის; კაკ¹ 908,4 და უგ 950,4
 მათის.

VI. ქ ა რ ი მ ე ე ძ ვ ს ე .

ავთანდილის წასლვა ძებნად ნესტანდაკეჯანისა.

ავთანდილის მისლვა მულღაზარს ფრიდონისას.—ავთანდილის წასლვა მულღაზარით და მეკობრეთა დაგოცა შეველად ვაჭართა ქარაჯანისა —ავთანდილის მისლვა გულანშაროს თავადად ვაჭართა ქარაჯანისა და მისგან გაცნობა ვაჭართა უზუცესის უსენის ცოლის ფატმანისა.

1. ვა, ხოველი, რამიგან ვართ¹, რას ვვამბუნებ², რა წნე გჭირსა!
ყოველი³ შენი მონღობილი ნიადამცა განა⁴ ტირსა!
ხად წაიყვან ხადაურსა, ხად აღუფსერი ხადით ძირსა?—
ძაგრა ღმერთი არ გახწირავს კაცსა შენგან განაწირსა!—
2. მოსავალი გასა შესტირს, ეუბნების, ეტყვის მწესა:
«აჰა, მწეღ⁵, გააჯები შენ, უმძლეხთა მძლეთა მძლეხა,
ვინ მდაბალსა⁶ გაამაღლებ, მეფობსა მიხდემ, ხეცსა,
მე რე ვამყრი ხაყვარელსა, რე შემიდგვი დამედ დღესა!»
3. ძო, ზუალო, მდომარე გრემლი გრემლსა, ჭირი ჭირსა,
გული შავად შემიდებე, ხიბნელესა მიმედ კმირსა,
შემცმყარე გაემნისა⁷ ტვირთი მიმიე, ვითა ვირსა,
მას უთხარ იუ: «რე გახწირავ, შენია და შენავის ტირსა!»

1. გნ და დგ ხარ. 2. C მამბუნებ. 3. ზოგი გნ და დგ ყოველიმც. 4. გნ და დგ ჩემებრ. 5. ინგ რუსთვ. I, გვ. 61 ღმერთო. 6. ინგ 957.3 მდაბალთა. 7. ასე ინგ 958.3: სხვა დგ და გნ კავშანი.

4. ზე მუშთარო, კეაჯები შენ, მართალსა ბრჭესა, სრულსა¹,
მე და უყავ ხამართალი, გაებრჭობის გული გულსა.
ნუ ამრუდებ უმართლესსა, ნუ წაიწყებდ ამით ხულსა.
მართალი ვარ, გამოიკ თხე, რად მაწყელულებ მიხთვის წყელულსა!
5. მოდი, მარინო, უწყალთი დამჭერ ლახვრითა შენითა,
შეგამღებე და შემხვარე წითლად ხისხლისა ფენითა.
მას უთხრენ ჩემნი პატიენი, მას გაავღენენ გნითა,
რავარ გასრულვარ,—შენ იგი, გულია² აღარ²-ღსენითა.
6. მოდი, ახპირღუ, მარნე რა, მან დამწვა გვესლთა დავითა,
ვინ მარვალიტსა გარემე მღესავს მღწისა ბაგ³ თა.
შენ დაამშვეინებ კვალუცთა დამშვენებითა შავითა,
ვისმე, ჯღას³, ჩემებრ³ დაავდებ, გა ჰგდი ცნობითა შშავითა.
7. ოტარიდო⁴, შენგან კიდე არვის მიგავს ხაქმე სხვაბა:
მწე მადრუნვებს, არ გამოშვებს, შემოყრის და მომცემს წვასა.
დაჯე წერად ჭირთა ჩემთა, შეღნად მღვგემ ცრემლთა ტბასა,
კალმად გიკვეთ⁵ გაწლობილსა⁶ ტანსა, წვრილსა⁷ ვით⁸ ლერწამსა⁸.
8. მე, მთვარეო, შემ ბრალე, ვიღვვი და შენებრ ვიჭლედები.
მწე გამავსებს, მწვევ დამღვვს, ზღვჯერ ვსვლედები⁹, ზღვჯერ ვწვლედები.
მას უამბენ ხჯანი ჩემნი, რა მჭირს, ანუ რავვარ ვბნდები.
მიდი, უთხარ: «ნუ გასწირავ!»¹⁰—მიხი ვარ და მიხთვის ვაკვდები.»

1. უგ 959,1 ღმრთულსა. 2. ასე აბ 834,4; G გული აღარას (შეად. კაკ¹ 918,4); უგ 960,4 გული არღა არს. 3. ასე კაკ¹ 919,4 და უგ 961,4; აბ 835,4 ჩემებრსა. 4. კაკ 920,1 ჰე ოტრიდო. 5. ინგ 962,4 გიკვეც. 6. B, D, F და I გაწყობილსა (შეად. კაკ¹ 920,4). 7. ასე C, D, F, G და ვახტ; I ჩემსა (შეად. უგ 962,4). 8. ასე B, I და ვახტ; C, D, F და G ვითა თმასა; K კალმად გიკვეთ ტანსა ჩემსა, თუ დავეხსენ მიწყვი წვასა. 9. G და ვახტ ვსხვდები (შეად. კაკ¹ 921,2). 10. კაკ¹ 921,4 და უგ 963,4 ნუ გამწირავს.

9. ყმა მტირალი სამ-ცგ-და-ათ დღე ზღვის პირსა მივალს გზასა. მორით ნახა.—მენავენი მოვიდოდეს შიგან ზღვასა. მოიგადა, ჰკითხა: «ვინ ხართ, თქვენ ამისხა გნუკავ თქმასა, ვს ხამგელ ვისი არის, ან ჰმორჩილობს ვისხა კმასა?»
10. მათ მოაგხენეს: «ტურტაღ ხანით და ანაგებითა,— ვვეუნსოვა და გვეკგეთ, მით ვეუბნებით ქებითა: აქამდის ზღვარი თუტქთაა, —მომწღვრე² ფრიდონ² ზღვრებით² ა². ჩვენდა მახნი⁴ ვართ⁴, —ვიამბოთ⁴, თუ ჰვრეტ⁴ თ არ დავბნდებითა.»
11. ყმამან უთხრა: «მმან² ჩემნო, ვარვთა კანთა ვარდვეკიდე. მე შეფესა თქვენსა ვეძებ, მასწავლეთ, თუ სით წავიდე. რა ვიარო, ოდეს მივალ, ან გზასა აქვს რა ხიფიდე?» — მენავეთა უწინამძღვრეს, არ დაავთეს ზღვისა² კიდე.
12. მოაგხენეს: «ეხე გზაა მულღაზარსა² მიმავალი. მუნ დავსვდების მფეე ჩვენი მშვილდ-ფიცხელი, მასვილ-ურმალი. აქამდამა ათ დღე მიხვალ ნაკვთად ხარო, ოგრაიდ ლალი.— ვა, რად დავკწვენ უცხოთ⁷ უცხო რად მოვიდევ ვეხსლებ² აღი!»
13. იგი² წავიდეს, დაბრუნდა ყმა გზასა თავის-წინასა, ვისი ჰკავს ტანი ხარღსა და ვისი ვული რკინასა. მიადღრვებს და მიუბნებს, მოხთქვამს მოხსავ² ღწინასა. ნარვისნი ქუსან, ცრემლსა სწვიმს, ჩაწრცხის ბრელსა მინასა.

1. I და K გრმალსა. 2. უგ 970.3 მომზღვრეა ფრიდონ; G მოსამზღვრე ფრიდონ (შეად. კაკ¹ 927.3); C მომძღვრე ფრიდონის (შეად. აბ 842.3 და სხვ. მომზღვრე). 3. C ზღვებითა; სხვა გნ და დგ ზღვრებითა. 4. I მისი ვართ, ვიამბოთ (შეად. კაკ¹ 927.4 და უგ 970.4); აბ 842.4 ჰიუ 1029.4 ვიამბობთ, ვისნი ვართ. 5. ინგ 972.4 გზამდის. 6. ასე K; სხვა გნ და დგ მულღა(ნ)ზან(რ)ზარს. 7. გნ და დგ უცხოთ(?). 8. კაკ¹ 931.1 და უგ 975.1 კაცნი. კაკ¹ 931.3 მისთავე.

19. მინდორსა შიგან ჯორი დგა¹, ფრიდღნ მას ზედა დგებოდა.
 ღირსი მასთანა ხრულასა ღრმდვი კაცი ჰსლუბოდა.
 მუნ დაეშართა ავთანდილ², მას თანა ყოღბი ჰყვებოდა.
 ფრიდღნს უკვირდა,—რა ქმნეს! მისთა ხაათათვის წყრებოდა.
20. ფრიდღნ მონა გამოვზავნა,—წა, ნახენღ იხი ხჰანი,
 რა ქმნეს, ალყა რად დაშაღვს³, ხად წადიან ვითა ბრმანი!—
 მონა ფიგსლად მოეგება, ნახა ხარღ, მღრწი ტანი,
 დადგა, თვალნი გაურეტეგს, დაავიწყდეს ხიტყვის თქმანი.
21. ავთანდილ გნა თუ,—ისია მოამბეღ ჩემად რებუღი!
 უთხრა⁴: «ჰრქვი⁴ შენსა პატრონსა ეს ჩემი დავედრებუღი:
 ვარ უცხღ ვინმე, ღარიბი ხამყოფთა მღმღრუპუღი,
 ძმაღ-ფიცი ტარიელისი⁵, თქვენს⁶ წინა მომგზავრებუღი⁷.»
22. მონა წავიდა ფრიდღნის თხრღბად ამბისა მისიხად.
 უთხრა: «მწე ვნახე მღხრუღი, ჩანს მანათღბლად დღისიხად.
 ვაწრღბ, იგიღა გამაგდენ, თუ ბრძმენტა ნახონ იხი ხად!—
 ვარღ⁸ ძმა⁸ ტარიელისი⁸ მყყრად ფრიდღნის მყისიხად⁹.»
23. ფიგსლად იგი¹⁰ ქედი¹⁰ ჩავლო¹⁰ ჩაეგება ფრიდღნ წინა.
 რა შეჰხედნა, ესე¹¹ თქვა¹¹ თუ¹¹,—არ¹¹ მწგაღ¹¹ ახი ვინ ა?!—
 მას ჰმეტღბდა, რადა ქება მღნისაგან მღესმინა!—
 ერთმანერთსა გარდაუგდეს, ღწინმან გრემღი აფრქვიენა.¹²
24. გხენტა მღხსდგეს, გაემართნეს, ფრიდღნისსა¹³ მივღგნ სრასა.
 დაიშალა ნადირობა, მღეშაღნეს მგეგთა ხრვასა¹⁴.
 ავთანდილის ჰვრეტად ხჰანი იქათ-აქათ იქმან ჯრასა.
 თქვებს: «ახეთი ჯღრციღელი მეუქმნია რაგვარ¹⁵ რასა!»

1. ინგ 982,1 ჩანს. 2. 1937, 982,3 ავთანდილს(?). 3. ინგ 983,2 მოშალეს.
 4. I წა, ჰკადრე (შეად. კაკ¹ 940,2 და უგ 984,2). 5. აბ 854,4 და სხვ. ტარიელი-
 სა. 6. ვარ. შენს. 7. ვარ. მომგზავნებუღი. 8. ვარ ძმაღ. 9. ინგ 895,4 ძმისისად;
 სხვა გნ და დგ მქისისად(?!). 10. ვარ. ჩავლო იგი ქედი. 11. I მან ესე თქვა: თუ
 არ მზეო (შეად. კაკ¹ 943,2 და უგ 987,2). 12. კაკ¹ 943,4 აუფრქვიენა. 13. ასე უგ
 990,1; კაკ¹ 946,1 ფრიდღნისა; სხვა დგ და გნ ფრიდღნისას. 14. ინგ 990,2 სრასა.
 15. G, I და K ნეტარ (შეად. კაკ¹ 946,4 და უგ 990,4).

31. იგი ვემბნე ხაშხა¹ წელსა¹, არ ვიამე არცა მილი,
 მათ მახწავლეს², — ხატაელი³ ვნახე⁴ მისგან დაკადილი.
 ვბოვე ვარდი მოყვითაზო, შუქ-მკრთალი და ფერ-მიყდილი.
 შემიტვბო და შემოყვარა ვითა მძა და ვითა შვილი. •
32. ქვაბნი წაღვსმან⁵ დევთათვის⁶, ხრ-ულად გამქისხსნეღმია.
 მუნ ასმათ ახლავს მარტცხა, სხვა არვინ უახსნეღმია.
 მას მუდამ ძველი გეგნლი ხწვავს, არ ახლად⁷, არ ახსნეღმია. —
 ვა მართებს მისხა გაყრილხა, შავი სლა თავხა მხსნეღმია! —
33. ქალი მარტო ქვაბხა შინა⁸ ხის⁹ მტირალი, ცრემლ-ნაწთღმი.
 ყმა ნადირხა უნადირგებს, ღღმის ღმკვხა ვითა ღღმი,
 მიართმეკხ და აგრე¹⁰ არჩენს იგი, ერთგან ვერ დამღვღმი.
 მისგან კიდე ხანახავად არა¹⁰ უნდა კადთა ტღმი.
34. მე უცხლხ უცხლხა¹¹ მნა კრა¹¹ მღმენა ხანატრელიხა.
 მითხრა ამბავი მიხი და მიხისხა ხაყვარელიხა¹².
 რა ჭირნი დათმნა, ვერ იტყვის აწ ვნა ესე უელიხა.
 ჰკლავს ხურვილი და ვერ-ჭვრეტა¹³ მისისხა ხასურველიხა.
35. მის ყმისხა გეგნლი მომედვის¹⁴, — დამწვა¹⁴ ცრემლითა¹⁴ ცხელითა¹⁷!
 შემებრალნეს და გავშმაგდი, გავბე ცნობითა¹⁸ ხელითა¹⁷.
 მღმინდა მისთა წამალთა მებნა ზღვითა და კმელითა¹⁷.
 მღვიქვე, ვნახენ მღმენი მყოფმან¹⁹ გულითა მწელითა¹⁷.

1. კაკ¹ 953,1 და უგ 997,1 წელსა ხაშხა. 2. აბ 866,2 და ჭიჭ 1056,2 მახწავლ
 ნეს(?). 3. კნ და დგ ხატაელნი(?). 4. უგ 997,2 ვნახენ(?). 5. G დევთათვის წაუ-
 ხვამს (შეად. კაკ¹ 954,1). 6. C, D და I ახალ (შეად. კაკ¹ 954,3 და უგ 998,3).
 7. ინგ 999,1 შიგან. 8. ასე ინგ. 999,1; სხვა გნ და დგ ტირს(?). 9. კაკ¹ 955,3 და
 უგ 999,3 იმით. 10. კაკ¹ 955,4 არვინ. 11. კაკ¹ 956,1 და უგ 1000,1 უცხო მანატ-
 რა; სხვა დგ და გნ უცხო მანატრა. 12. ასე G და I (შეად. კაკ¹ 956,2); სხვა გნ
 და დგ ხასურველიხა. 13. ასე G და I (შეად. კაკ¹ 956,4 და 1000,4); ზოგი გნ და
 დგ ვერ-ნახვა. 14. ასე G და I (შეად. კაკ¹ 956,4); სხვა გნ და დგ დამმარხველიხა.
 15. გნ და დგ მღმენის. 16. I ვტირი ცრემლითა (შეად. კაკ¹ 958,1 და უგ 1002,1);
 G ვიწვი ალითა. 17. C და D მისითა, ვისითა, ქვიშითა, მჭისითა. 18. ასე C და
 D; სხვა გნ და დგ გულითა. 19. გნ და დგ მყოფნი.

36. დავეთხვე და გამოწყრა მეფე, მიეცა ტყუილება.
დავეარუნ ჩემნი ლაშქარნი, მით იხ. ხიან მუნ ვასა.
გამოვიბარე, დავეცხენ ხიხლისა ცრემლთა წურვასა.
აწ ვემცე მისთა წამალთა, ვიქმ იქათ-აქათ ბრუნვასა.
37. შენი მან მითხრა ამბავი მისგან მძღობისა შენისა.
აწ მიპოვინხარ უებრღ, ვერ-საქებელი¹ ერისა¹.
გამომიჩივე, ხით მიჯღებს ძებნა მის შხისა ზენისა²,
მისთა მკურნეტელთა ღზინისა, ვერ-მკურნეტთა ამასრუნენისა?—
38. აწ ფრიდღნ იტყვის³ ხიტყვითა მის ყმისა⁴ ნაღბართთა.—
ღრნივე სწღრად მითქმიდეს მღთქმითა საქებართთა.
გულ-ამოსკვნილნი გულითა ტირან, ვერ-დამთმობართთა,
მუნ⁴ ვარდთა⁵ წყლითა⁶ ცხელითა⁷ ჰრწყვენ⁸, ტევრთა⁹ ნაღბართთა⁶.—
39. ფრიდღნ მოხტევაშხ: არა შეგახსნა⁸, ვერ-საქებო, ვერ-ხათქმელო,
გმელთა შხეღ, ხამყარღბა შხისა ეტლთა გარდამსხმელო⁷,
მღანღელთა ხალხინოღ, ხიცღღწეღ, ხელთა-მდგმელო,
ცისა ეტლთა ხინათეღ, დამწყეღ და დამანთქმელო!
40. რა მოვეუღრვე, მას აქათ ხიცღღწეღ მომქუღვეშია.
თუღა შენ ჩემდა⁹ არა გგაღბ, მე შენთვის მომხურვეშია.
შენ უჩემღბა ღზინად გჰანს⁹,—მე დია მიმქირვეშია¹⁰:
ღვერ ხიცღღწეღ უშენად, ხოღველი გამარშეშია!—

1. აბ 873.2 შენ საქებელი; ინგ 1004.2 საქები ბრძენთა (ენისა<ენისად).
2. G და I მშენისა (შეად. კაკ¹ 960.3). 3. უგ 1005.1 იწყის. 4. ყმისა<ყმისად.
5. G მუნ ვარდის წყლისა ცრემლითა რწყვენ ტევრთა საგუბართთა(?) (შეად.
კაკ¹ 961.4); I მუნ ვარდთა წყლითა ცრემლითა ღაწვთა რწყვენ ნაგუბართთა; F
მუნ ვარდსა წყლითა ცრემლითა რწყვენ ტევრთა ნაგუბართთა; C მუნ ვარდსა
წყლითა ცხელითა რწყვენ ტევრთა საგუბართთა (შეად. უგ 1005.4); აბ 874.4
მუნ ვარდთა წყლითა ცრემლთათა ჰრწყვენ. ტევრთა საგუბართთა; უიკ 1067.4
მუნ ვარდთა წყლითა ცრემლთათა რწყვენ ტევრთა ნაგუბართთა; ინგ 1005.4
მუნ ვარდსა წყლითა ცრემლთათა რწყვენ ტევრთა საგუბართთა. 6. ზოგი გნ
და ღგ შეგახხათ(?). 7. F და I გარღამშელო; C და D გარღამშელო; კაკ¹
963.2 გარღამშელო(?); სხვ. ღგ და გნ გარღამშელო. 8. B, F და G ჩემთვის
(შეად. კაკ¹ 964.2); სხვა გნ და ღგ ჩემად. 9. ვარ. გიჩნს. 10. ასე კაკ¹ 964.3 და
უგ 1008.3; სხვა ღგ და გნ მომქირვეშია.

41. ფრიდონ თქვნა ესე სიტყვანი მოთქმითა შვენიერთა.—
ხელი დაიდეს, დადუმდეს, მოვლენ არ თუ-რე მღვრითა.
ავთანდილ მჭვრეტთა აშვენებს ტურტითა ჰაერ-ფერთა.
მელნისა ტბათა მიჯარვით ჰბურავს გიმრისა ჳერთთა.
42. ქალაქს შევიდეს, მუნ დაჰსვდა ხრა მოკაშშელი ხრულითა,
საგელმწიფოთა ყოვლითა გასაგებლითა ხრულითა,
მონანი ტურტად მღხილნი წესითა იყვნეს რულითა!¹
მეჭვრტინვიდიან ავთანდილს გულითა ხელ-წახრულითა².
43. შევიდეს და დიდი შექმნეს ჯალაბობა, არ ხალგათი.
იქათ-აქათ დიდებულნი წარიგებით ათჯერ ათი!
თვით ორნივე ვრთგან დახსდეს,—ვინმა³ ვით³ თქვა³ ქება მათი!
ბრულ-ბადანსა აშვენებდა ზოგგან მინა, ზოგგან სათი.
44. მას დღეს სვგს, ჳამეს, გარდახდა ჩადიში მხმგლთა დახისა⁴.
გათენდა, ბანეს ავთანდილ, რიგსვი ძეს მუნ ატლახისა.
შესამღელი შეჰმღეს და ჰჳინისა ბგვრ-ათახისა.
შეარტყეს წელსა⁵ ხარტყელი დაუდგებელი დახისა.
-
45. ემა ფრიდონს ეტყვის: «გესმოდეს ჩემი აწ მონაგსენები:
მე თქვენი⁶ გაყრა ხიკვილადა⁶ მიჩნს⁶ და⁶ მით⁶ თავსა ვგვრები⁶.
მაგრა არა მგალს დღე-კრულსა, გეგსლით⁷ მე⁷ სხვათა⁷ ვგვრები⁷.
გსა გრძელი, საქმე სახწრაფო მიგ,—დია⁸ დავეყოვნები⁸.
46. მართალ ა⁹, მენი გამყრელი თვალათ თუ გრემლსა ჰღვრიდესა,—
დღეს წარუვალი ვერა ვარ, მით გგსლი თუგა¹¹ მწვრიდესა.
დეფმა მწვავრისა ციფმა არს,—კარგსა იქმს თავსა სწვრი იდესა.—
ხადა გინაზავს იგი მწე, წამომყევ, ზღვისა კიდესა.»

1. კაკ¹ 966,3 სრულითა. 2. კაკ¹ 966,4 სულ წასულითა. 3. კაკ¹ 967,3 ვინ-
ცა ვინ თქვას. 4. G და I ჯარისა(?) (შეად. კაკ¹ 969,1). 5. ვარ. წელთა. 6 ინგ
1015,2 შენი გაყრა ეგრე მჩანს, გამმრავლებოდეს სენები. 7. I ცეცხლი მწვავს
მოუთმენები (შეად. კაკ¹ 971,3 და უგ 1015,3 მოუთმინები); C, D, F და ვახტ
ცეცხლი მე სხვათა მედები; G მე სხვათა ცეცხლი მედები; აბ 884,3 და ჳიუ
1078,3 ცეცხლი მე სხვათა მეგზნები. 8. G დიდი. 9. F და G დასაყოვნები; I და-
ვიყოვნები (შეად. აბ 884,4 და ჳიუ 1078,4); C და D დაშეყოვნები; უგ 1015,4
დავეყენები. 10. კაკ¹ 972,1 და უგ 1016,1 არს. 11. გნ და ღგ სხვათა(?).

47. ფრიდლენ უთხრა: «დასამღელო ჩემგან არრა არ¹ გეთსრობის. ვიცი რაჟე აღარა გგაღბ, მეჩ ლახვარი სხვა გესობის. წადი, დმგრთი გინინამძღვრებს, მტერი შენი დაემკობის! — მაგრა თქვი თუ უშენობა ჩემგან ვითა დაითმობის?!»
48. ამას გგადრებ: არ ეგების მარტლახან წახლვა შენი. თანა ყმათა წამოგატან, იმსახურენ, იახლენი. აბჯარი და საქონელი², ერთი ჯღრი, ერთი ცხენი! არ წაიტან, გაირჯგბი ღაწვი-ვარდი ცრემლ-წადენი³.»
49. მღახსნა ღთხნი მონანი მიხანდობელნი გულითა, — სრული აბჯარი საკარგ-ჟმოდ⁴ ქაფითა, საბარგულითა, სამოცი ლიტრა წითელი აწონით არ ნაკვ ულითა, ერთი ტაიჭი უგბროც შით უნაერთა სრულითა.
50. ერთსა ჯღრსა წვივ-მაგარსა საგებელი აუკიდა. — წავიდა და ფრიდლენ მეჯდა, მახთანავე გამოვიდა. აწ გაყრისა მომ-ოდგება ვედებოდა გეცხლი, სწვიდა. მოხთქვამს: «თუღა მშე გეგანლა, ჩემ წამთარი ვერ დავეწრვიდა!»
51. ქალაქი განვლეს, წავიყეს⁵, პირსა მივიდეს⁶ წღვისახა, მაშინ ფრიდლენის ნახულსა ნახადგემეცხა⁷ მწისახა. მურ დაადენდეს ნაგადსა სისხლისა ცრემლთა ტბისახა. ფრიდლენ უამბობს ამბავსა მის მნათობისა ტყვისახა:
52. «აქა მათ ღრთა⁸ მონათა მშე მოიყვანეს ნავითა კბილ-თეთრი, ბაგე-ბადასში, — სახედავითა⁹ შავითა. ცხენი გაქქესლე, გავაგე წავგრა გრმლითა და მკლავითა. მღრს მნახეს, ადრე გამექცნეს, — ნავი მფრინვალე¹⁰ ჩნდა ვითა.»

1. კაკ¹ 973,1 რა. 2. კაკ¹ 974.3 და უგ 1018,3 საგებელი. 3. ასე G (შეად-კაკ¹ 974,4 და უგ 1018,4); ზოგი გნ და დგ ცრემლთა მდენი. 4. ასე ინგ 1019,2; სხვა დგ და გნ საკაცო. 5. კაკ¹ 978.1 და უგ 1022.1 მივიდეს. 6. კაკ¹ 978,1 და უგ 1022,1 დიდისა. 7. ასე F; სხა გნ და დგ ნასაჯდომეცხა. 8. კაკ¹ 979,1 და უგ 1023,1 ზანგთა. 9. I ტან-ალვა თმითა (შეად. კაკ¹ 972,2); G (ბაგე-ბალახში, კბილ-თეთრი), ტან-ალვა თმით და. 10. ასე ინგ 1023,4; ვარ. მფრინველი.

53. მოეხვივნეს ერთმანერთსა, გაამრავლნეს ცრემლთა დვრანი, აკლდეს და გაუახლდეს მათი ერთავე მათნი წვანი. გაიყარნეს გაუყრელნი ძმად-ფიცნი და ვითა-ძმანი. ფრიდონ დადგა, ყმა წავიდა,—შემსყიდველთა მკლველი ტანი...

54. ავთანდილ მარტო ზღვის პირსა მივალს ფთხითა მღვინთა. წამალსა ტარიელისსა ეძებს ყოველითა ფრინთა. დღისით და ღამით მტირალი იღვრგობს ცრემლთა ფრინთა. ჩალოდ უჩნს ყოველი ქვეყანა მისვე ჩაღისა წრინთა!

55. ხადაგა ნანისი,—გუბნის,—მეზავრნი ზღვის პირსა რემბულნი. ჰკითხის მის მზისა ამბავი.—დღენი ვლნა გაახებულნი.— ქედსა გარდაიდებს, აქლემნი აღუჩნდეს ლარ-ვიყ ებულნი, მოქარავნენი ზღვის პირსა დაყრით დგეს, დაყმუნვებულნი¹.

56. მუნ ქარავანი ურიცხვი მოხდევმოცდა² ზღვის³ კიდებსა. შეიჭირვებდეს, ჭმუნვიდეს, ვერცა იფეს, ვერცა ვლიდესა. ყმამან ხალაში უბრძანა,—ქებასა შეახსმე დესა. ჰკითხა⁴ თუ⁵: «ვინ⁶ ხართ⁷, ვაჭარნი⁸» მათ ხაუბარი ჰკიდებსა.

57. უსამ იყო ქარავნისა უსუდესი, კაცი ბრძენი. მიაჯახენა სოტბა სრული, დალოცა და უქნა სენი.— ჰკადრეს: «მხეო⁹, სიგ-გნსლე¹⁰ და¹¹ მენ ამოხველ¹² ჩვენი მღვნი¹³. ჩამოვე და მოჯახენოთ ამბავი და საქმე ჩვენი.»

58. გარდაგდა, ჰკადრეს: «ჩვენ ვართო მობაღდადენი ვაჭარნი. მაშამადის იჯულის მტირავნი,—არდებს გვისვამნ მაჭარნი,— ზღვათა შეყვისა ქალაქსა ხავაჭროდ გარდმონაჭარნი, ხაქინელ-სრულნი, მდიდარნი, არ ლარნი ვაკეკან¹⁴ ნაჭარნი.

1. ასე კაკ¹ 984,4 და უგ 1028,4; სხვა დგ და გნ შეჭირვებულნი. 2. ასე F; ინგ 1029,1 მოსდგმოდა ზღვისა; სხვა დგ და გნ იდგეს მის ზღვისა. 3. C, D და I ჰკითხეს. 4. C და D ვაჭარნი თუ ვინ ხართ. 5. ასე C და D; G გმელთა სინათლეო (შუად-კაკ¹ 986,3 და უგ 1030,3). 6. C და D ამოგე. 7. I მხსნელი. 8. F გვი-სხენ; C და D გეკონან.

59. ჩვენ აქა ვბოვით ზღვის პირსა კაცი უხულოდ მივებარე.
 ვუშველეთ, გნა მოვგა ხიტყვისა გამომეებარე.
 ვჰკითხეთ თუ: «ვინ ხარ, ღარიბო, რასა ხაქმისა მძებარე?»
 ავითხრა თუ: «შესვალთ, დაგვოცენ!»—კიდე დღეხალ-ვართ მე ბარე?»
60. თქვა: «ქარავანი გვიპობით გამოვკმართენთ ერთთა,
 ზღვასა შევედით ტვირთულნი ღარიბთა მრავალ-ღერითა.
 მენ მგებნრეთა და: ვაოცენს ძელით² ხაგნისი წვერითა.
 ყველაი წარგდა, არ ვიცი, აქა მოხსულ-ვარ მე რითა!»
61. ღომე და მწეო, ესეა მონეწი აქა დეღმისა.
 დაბრუნეშობთა გვედემის ზიანი ახ³-საზღმისა.
 შევიდეთ, ვა თუ დაგვოცენენ⁴,—ძალი არა გვაქვს ღმისა.
 ვერ⁵ მდგარ-ვართ⁶, ვერგა წახსულ-ვართ, ღრე წავსლვია რწღმისა.»
62. ყმაძან ეთხრა: «ვინგა ჰქუნავს, გუდია და გუდად გდემის.
 რაგა მღვა ხაქ 'ე ზენა, მოძავალი არ აგვედემის.
 მე მოვირიდებ ხისხლთა თქვენთა, მგომვისსამ. დაგამწვთდემის⁸.
 ვინგა გებნძვის, გრძალი ჩემი მბრძოლთა თქვენთა დაადვთების!»
63. მოქარავენნი აივხნეს ხინა ზულითა დიდითა.
 თქვეს: «ყმა ვინძეა, კაბუკა, არ⁷ ჩვერგებრი-ვე⁷,—რიდითა.
 აქვს თავისაგან იმედი, ვიყვნეთ გულითა მშვიდითა». —
 შევიდეს, ჩახსიდეს ხელმადესა, გამართეს ზღვისა კიდითა.
64. ხიამღწისა დართა იარეს არ ხიძნელითა.
 მათი ბადრავა ავთანდილ უძღვის გულითა ქველითა.
 გამოხნდა ნაკი მგებნრე დრღმითა მერად გრძელითა.
 მას ნავსა ნაკთა ხაღეწად ხაგნისი შვია ძელითა

1. კაკ¹ 988.3 მდებარე. 2. ინგ 1033.3 ძელ-სახნისისა; სხვა კნ და დგ ძე-
 ლის(?) სახნისის. 3. კაკ¹ 990.2 და უგ 1034.2 არ—. 4. კაკ¹ 990.3 დაგვბოცონ-
 5. უგ 1034.4 ვერცა ვდგათ; კაკ¹ 990.4 ვერც ვდგავართ; სხვა დგ და კნ ვერ
 ვდგავართ. 6. ასე კაკ¹ 991.4; სხვა დგ და კნ დაცამწვთების. 7. უგ 1036.2 არა
 ჩვენებრვე.

65. კიდეც და მდდიოდეს, იხანდეს და ბუკსა ჭვრესა.
 შეუშინდა ქარავანი მათ ლაშქართა ხიდიდესა.
 ყმაჲმან უთხრა: «ნუ ეშიშვითა¹ თქვენ იმათსა¹ ხიადღესა!
 ანუ დაგვოც მათ² ყველასა, ან ხიკვიდილი ჩემი დიდეს ა!»
66. უგანგებოდ ვერას მიხმენ, შეგაჲგებნენ³ გჲმელთა ხაჲნი.
 განგებაა,—არ⁴ დავრ ჩემი⁴, ლახვარნია ჩემთვის მხანი,—
 ვერ მიგხნიან⁵ ვერ ციხენი, ვერ მოყვასნი⁶, ვერცა ძმანი.
 ვინცა იცის ესე ასრე, ჩემებრვეა გულოვანი.
67. თქვენ, ვაჭარნი, ჯაბანნი ხართ, ომისაგა უშეგარნი,
 შორს იხრითა არ დაგუცდენენ,—ჩაიგმენით⁷ თანა კარნი!
 მართლ მნახეთ, ვით შეკება, ვით ვიგმარნე ღოღინი-მკლავნი⁸,
 მე უღბრეთა⁹ ნავისათა⁹ ხისხლნი მნახნეთ მონადვარნი!⁹
68. ჩაიგვა ტანსა¹⁰ აბჯარი ქვევითა ვეფსებრ-მკრჩხალითა.
 მას კელთა კერტი რკინისა ჭქინდა,—კელითა ცალითა.
 ნავისა თავსა გულითა წადგა შიმ-მგუვალითა.—
 ვითა მჭვრეტელნი ჭვრეტითა, მტერნი დაგოცნა გრმ. ღოთა!—
69. კიდეც იგი ლაშქარნი, ესა მათი არ ნაწყვიდბოდა,
 ამგერს მელი, რომელსა შეიდან ხაგინისი ჭვებოდა,
 ყმა ნავის თავსა უშიმრად ქვე-დგა, არ თუ-რე კრთებოდა.
 კერტი ჭვრა, მელი მიხტესა,—ღოღმს¹¹ მკლავი¹¹ არ¹¹ უდრკებოდა¹¹;
70. მათ ლაშქართა გულ-უშიმრად ასრე ჭვადგა ვითა თხასა,—
 ზოგი ნავსა მგანარდნის, ზოგსა ჭვრითა მიგან ზღვასა.
 ერთმანერთსა შემოხტყდებოდეს, რვა ცხრასა და ცხრა ჭვრის რვასა.
 დაკვიდილინი¹² მკვდართა შუა¹² იმაღვიან,—შმაღვენ გამასა¹⁴.

1. ინგ 1038,3 იშიშვით... იმათსა; ვარ. იშიშვით... ამათსა. 2. F, C და D იმ ყველასა; G იმ ყველასა(?); I განგებითა; აბ 905,4 ამით ყველას. 3. ზოგი კნ და დგ შეცაშებნეს(?). 4. I დღესცა მომკლავს (შეად. კაკ¹ 995,2); F აწცა მომკლავს. 5. C და D დამგხნიან. 6. G მოყმენი. 7. ზოგი კნ და დგ ჩაიგრჩენით 8. ინგ 1040,3 მხარნი. 9. კაკ¹ 996,4 ღმერთსა უნდეს, მეკობრეთა; აბ 907,4 და სხვ. მეკობრისა ნავისანი. 10. კაკ¹ 997,1 ტანთა. 11. C, D და I სხვით არათ არ მოსტყდებოდა; C სხვად არად არ მოსტყდებოდა; F სხვით არას არ მოსტყდებოდა; კაკ¹ 998,4 სხვით არად არ მოსტყდებოდა. 12. ასე I (შეად. ჰუც¹ 1107,4); F ვინც ხრდალია; C და D დამალულნი; აბ 910,4 ვინც რჩომილა. 13. C და D თანა. 14. I გამლსა(?).

71. გაუმარჯკვია ღმი მათი ვითა სწადდა მისხა გულსა.
 ზოგია ჰკადრეს ზენაარი: «ნუ დაგვაცოდ, შენსა სჯულსა!»
 არ დაგოდნა,—დაემონა¹ დარჩომოდა რაგა წყულსა.—
 მართლად უთქვამს² მოციქულსა: «შიში შეიქმს ხინანულსა».⁴
72. მუნ ავთანდილ ხატურტლენი მათეულნი დიდნი ნახნა.
 ნავი ნავსა შეატყუბა, ქარავანსა დაუზახნა
 უსამ ნახა მსიარულმან⁵,—გაეზარნეს, არ იახნა,—
 ჰკადრა ზღტბა ქებად მისად, ხახახავნი დიდნი ხახნა.
73. მოვეგებნეს, აკოდეებდეს თავსა, ბირსა, ცერტთა, გელსა,
 ჰკადრეს ქება უსაზომო მას ტურდასა ხაქებელსა,
 ვიზი⁶ ჰვრეტა გაამსაგებს გაგსა ბრძენსა ვითა სელსა:
 «შენგან დავ ჰზრით ჩვენ ყველანი თათვრატა გვსომ მნელსა!»
74. ყმაძან უოზრა: «მადლი ღმერთთა შემოქმედსა, არსთა მადლსა,
 ვისგან⁸ ძალნი ზეციერი განაგებენ აქა ქმნადსა!»
 იგი იქმან ყველაგასა,—იდუმალსა, ზღვსა გსადსა.
 გამს ყოვლისა დაჯგრება, ბრძენი სჯერა მოწვევადსა.
75. ღმერთმან სულსა გვოდესსა თქვენ გათნივა ხიხლი თქვენი.
 შე, გლას, რა ვარ?—მიწა ნუგი! თავით ჩემით რამდა ვქმენი!—
 აწ დავსოდენ მტერნი თქვენი, გავასრულე რადა ვთქვენი.—
 ნავი სრულად¹⁰ ხაქინლითა მომიღია¹¹ ვითა ძღვენი.»
76. იგი ნავი მგვებრეთა მას დედს ნახეს, არ ახვადეს.
 მუნ დებულთა ხატურტლეთა ამარიტა ვით დათვადეს!
 მათსა ნავსა გარდმოიდეს,—ნავი სრულად გარდმოცადეს,
 დაღწეს და ზოგი დაწვეს, შემა დრამად არ გაცადეს.

1. გნ და დგ დაიმონა. 2. ასე G და I; A, B, C, D და F იტყვის (შეად. დგ).
 3. G და I მოციქულთა; A, B, C და D მოციქული; F მეცნიერი (შეად. დგ).
 4. გნ და დგ სიყვარულსა(?). 5. კაკ¹ 1002.3 და უგ 1047.3 მზიარული. 6. გნ და
 დგ მისი. 7. კაკ¹ 1004.1 მხედსა; აბ 915.1 მგადსა(?). 8. კაკ¹ 1004.2 და უგ 1050.2
 ვისცა(?). 9. კაკ¹ 1000.4 ქნედსა(?). 10. G და I სავსე. 11. უგ 1051.4 მიმიღია(?).

77. ავთანდილს უხამ მოართვა ვაჭართა შემოთვლილობა:
«შენან ვართ გამავრგბულნი, ჩვენ ვიცით ჩვენი ცვილობა¹.
რანა გვაქვს, იგი შენია, ამას არ უნდა ცილობა.
რასაბა მოვცნემ, ჯვიბოძე, — ვციქმნია აქა ყრილობა.»
78. ყმაძან შესთვალა: «ჰე ძმანო, წელანდა² მოვისხმენია, —
ღმერთსა შეესმა ნაკადი რანა თქვენ თვალთა გვენია.
ძან დაგარჩინნა, — მე რა ვარ? მე, ვლას, რა მომიდღვნია?
რა ვინდა³ მომცეთ, — რას ვაქნევ? — მე ვარ და ჩემი ცხვნია!
79. მე თუცა⁴ რანა⁴ მინდოდა საჭურჭლე დახადებელი,
ჩემსანა მქონდა ურიცხვი, — უხანო ღარ-საგებელი.
რას ვაქნევ თქვენსა? — არ⁵ მინდა. ოდგნ ვარ თქვენი მსლებელი.
სხვაგან რამე მიც სხვა საქმე თავისა წახაგებელი.
80. აწევ⁶ რან⁶ აქა ვიმოვე საჭურჭლე დაუთვალავი,
რანა ვის ვინდა წაიღეთ⁷ — არვისი ვიყო მღალავი.
ერთსა ვიჯო, მიაჯეთ სააჯო არ-საკრძალავი:
საქმე რამე მიც თქვენს შიგან თავისა დახაძალავი.
81. ყმაძანის ჩემსა ნუ იტყვით არ-თქვენსა-პატრონობასა.
«თვით თავადია ჩვენი», თქვით⁸, ნუ მიგმოდთ ჭაბუკობასა.
მე სავატროსა ჩავიცვამ, დაგიწყებ ჯუბარობასა⁹.
თქვენ შემინანეთ ნაშუსი, თქვენსა და ჩემსა ძიძობასა!»
82. ესე საქმე ქარავანსა გაეზარნეს მეტად დია.
მოვიდეს და თავყანის-ხცეს, ჰვადრეს: «ჩვენი იმეფია, —
რანა აჯად¹⁰ ჩვენ ვემართებდა, იგი თქვენვე ვიჯდია¹¹, —
მას ვმსახურდეთ, ვისი ჰირი მშისა პირად გავვიცდია!»

1. ასე უგ 1054.2; უიუ 1117.2 ცვლილობა; სხვა დგ და გნ ფლიდობა(?).
2. ვარ. ძოდანცა. 3. ინგ 1055.4 გინდ რა. 4. უგ 1056.1 თუმცა რამცა(?); ინგ
1056.1 თუცა რამცა. 5. ინგ 1056.3 რად; სხვა გნ და დგ რა(?). 6. კაკ¹ 1011.1 და
უგ 1057.1 აწ რაცა. 7. კაკ¹ 1011.2 აიღეთ. 8. ასე ინგ 1058.2; C, D, G და I-თქო
(შეად. კაკ¹ 1012.2). 9. C, D და ვაბტ ჩუბარობასა. 10. გნ და დგ აჯა. 11. <გი-
აჯად-(ებ)-ია.

83. მუნიტ წავიდევს, იარეს, არ თუ-რე ხანსა შმიდიან.¹
 მი მხვევს ტარღსხა ამღსა, ნიადღე ამღედ ვლიდიან.
 მეჭვრდინვიდიან ავთანდილს, ქებზაა შეასხმიდიან.
 მას მარგალიტსა მართ¹ მისთა¹ კბილთავე ფერსა ხმღვნიდიან.

84. ზღვა გაიარა ავთანდილ, მივა ტანი რა მჭკვერითა.—
 ნახეს ქალაქი მოღეული გარე ბაღისა ტყვრითა,
 გვარად უნსონი ყვავილინ ფერითა ბევრის²-მევერითა.—
 მის ქვეყანისა ხიტურფე რა გაგავღონ² მევე⁴, რითა!¹—

85. მათ ბღლთა პირსა დააბეს ნავი ხანლითა ხამითა,
 ავთანდილ ტანსა ჯუმანი ჩაიფვნა, დაჯდა სკამითა.
 მოასხნეს კანნი მწიდიანი, დამიწეებულნი⁵ დრამითა,
 ივი ყმა ვაჭრობს, თავადღებს და თავსა მშალავს ამითა.

86. მოვიდა მისი მუბაღე ბაღსა ეახლნეს რემფელსა,
 მას ყმასა უჭვრეტს მეფრდინვით პირსა ეღვათა მკრთომფელსა,
 ათანდილ უკამ, გუმბა კაღსა არ ხიტყვა⁶-მენდომფელსა:
 ფისინი ხართ, ვინ ხართ, რა ჭქვიან მეფეხა აქა მჯდომფელსა?—

87. წვრილად მითხარ ყველაგათა, —ყმა მას კაღსა ეუმნების, —
 «რა ღართა უფრო მვირად, ან იეფად რა იკსნების?»
 ჭკადრა: «ვჭხედავ პირსა⁷ თქვენსა⁷, —მწისა პირა⁸ მემენების⁹
 რაგა ვიგი, მართლად გაადრემ, მრუდი არრა არ გემენების:

88. ესეა ზღვათა ხამეფე თვისა ათისა ხავლითა,
 თვით, —გულანმარეს ქალაქი, ხავსე ტურვითა მრავლითა:
 აქ¹⁰ მოდის¹⁰ ტურვა ყველაი ნავითა ზღვა-ზღვა მავლითა,
 მელიქ ხურნავი გელმწიფობს, ხრული სვითა და დავლითა.

1. კაკ¹ 1014,4 და უგ 1060,4 მას ყმასა; სხვა დგ და გნ მის ყმისა. 2. G მე-
 ტად (შეად. კაკ¹ 1015,3 და უგ 1061,3). 3. ასე C, D, F და G (შეად. კაკ¹ 1015,4
 და უგ 1061,4); აბ 926,4 გაიგონო. 4. ასე უგ 1061,4; C, F და G ენითა; აბ 926,4
 შენ, რითა. 5. ასე უგ 1062,3; ზოგი დგ და გნ დაშაადებულნი(?). 6. ვახტ სიტ-
 ყვის— 7. ასე I (შეად. 1018,3 და უგ 1064,3); G პირი თქვენი; აბ 929,3 და პიტ
 1127,3 პირი შენი. 8. I მსგავსად. 9. I მე მეცნების. 10. კაკ¹ 1019,3 აქა ძეს.

89. მე ვარ მებაღე უხენის, ვაჭართა-უსუფესისა.
 თვით ესე ბაღი მისია, თქვენი ხადგლში დღესისა¹. —
 ესეგა გჳადრღ ამბავი, საქმე მისისა წესისა:
 პირველ მას ჰმართებს ჩვენება ყოვლისა უტურღესისა.
90. რა შემოვლენ დიდ-ვაჭარნი, მას ჰნახვენ და ძღვენსა ხდევნიან,
 უჩვენებენ რაგა ჰქონდეს, სხვაგან² ღარსა³ ვერ გაჯნინან².
 უტურღესთა ხეფედ დახსმენ. — ფახსა მუნვე დაუთვლიან.
 მათ მაძინვე აახატებს, ვი ია სწადდეს გაჰყიდინან².
91. თქვენებრ⁴ ა ხაბატილთა მისგან გამს⁴ გამოცვენება;
 გამოცვენება და წაყვანა მას ჰმართებს, — თქვენი ქენება.
 დამყენებელთა უბრძანებს, ჰმართებდეს ვის დაყენება. —
 აწ იგი აქა⁵ არ არის, რას მარგებს მისი გხენება. —
92. ფატმან-ხათუნ მინა არის, ხათუნი და ცელი მისი,
 პურად გარვი მასპინძელი, ხაყვარელი⁶, არ თუ მქისი.
 მას ვაგნობდ მღვჯლა თქვენი, წაყიყვაროხ ვითა თვისი,
 წინა გაგთა მოვაგებებს, ქალაქს⁷ მესვალ⁷ ნათლივ⁷, დღისი.
93. ავთანდილ უთხრა: «წაფილ, აგრე ქმენ რაგა გწადინან.»
 მებაღე მირბის⁸, იხარებს⁹, ოფლნი მკერდამდის ჩაფიან.
 ხათუნსა უთხრა ამბავი: «მე ესე დამიქადინან —
 ყმა მოვა, ვისინი¹⁰ მკვრეტგლთა შუქნი მხედ განიცადინან!
94. ვაჭარი ვინმე პატრონი არს ქარავნისა დიდისა,
 ხარღსა მხგავსი ნაზარდი და¹¹ მთვარე¹¹ დღისა შვიდისა!
 ჰმეწინის ჯღმა და მოწვევა მოწეულისა რიდისა.
 მე¹² მიგმელ¹², მკითხა ამბავი და ნორი ღართა სყიდვისა¹².»

1. კაკ¹ 1022.3 დღეს ისა. 2. F ღარსა ყველას გარდასთვლიან. 3. ინგ 1069.4 დაყიდინან. 4. ინგ 1070.1 მათგან ხაშს; სხვა დგ და გნ მათ ჰმართებს. 5. G და I შინა. 6. F, G და I მხიარული (შეად. კაკ¹ 1025.2 და უგ 1071.2); სხვა გნ და ვახტ სიყვარული(?). 7. F ნათლად შეხვალ ქალაქს. 8. F ჩარბის. 9. C, D და F ახარებს. 10. გნ და დგ მისთა. 11. G და I მთვარეა. 12. G და I მიმიგმო (შეად. კაკ¹ 1027.4 და უგ 1073.4). 13. ასე აბ 936.4 და სხვ.; ვარ. სყიდისა.

95. ფატმან-ნათუნს გაესარნგხ, გაავება მონა ათი.
 მღუკასმა¹ ქარვანსრანი², დააყენა ბარგი მათი.
 შემოვიდა ღაწვი-ვარდი, ბრელ-ბადანსი, შინა-ნათი.
 მისთა მკვრეტთა დაუსახეს ვეფსხა ტოტი, ღღმსა თათი.
96. ფატმან. ცელი უხენი-ხი, გაეგება კართა წინა.
 მსიარულმან³ უხალა⁴, ხინარული დაიჩინა.
 ერთმანერთი მოცივითხეს, შვევიდეს და დასხდეს შინა.—
 ფატმან-ნათუნს მოხლვა მიხი, შგ-ვით-ვატყვე, არ ვწყინა!—
97. ფატმან-ნათუნ—თვალად მარჯვე, არ ყმაწვილი, მაგრა⁴ მშმელი,
 ნაკვთად კარგი, შავ-ვურემანი, პირ-მსუქანი, არ პირ-გმელი,
 მუტრითა და მომღერალთა მოყვარული, ღვინის მსმელი.—
 დია ვევა ხახალექელ დახამურავ-ჩახანგმელი.
98. მას ღამება ფატმან-ნათუნ უმასპინძლა შერთად კარგა.
 ყმამან უძღვნა მღვენი ტურტა, მომღებელთა თქვეს თუ,—ვარგა!
 ფატმანს მიხი მასპინძლობა უღირს,—ღმერთო, რა⁶ დაკარგა?!—
 ხეცს და ჭამეს,—დასაწილად ყმა გავიდა ღამით გარ, გა—.
99. დიღასა ღარი ყველი უჩვენა,—გაგხსნევინა.
 ტურტანი ხეფედ გარდახსნა, ფახიგა დაათვლევინა.
 ვაჭართა უთხრა: «წაიღეთ».—ა ჭკიდა, გააწევინა.
 «თქვენ⁷ ვითა გინდა ვაჭრობდით, ნუ გამამკლავნებთ⁸ შგ.—ვინ ა.»
100. ყმა ვაჭრულად იძღებობს, არ ჩაიგვამს არას⁹ მიხსა.
 ზოგჯერ უგმის ფატმან მიხსა, ზოგჯერ იყვის ფატმანისხა.
 ერთგან ხსდიან, უზნებდიან ხაუბარსა არა მქიხსა.—
 ფატმანს ჭკვლიდის¹⁰ უმიხობა, რამინისა ვითა ვიხსა.

1. G და F მოუკახზა (შეად. აბ 937.2); C, D და I მოუკახზეს. 2. ასე C, D და I; G და F ქარვასლანი; სხვა ენ და ღვ ქარვასრანი. 3. F, G და I მსიარულად (შეად. კაკ¹ 1030.2 და უგ 1076.2). 4. F კარგად. 5. F არა თუ. 6. გნ და ღვ არ(?). 7. ასე I (შეად. კაკ¹ 1033.3 და უგ 1079.4); C, D და F თქვა (შეად. აბ 942.4 და ჭიქ 1142.4). 8. ასე I (შეად. კაკ¹ 1033.4 და უგ 1079.4); C, D და F გამაცხადებთ; აბ 942.4 და ჭიქ 1142.4 გაამკლავნებთ. 9. ასე C, D, F, G და I; ვახტ არა(?). 10. I ჭკლევდის; G კლევდა; C და D ჭკვლიდა (შეად. აბ 943.4).

VII. ქ ა რ ი მ ე უ ზ ი დ ე .

ავთანდილისაგან ნესტანდარეჯანის ამბის ცნობა.

ფატმანის გამოჯნურება ავთანდილისათვის.—მოკლვა ავთანდილისაგან ჭაშნაგირისა, ფატმანის საყვარელისა.—ფატმანის ნაამბობი: ფატმანისაგან ზანგთაგან წაგვრა ნესტანდარეჯანისა და დამალვა.—ფატმანის ქმრის უსენისაგან საიდუმლოების გამხელა ზღვათა მეფის წინაშე, ნესტანდარეჯანის სასახლეს მიყვანა და მეფის ძის საცოლოდ დაწინდვა.—ნესტანდარეჯანის გაპარვა და გაქცევა ფატმანისაგან —ნესტანდარეჯანის შეპყრობა ქაჯთაგან, დაწინდვა მისი ქაჯთა უფლისწულის საცოლოდ და ტყვეობა მისი ქაჯეთის ციხეში.—ფატმანისა და ავთანდილისაგან კვლავ ცნობა ნესტანდარეჯანის ამბისა ქაჯეთის ციხითგან.—ავთანდილის წასლვა ტარიელთან.

1. ფატმან-ნათუნს ავთანდილის გულსა ნდობა შეუვიდა. სიყვარული მტრის-მეტი მოემატა, გვესლებრ სხვიდა. დამხლვას ეცდებოდა ჭირთა; მაგრამ ვერ მადვიდა. იტყვის: «რა ვქმნა, რა მერგების!»—აწვიმებდა ცრემლსა, ჰღვრიდა.
2. ამიღმა ვუთხრა, ვა თუ ნაწყრებს, შესევდაგა დამიძვირდეს! თუ არ ვუთხრა, რაგვარა ნავძლო, — გვესლი უფრო გამიძვირდეს! — ვთქვა და მოვკვიდე ანუ დავრჩე, ერთი რამე გამიბიძრდეს! — მას მკურნალმან რაგვარ ჰკურნო, თუ არ უთხრას რაგა სჭირდეს!»
3. დაწერა წიგნი ხაბრალდ მის ყმისა მისართმეველი, მისისა მოჯნურობისა, მისთა პატიუთა მცნეველი, მისთა მხმენელთა გულისა შემძრველი, მჟმარსეველი, — უბტარი შესანახავი, არ ცუდად დასახეველი:

1. გნ და დგ მაგრა ჭირთა. 2. კაკ¹ 1036,4 ურემლთა. 3. ასე G და I (შეად. კაკ¹ 1037,2 და უგ 1083,2); სხვა გნ და დგ არა ვთქვა. 4. F ველარ (შეად. აბ 946,2). 5. ასე F, G და I; ზოგი გნ და დგ გავეძლებ.

4. «ჰე მწეღ, ღმერთსა ვინათგან მწეღ სწადედი დასაბადებლად,
 მით შეგქმნა¹ მომღრვებულთა ჭირთა², არ² ლხინთა² მბადებლად²,
 ანღღს შემყრელთა დაძწველად, მათად გენსლისა მადებლად!—
 მნათობთა შენი შესწევდა ტკბილად უჩნს⁴, დასაქადებლად.

5. შენ გტრფიალებენ მკვრეტელნი, მგნთვის საბრალედ ბნებებიან.
 ვარდი ხარ, მიკვირს, ბულბულნი რად არ⁵ შენწევა⁵ კრფებიან!⁶
 შენი შორვება⁷ ყვავილთა აჯნობს, ჩემნიცა⁸ ჭნებიან!⁹
 სრულად დაშრალვარ¹⁰, თუ მწისა შექნი არ მომესწრებიან!

6. ღმერთი მყავს მღწკად, ვიშიშვი თქვენსა ამისხა თხრობასა.
 მაგრა რა ვირგელ¹¹ დღე-კრულმან, სრულად გაყრილვარ¹² თმობასა.¹³
 გული ვერ გახლგებს ნიადგა შავთა წამწამთა ხობასა!—
 თუ რას მწწვი, მწწვივე, თვარა მიგჭგეგები¹⁴ ცნობასა.¹⁵

7. მგ ვირგ ამა წიგნისა პახუნი მომივიდიდეც,
 ვცნობდე.—ვიწდიდე ხაგლავად, ან ჩემი რა¹⁶ გავვიდიდეც¹⁶,
 შენამდის გავძლე ხელთა-დეგა, გული რაწღმეა მტკიიდიც.—
 ხიცგენლე ანუ ხიცვიილი გარემოწყედს ნეტარ-ძი იდეც?!»

1. ასე G და F; C და ვახტ ჩემგან(?) (შეად. აბ 948,2). 2. ასე G და I; F ლხინთა, არ ჭირთა; C და ვახტ ლხინად, არ ჭირთა (შეად. აბ 948,2). 3. ან და დგ შწადებლად(?). 4. F სჩანს; I თქვეს. 5. K არა შეწედა. 6. ასე C, D, I და K; F ბნებებიან; G სხდებიან. 7. ან და დგ შეწეება(?). 8. C, F, G და I ჩემიცა; სხვა ან და დგ და ჩემიც, ჩემნიც. 9. I ჭკნდებიან. 10. ან და დგ დაშწვარვარ(?). 11. F ვარგო. 12. C და D გავყრივარ (შეად. აბ 950,2 გავყრივარ); F გავყრილვარ; I მიგადივარ; G მიგდილვარ. 13. G და I ცნობასა. 14. ასე C და D (შეად. აბ 950,4); F და I მივხდილვარ; G ნუ მწუკევე. 15. G თმობასა. 16. ასე C და D (რამ); B გაღაგელენოდეს; G და I რამ გავიოდეს (შეად. კაკ¹ 1052,2); აბ 951,2 და ჭიჭ 1151,2 გავიოდეს; უგ 1082,2 რა გავიოდეს(?).

8. ცატმან-ხათურ და გაუგზანა წიგნი მყოხი.¹
 ყმაძან ასრე წაიკითხა, მძა² ვინმეა ანუ თვისი.
 თქვა: «არ იცის, გული ჩემი³ ვის⁴ აწიკვებს⁵.—ვისა მიხი!⁶
 რძემე მიმიჩნის⁷ ხამიჯნუროდ, რად ვამხვავებ მე მას იხი!»⁸
9. ესე-გვარი, ხანრანავი, დაუსრანა⁹ გულსა შინა.—
 მერმე იტყვის: «ჩემი¹⁰ შემწე¹⁰ ჩემგან¹⁰ კიდევ¹⁰ არავინ აქ
 რახათვისცა გარდმოტრიღვარ, მიხი ძებნა რათვან შინა,
 რათაგა¹¹ ვით ვჰბღვებ, მას ვიქმ, გულმან სხვამცა რა იხინა!
10. იხი დიაღი აქა ზის, კაცთა მნანავი მრავალთა,
 მცხადებურე და მოყვარე მუნავრთა ყოველგნით მავალთა,
 მივჰყვე, მიაძმობს¹² ყველასა¹².—რანომცა¹³ გენსლი¹³ მწვავ¹³ ალი¹³ ა¹³,
 ჩუ თუ რა მარგებ,—მე მიხთა¹⁴ გარდაგდა ჩემგან¹⁵ ვგრა¹⁶ ვალთა!»
11. ავლა იტყვის: გვერვინ ვერას იქმს, თუ ეტლი არ მცხთომინდების¹⁷.
 შით რაგა მინდა არა მაქვს, რაგა მაქვს არ მცხთომინდების.—
 ბინდის დგროია¹⁸ სხდელი ესე¹⁸, თურ¹⁹ ამაღ¹⁹ მზინდების²⁰.—
 კვჯახა მიგან რაგა დგახ იგივე წარმცხდინდების!»

1. B და ვახტ ყმისი (შეად. აბ 952.1 და ჭიკუ 1152.2); სხვა გნ და დგ მისი.
 2. ასე F; სხვა გნ და დგ და. 3. F ვისა. 4. F მე; სხვა გნ და დგ ვინ. 5. გნ და დგ
 მაწიკვებს. 6. გნ და დგ ვის(ს)ა ვისი. 7. I და K მიმჩანს; F მიჩანს, C და D მი-
 მიჩს. 8. ასე C, D, F, I და K; აბ 952.4 და სხვ. მისი. 9. ასე C, D, G და I; B და
 ვახტ დაუზრახავს (შეად. აბ 954.1 და ჭიკუ 1154.1); F დაუზრახე. 10. ასე F, G
 და I; B, C და D ჩემგან კიდე ჩემი შემწე; K ჩემი შემწე შენგან კიდე; აბ 954.2
 და ჭიკუ 1154.2 შენგან კაცი ჩემი შემწე(?). 11. G რათამცა. 12. F მიაძმობს ყვა-
 ლასა; G მიაძმობს ამბავი. 13. ასე G (ალთა) (შეად. ჭიკუ 1155.3); I გამავალ-შე-
 მომავალთა; აბ 955.3... მწვავს ალთა. 14. გნ და დგ მისი(?). 15. G ჩემი(?). 16. G
 ცნა(?); I. ტ. 4: პირველვე ვათქმევ პირითა თავისა გადასავალთა. 17. F მომთ-
 მინდების. 18. ასე F, G და I (შეად. კაკ¹ 1048.3); B გვარია (შეად. აბ 597.3 და
 სხვ.). 19. F და G ეს თურე ამად (შეად. კაკ¹ 1048.3 და უგ 1094.3); B და I უფ-
 რო და უფრო. 20. გნ და დგ ბინდ(დ)ების.

12. მიუწერა: «წავიკითხე¹ შენი¹ წიგნი¹, — ჩემი ქება.
 შენ მდამასწარ, თვარა შენგან მე უფრო მჭირს ნებსლთა დება.
 შენგა ვინდა, შეგა მინდა განაწყვედლად შენი ხლება.
 შეყრა არის პირიანი, ღრთავეა რათგან ნება.»
13. ფატმანისხა² ვერ ვიამბობ, მღემატა რა ხიამე!
 მიუწერა³: «კმარის⁴ რაგა⁵ უშენომან⁶ ცრემლი ვლამე!
 აწ ვიქმნები თავის წინა, აქა მხოვემ მარტოხა მე.
 მდმისწრაფე⁷ შეყრა შენი, რა შელაძედეს, მღდი, — ღამე.»
14. მას ღამესევე, ხანვეველი რა მიართვეს წიგნი ყმასა, —
 შელაძედა და წაცავიდა, — სხვა ვმთხოვა მღნა გზასა:
 «ამას ღამეს ნუ მოხვალღ, ვერა მხოვემ შენთვის მზასა.»
 მას გწყინა, არ დაბრუნდა, თქვა თუ: «შგავხო ესე⁸ რასა!»
15. წვეული აღარ დაბრუნდა გვლა ზვეე უკუწვევითა.
 ფატმან ზის წყენით, შევიდა ავთანდილ მარტო რხევითა⁹.
 დიადსა წყენა შეატყო, ნასა ფერ-მეგვლით⁷, რყევითა⁷.
 ვერ დაიჩინა შიშითა და შიხითავე თნევითა.
16. ერთგან დახსდეს და დაიწყეს გღნა, ლაღობა წყლიანი.
 შემოდედა კარსა ყმა ვინმე გმკლუცი, ტან-ნაკვთიანი.
 მემოდვლო ახლეს, შემოდ ზევა მღნა⁸ გრმალ-ღარაკიანი⁹
 დაჰერთა რა ნასა ავთანდილ, — ჰგავხო თუ, გზაა კლდიანი!
17. ფატმან რა ნასა, შემინდა, ძრწის და მიეგა თრთოღლასა¹⁰,
 მან გაკვირვებით უჭვრიტა მათხა ლაღობა-წოღლასა.
 უთხრა: «არ გიჟლი, დიადღ, ფერთა შიღამო-კრთოღლასა¹¹!
 გათოენდების, განანებ მაგა მოყმისა ყოღლასა!

1. K წიგნი შენი წავიკითხე. 2. ასე უგ 1096,1; სხვა ღგ და გნ ფატმანისას.
 3. C, F, G და I მოუწერა(?): უშენომან, კმარის რაცა. 4. ასე ინგ 1096,4; სხვა
 გნ და ღგ მოისწრაფე(?). 5. ასე F; სხვა გნ და ღგ ეგვე. 6. გნ და ღგ ხე ვითა(?).
 7. გნ და ღგ შესლეითა, შე—, ვითა. 8. F მოყმე. 9. F—კაპარქიანი. 10. გნ და
 ღგ ძრწოღლასა. 11. კაკ¹ 1054,3—კრთომასა.

18. გამკიცხვ, ბოხო დიაგო, და დამდეგ ვახათრეველად,
 მაგრა ხცნობ ზვალე პახუნსა მაგა საქმისა მწღვეუელად!
 ვარ შენთა შვილთა შენითა კბილითა დასაჰქვეველად!
 დაჰმალე, წვერთა ფუ მიყავ, ხელი-და ვრბოდგ მე ვაღად!»
19. ეხე თქვა და გაგმან წვერთა მღიშიდნა, განვლნა კარნი,
 ფატმან შექმნა თავსა ცემა, დაწვნი ესხნეს ნახოკარნი,
 ცრემლთა მისთა მონადვართა¹ წყაროსებრნი² ისმნეს³ წკარნი,
 თქვა: «დაჰქოღეთ, მღვდით, ქვითა შომადგეთ მონაყარნი!»
20. მოხთქვამს: «მოვკალ, ჰაი⁴, ქმარი, ამოვწყვიდეგ⁵ წვრილი შვილინი,
 იავარ-ვყავ საქონელი,—უხასონი თვალნი თლილინი,—
 ვავყარე საყვარელთა! ვა, გამწრდეგნი, ვა, გაწრდიე ნი!
 ბოლოდ ვექმენ ხასლხა ჩემსა,—სიტყვანია ჩემნი წბილინი!»
21. აის ყველასა ავთანდილ ისმენდა გაგბუნვებული.
 უბრძანა: «რა გჭირს, რას იტყვი, რასთვის ხარ ავრე ვებული?
 რას დაგეჟადა იგი ყმა, რა ნახ შენგან კლებული?
 დადუმდი, მითხარ, ვინ იყო, ანუ რად საქმედ რებული?»
22. დიაგმან უთხრა⁷. «შე ღომო⁸, ხელი ვარ ცრემლთა დენითა!
 ნურას ნუ მკითხავ ამბავსა, ვერცა რას ვითხრობ გნითა,
 დაგვადგენ შვილინი გელითა, მით ვაი აღარას ღხენითა!
 თავი მოვიკალ უთმინოდ სოყვარულითა შენითა!»
23. ეხე-გარი დია მიჰხვეფს⁹ სიტყვა-მცნარსა, ენა-მეტსა,
 ზვაშიადსა ვერ¹⁰-დამშალავს¹⁰, უტკუღსა, მშავსა, რეტსა!
 ვავლახითა მწიციენითა!—გერევი ყოვლსა ჩემსა მკურეტი-ა.
 მკურნალმ-ნდა ვერ ჰკურნოხ თავისასა¹¹ სისხლსა¹¹ მხვრეტსა!

1. G მონადენთა. 2. I წყაროსებრი; C და D წყაროსებრი. 3. I ისმის.
 4. ვახტ მო, მაყარნი(?) (შეად. აბ 965.4); უიუ 1165.4 მომაყარნი; კაკ¹ 1056.4 და
 უგ 1102.4 მომაკარნი(?). 5. F აპი. 6. F ამოგსწყვიტენ; G, ტ. I: ჰაი, ვაი, მოვ-
 ჰკალ ქმარი და შემდეგ.; C და D მოვკალ, ჰაი, ჰაი, ქმარი და შემდეგ.; I მოვ-
 ჰკალ თავი, ქმარი და შემდეგ.. 7. F ქალმან უთხრა: «ჰა, ღომო.. 8. კაკ¹ 1060.1
 მიხვდა. 9. ასე კაკ¹ 1060.2; ინგ 1106.2 ზვაშიადის; სხვა ღგ და გნ ზვაშიადთა.
 10. კაკ¹ 1060.2 ვერა მალავს; ინგ 1106.2 ვერ-მალავსა. 11. გნ და ღგ თავისისა
 სისხლის.

24. ღრისაგან ვრთი ჰქმენით, ამის მეტსა ნურას¹ ჰღამით:
მღ-ვითა-ჰგლაჲ² იმა კაცსა,—წადი, მოვალ მადვით, ღამით.
მე და სრულაჲ³ ხანლი⁴ ჩემი დაგოდება დაგვკუნენ ამით.
მღზვალ,—ვითნოდნ ეველაგასა, მე⁴ რითა⁴ ვარ⁴ გრემლთა ღამს თ.
25. თვარა ღამითეუ ტვირთები შენი წაიღე ვირითა,
დამაგდგ⁵, შენი⁵ საჭურჭლე⁵ სხვაგან⁵ მიკრიფე⁵ გვირითა⁶.
ვეტე, რემე ჩემთა⁷ ცოდვათა⁷ შენგა აგავხონ⁸ ჭირითა:
თუ დარბაზს მივა იგი⁹ ყმა, შეილთა დამატქმეს პირითა!¹⁰
26. ყმამან¹¹ უთხრა: «კაცი მომეც მახწავლეულად, წინამძღვარად,
გნასა მართლად წამოყვანოს, თვარა¹² კუშულად¹², ინიდა არად,
იმა კაცსა ვერა ვხედავ მეღმრად¹³ და¹³ ჩემად დარად.
რადა ვუყე, მოგავსენებ, მომიგადე, იყავ წყნარად.»
27. მას მოხდა მონა დიადმან წინამძღვრად, წადამყვანელად¹⁴.
ველა¹⁵ მი-ვე-ჰყივლა¹⁵: «ვირათგან გენსლი¹⁶ გხელია¹⁶ ხანელად¹⁶.
თუ მო-ვითა-ჰგლა¹⁷ იგი ყმა.—ჩემად¹⁸ ეღოსა მცხანელად,—
ბეჭედი ჩემი აგვია,—მას გვედრებ მოხატანელად.»
28. ავთანდილ განვლო ქალაქი მით უებროთა ტანითა.
წღვის პირსა ხანლი¹⁹ ნაგები¹⁹ დგა¹⁹ ქვითა წითელ-მწვანითა.
ქვემოთვენ სრთია ტურციითა, გვლა ზედათ²⁰ ბანის-ბანითა,
დიდროვანითა, ტვრციითა, მრავლითა²¹, თანის-თანითა.

1. გნ და დგ ნულარ(?). 2. B, I და K მოვითმოჰკლავე(!). 3. F უსენ, შეილი.
4. ინგ 1108,4 მოვითგითხარ; აბ 970,4 მე ვითა ვარ. 5. I დაადე ჩემი საჭურჭ-
ლე; სხვა გნ და დგ დაადე ჩემი მიდამო. 6. აბ 971,2 სრულად მიკრიფე, მი-
რითა; K იყავ სხვა საქმე ნირითა; I სხვაგან მიკრიფე მირითა; სხვა გნ და დგ
სრულად მი(კ)კრიფე მირითა. 7. B ჩემმან ცოდვამან. 8. B აგავსოს; F აგავსო.
9. ვარ. ისი. 10. B, F, G და I კბილითა. 11. გნ და დგ ფატმანს. 12. G, I და K
თვარ მეშველად (შეად. კაკ¹ 1064,2). 13. ინგ 1110,3 შემობარად. 14. G, I და K
და მახწავლეულად (შეად. კაკ¹ 1065,1). 15. ასე G; I კელავე მიჰყივლა; B, C, D
და დგ კელავე შეჰყივლა. 16. შეად ინგ 1111,2; G ცეცხლი ცხელია აწ ნელად
(შეად. დგ); C და D ცეცხლი აწ ცხელია ნელად; I (კ)ცხლი ცხელია ა ნელად;
B ცრემლი ცხელია აწ ნელად. 17. ასე C (შეად დგ); F და G თუ ვითა მოჰკლა.
18. G ჩემთვის. 19. C სახლნი ნაგებნი დგეს. 20. ზოგი გნ და დგ ზედა(?). 21. C
მრავლისა.

29. მუნ მიჰყავს პირ-მზე ავთანდილ მას მისხა წინამძღომელსა.
 გამამდაბლად ჰკადრებს: «ისია სრა მისი, ეძებ რომელსა»,
 უჩვენებს, ერყვის: «ჰხედავო ბანსა¹ ზედათ¹ ქვე¹-მდგომელსა?—
 იქი წიგს ძილად, იგოდო, ანუ ქვე ჰპოვებ მჯდომელსა».
30. კარსა წინა დარაჯანი ორნი უწევს მას, ვლახ, ყმასა,
 ყმა გავიდა, გაგპარა. დააგვიდრდეს ვირე გამასა,
 ც ვითო გელი ყელსა მიჰყო, მუნვე მისცა ხულთა-გდაბა,—
 თავი თავსა შეუტაკა, გაურივა ტვინი თმასა.
31. იგი ყმა ხაწოლს მარტო წვა ჯულითა ჯავრიანითა.
 კელ²-სისხლიანი ავთანდილ შედგა ტანითა ჯანითა.
 კელარ აესწრა, იდუმალ მოკლა,—ვერგა³ თუ³ ვგანითა!
 გელი მოჰვიდა, მიწასა დაასკვნა, დაკლა დანითა.
32. მკურვერელთა მზე და მებრძოლთა მგეცი და ვითა-ზარია!—
 ბეჭდითურთ თითი მოჰკვეთა, ქვესკნელთ მიწათა⁴ გარია⁴—
 ზღვისაკენ⁵ ხარკმლით გატყორდა, ზღვისა ქვიშათა⁷ გარია.
 მისთვის არგა⁸ ხად⁸ ხამარე, არგა⁹ ხათხარად⁹ ბარია...
33. რა ფატმანისხა მოვიდა¹⁰ ღღში, მზე, მოყმე წყლიანი,
 უბრძანა¹¹: «მოვკალ¹¹, მან ყმამან დღე ველარ ნახეს მწიანი!
 თვით მოწა შენა მოწმად მყავს,—ფიცი აწ იფე ღმრთიანი.
 ამა თითი და ბეჭედი და¹² დანა¹² მტკნარ¹²-სისხლიანი!
34. აწ მოთხარ თუ რას იტყოდო, რას¹³ გამშავდი ისრე რეტად,
 რას გექამდა ისი გადი?—მეხსრადების მერის-მეტად.»
 ფატმან ფერგთა მოეხვივა: «არ¹⁴ ღირს¹⁴ ვარო¹⁴ პირსა ჰკურეტად.
 გამიპრთელდა გული წყლული, აწდა¹⁵ დავჯდე¹⁵ გენსლითა შრეტად!

1. კაკ¹ 1067,3 ბანს ზედა ქვეო; აბ 976.3 ბანსა ზედა ქვე—; ტიუ 1176.3 ბანსა
 ქვე ზედა; უგ 1113.3 ბანსა ზე-და-ქვე. 2. კაკ¹ 1069.2 თვალ—. 3. კაკ¹ 1069.3 და უგ
 1115.3 თუ ვერცა. 4. ვარ. მიწასა. 5. გარია < გარეა. 6. ვარ. ზღვათაკენ(ნ). 7. ვარ.
 ქვიშასა. 8. B, C, D და I არცაღა; K ნუმცაღა; G და F აღარცა. 9. I არცაღა
 სათხრად; G არცა სათხრელად; B და არცა სათხრად. 10. გნ და დგ შევიდა.
 11. კაკ¹ 1072.2 «მოვკალო», უთხრა. 12. ინგ 1118.4 და დანა ტარ—; კაკ¹ 1072,4
 დანა მაქეს მე; აბ 981.4 და დანა მაქეს. 13. კაკ¹ 1083,1 რად. 14. უგ 1119.3 არა
 ღირს ვარ. 15. გნ და დგ ახლა დავეჯე.

35. მე და უსენი¹ მვილითურო აწ ახლად დავიბადენით.
 ღღმღ, ქვბანი შენნიმცა ჩვე² ვითა ვადიადენით!
 ვინათგან ხიხსლთა იმისთა³ დაღვრაჲგ⁴ დაიქადენით⁵,
 თაკითგან გითს⁶ღებ ყ უღლასა, თქვე⁷ნ სმენად დაემზადენით.

36. —წესია⁸ ამა⁹ ქალაქსა¹⁰: დღესა მას ნაურღწობასა
 არცა ვინ ვაჭრობს ვაჭარი, არცა ვინ წავა გზობასა.
 ყოველი¹¹ სწორად დავიწყებთ, გასშვასა, ღამაზობასა.
 დიდესა შეიქმენ მეყენი პურობა-დარბაზობასა.

37. ჩვე¹², დიდ-ვაჭართა წგნა-გვაც დარბაზს მიღება ძვეენისა.
 მათ საბოძვრისა ბოძება მმართვეს მსგავსისა ჩვეენისა.
 ათ დღემდის იხმის ყოველგან გმა წინწილისა, ე-ნისა,
 მღედანს მღგრა,—ბურთობა, იგრიალი ცხენთა დვეენისა.

38. ქმარი ჩემი დიდ-ვაჭართა წაუძღვების, უსენ, წინა.
 მათთა გლღთა მე წავახსნამ,—მაწვეველი არად მინა,—
 დეფოდალსა ძვეენსა ვუძღვენით,—მდიდრად¹³, არ¹⁴ თუ¹⁵ გლანად¹⁶ ვინა!¹⁷
 დარბაზს ამოდ გავისარებთ, მსიარულნი მოვალთ მინა.

39. დღე მოვიდა ნაურღწობა, დეფოდალსა ძვეენნი ვსძღვენით.
 ჩვე¹⁸ მივართვით, მათ გვიბოძეს, ავაგხენით¹⁹, ავივხენით.
 ვამიერად მსიარულნი წამოვედით ნებით ჩვეენით.
 გვლა დავსხვდით, გასარებად²⁰ უნებურსი²¹ არ ვიყვენით.

1. I და K უსენი; C უსენი (<უსენი). 2. კაკ¹ 1074,3 მისთავან. 3. ასე აბ 983,3 და ჭი² 1183,3; კაკ¹ 1074,3 და უგ 1120,3 დაღვრასა. 4. აბ 982,3 და ჭი² 1183,3 დაქადენით; კაკ¹ 1074,3 და უგ 1120,3 დაქადენით. 5 ასე G და I (შეად. აბ 984,1); სხვა ან და დგ ამა ქალაქსა წესია. 6. კაკ¹ 1075,3 ყველი 7. აბ 986,3 მდიდარი, თუ გლანსა. ვინ-ა; ინგ 1123,3 მდიდარი თუ გლანსა ვინ-ა. 8. კაკ¹ 1078,2 ავაესეთ და. 9. ინგ 1124,4 ნადიმობად. 10. ინგ 1124,4 მუნებურნი.

40. ბაღსა შიგან თაძამობად ხაღამოცა¹ გაველ¹ ეაძსა,
 გავიტანე სათუნები,—მათი ჭმევა ჩემგან ეაძსა.
 მომყვებოდეს მომღერალნი, იტყვიდით რკვილსა ეაძსა.
 ვიმღერ დი და ვემაწვილობდი², ვიგვალებდი რიდე-თმახა. ●
41. იქ ბაღსა შიგან ტურტანი ხახლნი ნატიფად გებულნი,
 მაღალნი, ყოვლგნით მსხვიველნი, ზღვაზედგან წაკვირებულნი,—
 მუნ მკვიტანენ სათუნნი იგი, ჩემთანა ზღებულნი.
 კვლა დავიდევით ნადიში, დავსხვდით ამოც, შებებულნი.
42. ვაჭრის ცოთა მხიარულმან³ ვუმახსინძლე³, ამოდ, დურად.—
 ხმახა ზედა უმისეოდ გავეე რადმე⁴ ურემურად.
 რა შემატყვეს⁵, გაიყარა⁶ ხსდომილ-ი ყო⁷ რაგა⁸ პურად.
 მარტე დავურნი, ხგვდა რამე შემომეკეცა გულსა მურად.
43. უკ-მოვასვენ⁹ ხარკ⁹ ელნი¹⁰ და შევაქცივე პირი ზღვასა¹¹,
 ვისედევიდი, ვიქარევიდი კაემნისა¹² ჩემგან ზრდასა.
 შორს ამიხნდა ცოტა რამე, მოცურვიდა¹³ შიგან წყალსა¹⁴.
 მტრინველად ვთქვი ანუ მგეგად, სხვას¹⁵ ვამხგავსე შემცა რასა!
44. შემღრვიდა¹⁶,—ვერად ვე გან, მომეახლა,—იყელ ნავი.
 ერთა კადთა ტანად შავთა თვით პირიგა ვეგა შავი.
 იქათ-აქათ მოხდევოდეს ასლაც, უჩნდა იდენ თავი,
 გამოვიდეს¹⁶,—გამიკვირდა იგი უცხო ხანაზავი:

1. ასე C და D; I საღამო ეამ—(შეად. კაკ¹ 1079,1); G საღამო ეაძს...; F
 გაველ საღამოსა; აბ 988,1 ... გავე. 2. G და I ვთამაშობდი (შეად. კაკ¹ 1079,4).
 3. კაკ¹ 1081,1 და უგ 1127,1 ვუმახსინძლე მხიარულმან. 4. გნ და დგ რამე. 5. I
 ყველაკაი. 6. ასე C, D და I; F და G გაიყარნეს. 7. ასე C, D და F; I იყენეს.
 8. F ვინცა. 9. ასე C და I (შეად. აბ 991,1); K უკმოვანჩევი; B უკმოვანჩევი; F
 უკმოვიხვენ. 10. ასე C და F; სხვა გნ და დგ სარკმელი. 11. უგ 1128,1 გზასა.
 12. კაკ¹ 1082,2 კაემნისა. 13. ვარ. მოცურვიდა. 14. გნ და დგ ზღვასა. 15. აბ 991,4
 სხვათ(?). 16. უგ 1129,1 მოშორვიდა; სხვა დგ და გნ მე შორიღამ. 17. C და D
 გამოილეს; I გამოვიდა.

45. გამეწიეფს იგი ნავი, გამოიღვს ბაღსა¹ წინა,
მისწედვს, მოიხედვს,—ვინ გვიჭვრეტხო, ხადა ვინ² ა?
ვერა ნახეს ხულიერი, ვერცა რამან შეამინა.—
მე იდეშაღ ვისედივიდი, ხულ-ღებული ვიყავ შინა.
46. მით ნავიდაღმა³ მათ რემე ჯარდმოღვებს⁴ კიდობანითა,—
აჰგაღვს,—ქალი გარდმოღვა⁵ უცხეთა რათმე⁶ ტანითა,
თავსა რიდითა შავითა, ქვეშეთ მოხილი მწვანითა.—
მწესა სიტურღვედ გეღვის, იყვს მისითა ჯვანითა!
47. რა მღებურნდა ქალი ჩემკენ, მემ ვადღეს ხსინი კლდესა.
დაწვთა მისთა ელვარება ელვარებდა ამელთ⁷ და⁸ ზესა?
დავიწუხენ⁸ თვალნი, ყელა ვერ შევადგენ, ვითა მწესა.
უკ-მივაგმევ⁹ კარი, ჩემგან¹⁰ მათი¹¹ ჭვრეტა ვერა გნესა.
48. მღვიგ¹²ენ ღთსნი მონანი ჩემსა წინაშე მღვდმელნი,
ვუჩუქენ: «მხედავთ ონიღთა ტყვედ ჰყვანან მუქნი რემელნი?
ჩაეპარენით, ჩადითღ¹² წყნარად¹³, ნუ¹³ ჩქარად¹³ მხლდღმელნი,
მოგყიდონ, ღახი მიეღთ, რახაგა იყვნენ მხდღმელნი.
49. თუ¹⁴ არ¹⁴ მღვენ¹⁴, ჩუღა მისემთ, წაჰვარეთ¹⁵ და¹⁵ დაგღენით!
მოიყვანეთ იხი მთვარე, ჰქმენით გარგად, გვაღენით!»
ჩემნი ყმანი წედა-დაღმა ჩაეპარნეს ვითა ღრენით,
დაევატრნეს, არ მოჰყიდეს,—შავნი ვრახენ მეტად წყენით.

1. G ბაღთა. 2. ასე ჭიჭე 1193.2; სხვა დღ და გნ ვინა. 3. ვარ. ნავიდაღმე.
4. გნ და დღ გარდმოსვეს(?). 5. G და I გარდმოსვეს. 6. კაკ¹ 1085.2 და უგ 1131.2
რამე. 7. კაკ¹ 1086.2 და უგ 1132.2 ზესთა ზესა. 8. F, G და I დაეიხუენ (შეად-
კაკ¹ 1086.3). 9. G და K უკმოვიგშევ; F უკმოვიგბრევ; C, D და ვახტ. უკმოვი-
გარჩ (შეად. აბ 995.4). 10. ასე C და D; სხვა გნ და დღ ჩემკენ(ნ). 11. F ჩემი.
12. ასე G და I (შეად. აბ 996.3 და ჭიჭე 1196.3); F, C და D ჩადით (შეად. უგ
1133.3). 13. G და I ჩქარად ნუ მიხვალთ (შეად. კაკ¹ 1087.3 და უგ 1133.3); ინგ
1133.3 წყნარად, არ რამე. 14. ინგ 1134;| არ მოგყიდონ. 15. ასე ინგ 1134.1; ზო-
გი გნ და დღ წაგვარენით.

50. მე ხარკმელთა გარდავაფიგე, რა შევიფუნ, არ მოეყიდეგ, შევეუზახენ: «დაგეცნით!»—დაიბყრნეს¹ და თავთა² ზკრიდეს. იგი³ ზღვასა⁴ შეასრინეს, შემოადგეს ქალბა, ხევიდეს. ჩავეეებე, ამომგვარეს⁴, ზღვის პირს ხანსა არ დაწმიდეს.
51. რა ვიამბო ქება მისო,—რა ხიტურდეუ, რა ნაწობა! ვფიდავ რომე იგი მწეა, არა ჰმართებს მწეხა მწობა!⁶ ვინ ჩინიდის მუქთა მისთა, ვინმეა ვით ქმნა ნაწაწობა! მე თუ დამწვაგვ, ამა, მზა ვარ, აღარ⁶ უნდა ამას მწობა?!⁸
52. ვხე ხიტყვა დაასრულა,—ფატმან იკრა პირსა გელნი. ავთანგილხდა აეტირნეს, გარდმოყარნა⁸ ცრემლი ცხელნი. ერთმანერთი⁹ დაავ-წყდა⁹, მის თვის გაგეგვ ვითა ზელნი. დვარმან, ზედათ მონაღენმან, გააწყალნა ფიფქი თხელნი.
53. მოეტირეს,—ყმამან უთხრა: «ნუღარ გასწყვედ, გაასრულე.» ფ-ტმან იტყვის: «მივეეებე, გული მისთვის ვაერთგულე. გარდვკოდნე ყოვლი ახო, თავი ამაღ მოვაძულე. ზედა დავხვი ტახტსა ჩემსა, შევეკვეთე, გავესულე¹⁰».
54. ვჰკითხე: «მითხარ, ვინ ხარ, მწეგ, ანუ შვილი ვისოა ტღმთა? იმა ზანვთა ხით მიჰყვანდი შენ, პატრონი ვისა გღმთა?» მან პახუნი არა მითხრა მე ხიტყვათა ვხე-ზღმთა¹¹. ახ-ნაკვეცი წყარო ვნახე ცრემლთა მისთა მონაწვთლმთა.
55. რა მივაკტირეუ ვითხვითა, მეტითა ხაუბართთა, ზულ-ამღვეინწვით ატირდა მით რამე გმითა წყნართთა. ბრულ-ლაღსა დვარო ჩარგისთათ¹² მიხედის ვიშრისა დართთა. მისი მჭკორტელი დავიფვი, გავეგ გულითა მკვადართთა.

1. ასე C და D; აბ 998.2 დაიბყრეს; G და I შეიბყრეს. 2. ვარ. თავსა. 3. გნ და დგ იგინი ზღვას. 4. კაკ 1089.4 და უგ 1135.4 გამოვკვეარე. 5. მზობა < მწე-ობა. 6. G არად; I არა (შეად. კაკ¹ 1090.4); უგ 1136.4 არლა. 7. მზობა < მწაობა 8. კაკ¹ 1091.2 გარდმოსციოდეს. 9. კაკ¹ 1091.3 დაავიწყდა ერთმანერთი. 10. კაკ¹ 1082.4 გავესრულე(?). 11. კაკ¹ 1093.3 ამაზობთა. 12. ზოგი გნ და დგ ჩარგისთა.

62. სხვა ვაძიმე ხაკვირველი, — რიგისა და ყაბაჩისა:
ვარ მნ. ხავი ყოველისავე უცხლსა და მკირტახისა,
მაგრა მისი არა ვიცი, ქმნილი ყელ რაგვარ, რისა! —
ხილბე ჰქონდა რაქხლვისა და ხიმტკიცე ნაჭუდისა. —
-
63. მან ტურტამან ხანლხა ჩემსა ვერე დაყელ ხანი დიდი.
ვერ გავანდევ ქმარსა ჩემსა, შესმენისა მკონდა რიდი.
ვთქვი: «თუ ვუთხრა¹, — გამამკლავნებს, — ვ არბანს² მივა³ ისი ფლიდი!»
გეუ შეყელ ხაფინებლად, რა⁴ შევიდი⁵, რა⁶ გავიდი⁷.
64. ვთქვი: «თუ არ ვუთხრა, რა ვუყელ, ჩემგან რა მივევარების?
არცა რა ვიცი, რა უნდა, რა ვისგან მივემარების,
ქმარი რა მივრძნობს, მივამკლავს, ვერღარა მივმეფარების,
ვითა დავმალე ნათელი, ვინ შხგსა დავეფარების!
65. მე, ვლან, მარტომან რა ვუყელ, — მიმარტებს ცეცხლთა დგბახა! —
მიღ და გაყენდო, ნუ შევალ უხენის შეცოდებახა!
არ გამამკლავნოს⁸, ვაფიცო⁹; თუ მიმეგმს იმეფებახა⁹,
ხელსა ვერ წარსწყემეს, ვერა იქმს ფიცისა გაცუდებახა!»
66. მიველ მარტო, ქმარსა ჩემსა ველადობნე⁷, ველადიცე-
მერმე ვუთხარ: «ვითხრობ რახმე, მაგრა პირველ შემომციცე,
არვის უთხრა სულიერსა, — ხადიგარი მიმეგ მტკიცე!»
ფიცი ფიცა ხამინელი: «თავითდალ⁸ კლიეთა ვიცი. —
67. რაგა მითხრა, ხიკვილაძის არვის ვუთხრა სულიერს,
არა ბერსა, არა ყმასა, მივევარგსა, არცა მტერსა!»
მერმე ვუთხარ ყველაგაი უხენს, კაცსა ღმობერსა:
«მოდო, მიმეყვ, აქა ხადმე, მიღ, ვინვენებ მშისა ფერსა.»

1. ასე G და I; სხვა ან და დგ (ვ)უთხრობ. 2. ასე G და I; სხვა ან და დგ ვიცი, დარბახს გამამკლავნებს. 3. G და I შევიდი თუ გამოვიდი; სხვა ან და დგ კვლა შევიდი, კვლა გავიდი. 4. G და F გამამკლავნებს. 6. ასე G (შეად. დგ); F ვაფიცებ. 6. ასე F (შეად. დგ); G იმედობასა. 7. ან და დგ ველადობე. 8. ან და დგ თავიკაო.

68. აიფა, წამომყვალ, წავედით, შევვლენით გარნი სრისანი.
უხენ გაჭირდა, გაბაკრთა, რა შექნი ნასნა მწისანი.
თქვა: «რა მიხვერე, რა ვნასე, რანია, ნეტარ, რისანი?!
თუ გღრციელი არისცა¹, თვალნიმცა მრისხვერ² ღმრთისანი!»
69. ვთქვი თუ: «არცა რა მე ვიცი ამისი გღრციელობა.
რაცა არ ვითხარ, მის მეტი არა მაქვს მეცნიერობა.
მე და შენ ვჭკითხვით,—ვინ არის, ვისგან სჭირს იხი ხელობა?
რე თუ რა გვითხრას, ვგაჯრეთ⁴, კმნას დიდი ღმობიერობა.»
70. მივვდით, გვქონდა ღრთავე კრძალვა მის⁵ მწისა⁶ მკრძალისა².
ვჭკადრეთ თუ: «მწეო, საგმილი გვედების შენგან აღისა!
ვეითხარ, რა არის წამალი მოვარისა შექ-ნამკრთალისა,
რას მგუქმნისარ ზაღრანად შენ, იყრად მსგავსი ღაღისა?»
71. რაცა ვჭკითხვით, არა ვიცი⁶, ესმა ანუ არ ისმენდა:
ვარდით⁷ ერთგან შეეწებნეს⁷, მარგალიტხა არ აჩენდა,
გველით მოძლით მოვეგვინეს,—ბაღსა⁸ შეღმა შე-რა-ჭფენდა⁸,
მწე ვეშაბსა დაგბნილა,—ზედიან რამცა⁹ გავვითყრდა!
72. ვე რა დავჭყარეთ პასუხი ჩვენ საუბრითა ჩვენითა.
ვეფნი-ავაზა პირ-ქუსად ზის, წყრომა ვერ ვუვრძენითა.
გვლაცა ვაწყინეთ, ატირდა მჩქეტრად¹⁰ ცრემლისა დენითა,
«არა ვიცეო, მიმიშვიო!»—ეს ოდენ ვვითხრა გნითა.
73. დავხხედით და მასთანავე ვიტრეთ და ცრემლი ვლამეთ.
რაცა ვუთქვა, შევინანეთ,—სხვამცა რაღა შევიწამეთ!
ძლივ¹² ვიაჯეთ¹² დადეუმება,—დავადუმეთ, დავაამეთ.
ჩვენ მივართვით ხელი რამე, მაგრა ვერრა ვერ ვაჭამეთ.

1. ინგ 1165.1 ამყვა და. 2. ასე უგ 1155.4; სხვა დგ და ენ არისმცა. 3. კაკ¹ 1108.4 რისხვენ. 4. ასე უგ 1156.4; სხვა დგ და ენ ვიაჯნეთ. 5. უგ 1157.1 მისისა მკრძალისა(?); ინგ 1157.1 მისისა კრძალისა; სხვა დგ და ენ მისისა კრძალვისა(?). 6. აბ 1019.1 ვიცით. 7. ენ და დგ ვარდი... შეეწება. 8. ენ და დგ ბალი შეღმა შე-რა-შენდა. 9. კაკ¹ 1111.4 და უგ 1158.4 რადმცა. 10. G და I მწარედ (შეად. კაკ¹ 1112.3). 11. G მომეშვიო. 12. უგ 1160.3 ძლივს ვეაჯეთ(?).

74. უხენ იტყვის: «მევრ-ათახანი ჭირნი აჰან ამივღენეს!
გვე ღაწვნი მზისად კჰანან¹, კავთაჰანმგა ვით ივღენეს!
უმართლეა², ვერ-მჭვრეტელმან³ თუ პარტიენი იახღენეს!—
მე თუ შვილნი შირჩევიან, დმერთმან იგი დამივღენეს!»
75. მას ვუტვირთვით დიდი ხანი, წამოვედით ხულთ-თქვმა⁴-ანით.
შეყრა გვიჩნიდის ხისარულად, გაყრა დიდად ვივაგლახით.
ვატრობოხა საქმისაგან მღვიგალით,—იგი ვნახით,
გულნი ჩვენნი გაუშვებლად დაეტყვევენეს მიხით⁵ მახით.
-
76. რა გარდაგია⁶ ხანი რამე, გამოვიდეს⁷ ღამე-დღენი,
უსენ მითხრა: «არ მინახავს ძღვანითგან⁸ მეფე ჩვენი,
მივაწირებ,—წავალ, ვნახავ,—გუდარბაზო, ვუძღვინა ძღვენი.»
მივაჯგერე: «თია, იძურთო, ბრძანებია გვე თქვენი!»
77. უხენ ტაბაცხა დააწყო მარჯალიტი და თვალები⁹.
დავეყვდრე: «დარბაზს დავსვდების დარბაზის¹⁰ გრი¹⁰ მორვალები,
ამა ქალისა ამბაცხა, მიძვალ, თუ არ გვრძალები!»
ველა შემომდიცა: «არ ვიტყვი, თავხადა მეცხვს კრძალები!»
78. უხენ¹¹ მივიდა¹¹, გელმწიფე და მსვდა ნადიმად მჯდომელი.
უსენ არიფი მეფის¹² ა¹², მეყვეცა¹³ მიხი მნდომელი!—
წინა მიხვცა, შეძღვინა ძღვენი შიართვა რდომელი.—
აწ ნახეთ¹⁴ მორვალი ვატარი, ნქაფი¹⁵, უწროელი¹⁶, მსწროელი¹⁷!

1. ასე იხვ 1161;2; სხვა დგ და ენ კმარან. 2. F უმართლე ხარ(?). 3. G ვერა-
მჭვრეტმან (შეად. კაკ¹ 1114.3). 4. იხვ 1162,1 და სხვ. სულთქმით. 5. კაკ¹ 1115.4
მისთა. 6. G გამოგდა. 7. G გამოვიდა (შეად. კაკ¹ 1116,1 და უგ 1163.1). 8. I ძო-
ლანდლითგან; სხვა ენ და დგ ძულანდლითგან. 9. G და F ლალები (შეად. კაკ¹
1117.1 და უგ 1164.1). 10. კაკ¹ 1117.2 დარბაისელნი. 11. G მივიდა. უსენს.
12. ენ და დგ მეფისა. 13. ასე I; C, F და G მეფეა; სხვა ენ და დგ და მეფე. 14. ასე
G და I; F ნახე; B, C და D ნახო (შეად. აბ 1026,4 და სხვ.). 15. I მტკაფი. 16. ასე
C, D, G, F და I; B უწვრთნელი; სხვა ენ და დგ უწველი. 17. F და I მწოთმე-
ლი; G წომელი(?); B, C და D რომელი.

85. მე გაკვირვებით კვლა ვჭკითხე: «რა ქალი ვინდა, რამელი?»
მათ¹ მითხრეს: «უსენ შემოხმდენა² პირი გლვათა მკრთომელი.»
არ-რა³ მარგებდა, დაგსკვნა დღე ჩემი სულთა-მგდომელი.
ავთრთლდღი, ავდგვ ვედარა, ვერცა ქვე-ვიყავ-მჯდომელი.
86. შეველ, ვნაზე იგი ტურფა მტირალად და ცრემლ-დასხმულად.
ვჭკადრე: «შეგ, ბეგმან შავმან ვით მიმულთლა, ჰხედავ, რულად⁴?
ცა მობრუნდა რისხვით ჩემკენ, იავარ-მყე, აღმცნვრა სრულად!
შემახმინებ, მგფე ვითხვებ, ვარ ამისთვის გულ-მოკლულად!»
87. მან მითხრა: «დაე, ნუ⁵ გიკვირს გვე, რანომცა მნეოია!
ბედი უბედელ ჩემზედა მიწყვი ავისა მქმნელია.
კარგი რამ მჭირდეს, გიკვირდეს, ავი რა ხაკვირველია!
სხვა-და-სხვა ჭირი ჩემზედა არ ახალია, მველია.»
88. თვალათ ვითა მარგალიტი გარდმოყარა ცრემლი გშირი,
ადგა ასზე გულ-უშიშრად. ვეფხი იყე ანუ გშირი,
ღხინი ღხინად არად⁶ უჩნდა⁷, მართ აგრევე ჭირად ჭირი.
მთხვავა, გარე აჯიღითა მოიბურა ტანი, პირი.
89. შეველ ხატურჭლეს, რამელსა ფახი არ დაგდებოდა.
თვალ-მარგალიტი ავიღე, რაც ოდენ ამეღებოდა.
თვითღ და თვითღ თვითღსა ქალაქსა ვდასებოდა.
მიველ, მას⁸ წელსა¹⁰ შევარტყი¹¹, შავ-გული ვისთვის¹² კვდებოდა.
90. ვარქვი: «ჩემო, განლა ხადმე ნეგმარების გსე-გვარი¹³?
მათ მონათა კელთა მივეც იგი პირი მწიხა დარი.
გრა მეფემან, მოვეება, ჰკრეს ტაბლავსა, გაგდა ხარი.—
იგი მივა თავ-მოედრეკით, წყნარი, არას მოუბარი.

1. F და I მან მითხრა. 2. G შესძღვნაო (შეად. კაკ¹ 1126.2). 3. გნ და დგ არას(?). 4. კაკ¹ 1127,2 სრულად. 5. I რად (შეად. კაკ¹ 1128.1); G რას. 6. G არას. 7. G უჩნდის (შეად. კაკ¹ 1129.3). 8. G ჭირთა(?). 9. B, G და I და. 10. ვარ. წელთა. 11. F შევაბი. 12. G მისთვის. 13. ასე C და D; G ეს გუჰარი (შეად. აბ 1039,1 და ჭიჭ 1241.1); F და I ეს გუარი.

91. ვით მშემან მიხნი მჭვრეტელინ მქქმნა თვალისა მფასველად.
 მეფემან ბრძანა: «გამაგადა ნასული მე უნასველად!
 ღმრთისაჲან კიდე ვინმე იყო კაცი ამისად მსასველად!
 ჰმართებს ამისა მიჯ¹ ურ² ხა შელი თუ რბოდებს, გლან³, ველად!»
92. გვერცა დაიხვა, ეუბნა (კბილითა ხაუბართა:
 «მითხარო, ვინ ხარ, ვისი ხარ, მოხრული ვისთა გვართა?»
 მან არა გახდა პახუნი პირითა, მხისა დართა.
 თავ-მოდრეკილი, დადრეჯით ქვე-ხის ცნობითა წყნართა.—
93. არ იხმენდა მეფისაჲ, რასა ვინდა უბრძანებდა.
 სხვაგან იყო გული მისი, სხვახა რახმე იღონებდა.
 ვარდნი² ვრთჲან შეეწებნეს², მარგალიტხა არ აღებ³ ღა.
 მჭვრეტნი მიხნი გააკვირვნა,—რახამდა ვინ იაზრებდა!
94. მეფე ბრძანებს: «რა შევიგნათ, გული ჩვენი რით იცხნებოს?
 ამა ღრთა კიდევანთა აზრი არრა არ იქმნებოს.
 ან ვისიმე მიჯნურია, საყვარელი³ ევინებოს,
 მისგან კიდე არვისად ხცავს, არცაღა⁴ ვის ეუბნებოს.
95. ანუ არის ბრძენი ვინმე მაღალი და მაღლად მხედი,
 არცა ლხინი არად⁵ უჩანს, არცა ჭირი ზედა-ზედი.
 ვით ზღაპარი ასრგ⁶ ესმის უმედობა თუნდა მედი.
 სხვაგან არის, სხვაგან ღრინავს, გონება უც ვითა ტრედი
96. ღმერთმა ქმნას, შინა მოვიდეს მე ჩემი გამარჯკებელი.
 მე დავასვედრო ესე მზე, იმისთვის⁷ დამზადებელი.
 მან ათქვევინოხ ნუ თუ რა, ჩვენცა ვცნათ განცხადებელი.
 მანამდის მოვარე მქქ-კრთომით ჯდეს, მხისა მომცორკებელი.»

1. ასე ინგ 1180.4; სხვა დგ და გნ ახ. 2. ინგ 1182.3 ვარდი... შეეწება; აბ 1043.3 და სხვ. ვარდნი შეეწებნა. 3. კაკ¹ 1136.3 სიყვარული. 4. ასე კაკ¹ 1136.4 და უგ 1183.4; აბ 1044.4 და ჭიჭ 1246.4 ვერცალა. 5. გნ და დგ ლხინად(?). 6. კაკ¹ 1137.3 ისრე; აბ 1045.3 ასე. 7. ასე ინგ 1185.2; სხვ. დგ და გნ და მისთვის.

97. გელმწიფისა შვილსა ვითნრებ კარგსა ყმასა, გულღვანსა,
უებრცხა ზნედი და თვალად, შვენიერსა პირსა, ტანსა.
მამინ ლამქარს წახრულ-იყო, მუნ დაჰყოფდა დიდსა ხანსა.
მამა მისთვის ამწადებდა მას, მნათობსა დასაგვანსა.
98. მოიღვს, ტანსა ჩააგვს შესამოცხელი ხმალისა¹,—
მას ზედა შუქი მრავალი ჩნდა მნათობისა თვალისა,—
დაადგვს თავსა გვირგვინი ერთობილისა ღაღისა.—
მუნ ვარდსა იფერი ამვენებს ბრელისა გამჭორვალისა.—
99. შეფეშან ბრძანა: «მოკაშმეთ ხაწელი უფლის-წულისა.»—
დაუდგვს ტანტი ოქროსა წითლისა მადრიბულისა.
აფსა თვით დიდი გელმწიფე, პატრონი ხრისა ხრულისა,
მას ზედა დასვა იგი მზე, ღსინი მჭვრეტელთა გულისა.
100. უბრძანა გსრათა ხადუმთა დადვლსა მცველად კარისად.—
გელმწიფე დაჯდა ნადიმად მსგავსად მათისა გვარისად.
უბოძა უსენს უზომოდ მუქტად მის მწისა-დარისად.
ხვემენ ბეჭსა და ტაბლავსა მოხამატებლად ზარისად.
101. გააგრძელეს ნადიმობა, სმა შეიქმნა შეტად გრძელი.
ქალი პირ-მზე ბედსა² ეტყვის²: «რა ბედი² მიმ²,—ჩემი მსჯელი⁴!
ხადაური ხად მოხრულ-ვარ, ვის მივმწვდები ვისთვის სელი!
რა ვქმნა, რა ვყო, რა შერგების?—სიცოცხლე მჭირს შეტად მნელი!»
102. კვლავა იტყვის: «ნუ დავაჭნობ შვენებასა ვარდის⁵ ფერსა!
ვევადო რას, ნუთუ ღმერთმან მომპარილ⁶ ჩემსა მტერსა.
სიკვდილამდის ვის მოუკლავს თავი კაცსა მცენიერსა?!
რა მისჭირდეს, მამინ უნდან⁷ გონებანი გონიერსა!»

1. გნ და დგ ქალისა(?). 2. F და I ბედსა სწვევლის; ინგ 1190,2 თავსა ეტყვის. 3. F და I ბედია; G ბედი მაქვს; აბ 1051,2 მიც (მიძ 2. 3.). 4. ასე G და I; F და სხვა გნ და დგ მკლველი. 5. ინგ 1191,1 ვარდთა. 6. G და I მე მამრიოს; ინგ 1191,2 მოცამრიოს. 7. ასე უგ 1191,4; სხვა დგ და გნ უნდა.

109. მონანიცა გარდისვეწნეს, გაიბარნეს მახვე თანა.—
 ქალმან კარსა დაპირეკა, ფატმანობა ჩემი ბრძანა.
 გაველ, ვიგან, მოვეწვივე,—გამიკვირდა მეცა განა!
 შინა ყოლა არ შემომყვა,—რად მაწვევო?—შემანანა.
110. მიბრძანა: «თავი ვიყიდე მოღმულისთა შენითა,
 მუქათა ღმერთმან შემოგწოდეს მოწყალებითა ზენითა!
 ველარ დამძალავ, გამიშვი, ფიგნლად გამგზავნე ცხენითა,
 ხადამდის¹ ხცნობდეს კელმწიფე, კაცთა² მომწვედეს რბენითა.»
111. შველ ფიგნლად ხაჯინობეს, ავსებენ ცხენი უკეთესი.
 შველუკანზე, ზედან შევხვი მსიარული, არ მოკვნივი.
 ჰკვანდა, იდეხ ღღმსა შეგდეს მზე, მნათობთა უნათლებსი!—
 წარსდა ჩემი ჭირნახული, ვერ მოვიმგი რაცა ვითესი!—
112. დღე შიიყარა, გჳა გაგდა, მოვიდა მისი მდევარი.
 მოიღვეს შინა⁴-ქალაქი, შეიქმნა მოხაწევარი.
 მე მკითხეს. ვარქვი: «თუ ჰბოვოთ მუნ ხანჯლა ხადა მე ვარი,
 მეფეთა ვიყო შემცდეფ და მათთა ხისხლთა მშდევვარი!»
113. მონახეს, ვერრა შეიგნეს, შეიქცეს გაწბილებულნი.
 მას აქათ ივლევს კელმწიფე და ყოვლინი მისნი ზღებულნი.
 დაჰხედენ დარბაზის ერთა,—შველენ ის-ღრითა ღებულნი.
 მზე მოვევმორვა, მას აქათ ჩვენ ვართ ხინათლე-კლებულნი...
-
114. მის მოვარისა ხადაობა⁵ კელა ვიამბო, —საქმე კვლადი.
 აწ უწინა გხე ვითწრა, რას შექადდა იხი კადი.—
 მე, გლან, ვიყავ მისი ნეწვი, იგი იყო ჩემი ვადი.—
 კაცსა დახვრის უგულობა და დიაგსა ბოწი ნადი!—

1. ინგ 1200,4 ვირემდის. 2. კაკ¹ 1153,4 და უგ 1200,4 კაცსა. 3. ჭიჭ 1264,3
 უტურუსი; ინგ 1201,3 უზეშთესი; სხვა დგ და ან უკეთესი. 4. უგ 1202,2 შივა;
 კაკ¹ 1155,2 შიგან. 5. G და I სადა ყოფნა (შეად. კაკ¹ 1157,1).

115. მით არ ჯერ-ვან ქმარსა ჩემსა,—უკლე არის და თვალად ნახი.—
ისი აგი, ჭანავიტი, დარბზახ იყო მე ად ნახი.
ჩვენ ვიფიქრდა ერთმანერთი, არ შადვია თუფა ფლახი,—
ნეტარ-მი ვინ ხიხსლი მისი შემასვრიტა ერთი თახი!
116. ესე ამბავი მახთანა ვთქვი დიაგურად, ხელურად.—
ჩემსავე მოხლვა მის მზისა და გაბარება მელურად.
გამქლავრებასა მექადდის²,—არ მოფვარულად, მტერულად!
აწ ისრე მკვდარსა ვივინებ,—იმ, თავი ვიკხენ მე რულად!
117. დამქადის³ რახელმჯგრდა წავიციდნით თავის-წინა.—
ოდეს მექამე⁴ არ მიქონა მე იმისი ყოფნა შინა.
მოხრულ-იყო, მოხლვა ვთქვა, შენმგა⁵ მოხველ,—შემქმინა,
ამად სკადრე, ნუ მოხვალე,—მოვადებე შინა წინა.
118. აღარ დაჰბრუნდით, მოხვედით, შექნი თქვენ ჩემთვის არებით,
შეიყარენით ორნივე, ჩემსედა დაიჯარენით,
ამად შევქინდი, დრენი ვერღარა მოვიფარენით⁶.
იმას, ჭლან, ჩემი სიკვიდილი გულითა სწადედა, არ ენით!
119. თუგა⁷ ისი არ მოფველა, მისრულიყო დარბზახ თვითა⁸,
შემასმენდა ჯავრია⁹ი, გული ედვა ჩვენსეგებრ წვითა.
მეფე მწყრალი გარდასწყედდა ხახლსა ჩემსა გარდავითა,
შვილთა, დმერთო, დამატმევდა, დამქოლვიდა⁹ მერსე ქვითა.
120. შექაყა ღმერთმან შემოვწლვხ,—მადლსა გვადრებდე მე რასა,—
რომელმან დამგხენ მშვიდობით იმა გველისა მწერასა!
აწ ამას იქთ ვნატრიდე ჩემსა ეტლსა და წერასა,—
აღარ ვემისე¹⁰ სიკვიდილის¹⁰ ამა¹¹. ქე-ჩავ-ტერ-ასა¹¹!»

1. აბ 1066,2 ჩანწავიტი; ვარ. ჩანწავიტი. 2. ასე G და I (შეად კაკ¹ 1159,3);
სხვა გნ და დგ მექადდა. 3. ვარ. დამექადდის(?). 4. ინგ 1207,2 გიხმე; 5. ინგ 1207,3
შენცა მესმე; სხვა გნ და დგ შენცა მოხველ. 6. გნ და დგ მოვავგარენით. 7. კაკ¹
1162,1 თუმცა. 8. უგ 1209,1 ვითა; სხვა დგ და გნ შითა. 9. ვარ. დამქოლვედა-
10. G ვეშიშვი სიკვიდილსა (შეად. კაკ¹ 1163,4); C და D ვიშიშვი სიკვიდილსა
(შეად. სხვა გნ და დგ). 11. G; ამა ქვე ჩავიჭურ ასა; C და D ჰაი, ჰაი ქვე ჩავიჭურ
რასა; უიუ 1273,4 ჰი. ჰი, ჩავიჭურ ვერასა(?); აბ 1071,4 ჰი. ჰი, ჩავიჭურ მე რასა(?);
კაკ¹ 1163,4 ჰაი, ჰაი ჩავიჭურ მე რასა(?); უგ 1210,4 ჰაი. ჩავიჭურ მე რასა(?); ინგ
1210,4 ჰაი. ჩავიჭურ ქვე რასა; F. ტ. 4: ამის მუქადას ღმერთიშცა შემოგზლავს
კარგსა ყველასა.

121. ავთანდილ უთხრა: «ნუ გემის, წიგნსაგა აგრე სწერია.—
 მოყვარე-მტერი ყოველისა¹ მტრისაგან² უფრო მტერია.
 არ მიენდობის გულისა, თუ კაცი შეგნიერია.—
 ნულარ იმიშვი იმიხგან, აწ იგი მკვდართა ფერია!
122. იგივე მითხარ: მას აქათ ქალი გაჰგნავნე შენ ოდეს,
 რაფაღ³ გეგნას ამბავი, ანუ რა მისი გსმენოდეს⁴.»—
 კვლა იტყვის ფატმან ტირილით, კვლა თვალთა ცრემლი⁵ სდგენოდეს:
 «წარგდეს⁶ შექნი⁷, რემელი⁸ მსისაგებრ ველთა ჰფენოდეს!»⁹

123. ფატმან იტყვის: «მომემორვა მზე, მნათობი ხრულად გჳელთა,
 ხიდვცნულ და ხელთ-ფეშულღობა, მენაგები ჩემთა გელთა.
 მასუკანით განუწყვედღად დება მკორდის ცეცხლთა ცხელთა.
 ვერ გავაგმ⁷ წყარო თვალთა⁸ ჩემთა⁹, ცრემლთა¹⁰ გადმოდვრულთა¹¹.
124. ხანლი და შვილი მომძულდა, ვჯდი უგულღობა გულითა.
 მას ვივარებდი მღვიძარე, რა მიმემ-ნის რულითა.
 უხენ, გამტგის დიდისა, მიწნს ურჯულღობა სჯულითა!
 ვერ მიძიანლღხ ხაანლღედ გრულმან პირითა კრულითა!—
125. დღეხა გრთხა ხაღამო-ფამხ, ჩახვლა იყო ოდგნ მსისა,
 წარვდევ წინა დარაჯატა, კარი მიწნდა ხანაგისა.
 ვივარებდი, სევდა მკლვიდა მიხისავე გონებისა,
 ვთქვი: «გრულია ზენაარი ყოველისავე¹⁰ მამადისა!»—
126. მღ-ხითი მე-ვიდა ღარბი მღნა მღყვხითა ზამითა,—
 მღნა, მღნურად მღხილი, სზვანი მღწ-ვრულად¹², ზამითა.
 ხანმელ-ხაჰმელი მოიღეს ქალაქს ნახყიდ-ღრამითა.
 სემიდეს, ჰამიდეს და უბნობდეს, სხდეს მსიარულნი ამითა.

1. I მოყვრისა. 2. მტერთაცა; C და D მტრისაგანც. 3. I რაც რომე. 4. ვარ.
 ცრემლი. 5. I ვაი, წაგდა; ინგ 1212.4 ვა. წაგდეს. 6. ვარ. შუქი, რომელი. 7. C,
 D და F გავაგმში. 8. ან და დგ ცრემლთა, თვალთა ჩემთა. 9. G და I მონადენტა.
 10. F ყოველისამცა (შეად. აბ 1077.4). 11. ასე I; G მოსითმოვიდა(?); სს ა გნ და
 დგ მოვიდა სითმე. 12. ვარ. მგზავრულეებ; F მოსილი.

127. მე ვუყურებდი, ვუჭკურებდი, თქვეს: «ამოდ გავიხარენით, მავრა ჩვენ აქა მოყვასნი უცხონი შევიყარენით. არცა¹ რა¹ ვიცით ვინ ვინ ა², ანუ ხით მღვიარენით. გამს, ერთმანერთსა ამბავი ჩვენიცა ვუთხრათ ბარ ვნით.»
128. მათ სხვათა მათი ამბავი თქვეს, ვითა მგზავრთა წესია. მონამან უთხრა: «შე მძანო, განგება რამე ზესია! მე მარგალიტსა მოვამკი, თქვენ ქვრივი დავითგისა: ჩემი ამბავი ამბავთა თქვენთაგან უკეთესია.—
129. მე ვარდ მონა მეღისა მადლისა, ქაჯთა მფლავლისა. მათ მიჰხუდა გემა ხენისა, მათისა დამამსღობისა: მოვევიკვდა შემწე ქვრივისა, შემწყნარებელი ოღლისა! აწ შეილთა მისთა და მისი ზრდის, უკეთესი³ მშობლისა.
130. დღლარდუხტ⁴ არის დიაგი, მავრა კლდე, ვითა-ლოდია. ვისცა არ დაჰვადს, ყმა მისი ვერავის დაუკვდია. მას უსხენ წვრილინ⁵ მმის-წულნი,—რცხან და ერთი როდია. აწ იგი ქაჯეთს გელმწიფედ ქვე-ნის მორტმული, მო⁶-, დია⁷!
131. გვესა ამბავი,—ზღვათ იქათ ხიკვდილი დისა მათისა. შეიტირვებდეს ვაზირნი, დაშალეს⁸ კმნა⁸ ხალვათოსა,— ვითა ვჰკადროლოთ დავსება პირისა კმელთა მნათისა!— რომაქ მოყმეა⁸, თავადი მონისა ბევრ-ათახისა.
132. რომაქ ბრძანა: «მო-ცა-ვინ-მკლავს, მე ტირილს აქ არ დავჰხვდები. მინდღრს წავალ, ვიმეგობრებ, ალაღითა ავიცხები, მინა მოვალ მღებული, ადრე ზედა-მოვესწრები, მგეგ დისა დატირებად წავიდოდეს, წანავჰყვები.»

1. უგ 1218.3 არც არა; კაკ¹ 1171.3 არა არ. 2. ასე ჰიჭ 1291.3; კაკ¹ 1171.3 და უგ 1218,3 ვინ ვინ ვართ; სხვა დგ და გნ ვინ ვინა. 3. G უმჯობესად: B, F და I უკეთესად (შეად. კაკ¹ 1173.4). 4. K თულარდუხტ. 5. G და I ორნი (შეად. კაკ¹ 1174.3). 6. ინგ 1221.4 სწოღია; ზოგი გნ და დგ წოღია(?). 7. G დაშლა ქნეს მათ (შეად. კაკ¹ 1175.2); I დაშლა ქნეს მუნ; F დაშალე ქნეს(?). 8. ასე ინგ 1222.4; სხვა დგ და გნ მონაა.

133. ვვითხრა მისთა გელისათა: წაჰკალ, თანა-წამომყევით!¹
 წავვითრანა მონა ახი, ყველაჟაი მისგან რჩევით.
 დღისით მწიხით ვმეკვობრებდიც, ღამეთადა ვიყვინთ თვევით.
 დია ვლგწვთ ქარავანი, ღარი ჩვენ-კვრძ² კარდმღვდევით!
134. მინდღერ-მინდღერ მივიდღვით³ ჩვენ ღამესა დია ბნელს ა.
 დიდნი⁴ რამე სინათლენი გამოვვიჩნდეს⁵ შუა კელსა.
 ვთქვით თუ,—მწეა ნუ თუ წევით მ.თამაჯტრილი წევდან გმელსა!—
 დაბნეულნი მივეცენით ვონებასა ჩვენსა მსჯელსა⁶.
135. წოგთა⁷ ვთქვით⁸,—არის გისკარი! წოგთა⁹ ვთქვით,—არის მთვარეც!
 მას დარაზმულთა მივმართეთ,—ანლესმგა¹⁰ ვნახეთ¹¹ ბარველ.
 მღვრს მღვჯარეთ, მივევით, შემოვადევით გარველ.
 მით ნათლადაღმა¹² გამღვდა გმა, ჩვენი მღვებარველ.
136. ვვითხრა: «ვინ ხართ, ცხენოხანნი? თქვენ ხანგლნი თქვენნი თქვენით!
 გულანშაროთ მოცოქული ქაჯგით მივალ, მერიდენით!»¹³
 ესე გვეხმა, მოკადევით, ალყად გარე მღვერტყენით:
 პირ-მწე რამე ცხენოხანი განვიცადეთ თვალით ჩვენით.
137. ვუჭვრიტეთ პირსა მნათობსა, ელვათა შეელვარებსა¹⁴.
 მ-სი გიმცემი მწიხაებრ ველინებოდა არგებსა.
 ძვირ-ძვირად ვეუბნებოდა ხიტყვასა რასმე წყნარ ემბსა.
 კბილთაგან შუქი შეადგის¹⁵ წედნ ვიმრისა ხარებსა.
138. კვლა ვეუბნენით მას მწეხსა ტკბილ-მღვებრითა ენითა.
 არ მოვმე¹⁶ იყელ¹⁷, ტყუვოდა, ჩვენი ესე შევიგნითა.
 როშაქ შეატყელ ქალობა, გვერდა წარუდგა ცხენითა.
 აღარ გა:უშვით, დაჭირვა ვკადრეთ გელითა ჩვენითა.

1. უგ 1224.4 ჩვენგენ. 2. კაკ¹ 1178.1 და უგ 1225.1 მოვდიოდით. 3. აბ 1086,2 და სხვ. დიდი რამე სინათლენი გამოვვიჩნდა(?). 4. ვარ. მრჯელსა. 5. ასე C და D; უგ 1226.1 წოგთა ვთქვით... წოგთა თქვეს; F წოგთა ვთქვით... და წოგთა; კაკ¹ 1179.1 წოგთა თქვეს... და წოგთა; აბ 1087.1 და ჰიუ 1289.1 წოგთა თქვეს... წოგთა თქვეს. 6. კაკ¹ 1179.2 და უგ 1226.2 ახლოსაც. 7. აბ 1087,2 ვნახე. 8. ვარ. ნათლიდაღმე. 9. ასე ინგ 1228.1; წოგი გნ და დგ მოელვარებსა(?). 10. ასე კაკ¹ 1181.4; სხვა დგ და გნ შეადგა. 11. ასე ინგ 1229,2; სხვა დგ და გნ მონა.

130. კვლა ვჰვითხეთ: გვითხარ მართალი¹ საქმე მენ²-მზებრ²-ნათელისა²,—
 ვისი ხარ, ვინ ხარ, ხით მოხვალ მანათლებელი ბნელისა?³
 მან არ-რა გვითხრა, გაუშვა წყარვ ცრემლისა ცხელისა.
 რა საბრალეა გავხილი მთვარე ჩანთქმული გველისა!
140. არცა რა ცხადი ამბავი, არცა რა დასაძალავი,—
 არ-რა არ გვითხრა,—ვინ იყო, ან ვისგან ნამუხთაღავი.
 ქუმ-ქუსად გავუბნებოდა გუმტი, თავისა მკრძალავი,
 ვითა ახპიტი, მკვრიტგლოთა მისთა თვალთთა ძლავი.
141. რომაქ გვიბრძანა: არუ ჰვითხავთ, ან თურე არ ხათქვლია
 ამისი საქმე,—უცხლა, საამბობლადგა ძელია!—
 ბუდი მეფისა ჩუენისა არხთაგან ხანატრელია
 მით, რომე დმე ათი მას მოხეშს რაც უფრე ხაკვირველია.
142. ესე დმერთსა მისაგვრელად მისად⁴ ჩუენთვის მოუვლია⁴.
 მიეუტანოთ არმადარად, დაგომადღებს მეტად დია.
 თუ დაგმალავთ, და-მ-ღავენდებით, მეცე ჩუენი ამავია!
 პირველ მათი შეცოდება, მერმე დითი აუწია!⁵
143. მივემოწმენით, თათბირნი⁶ არ კიდე⁶ ავაკიფენით⁷.
 დავბრუნდით, ქაჯეთს მივქმ-რთეთ, მას წინა მოვკიფენით.
 არცა რა ვსადარეთ კელის-გელ⁸, არცა თუ წაჯკიფენით.—
 იგი ტრის, დაწვხა გულ-მდუღნად ჩამრცხის ცრემლისა კი⁹ დენით⁹.
144. მე რომაქს ვჰვათრე: გაბისვი, აირე არ თქვენი მსლებელი,
 ან გუ-ანშარვს ქოლქსა ვარ საქმის რახმე მდებელი⁹
 მან გამომიშვა, აქ ხადმე თარი მიც წახაიფებოი,
 თარა-წავიტიან, წაგავალ მე მათი ზედა-მსწრებელი⁹.

1. I ამბავი. 2. C, D F მენ მზებრ ნათლისა; I მზებრ სანათელისა. 3. G
 მათად. 4. F და I მოუგვრია (შეად. კაკ¹ 1186.1; უგ 1233.1 და უიუ 1296.1); აბ
 1094.1 მოუცლია(?). 5. ასე C და ვახტ (შეად. დგ); G და K თათბირსა. 6. I დია.
 7. ასე C და ვახტ (შეად. დგ); G, I და K გა-კიფენით. 8. ასე კაკ¹ 1187.3; სხვა
 დგ და ბნ ბელ-და-ბელ. 9. G და I მოდენით (შეად. კაკ¹ 1187.4).

151. ქაჯთა ქალაქი აქამდის მტერთაგან უბრძოლველია.
ქალაქსა¹ შიგან² მაგარი კლდე მადალი და გრძელია.
მას კლდესა შიგან გვირაბი, ახამრღმელი გვრფლია.—
მუნ არის მარტო მნათობი, მისთა შემყრელთა³ მწველია.
152. გვირაბის კარსა ნიადავ მოყმე ხეავს არ პირ-ნახები.
ათი-ათასი ჭაბუკი დეგას⁴, ყველაგაი ხახები.
ქალაქის კართა სამთავე—სამ-ათას-სამ-ათასები.—
გულო, გაგხაჯა ხოფელმან, არ ვიგი, და, გლას, რას ები!...⁵
-
153. ესე ამბავი ავთანდილ პირ-შუმ-ნ, მან⁶ თავადამან⁷
რა მდისმინა. ვაჰა; ხსეად არ-რა განაცხადა⁸ მან,—
შესწირა ღმერთსა მადლოდა ტურტამან დანაბადამან:
«ამბავი ჩემი ხალხნილ მითხრაღ⁹ ვისმან-ღა¹⁰ დამან?!»
154. ფატმანს უთხრა: «ხაყვარლო, ვა ნარ ჩემთვის ხახურველად,—
შენ¹¹ ამბავი მკენიერად¹² მომას-მინე, არ პირ-ბრგლად,
მაგრა ხაქმე ქაჯეთისა გამაგრენე უფრო მრთელად:
ქაჯნი ყველა უკორღა,—რამან შექმნა გორცილად?»
155. მის ქალისა სიბრალული ამანთებს და მიდებს აღსა.
მაგრა ქაჯნი უკორღონი რას ა-ნევეენ, მიკვირს, ქალსა?¹³
ფატმან უთხრა: «მოძისმინე, მართლად გხედავ მადა მკრთალსა:
არ ქაჯნია, განნიაღ, მინციღობარ კლდეგსა ხალსა.
156. ქაჯნი ხახელად მით ჰქვიან,—არიან ერთგარ კრებულნი
კანნი გრძნებისა მცოდნენი, ხედან¹⁴ გაგლოვ¹⁵ გრ¹⁶ ღნი.
ყოველთა კანთა მავრენი¹⁷, იგი ვერვის ან¹⁸ ვ¹⁹ გრ²⁰ ღნი.
მათნი შემმეღნი წამოღ²¹ გ²² დამმ²³ მალნი, დანწილებულნი.

1. F და I ქალაქთა(?). 2. G და I; ვარ. შიგან. 3. ინგ 1242,4 შორს მყოფ-
თა. 4. აბ 1104,2 და ჭიჭ 1306,2 დგის. 5. C და K მაგრამ ვადამა(ნ). (შეად. კაკ¹
1197,1); F მაგრა ვადამან(?); H ია-ვარდამან: აბ 1105,1 მაგრ ავადამან; ჭიჭ 1307,1
არ აკადამან; უგ 1244,1 მაგარ ვადამან. 6. კაკ¹ 1197,2 და უგ 1244,2 გაუ(კხადა-
7. ზოგი გნ და დგ მითხარო(?). 8. C, G და K ვისმან ლადამა(ნ) (?). 9. გნ და დგ
მე. 10. ინგ 1245,2 სანატრული; ზოგი გნ და დგ შევნიერი. 11. G და I მაზედ.
12. კაკ¹ 1200,3 და უგ 1247,3 მავნენი. 13. კაკ¹ 1200,3 და 1247,3 არვისგან.

157. იქმენ რასმე საკვირველსა: მტერსა თვალსა დაუბრძობენ,
ქართა აღძვრენ სამონელთა, ნავსა ზღვა-ზღვა დაამკობენ,
ვითა კმელსა გაირბენენ წყალსა, წმიდად დაამრობენ,
სწადედეს,—დღესა ბნელად იქმენ, სწადედეს,—ბნელსა ანათობენ.
- 158 ამისთვის ქაჯად უგმობენ გარეუქმონი ყველანი,
თვარა¹ ივრიცა² კანია, ჩვენებრვე გორციელანი.—
ავთანდილ მადლი უბრძანა: «ცეცხლი³ დამიკისენ⁴ ცხელანი,
დიდად შეამნეს ამბავნი, ხიტყვანი აწინდელანი.»—
159. გულითა დმერთსა ადიერებს ავთანდილ ცრემლთა შედენელი.
თქვა: «დმერთო, გმადლობ, რძემელი ხარ ჳირთა მოძალუნენელი,
ყოფილი, მყოფი, უთქმელი, ყურთაგან მოღუბმენელი,
წყალღბა-შენი⁵-იჩქითად-ჩვენ სედა⁶-გარდმოძფენელი!»⁶
-
160. მას დამცხ ფატმან იამა ავთანდილთანა წოლითა.
ყმა უნდო-გვარად ეზვევის ყელსა ყელითა⁷ ბრლითა.
ჳგლავს თინათინის ვლენება, მრწის იდუშლითა მრწოლითა.
გული მკაც-ქმნილი⁸ გახტრია მგვცთავე თანა რბილითა.
161. გათენდა, ბანვად წავიდა მზე სოფელს მურ⁹-ნაკიდები.
დიაღმან უძღვნა მრავალი ვაბა, ყაბანა, რიდეები,
მრავალი ფარი სურნელი, ტურთა ზვრანგი, წმიდეები¹⁰,—
«რადა¹¹ ვწადედხო¹¹ ჩაიცი, მე ნურას ნუ¹² მეროდები¹².»
162. ავთანდილ თქვა: «საკმე ჩემი¹³ განვაცხადოდ ამა დღესა.»—
სამოხლისა ვატრულისა ცმა აქამდის დაეწება,—
მას დღეს ყოველი საჭაბუკოდ შეიმოცხა ტანსა მგნესა.
მოიმატა დაშვერება, დაგმსგავსა ლღმი მშესა.

1. ვარ. თვარემ. 2. ასე უგ 1249,2; სხვა დგ და გნ ივინიცი. 3. კაკ¹ 1202,3 დაშივისე ცეცხლი. 4. გნ და დგ თქვენი(?). 5. კაკ¹ 1203,4 და უგ 1250,4 არს ჩენნი; სხვა დგ და გნ არის ჩენდა. 6. უგ 1250,4 გარ მომფენელი. 7. ასე კაკ² 1252,2 და უგ 1252,2; სხვა დგ და გნ გელითა. 8. ასე I (შეად. დგ); B, C და D ხელქმნილი. 9. გნ და დგ შუქ—. 10. K წინდები(?). 11. I რაცა გედოსო; კაკ¹ 1209,4 და უგ 1255,4 რაც გეწადოსო. 12. I დამერიდები. 13. ასე ინგ 1256,1; ვარ. ჩენნი.

163. ფატმანს ბური შეეკაზმა¹ ავთანდილის ხაწვეველად. ყმა შევიდა მოკაზმული მხიარულად, არ პირ-ბნელად. ფატმან ნახა,—გაუკვირდა,—ვაჭრულისა უმოხელად. შემოხცინა: «აგრე სჯობსო მენთვის ხელთა ხაჭურველად.»
164. ბური ჭაქვს, გაიყარნეს, ყმა წავიდა მისხსა, შინა. დვინო-სმული, მხიარული დაწვა, ამოდ დაიძინა². ხალამო-ქამს გაიღვიძა, შუქი ველთა მოაფინა. ფატ მან³ უგმოდ: «მოდი, მნახე, მარტო ვარო, თავის-წინა».
165. ფატმან მივიდა, ავთანდილს ყმა ესმა მისგან იწხისა,— იტყოდა: «მომკლავს უცილოდ ტანი ალვისა, მო-, ხისა!» გვერგა დაისვა, ბალიში მისცა მისისა ნიწხისა.— ვარდისა ბაღსა უწრდილოდ მხრდილი წამწამთა ქეწისა.
166. ავთანდილ ბრძანა: «ჰე ფატმან, ვიცი ეს ხაქმე მენია,— გაჭკრთები ამა ამბავსა მართ ვითა გველ-ნაგებნია. მაგრე აქამდის მართალი შენ ჩემი არა გხცნია: ჩემნი მომკვლელნი⁴ წამწამნი მავნი, გიმრისა ტყენია!»
167. გეონივარ ვინმე ვაჭარი, პატრონი ქარავანისა! მე ვარ ხაზავეტი მალლისა შეფისა რეხტევეანისა, თავადი ხვისა დიდისა, მათისა შეხავეანისა, მაქვს პატრონობა მრავლისა⁵ ხაჭურჭლე-წარადნანისა⁶—
168. მენ ვიცი გარვი მოყვარე, ერთეული, მისანდობელი.— მათ უვის⁷ ერთი ასული,—მწე, გამგლთა მანათობელი. იგია ჩემი დამწველი და ჩემი დამადნობელი. მან გამომწნავნა, დავაგდე პატრონი, მისი⁸ მშობელი.

1. ინგ 1257,1 მოემზადა. 2. დაეძინა. 3. ასე C და D (შეად. 1259,4); G ფატმან იგმო; აბ 1117,4 ფატმანს უგმო; I «ფატმან», უთბრა. 4. აბ 1119,4 და სხვ. სხენია; ინგ 1261,4 ჩემსა მომკვლველსა... სხენია. 5. კაკ¹ 1215,4 და უგ 1262,4 მრავალი. 6. კაკ¹ 1215,4 ზარდანშანისა; C და D მგზავსი ხანისა(?). 7. კაკ¹ 1216,2 უზის. 8. ინგ 1263,4 მათი.

169. რომე შენ ქალი გყვლია, მე ძებნად მისვე ქალისად
მივლია ყოველი ქვეყანა, — მის, მისია მონაცვალისად.
მისთვის გაჭრილი მინახავს, წევს ღღში ეფრნამკრთალი ხად,
გამცუდებულად თავისად, მის გულისა და ძალისად. —
170. ავთანდილ ფატმანს ყველაი¹ უთხრა: ამბავი თავისა,
ამბავი ტარიელისა, შემოცვა ვეფხის ტყავისა.
უბრძანა: მენ ხარ წამალი ჯერო შენგან უნახავისა,
ღღრე წაშწმისა გმირისა, ყორნის ფრთებ² ნადუშავისა.
171. მადი და, ფატმან, მეწივე, ვეცადნეთ მისხა³ რგებახა,
ვეშველეთ, იგი მნათობნი ნუთუ მიეცნენ შვებახა.
ვინცა ხენობს კაცი, ყველაი ჩვენსა დაიწყებს ქებასა.
ნუთუ კვლა მიჰსვდენ მიჯნური ერთმანერთისა სღებახა!
172. მომვარე, ქაჯეთს გავგზავნეთ⁴ იგივე მონა გრძნეული,
ქალსა ვანობოთ ყველაი ამბავი, ჩვენგან ცნეული,
მანცა გვანდობს მართალი, ვქმნათ მისი გამორჩეული.
ღმერთმან ქმნას, ქაჯთა სამეფო მღვდსმას ჩვენგან ძღვეული!»
173. ფატმან თქვა: «ღმერთსა დიდება, ხაქუნი მომწვედეს, მო, რანი,
დედეს რომე მესმნეს ამბავნი, უკვდავებისა სწორანი!» —
მომვარა მონა გრძნეული, შავი მართ ვითა ყორანი.
უბრძანა: «ქაჯეთს გავგზავნი⁵, წა, გზანი გისხენ შიღრანი.
174. აწ გამოჩნდების საგმობა ჩემი შენისა გრძნებისა:
ღიცნლად დამივხე⁷ საგმილი შენ ჩემთა ცეცხლთა გზნებისა.
მას მწესა ჭკადრე მიზეწი მისისა განკურნებისა.»
მან უთხრა: «სვალე მოვართვა ყოველი ამბავი ნებისა»⁸.

1. უგ 1265,1 ყოველი. 2. უგ 1265,4 ფრთებ—. 3. ინგ 1266,1 მათსა. 4. ასე უგ 1267,1; სხვა დგ და გნ გავგზავნო. 5. კაკ¹ 1221,2 სწორ ანი(?). 6. კაკ¹ 1221,4; სხვა დგ და გნ გავგზავნი. 7. კაკ¹ 1222,2 დამივსო. 8. ნებისა < ნებისად.

175. ფატმან სწერს: «აჰა მნათობელ, სოფლისა მშველ ზენაელ, შენთა შიღვ-მყოფთა ყოველთა დაპურველო¹, ამაზრუნაელ, სიტყვა-მჭევრო-და-წყლიანო, ტურთაელ, ლაშაზ-ენაელ, ბროლოელ და ლალოელ, ორღვე, კვლა ერთგან შენათხუნაელ!
176. თუგა თუ შენი ამბავი შენ არა მომასმენიე, მე ვერგნა² ვგან³ მართალი, მით გულსა მოვაკლენიე⁴.— შენთვის ზელ-ქმნილსა ტარიელს ამბავითა მოაღწენიე. ორნივე მიჰხვედეთ წადილსა, იგი ვარდობდეს, შენ იე.
177. მოხრულა შენად ხამებრად მისი მშად-შეფიცებული, ავთანდილ, მოყმე არაბი, არაბეთს-შიგან⁴ ქებული, ხაასხეტი როხტან მეციხისა, ვერვისგან დაწუნებული. შენ სწერდი შენსა⁵ ამბავსა⁵ ლაღი, ბრძნად გავრჩებული.
178. ჩვენი ამისთვის ესე მონა გამოღვწავნეთ თქვენსა წინა,— ვცნათ ამბავი ქაჯეთისა,— მოხრულანმგ⁶ ქაჯნი მინა? მადაღურთა მეღმართა ანგარიში წვრილად ვვინა,— ვინ არიან მცველნი შენნი, ან თავადი შათი ვინ ა?
179. რაგა იგი მადაური მოღვიწვრე, გაამქდავრე.— მერმე შენსა საყვარელსა ნიშანი რა გაღვწავნე. შენნი⁷ ყველა აქამდისნი⁷ ჭირნი⁷ ღწინსა გაათავნე,— ღმერთსა უნდეს, მოყვარენი შესადერნი შეგაწავნე!»
180. ფატმან მისგა დაწერილი მას გრძნეულსა გელღვანსა: «ესე წიგნი შიართვიო ქალსა, შწისა დახაგვანსა». მან გრძნეულმან მოლო⁸ რამე წამოღისსა ზედან ტანსა, მახვე წამსა გარდივარგა⁹ გარდაფრინდა ბანის-ბანსა.—

1. ბნ და დგ დამწველო. 2. ასე უგ 1271,2; კაკ¹ 1224,2 ვერეცა ვსცნა; სხვა დგ და ან ეგე ვ(ანი). 3. აბ 1129,2 მოვალხენიე; ინგ 1171,2 მოვათმენიე. 4. კაკ¹ 1225,2 და უგ 1272,2 არაბეთშიგან. 5. I შენსა ამბავთა(?); G შენთა ამბავთა (შეად. კაკ¹ 1225,4). 6. ინგ 1273,2 მოსრულანცა. 7. ბნ და დგ შენი... აქამდისი ჭირი, ... აქანამდის... 8. კაკ¹ 1228,4 და უგ 1276,2 დაიკარგა.

191. წავიდა ვითა იხარო კაცისა მშვილდ-ფიცხელისა.—
რა ქაჯეთს შეკდა, ქმნილ იყო ღვივ ბინდ-ბანდი ბნელისა.
უნიწლი შევლო სიმრავლე მცემისა კართა მცველისა,—
მას მხგება ზკადროვს¹ ამბავი² მისისა ხასურველისა.—
192. გიხსია კარნი დაგშულნი შევლნა მართ ვითა ღიანი.³
შევიდა ზანგი პირ-შავი, თმა-გრძელი⁴, ტან-ნაბდიანი.
იგი მსე და ჭერთა, გვონა ხამისო რამე ზიანი,
შეცვალა ვარდი ზაფრანად, ლაქვარდის ფერად იანი.
193. ზანგმან⁵ უთხრა: «ვინ გეღნივარ, ანუ აგრე რად დაჭნდები?
მე ვარ მონა ფატმანისი თქვენს წინაშე ნაგზავნები⁶.
ამა წიგნმან გამამართლოს, არ ტყუვილად გეუბნები,
მსხისა შექნი მოიცადეგნ⁷, ვარდი, ადრე ნუ დასჭნები!»—
184. პირ-მსე გაკვირდა ფატმანის ამბითა საკვირველითა.
ნუმი გააბნა, შეიკრნეს⁸ ხატნი⁹ ვიშრისა წნელითა.
მას იგი წიგნი მონამან მისგა თავისა გულითა,
იკითხავს, ხელო-თქვამს, უხტარსა ალტებს ცრემლითა ცხელითა.
185. მონახა ჭვითხა: «შიაძბე, ვინ არის ჩემი მძებნელი,
ანუ ვინ მიგის ცდგხალი, მიწისა ზეიან-მტკვანელი?»
მან მოაგებნა: «ვიკადრებ, რახცა¹⁰ იყინ ვარ მცნებელი;
რა წამცხრულხარ, მას აქათ შენგან ჩეჩია მსე ბნელი.
186. ფატმანის გული მას აქათ ღანგათა შენაწევია.
მას რამე ცრემლი¹¹ ხდენია¹²,—ზღვათაგა შენართეოია¹³!
მე ერთგულ შენი ამბავი მიხთვის კვლა მიძირთმეოია,
ღმერთისა ვიმოწმებ, მას¹⁴ აქათ¹⁵ ტირილი¹⁶ არ¹⁷ დაშლევია¹⁸.

1. კაკ² 1276.4 და უგ 1276.4 ჰკადრა ამბავი; აბ 1134.4 ჰკადრა სალამი.
2. ინგ 1278.2 თმა-კრუზი. 3. C და F ქაჯმან. 4. ვარ. ნამგზავრები. 5. ასე ვახტ;
F და I მოიცადე; C და D მოისწრაფევენ (შეად. აბ 1136.4 და სხვ.). 6. გნ და დგ
შეიძრნეს სათნი. 7. გნ და დგ რასაც. 8. ასე I; აბ 1139.3 და სხვ ცრემლნი სდი-
ოდეს. 9. I შემატებია 10. ვახტ დაშლევია(?); G დაგვლევია; I ტირილი
აროდეს დაგვდუმებია.

187. აწ ვინმე მოყმე მოვიდა მკენიგრითა პირითა,—
 მან¹ უთხრა წვრილაჲ ყველაი თქვენ ხართ რათაგა² ჭირითა.
 იგია შენი მძებნელი მკლავითა ვითა-გპირითა.
 მე გამოძწავნებხ. დამყედრებ სწრაფა სწრაფითა გპირითა.»
188. ქალმან უთხრა: «მეპართლებიხ, ყმაღ, შენი ნაუბარი.
 ფატმან ჩემი რა იცოდა. ვიყავ ვისი წანავარი!
 უღლნიოდ არის ხადმე ჩემი გეცხლითა მომძებარი.
 მე მიკუწურ, შერდა ჰკადრე, ვარ ვითაგა³ გულ-მდეუარი⁴.»
189. პირ-მზე სწერს⁵: «აჲ სათუნო, დედიხა მჯობო დედაო!
 მისგან ტყვე-ქმნილხა ხოცულმან რა მიყო, ამახ მხედოაო?!—
 მე, გლახ, მათ ჩემთა პატიოთა სხვაგა დამურთო უფიდაო!—
 აწ ვნახე შენი უხტარი, მე დოიად შეიმედაო.—
190. შენ ორთა დამგხენ ვრძნეულთა, გამიადვილე ჭირები.
 აწ აქა ხრულთა ქაჯ თაგან ვარ ახრე დანაშჭირები:
 ერთხა მცვავე გრთი ხამეფო, მგურჯგურ ათახი გპირები.—
 ავაფ მომიგია თათბირი და ჩემი დანაპირები!
191. სხვად, ამბავი აქაური მეტი რაძგა მოვიწერე:
 ქაჯთა მეფე არ⁶ მოხრულა⁶, არცა მოკლენ ქაჯნი ჯერე.
 მაგრა ხბანი უთვალავნი მცვენ და მათი ხილდე-რე.
 რახა ჰქვიან მენბა⁷ ჩემი!—არ ეგების! დიჯერე!
192. ვინცაღა ჩემი მძებნელი მოხრულა⁸.—ცუდ-მაშურალია,
 იჭირვის, იწვის, ენთების, ჩემი სწავს გეცხლებრ აღია,
 მაგრა მახ ვწარტო,—უნახავს მზე, ამაღ არ დამწრალია.—
 უმიხოდ ჩემი ხიცვცხლე, ვა-მე, რა დიდი ბრალაა!—

1. უგ 1283,2 მათ(?). 2. ინგ 1283,2 და სხვ. რითაც. 3. C, F, G და ვანტ ვითამცა(?). 4. F და G გულ-მკურვალი(?). 5. ასე ინგ 1285,1; ზოგი გნ და დგ ვწერ(?). 6. კაკ¹ 1231,2 შინ არ არის. 7. ინგ 1287,4; აბ 1144,4 და სხვ. მძებნი(?). 8. ასე ინგ 1288,1; აბ 1145,1 და სხვ. მოსრული.

199. ჰხედავ, ჩემო, ვით გაფყვარნა ხედველმან და ეამჰან გრულმან? —
 ვვლარ ვნახე საყვარელი მწიარული მწიარულმან!
 ნეტარ რა ქმნას უმუნემან გულმან, შენგან დაღახვრულმან! —
 გაგინადა დამალული¹ გონებამან დაფარულმან. —
200. შენმან მწემან, აქანამდის შენ ცოცხალი არ მგვინვე.
 ჩემი შეთქვა² — მართ³ დახრულდა⁴ ხიცოცხლე და ყოველი დღე;
 ან რა მესმა, შემოქმედი ვადიდე და დმერთისა ვ მძინე.
 ჩემი ყველა აქანამდის ღირი ღმინსა მკაწარე:
201. შენი ხიცოცხლე მყელოთხ ჩემად იმედად გულისაჲ. —
 გულისა ერთობ წყლულობა და ახრე დადაგულისაჲ. —
 მომივინებდე, გახლავდე მე მგნთვის დაკარგული ხაჲ. —
 ვნი მხრდელოდ⁵ ხიცვარულისა მის, შენგან⁶ დაჩერგულისაჲ.
202. სხვად, ჩემო, ჩემი ამბავი ჩემგან არ მოვეწერებოხ! —
 ენა დამვრებოხ, მოქმენით არვისგან დაიჯერებოხ! —
 ფატმან წამგვარა გრმნეულთა. — დმერთისგა მახ ეტერებოხ!
 ან გვლა ქმნა იგი ხედველმან, რაგა მახ მვევერებოხ. —
203. ან ხედველმან უარესი ღირი ღირსა მოქისართა⁷. —
 არ დაჯერდა ბეფი ჩემი მათ პატიეთა მრავალ-გვართა:
 კვლავა მოსდა შესაპერობლად ქაჯთა, მნელაჲ ხადმართა. —
 ბეფმან გვიყო ყველაგაი, ჩემო, რაგა დავექმართა!
204. გინეს ვნი გნემ მალალსა, თვანო ვერ გარდახწვევებოხ.
 გნა გვირამბითა მემოვალს, მგველნი მუნ⁸ შედა⁹ — დვებოხ.
 დღისით და დ მით მოყმენი ნიზათსა არ დახდევებოხ.
 მათთა შე სმელთა და ზეოდენ, მართ გეცხლად მოვევებოხ.

1. კაკ² 1294.4 ხვაშიადი. 2 F გეთქვა; G ყველა. 3. F გარდასულა; F გარდ-
 მეწყვიტა; ინგ 1296,2 გარდასრულად; სხვა ბნ და დგ გარდასრულდა. 4. ასე
 კაკ¹ 1240,4; სხვა დგ და ბნ მზრდელი. 5. ასე შან. ძვ. ქ. ე. და ლიტ. გვ 131. 35;
 სხვა დგ და ბნ ჩემგან. 6. შან. ძვ. ქ. ე. და ლიტ. გვ. 132, 3 დამისართა; აბ 1155.1
 მიმისართა. 7. G მაზედა (შეად. კაკ¹ 1252,2).

205. ნუთუ ეხენი გეგონნეს სხვათა მებრძოლთა წესითა?—
 ნუღა მე მომკლავ ჭირითა ამიხგან უარესითა!
 მენ მკვდარსა გნახავ, დავიწვი ვითა აზგიი კვებითა!
 მოგშორდი, — დამითე გულითა, კლდისადა¹ უმაგრესითა!
206. მენმან მშემან, უშენოდა არვის მიწხვედეს² მოვარე შენი, —
 მენმან მშემან, კურვის³ მიწხვედეს, მოგავიციენ ხაშნი შუენი!
 აქათ⁴ თავსა გარდავიტყვე, ახლავ მახლვან დიდნი კლდენი. —
 სული ჩემი შეივედრე, ზეგით მომწვედენ ნუთუ ფრთენი:
207. დმერთსა შემკვედრე, ნუთუ კვლა დამგხნახ ხოდლისა მრდმასა,
 გეგნლხა, წყალსა და მიწასა, ჰაერთა თანა მრდმასა,
 მაინგეს ფრთენი და ავეფრინდე, მივწხვედე მახ ჩემსა ნდრმასა,
 დღისით და დამით ვმწევიდედე მშობსა ელვათა კრდმასა.
208. მსე უშენოდა ვერ იქმნების, რათგან შენ ხარ მიხი წილი.
 განადამდა მახ ვასლენ⁵ მიხი ეტლი არ თუ წილი!
 მუნა გნახო, მახვე⁶ კახსა, განმინათ ლე⁷ გული⁸ ჩრდილი,
 თუ ხიდგონლე მწარე მქინდა, ხიკვიდილიმდა მქინდა⁹ კბილი!
109. მე ხიკვიდილი აღარ მიძმომხ, შემოვეფედრებ რათგან სულსა, —
 მავრა შენი ხიყვარული ჩავიტანე, ჩამრჩა გულსა:
 მომეკინის¹⁰ მომორვება, მემატენის წყლული წყლულსა —
 ნუღა მტირ და ნუღა მიგლე, ჩემო, ჩემსა¹² ხიყვარულსა¹²,
110. წადი ინდიელის, — მიწმართე, ავრე რა ჩემსა მშობელსა,
 მტერთაგან შეიწრებულსა, ყოველნით ეელ-აღუპრებელსა.
 გულსა აღწინე ჩემისა მომორვებისა მომბებელსა,
 მომვიგნებდი მტირალსა შენთვის ცრემლ-მეუმრებელსა.

1. G კლდისგანაც (შეად. კაკ¹ 1253,4). 2. ინგ 1308,1 კმართებს. 3. ინგ 1303,2 არვის. 4. ინგ 1303,3; სხვა გნ და დგ აქა. 5. აბ 1160,2 და ჭიჭე 1368,2 იახ-
 ლე; კაკ¹ 1256,2 იახელ. 6. ასე K (შეად. აბ 1160,3); ზოგი გნ და დგ მანდვე(?).
 7. K გამინათლდა. 8. K გულსა. 9. ასე C (შეად. აბ 1160,4); ვარ. მქინდეს.
 10. გნ და დგ მომეგონოს. 11. ინგ 1306,4 იგლოვ. 12. უგ 1306,4 შენთვის დაკა-
 რგული(?).

211. რაგა ვიჩივლე ბედიხა ჩემისა, კმა¹ ხაჩივარად,—
 ხგნა² ხამართალი მართალი ჟულისა ჟულსა მყივარად³:
 შენთვის მოვკვდები, გაჯგდები ყოვრანთა დახაყივარად⁴.
 ვიდრე ცოცხალ ვარ გყეოცი ხატორლად და ხატკივარად.—
212. აჰა, ინიძნე ნიშანი შენეულისა რიდიხა.
 გარდმიკვეთია ალაში, ჩემო, ერთიხა ვიდიხა.
 ესე-ლა დაგრჩეს ხანაცვლოდ მის იმედიხა დიდიხა.—
 რისხვით მღებრუნდა ბორბალი ჩვენზედა ციხა შვიდიხა!»
213. ესე წიგნი, ხაყვარელსა მიხსა თანა მინაწერი,
 რა დაწერა, გარდაკვეთა მათ⁵ რიდეთა⁶ ერთი⁷ წვერი.
 თავ-მოხდილსა დაუშვერდა ხიხსე, ხივრძე თმა რა, ფერი⁸.—
 აღვისაგან ხელი მოჰქრის ყოვრნის ფრთათათ მოვანბერი.
-
214. ივი მივნა წამოვიდა, გულანშაროხ მომავალი⁹.
 წამ-ერთ მი ჰგდა⁹ ფატმანისხა, დღე იარა არ მოვავალი.—
 რა ავთანდილს გაუსრულდა ხაქმე მიხი ხასურვალი,
 გელ-განპყრობით¹⁰ ემერთსა ჰმადიღობს ცნობა-ხრული, არა მთრვა-ი.
215. ფატმანს უთხრა: «გამისრულდა ეამად ხაქმე ხაწადელი.
 დიდი შენი მოჭირვება¹¹ ჩემგან არის გარდუგციელი.
 წავალ, დეომად აღარა მცაღს, დრო მოვსრულა შარშანდელი.
 ფიგხლად ქაჯეთს მოვიყვანიე მათი მომსპობ-ამწყვეე ელი.»
216. ხათუნმან უთხრა: «ჰე ლომო, ცეცხლი აწ უფრო ცხელდების.
 მოემორვების ნათელსა, გული ამისთვის ბნელდების,
 ისწრაფე, ჩემი ნუ გაგა, — ხელი ვერგეა ხელდების! —
 თუ ქაჯნი მოვეხწრებიან, მუნ მოი-ლეა გავიძნელდების.»

1. ვარ. კმარს. 2. კნ და დგ ცან. 3. გნ და დგ მივა რად. 4. C დასატივარად(?).
 5. კაკ¹ 1261.2 მას რიდეხა. 6. ასე კაკ¹ 1261.2 და სხვ.; აბ 1165,2 პირთა. 7. ასე
 კაკ¹ 1261,3; ზოგი დგ და გნ წვერი(?). 8. კაკ¹ 1262.1 მამავალი; აბ 1166,1 მიმ-
 ვალი. 9. კაკ¹ 1262.2 მოგდა. 10. გნ და დგ გელ-აღპყრობით. 11. ინგ 1312.2 ჰირ-
 ნახული. 12. კაკ¹ 1263.4 მომსპელ—.

217. ყმაძან ფრიდონის მონანი უკმნა¹, მასთანა ზღებულნი,
 უბრძანა: «მკვდარნი აქამდის აწღა ვართ დიდგნებულნი,
 რაღა გოინდღდა მიხითა სმენითა² განასლებულნი³.
 ჩვენთა მტერთა⁴ ო გიჩვენნე წყლულნი, მით ვავლავებულნი!
218. მიდით და ფრიდონს უამბეთ ამბავი არ ნაგქაფავი.
 შე ვერა ვნახავ, ვისწრაფი,—გზა ჩემი არს ნაწრაფავი.
 მან გააგაფღეს გმა გაფი, გვლა უფრო გასაკაფავი.—
 თქვენ მოგვე ღარი ვგვლაი მე ჩემი ნაალაფავი».—
219. დაწერა: ფრიდონ, მალაღო, ხვე-ხრულო, მეფეთ-მეფეო,
 ღღმისა მსკავხო ძალ-გულად, მშეო მუქ-მოიფიფეო,
 მოვლენილო და მორჭმულო, მტერთა ხისხლისა მჩქეფეო,
 უმგროსმან მამან ზერი-მორ ხალაქი დავიფიფეო!
220. ჳირნი ვნახენ და მოცამსვდა ნავალი ჳირ-ნახულისა,—
 გარგად მოცდღმა საქმისა ჩემისა განრახულისა!
 მიგნია მართლად ამბავი ჳირისა მშეფ ხასულისა,
 დაშარჩენელო ღღმისა მიხ, ქვესკნელს დამარხულისა.
221. იგი მზე ქაჯთა მეფესა ჰყავს, ქაჯეთს პატიმარია.
 მუნ მიხლვა მიჩანს თამამად, თუღა გზა ხადმარია.
 ნარვისთათ⁴ წვიმა არღლისა წვიმს, ვარდი ნაწვიმარია.
 ჳერთ ქალსა ქაჯნი არ ასლვან⁵, მავრა სპა უამარია.
222. გულ-მხიარული ვინარებ აჰად, არ გრემლი მმილღებთ,—
 ხადაღა მენ და მენი მმა ხართ, მნელი გაადვილღებთ.
 რაღა მოვინდგ⁶, უცილოდ იქმთ, იგი არ აგვილღებთ.
 არ თუ-რე გავი⁷ დავიღვამს⁸, ვმკვ, კლღეღა გავიღვილღებთ⁹!

1. ვარ. იკმნა. 2. კაკ¹ 1265.3 სმენით ვართ; 3. კაკ¹ 1265.3 გახარებულნი.
 4. ასე ინგ 1320.3; ზოგი გნ და ღგ ნარვისთა. 5. კაკ¹ 1271.4 ახლავს. 6. კაკ¹ 1272.3
 გეწადოს. 7. გნ და ღგ კაკ(კ)მან(?). 8. კაკ² 1320.4 და უგ 1321.4 დავიღვნას(?); სხვა
 ღგ და გნ დავიღვას(?). 9. ასე კაკ¹ 1272.4; სხვა ღგ და გნ გავიღვილღებთის.

223. აწ, შეშინდევ, ვერა გნახე, შორს ამისთვის წავიარე,—
 გზა-გზა ყოფნა¹ აღარა მცალხ, პატიმრად ა იგი მთვარე!
 ადრე მღვალთ მხიარულნი, ჩვენ ნახვა გაიხარე.—
 ამ ს მეტი რაღა გვადრო, —ძმასა მკურად მღვხმარე —
224. ამა მონათა ჩემსედა გარჯაუგდელო გულია.
 ამოდ შშახურგს, —თქვენიცა გული ამათთვის სრულია!
 ქება რად უნდა მახ, ვინდა თქვენითანა ხარ-დაზმულია!
 «მსგავსი ყველაი მსგ ვსხა შობს», —ესე ბრძენთაგან თქმულია.—
225. მონახა, პოვა აუთანდილ ნავი მისისა მგარისა.
 გამღეპართა იგი მწე პირითა ხაცხე მთვარისა. —
 შაგრა დაგდგმა უმძიმდა დატმანის გულ-მწუნარისა. —
 მისთა გამყრელთა ნაკადი ჩახდის ცრემლ-ობა² ღვარისა...

1. ასე ინგ 1322,3; ზოგი გნ და დგ ყოფნა. 3. გნ და დგ სისხლისა.

VIII. კ ა რ ი მ ი რ ა ვ ი.

ნესტანდარეჯანის ხსენებითი ციხითან და ავთანდილისა და ტარიელის გამეფება.

ავთანდილის დაბრუნება ტარიელთან.—ტარიელის დაბნედა ნესტანდარეჯანის წიგნისა და ნიშნის ნახვისას.—ასშათის ნახვა.—ქვაბს ნახვა დიდი საჭურჭლისა და საკვირველი აბჯრისა.—წასლვა ფრიდონისას.—გალაშქრება ქაჯეთის წინააღმდეგ.—ციხის აღება და ნესტანდარეჯანის გსნა.—ზღვათა მეფისა და ფატმანის ნახვა და ქორწილი ტარიელისა და ნესტანდარეჯანისა.—მისლვა ფრიდონისას და განგრძობა ქორწილისა —ქვაბს მისლვა და იქ დებული საჭურჭლის მიძღვნა ტარიელის მიერ ფრიდონისთვის.—არაბეთს მისლვა, ავთანდილის მიერ შერთვა თინათინისა და მისი გამეფება.—ინდოეთს გამეფება ტარიელისა და ნესტანდარეჯანისა.

1. გამოვლნა ზღვანი ავთარცილ მგზავრითა რათმე¹ ნავითა. პირ-მხიარული აცორვებს მართ ოდენ კარტე თავითა. მას შეყრა ტარიელისა უხარის მით აშავითა. გელ-ჟანაჟ ნობილი² გულითა არს ციხითისა ხაგხავითა.
2. მღწერ-ყო იყო ზაფხული, ქვეყნით³ ამოსლვა მწვანისა, ვარდის ფურცლებ⁴.—ნიშანი, დრო მათის პემანისა, ეტლის ცვალემა მხისაგან⁵, შეჯდომა სარათანისა⁶. ხული-თქენა⁷, რა ნახა⁸ ყვავილი მან, უნახავსან ზანისა.
3. აგრვენიდა რა რა დ რუბეონი⁹ ცრდიცხ ბრეცისა ცვართა. ვარდითა აცოცა ბავითა მითვე ვარდისა დართა. უბრძანა: «ვიტვრეტ თვალ თა, გულ-ტკბილად შემსხეფავრითა, მისად ხანმცვლიც მთვილსენ თქვენიანა ხაუმართა.»

1. ინგ 1327,1 რითმე 2. ვარ. აგელ-ალბერობილი. 8. I ქვეყნად (შეად. კაკ¹ 1279,1). 4. გნ და დგ ვარდის-ფურცლობის. 5. მხისა და. 6. ასე G; კაკ¹ 1279,3 საროს ტანისა (შეად. ვახტ). 7. კაკ¹ 1279,4 სულთქნის. 8. კაკ¹ 1279,4 რა ნახის. 9. ვარ. ღრუბელი (შეად. კაკ¹ 1280,1).

4. რა მოგვინის¹ მოყვარე, ხდინდიან ცრემლნი მწარენი,
 ტარიელისკენ იარნა მან გზანი საწყინარენი,
 უბადურნი და უგზენი, უგზენი რამე არენი.
 სადაგა ნახნის², დაკოცნის³ ლო⁴-ვეგნნი მომამბნარენი.
5. ქვაბნი გამოჩნდეს⁵, ეპა, იგრა, თქვა: «იგი კლდენია,
 სადაა⁶ ჩემი მოყვარე⁴ და ვისთვის ცრემლი მდენია,
 დირს ვარმცა ვნახე პირის-პირ, ვუამბო რაგა მსმენია?! —
 არ მოხრულ-იყავ, რაღა ვქმნა, ცუდ ჩემი განავლენია!
6. თუ მოხრულა, უღონოდე მინა ხანსა არ დაშმიდა,
 მინდორს სადმე წავიციოდა, მგეგისაგებრ ველთა ვლიდა.—
 ხჯღბს თუ მამბ-მამბ წავიარო⁷, — იგუნებდა, იხევივიდა.
 ესე თქვა და მიუქცია, მინდორთაკენ წამოვიდა.
7. მოაგორვებს და იძღერის გულითა მსიარულითა,
 მართ ხახელ-ეგებით უყვივს გმითა მით ზგარულითა⁸.
 ცოცრა წარვლო, — გამოჩნდა მსე ხინათლითა სრულითა:
 მამბისა პირსა ტარიელ დგას⁷ კრმლითა მომასულითა!
8. ტარიელს ლოში მოყვლა, მით ემად ხა ხიხნლი ხგზებოდა,
 მამბისა პირსა ქვევითი დგა, ცხენი არა მსლებოდა.
 ყივილი ავთანდილისა ესმოდა, ედგებოდა.
 მე მსეგნა, იგრა, გაიქცა მისკენ, მიბობდა, წლებებოდა.
9. გრმალი გახტყვორცა ტარიელ, მი მშართა მისხა მმობილსა,
 ემა ცხენისაგან ვარდოტრა, — ჰგვარდა ეტლისა სწრობილსა!
 მათ ერთმანერთსა აკოცეს, — მკვანან ყელ-არდატყდობილსა!
 გმა მაქრის-ღვრად გამო ჰგდა⁸ ვარდსა გმიო-ვმირად პობილსა.

1. I შოაგონდის (შეად. კაკ¹ 1281,1). 2. ინგ 1330,4 ნახის, დახოცის. 3. კაკ¹ 1282,1 გამოჩნდა. 4. კაკ¹ 1282,2 სადა ზის ჩემი მშად-ღიცი. 5. გნ და დგ მზიარულითა გულითა. 6. კაკ¹ 1284,2 სიხარულითა; აბ 1187,2 და ჰიკ 1397,2 მზიარულითა; ინგ 1333,2 და უგ 1333,2 სახარულითა. 7. ინგ 1333,4 დგა. 8. შეად. ინგ 1335,4; აბ 1188,4 გაუბდა; კაკ¹ გაუბდის.

16. უცნობი-ქმნილი ტარიელ ძეს მსგავსად ნაქუხალობად.
ავთანდილ ადგა, გამოვლნა¹ შამშნი¹ ხაძებრად წყალობად.
მან პოვა ხიხლი ღომისა, მიაქვს ხავსებლად აღობად.
მკერდსა დაახსნა, გავიგება ღავევარდი ფერად ღაღობად.
17. ავთანდილ მკერდსა დაახსნა მას ღღმსა ხიხლი ღღმისა,
ტარიელ მკერთა, შეიძრა რასი ინდელთა ტომისა.
თვალნი ადახვნა, მიეცა ძალი ზე-წამოჯდომისა,—
ღღორჯად ჩანს მუქი მოვარისა, მწხიბაგან ფერ² ნაკროდომისა.
18. ტარიელ ნახა ნაწერი გვლად მკლველითა მისხა.
იკითხავს,—ა¹თობს³, ამეთებს³ გითხვა წიგნისა მისხა.
დაუყვის ცრემლმან ხინათლე, ბნელად ჩანს მუქი დღისხა,—
ავთანდილ ადგა, დაუწყო თხრობა ხიტყვისა მქობისა.
19. ეტყვის თუ: «ნაქმრად არ ვარა გაცისა განი წაკლიდობად⁴!
აქ რადღა გვმართებს ტირილი? გამს დავხსნე ვთ ქმნად თუ მიდობად⁴.
ადგე, წავიფეთ ხაძებრად მის მწიხა წარსდომილისად⁴.
ადრე მივიყვან, მიყვანა არს შენგან მინდომილი ხად⁴.»
20. მერმე ტარიელ ამბავსა ჰკითხავს, აღარა ბნდებოდა.
შე მხედნის, თვალნი⁵ ამა რინის⁶, შავ-თეთრი ელვა ჰკრთებოდა.
მართ ვითა ღაღსა მწიხაგან მას ფერი ეწარეგებოდა⁷,
ვინ ღირს ა, თუცა⁸ წყალობით და მიწყვი მობრუნებოდა⁹.
21. ავთანდილს მადლი უბრძანა, ქმნა უყო საუბარისა:
«შე შენი ქება ვითა ვთქვა, ბრძენთაგან ხაქებარისა!
ვითა ზე-მთისა წყარომან მოქაწვე ყვავილი ბარისა,—
დაძწყვიდე ფენა ცრემლისა ნარვისთა ნაუბარისა.

1. კაკ¹ 1269,2 გამოვლო შამში. 2. ასე კაკ¹ 1297,4; სხვა დგ და ბნ შუქ—
 3. I აშთობს. ახელებს; G თუცა ახელებს (შეად. კაკ¹ 1300,2); სხვა ბნ და დგ
 თუცა აშეთებს. 4. ასე უგ 1950 და ჭიჭ 1415; სხვა დგ და ბნ გან(სწავლიწულისა,
 ღომილისა, წარგდომილისა, მონდომილისა. 5. F თვალი. 6. კაკ¹ 1303,2 აახე-
 ნის. 7. F, G და I ვაზრებოდა(?) (შეად. კაკ¹ 1303,3). 8. კაკ¹ 1303,4 თუმცა. 9. ბნ
 და დგ მობრუნდებოდა.

22. მე ვერა¹ გიყო¹ ნაცვალ¹, დემრთი გარდვიგის² ცივრი.
 ზეგარდმის³ მისი მე⁴ღვწოდხ მუქადა ზემ-მავეგრი! —
 ადგეს⁴ და მინა წავიდეს, მათ ღვინი ჰქონდა ძო იერი —
 აწ⁵ გავკადღე⁵ ხოველმან ასმათ, ადრითგან მშივრი! —
-
23. ქვაბისა კმრხა ასმათი მარტო⁶ წის⁶, არ მაღვხანი⁷.
 მე⁸წედნა, იგნა ტარიელ, თანა ყმა ჭ-რმა⁹ჯვხანი.
 ღრნივე ტურტად იმღერდეს, ვით იადღნი მღვხანი. —
 მამინვე იგნა, აიჭრა⁹ მომლილი⁹, პერანგელხანი.
24. აქა¹⁰დის მიწვივ ვნახა ქვაბს მცხელა მღვინ-ღისა.
 აწ¹⁰ გაუკვირდა დანახვა ხიცილით მომღვინ-ღისა.
 წარ-ადებული ავარდა, ცნობა უც ვითა მთრვალისა.
 არ იგის ხმენა ამბისა ჯერო, მიხგან ხახურვალისა!
25. მათ რა ნახეს, შემოღვივდეს ხიცილით და კბილთა წენით:
 ჰე ასმათო, მოწვივითა მოწყალემა დმრთისა წენით!
 ვპლვეთ მოვარე დაკარგული: რაგა გვწადება, იგი ვქმენით!
 აწ¹⁰ გავკადღეთ¹⁰ ბედისაგან გეცხლთა შრეტით, ჭირთა ღწენითო!
26. ასმათ რა ნახა უხტარი, ცნა მისი დანაწერობა,
 გაკვირდა, წარმან აღღო, ათრთილღებს ვითა ხელონა.
 ტერფით თხემამდის გაუგდა მას მეტი ხაკვირველობა,
 იტყვის: «რა ვნახე, რა მეს-მის, არსმცა¹¹ ამისი¹¹ მრთელღობა?!»

1. F და C ვერა გიყო, ნაცვალსა; G და I ვერ გარდვიგის ნაცვალსა; კაკ¹ 1305,1 ვერ გარდვიგის ნაცვალსა. 2. C და F გარდვიგის (შეად. კაკ¹ 1305,1); G და I შემოგზლავს 3¹ აბ 1207,2 და ჭიჭ 1419,2 ზეგარდმოთ მისთა; კაკ¹ 1305,2 ზეგარდმოთ მისით. 4. ან და დგ შესხდეს(?). 5. B აწე გავკადღო(!); I აწეა გააძლო. 6. G დგას; 7. ან და დგ ბარგოსანი(?). 8. ასე F, G და I (შეად. კაკ¹ 1306,4; B, C და ვახტ ავარდა. 9 ასე B, C და ვახტ (შეად. კაკ¹ 1306,4 და უჯ 1355,4); სხვა ან და დგ შიშველი. 10. ასე ინჯ 1357,4; აბ 1210,4 გავხდებით; B გავკვეთით(?). 11. კაკ¹ 1311,4 არისმცა მისი.

27. ავთანდილ უთხრა: «ნუ გემის, ვეე ამბავი მრთელია.
ლხინი მოვეყვდა, მოვემორდა ყოველი ჭირი მნელია.
მზე მოვეყვანლა, უკუნი ჩვენთვის აღარ ა, მნელია.
ბიორცხა ხდლია კეთილმან,--არსება მისი გრძელია!...»
-
28. ტარიელ ეტყვის ავთანდილს: «თხმინე¹ ხიტყვა ახები, —
ვიამბემ რახმე ამბავსა, შიამბემ ნუ გენახები:
მე ოკეს ქვანბი წავუსვენ, —დავეცმა² დევთა დასები.
მას აქათ მათი აქა მეს ხატურტლე ძვირ-ნათახები.
29. მე აგრე არა მინახავს, მა რთ ვითა არა მნიღმია.
მიეი და დავგხრათ, შევიგნათ³, ხატურტლე თუ რა-ნღმია.⁴
გამა, ადევს ორნივე, არცა ქვე-ახმათ-მჯდღმია,
დაღმწეს კარი ორმღვი, მათგან არ ზეფა ომია.
30. პიღეს ხატურტლე უხანო, კვლა უნახავი თვალითა:
მუნ იფვა რიყე თვალითა გელ-წმიდად განათაღობა,
ჩრდის მარკალიტი ოდგნი მურთიხა ხამურთაღობა!
ვინმდა თქვა⁴ რიგნი ოქროსა, ვერვისგან დანათვალითა!
31. იგი ხანლი ორმღვივე შიგან იყო გატყნილი.
პიღეს ერთი ზარადხანა⁵ ამჯრისათვის ხანლაღ ქმნილი.
მუნ ააჯარი ყოვლი-ფერი ასრე იფვა ვითა მწნილი,
მი ან ერთი კიდღმანი დაბეჭდილი, არ გაგხნილი.
32. ზეფა ეწერა: «აქა მეს ანჯარი ხაკვირველით.
ჯატვ-მუწარადი, აღმახი-გრძალი, ბახრისა მჭრელით.
თუ ქაჯნი დევთა შეეებნენ, დღე⁶ იყოს⁶ ი ო მნელით.
უძისქამიხოდ ვინც გაგხნას⁷, არის მეფეთა მკვლეელით!»

1. კაკ¹ 1315.1 ისმინეთ. 2. ასე უგ 1364.3; სხვა დგ და გნ დავეგოცენ. 3. ასე
პიჭ 1430.3; კაკ¹ 1316.3 და უგ შევიგნეთ. 4. ასე ინგ 1366.4; ვარ. ქმნა. 5. F, I და
K ზარადხანი (შეად. კაკ¹ 1318.2); C ზარდახანა; B და G ზარდახანი. 6. ასე ინგ
1868.8; სხვა დგ და გნ იყოს დღე. 7. ასე ინგ 1368.4; ზოგი დგ და გნ გაგხნის.

33. კიდობანი გაკნეს, პოვეს მუნ აბჯარი ხამი ტანი.
 რასაგა ვით შეიქცენ¹ შეღმარნი ხამნი ყმანი:
 ჯაჭვი, გრმალი, მუნარაფი, ხაბარკული მათი მკვანი
 ზურმუხტისა მუფებითა იყვნეს,—ვითა ღუს ლუპანი.
34. თვითომან ივითოე ჩაიციქ², თავის-რაგ³ გამოცხდო დიან⁴:
 ჯაჭვი-მუნარაფსა აბჯარი⁵ მართ ვერ-რა ვერ მოეჭადიან⁶,
 კრმალი⁷ რკინასა⁸ მ.ე ზკრიან⁹,—ვით ბამბის მკეფსა¹⁰ სჭრიდიან¹¹—
 მათ უღიონ ყოვლად ქეყანად, შევატყვე, არ გაჭყიდიან!
35. თქვეს: «ესე ნიშნად ვუყუდებს, ვართო კარვითა ბედიოთ,
 დიქორ-მან მოცუენენა თვალითა, ზეგარდმო მონახედიოთ.»
 აიღეს იგი აბჯარი თავის-თავისა ქედიოთ,—
 თვითოე მათ,—ერთი ფრიდინის ხაძენობლად შეკრეს ღვედიოთ.
-
36. რა გათენდა, გაქმართნეს, წაიტანეს ახმათ თანა.
 ნურადინის ქვეყანამდის შეიხვიან მათ უკანა,
 მუნ ვაჭარმან ოქროს ფახად ცხენი მოხდა, არ უძღვანა.
 ავთანდილ კმა ყოლაფხად, სხვამდა ვინა⁷ წაქმღვანა!⁷
37. იარჯეს დია ზედიან შეჭევეს ნურადინის მკჯოფეთა.
 ჯოჯი ნახეს, მოეწონა, ფრიდინისთვის გაეფთა.
 მუნ ავთანდილს ინიღო ეტყვის: «გაქნევ ვარვთა⁹ ხომჭაფეთა,—
 მადი ფრიდინს გავლალობნეთ¹⁰, ჯოჯსა მოხსა მოვადიფეთა!
38. ჯოჯი წავეუდით, მღხრულნი ვეხმით¹¹ ჯოჯისა წადებად¹²,
 გაძეგმართვის ხაძმრადი, ველთა სისხლითა¹³ დაღებად,
 ანახად ვვიცნობს, გაკრიეების, გულსა შეჭლაშის დაღებად.—
 ამაღა კარგი ღადობა, ღადსა¹⁴ შევეიქმს¹⁴ დაღებად.

1. კაკ¹ 1320.2 შეიმოსნეს. 2. გნ და დგ თავისთავს(?). 3. ასე B და C; F და G აბჯარასა(?) (შეად. დგ). 4. C დაჰკიდიან(?). 5. I რკინასა გრმალი დაჰკრიან; B რასაცა გრმალი დაჰკრიან; C კრმალი რკინასა მოჰკრიან; F გრმალი რკინასა შემოჰკრიან. 6. F ძაფსა. 7. ასე I; კაკ¹ 1324.4 და უგ 1374.4 ვინ-ლა აბ 1222.4 და უიუ 1439.4 ვინცა. 8. ინგ 1374.4 წაიძღვანა; სხვა გნ და დგ წაიტანა. 9. G და I ერთსა (შეად. კაკ¹ 1325.3). 10. G და I ველალობნეთ (შეად. კაკ¹ 1325.4 და უგ 1375.4); აბ 1223.4 და უიუ 1440.4 გავლალობნეთ. 11. კაკ¹ 1326.1 ესმის. 12. I წამღებად. 13. გნ და დგ სისხლისა(?). 14. G ღადსავე შეიქმს.

39. დაუწყეს პერობა ტაიჭებს ფრიდღრის უკეთესებსა,
 მუნ მეჯღვეთა ფანოხი¹ შეიქმნეს², გვრა³ კაცსებსა.
 უყოველს: «ვინ⁴ ხართ⁴, მოყმენლ⁴, ვინ⁵ იქით საქმესა⁶ გსებნა?⁶
 ჯღვი მიხია, ვან მტერსა⁷ ჰვრავს⁸ კრძალსა⁸, -არ ავენგებნა!»
40. მათ მშვილდეები დაიწვადეს, მეჯღვეთა გაგვიდნეს.
 მეჯღვენი მიიხანდეს, გმანი მათნი გაადიდნეს:
 «გვიშველეთ, გვიშველეთ, ცეკვებრეთა ამღვეწვიდნეს!»
 გმა შეიქმნა, შეიყარნეს, ფრიდღრის ჰადრეს, არ დაჰრიდნეს.
41. შეეკასმა ფრიდღრ, შეჯდა, შეკასმული გამოვიდა.
 ყმანი⁹ შესხდეს⁹, მიეჯარნეს¹⁰, რახში ველთა დაჰფარვიდა,
 იგი მშენი მოგებნეს, მას¹¹ სამთარი ვერ დაჰსრვიდა.
 დაესტრა წარადები¹², პირსა მათსა უფარვიდა.
42. რა ტარიელ ფრიდღრ იგნა, თქვა¹³, — ვნახელ ვინცა მინა!¹³
 მუხრადი მაიგადა, გაიღისა, გაიღინა.
 ფრიდღრის უთხრა: «რახა ჰლამი, ჩვენი მოხლვა რას ეწყინა?—
 პურად ავი მახპინძელი მოგვევება თმად წინა?—
43. ფრიდღრ ფიგნლად გარდაიჭრა, დავარდა და თაყვანის-ხდა.
 ივინცა გარდაუგდეს, მოგზოვნეს, — აგოგის-გა¹⁴.
 ფრიდღრ დმურთსა გულ-განპურებით¹⁵ უხანძმოდ მადელი მიხდა,
 დაფებულნი აკვდებდეს, იგნებდიან იგი ვიხდა.
43. ფრიდღრ უთხრა: «რახა სდევით, მოგულოდით უწინარე.
 მე მზა ვარო, — ხამხანური თქვენი რამცა დავიზარე!» —
 ჰვანდა, თუცა¹⁶ მცერლიევივრეს ორნი მშენი, ერთი მოვარე!
 — ერთმანერთი დაამგვენეს, გაგმართნეს, იქნეს გარე,

1. G და K ფანოხი (შეად. კაკ¹ 1327.2). 2. I უკრეს: კაკ¹ 1327.2 შეეკრა:
 სხვა გნ და ღვ შეექმნა. 3. I აანთეს. 4. G და I მანო. ვინა ხართ (შეად. კაკ¹
 1327.3). 5. I საქმეს რადა იქთ; ინგ 1377,3 ვით იქმთ... 6. გნ და ღვ ზესებნა(?).
 7. G მტერთა. 8. G კრძალსა კვრავს (შეად. კაკ¹ 1327.4). 9. გნ და ღვ გმა შეიქმნა.
 10. გნ და ღვ შეიყარნეს. 11. გნ და ღვ ვის. 12. ასე ინგ 1380,1; სხვა ღვ და გნ ან.
 13. კაკ¹ 1329.4 მუხარადი. 14. კაკ¹ 1331.2 აკოცესკა. 15. გნ და ღვ გელ-(ა)პ-
 ყრობით. 16. კაკ¹ 1332.3 თუმცა(?).

45. ფრიდონის ხანლსა ვარდაგდეს ორნივე, ტურფად გებულსა. ახლეს დაიხვამს ავთანდილს, მისსა მამად შყდიცებულსა. ტარიელ დაჯდა საჯდომსა ოქსინლ-ვარდაგებულსა.— მათ უძღვნეს იგი აბჯარი ფრიდონს, ჭაბუკად ქებულსა.
46. უთხრეს: «ჯკრთ ქამად არა გვაქვს სხვა შენთვის არმადანია, მაგრა ტურფანი მრავალნი ქვე-ხადმე-ვეისუნ სხვანია».— მან დახდვა პირი მიწახა, არ დააყოვნა¹ ზანია: «ჩემთვის ამასი ბოძება არს თქვენი შესაგვანია!»
47. გაშოცხვენეს მას ღამეს² ფრიდონის მასპინძლობითა. აბანღს ბანნა³, აღაკნა⁴ შესამოხლისა ძღვენობითა. დამოხნა⁴ ტურფა-ტურფითა, ერთმანერთისა მკვლობითა. თვალ-მარგალიტი ღარიბი უძღვნა ოქროლსა გლობითა.—
48. უთხრა თუ: «ესე ხიტყვაა ავისა მასპინძგლისა,— ზეგვს, მოხწყენოდევს⁵ ხტუმრობა მას⁶ ბრძნისა⁶, ვითა ხელისა. მაგრა აწ ყოვნა არ ვარუა, წავლა სჯობს გზისა გრძელისა, თუ ქაჯრი მოვეცხრობიან, საეჭვი არს ხიძნელისა.
49. ქაჯეთს ერთგულ კვლავ ყოდილ-ვარ.— ზნაზავთ, თქვენა გემაგრების: ყოვლენით კლდეა გარემუმო, მტერი ვერად⁸ მოადგების. თუ იდუმალ არ შევუვალთ, ცნადად შებმა⁹ არ ვგების. მით ღამქარი არად გვინდა, რაზმი მალვით ვერ მოვეყვების».
50. ივინიდა დაემოწმნეს ამა მისსა ნაუბარსა. მუნ დააგდეს ქალი ასმათ,—ფრიდონ მიხცემს ხანუქარსა. თვით სამასსა ცხენოხანსა წაიტანდეს ვიერთა დარსა.— ბოლოდ ომერთი გაუმარჯვებს ყოვლსა, პირველ შენაზარსა!..

1. კაკ¹ 1334.3 და სტგ 1484.3 დაიყოვნა. 2. გნ და დგ ღამით(?). 3. კაკ¹ 1335.2 ბანეს, აავსნეს. 4. კაკ¹ 1335.3 დამოსეს. 5. კაკ¹ 1336.2 მომწყენოდეს. 6. კაკ¹ 1336.2 მე ბრძნისა; ინგ 1326.2 თქვენ ბრძენთა; სხვა დგ და გნ თქვენ ბრძნისა. 7. C და I მეც. 8. კაკ¹ 1338.2 ვერსით; ვერა (ვერად < ვერ-რად). 9. ასე C და ვანტ; B, G I შესლვა (შეად. კაკ¹ 1338.3).

51. ზღვა გაიარეს სამთავე ერთგან მამდ-შეციფებულთა.
 ფრიდენ გზა იცის, იარეს დღისით და ღამით რებულთა.
 ფრიდენ თქვა: «ვანლავეთ არეთა ჩვენ ქაჯეთს მიახლებულთა.
 აქათგან ღამით ვლა გვინდა მით არის გამქვავებულთა».
52. ამა ფრიდენის თათბირსა ხამნივე ერთგან ჰხშიდიან.
 რა გაუთუნდის, დაიგვიან, და ღამით ფიცნლად ვლიდიან.
 მღვიფებს, აზნდა ქალაქი,—მცველთა ვერ დახთვალვდიან!
 გარე კლდე იყვ. გუშავთა გმა ჯარვით გაადიდიან.
53. ფრიდენ თქვა: «ვიტყვი ხიტყვასა,—ვეტყ, ჩემი არ დამცდარია;
 ჩვენ დღტანი ვართ, ქალაქი დიდდთაგან საღმარია.
 პირის-პირ ღმი არ ძალ-გვიღ¹, არ ჟამი ხაკვეხარია.
 ათხ² წელსა² ვერხით შევეუვალთ, თუ ზედ დაგვიგეშან გარია!
54. ჩემსა ხიმგრება გამზრდეღნი სამუშაითღდ მზრდიდიან.
 მახწავლენეს მათნი ხაქნენი, მახლდღუნებდიან³, მწვრთიდიან.
 ახრე გავიდი ხაშელსა რღმ თვალნი ვერ მომკიდიან.
 ვინგა მტვრეტდიან⁴ ყმაწვილნი⁵, იგიგა მე⁶ მნატრიდიან⁶.
55. აწ ვინგა ვიციო⁷ უკეთად⁸ მეტყვღრგა ხაგდებელისა,—
 მას⁹ ერთსა ბურჯსა გარდვაგვიღო წვერი ხაბლისა გრძელისა.
 მას ზედა გავლა ახრე¹⁰ მიჩნს¹⁰ ვითა¹⁰ გარბენა¹⁰ ველისა,—
 თქვენ ჭირად გიყვ¹¹ მიგნითა¹² პღვნა კადისა მრთიელისა!—

1. ასე G და I; C ძალ-გვაქვე; ვახტ ძალ-გვაქვეს. 2. ასე ინგ 1393.4 ათ წელ
 ვერსაით; სხვა დგ და გნ ათ-ას წელ ვერსით. 3. F მახლტუნვიდიან; სხვა გნ და
 დგ მახლტუნ(ვ)ებდიან. 4. G მიტვრეტდის; I მნახვედის. 5. C ყმა წურილნი; F
 ყმარწვილნი. 6. ასე F და I; სხვა გნ და დგ ინატრიდიან. 7. ასე უგ 1395.1; სხვა
 დგ და გნ იციოთ. 8. გნ და დგ უკეთა; ინგ 1395.1 უკეთე. 9. კაკ¹ 1345.2 და უგ
 1395.2 მან. 10. ასე ინგ 1395.3; G ასრე მჩანს ვითა გარბენა (შეად. კაკ¹ 1345.3);
 აბ 1240.3 ადვილად მიჩანს მართ ვითა. 11. B გეყოს. 12. C, F, G და I შიგანთა
 (შეად. კაკ¹ 1345.4 და უგ 1395.4).

56. აბჯრითა გავლა არად მიზნს ჭირად, გატანა ფარისა.
მიგან ჩავსლდებო გისკახად, ვეწეში მსგავსად¹ ქარისა,
ლაშქართა დავჭვოდ, გავასვამ, — მნასოდ² გაღებად² კარისა,
თქვენდა მუნ მოდით, ხადადა ვესმას ზრიალი ზარისა.³
57. ავთანდილ უთხრა: «მე ფრიდონ, მოყვასნი ვერ გიიზიან, —
ღღმთა მკლავთაგან იმედი გაქვს, არა წყლულნი გტკივიან.
სოათბირღმ მწგლთა თათბირთა, — მტერთა ივაგლას-ივიან,
მაგრა თუ გვსმის, გუმაენი რა ახლელ-ახლელ ყივიან?»
58. რა განვიდოდგ, გუშაგთა ესმას⁴ აბჯრისა ჩხერება⁴,
წიგნმოდენ, თოკსა მღჰვეუთენ, — ამისი გამს დაჯერება!
წაგიღდეს გუთად ყველაი, დაგრჩეს გუდი-ღა ფერება. —
გვე თათბირი არ ვარება, სხვებრ⁵ ვქმნათ თავისა⁶ ტერება:
59. სჯღმს, დაივით დამალულნი თქვენ ადგილსა იდუმალსა.
იხი განი არ იჭირვენ მგზავრსა ქალაქს მუშავალსა.
ხავატრფთა შევეკანში⁷, ვიქმ⁸ საქმესა⁸ მე მუნი აღსა,
ერთსა ჯღრსა გარდავჭვიდგ მუნარადსა, ჯაჭვსა, გრმალსა.
60. ხამთავე შესლვა, რა⁹ ვაფოდ⁹, თუ ვვიგრძნან, არს ხათუები.
მე მარტო შევალ ვატრულად და კარგად შევეტყუებო.
მალვით ჩავიგვამ აბჯარსა, გავჩნიებო, — გავვეგრუებო, —
ღმერთმან ქმნას, უხვად ვაფინო მიგნით ხიხლისა რუებო! —
61. მიგნითა მვევლთა მოვიგლი მე უნანავად ჭირისად,
თქვენ გარეთ გართა ეწენით ყოველნი მსგავსად გმირისად.
კლიტეთა დავჭვოდ, გავასვამ, — მნასოდ¹⁰ აღებად¹⁰ დარისად¹⁰! —
თუ რა სხვა სჯღმდეს, თქვენ ჰბრძანეთ, ვარ მრჩევლად ამა პირისად.¹¹

1. F და I მგზავსი. 2. გნ და დგ (კინახოთ გაღება. 3. კაკ¹ 1348.1 ესმის.
4. კაკ¹ 1348.1 ჩხარება. 5. კაკ¹ 1348.4 და უგ 1396.4 სხვაებრ. 6. კაკ¹ 1348.4 და
უგ 1396.4 თავის. 7. G და I მოვეკანში; სხვა გნ და დგ შევეკანში. 8. კაკ¹ 1349.3
და უგ 1399.3 საქმესა ვიქმ. 9. ინგ 1400.1 არა ხამს; სხვა დგ და გნ არ ვარგა.
10. უგ 1401.3 დავვიდგამს ვერ ქვიტკირი სად(?); ინგ 1401.3 დამიდგამს...; სხვა
დგ და გნ (კინახოთ გაღებად(?)) კარისად.

73. ავთანდილ და ლომი ფრიდონ მიენით ერთგან შეიყარნეს.
 მტერნი სრულად აუწყვიდნეს, ხიხლნი მათნი მოეფარნეს.
 უეივლეს¹ და ერთმან-ერთი ნანეს, დიდად გაეხარნეს.
 თქვეს: «(არიელ რა იქმნალ? » — მისად ჰკრეტად თვალნი არნეს. —
74. ერთმანდა არა იცოდია, ვერ-რა ცნეს ტარიერისა. —
 ცისისა კარსა მიჰმართეს, რიდი არ ჰქონდა მტერისა.
 მუნ ნანეს რიყ აბჯრისა, ნალეწი გრძალთა წვერისა,
 ათი-ათასი ნღბათი უხულა, მსგავსი მტვერისა!
75. უზანი და მხვდეს შეკადულნი², შვეიდეს³ და აძვრეს⁴ კვრელსა.
 ნანეს, — მნისა შესაყრელად გამოეშვა მთვარე გველსა!
 მუნარადი მიეგადა, მშვენი აკრვა თმასა⁵ ღვლსა,
 მკერდი მკერდსა შეეწება, გარდაეჭდო ყელი-ყელსა.
76. ეხვედნენ ერთმან-ერთსა, აკლეს და ცრემლნი დვარნეს. —
 ამას ჰევანდა⁶, ოდეს ერთგან მუშთარ-სულ შეიყარნეს! —
 მუნ რა ვარდსა შემოადრეს, დამშვენდეს⁷ და მუქნი არნეს! —
 აქანამდის ჭირნახულთა ამას იქათ გაინარნეს! —
77. მა ი ერთმან-ერთსა აკლეს, დგანან ყელ-ვარდაჭიდობილი.
 კვლა შეეწინეს გმირ-გმირად ვარდნი ბაგეთათ⁸ პობილი,
 აწ ესენიგა გავიდეს, შეკრბეს ხამნივე მძობილი.
 მას მშეხა მისგეს ხალამი, წარდგეს მართ ვითა კობილი.
78. მუნ მოეგება პირითა ტურფითა, მღვინართა.
 აკრვა მისთა მშველელთა ლადმან, ცნობითა წყნართა.
 მათ მდაბლად მადლი უბრძანა სიტყვითა მით ნარნართა,
 ორნივე ერთგან უბნობდეს ამლთა⁹ საუნართა¹⁰.

1. ასე უგ 1417,3; სხვა ან და დგ იეივლეს. 2. L. შეკაზმულნი; ვანტ შეკა-
 ზმული. 3. G და I ავიდეს. 4. ასე G და I; სხვა ან და დგ გაძკრეს. 5. ზოგი დგ
 თმისა. 6. ან და დგ ჰგვანდეს, ჰგვანდის. 7. ინგ 1421,3 და შვეენდენ(?). 8. კიჟ
 1489,2 ბაგეთად(?). 9. ასე G და I (შეად. კაკ¹ 1373,4 და უგ 1423,4); აბ 1262,4
 ტურფითა. 10. ასე G; ვარ. საუბართა.

79. ტარიელსდა უხალამეს, მას აღვიხა-მორჩხა-ვით-ხეს,
მიულღვს გამარჯვება, ერთმანერთი მოციგითხეს,
არა სჭირდა, არ ინანდეს¹, რომ ანჯარი გარ² მოციტხეს²,
თავნი მათნი გააღვმნეს, მბრძოლნი მათნი იშვლეს, ითხეს!—
80. ხამახისა გაცისაგან ახ-ხამოცი შე ჰყელოდ ა.
ფრიდონს უმშიმს სპათა³ მისთა³, მაგრა⁴ ერთ-კერძ უხაროდა.—
მონასეს და არ აცოცხლეს რაგა⁵ მბრძოლი⁶ დარჩომოდა.—
რემე პოვრეს ხატურტოენი, აწმგა თვაღვით⁷ ვით ითქმოდა!
81. მოკრიფეს ჯორი, აქლეში, რაგა ვით პოვრეს, მადლები,
ხამ-ღვ-და-ათხა⁸ აშკიდეს,—მარგალიტი და თვალები.—
თვალი ყველაი დათლილი,—იაგუნდი და ღაღები.
იგი მზე შესხვეს კუბოხა, არს მათგან განავრძაღები.
82. ხამოცი გაცი დააფეფს ქაჯეთს⁹ ცისისა⁹ მცველია.
წამოციყვანეს იგი მზე,—მათი-ღა წაგვრა მნელია!
წღვათა ქალაქსა¹⁰ და მმართეს¹¹, თუგა გზა მუნით გრძელია.
თქვეს: «ფატმან ვნახეთ, მუქაღა ვვაც მისი გარდუგოელია».
-
83. წღვათა მფეფსა წინამე გავწავნა მახარობელი,
შესთვალა: «მოვალ¹² ტარიელ, მტერთა მძლე, მოხრვით მხზობელი¹³.
ქაჯეთით მომყავს ჩემი მზე, ჩემი ღახვართა-მხობელი,
მწადიან ვნახნე¹⁴ პატივ ით, ვითა მამა და მამობე-ო.

1. ასე G (შეად. კაკ¹ 1374.3); ზოგი ნ და დგ ინანეს. 2. ინგ 1424.3 გარ გაითხეს; სხვა დგ და ნ არ გაითხეს. 3. სპათა მისთა < სპათად მისთად = სპათა მისთათვის. 4. მაგრა = მიუხედავად იმისა რომ. 5. კაკ¹ 1375.2 და უგ 1425.2 ცალკერძ. 6. G და I რაც მებრძოლი (შეად. კაკ¹ 1375.3). 7. ასე C (შეად. აბ 1263a,4); G თვალვა (შეად. კაკ¹ 1375.4); I თ კალნი(?). 8. ნ და დგ. საში-ათასსა. 9. ასე ინგ 1427 I; სხვა დგ და ნ ქაჯეთის ციხის. 10. I ქალაქთა(?). 11. G და I მიმართეს (შეად. კაკ¹ 1377.3). 12. ასე უგ 1428.2; ვარ. მოკელ(?). 13. კაკ¹ 1378.2 მხო-ბელი. 14. ინგ 1428.4 ვნახო; სხვა ნ და დგ ვნახე.

90. ფატმან-ნათუნს მისხა მჭვრეტხა ედებოდა გეცხლი ნელი¹.
 მოყვია, გარდუკოცნა კელი, ფერგი, პირი, ყელი.
 იტყვის: «ღმერთო, გემსახურე², გამინათლდა³ რათგან ბნელი!
 ვგან ხიმოცლე ბღორტისა, გეთილია შენი⁴ გრძელი!»
91. ქალი ფატმანს ესვევოდა, ტკბილად⁵ იტყვის⁶, არ გამწყრალო:
 «ღმერთმან გული გამომრთელა⁷ გახეთქილი, გაცამწყრალი⁸.
 აწ აგრე ვარ გავხებული, წინას ვიყავ ვითა მცხრალი.
 მშემან მუქნი შემომაღენა, ვარდი მით⁹ ვჩან¹⁰ არ¹¹ დამზრალი¹²».
92. ზღვათა მეფე გარდაუკედის¹³ მუნ ქორწილხა მგრად დიდხა,
 ქაჯეთიგა დაუმადლა, არ გაუშვა დღეხა შვიდხა,
 უხვად გახფემს საბოძკარხა¹¹, საჭურჭლესა¹² აჩაკიდხა.
 პერპერასა დაფანტულხა ზედან¹³ სხვეთდეს¹⁴ ვითა გიდხა.
93. მუნ იდვის გორი ღარისა,—სტავრისა და არტლახისა.—
 ტარიელს უძღვნა გვირგვინი ვერ დანადემი ფახისა,
 იაგუნდისა მრთელისა, ყვითლისა, მეტად ნახისა,
 კვლა ერთი ტანტი ოქროსა წითლისა მართ ნალახისა.
94. ნესტანდარეჯანს ყაბაჩა უძღვნა შემკული თვალითა,¹—
 იაგუნდითა წითლითა, ბადახშ² იხათა¹² ღალითა.—
 დახნდეს ორნივე ქალ-ყმანი პირითა ეღვა-მერთალითა.
 მათნი მჭვრეტელნი დაიწვენს გეცხლითა მით ახალითა,

1. კაკ¹ 1385,1 ცხელი. 2. I რა გმსახურო; G რა გმსახურე. 3. I გამინათლე. 4. G მისი(?); I ჩემი(?). 5. G ეტყვის ტკბილად; I ტკბილად ეტყვის. 6. გნ და დგ გა(ნ)მინათლა(?). 7. ასე უკ 1436.2; B გაცამყრთალი; C გაცამწყრალი(?); G და I გაცამზრალი (შეად. კაკ¹ 1386.2); ვახტ გაცამყრალი (შეად. აბ 1274.2). 8. C ვით ვჩან; G მით ვარ. 9. G დაუმზრალი. 10. გნ და დგ გარდაიგდის(?). 11. I საჭურჭლესა. 12. G და I მარგალიტსა. 13. ვარ. ზედა. 14. C და G (ს(ცვე-თენ. 15. ინგ 1439.2 ბადანშანურის; სხვა დგ და გნ ბადან მითა და.

95. ტარიელ მადლსა გარდიგდის ტურფა-ხიტყვითა,—ენითა:
«დიდად ვიამე, მეფეო, პირველ ნახვითა თქვენითა,
მერმე აგვაგხენ მრავლითა ტურფა¹-ფერითა¹ ძღვენითა,
ვიგი, შორი-შორ არ ჩავლა ჩვენ თქვენი გარგად ვქმენითა».
96. ზღვათა მეფე მოაგა-ენებს: «გელმწიფეო, ლომო, ქველო,
მიანლეთა სიციცხლეო², ვერ-მჭვრეტელთა³ შორით მკლველო!
მსგავსი თქვენი რამცა შეძღვნა, შვენი ერო ხანახველო!
რა მოვშორდე, რა მერგების, ხატვრეტელად⁴ ხახურველო?»—
97. ტარიელ ფატმანს უბრძანა: «შე თავი შენი მიდია.—
დავ⁵, ვაღი⁶ მენი ჩემწედა გარდაუგდელო, დიდია!
აწ რაღა ქაჯთა ხატურტლე ქაჯეთით ამიკიდია
მომიგეშია, წაიდე, არ გაიფე მომიყიდია.»
98. ფატმან-ხათუნ თავჯანის-ხცა, ჭადრებს მადლსა მეტის-მეტსა:
«შე, მეფეო, გაყრა⁷ შენი⁷ მიფებს ცვენსლსა დაჟუმრეტსა,—
რა მოვშორდე, რა ვიქმნები, შე დამაფეებ ვითა რეტსა?!—
ან, რეტარძი მიანსლთა, ვავლას თქვენსა ვერა-მჭვრეტსა!»
99. ზღვათა მეფესა ეტყუდა⁸ პირივე⁹ მუქთა¹⁰ მაღენი¹⁰,—
გბილი ბრღელი და ბაგენი სადაფნი¹¹ მოქსადაფენი¹¹:
«უოქვენოდ მყოფითა არ ვვინიან¹² ნიშაენი¹², ნა-ჩანგ-დაფენი¹³,
მაგრა გავვიშვენ, წავიდეთ, კამია, ვართ მოხწრადენი.

1. ინგ 1441.3 უცხოთა ტურფა. 2. კაკ¹ 1392.2 სალზინოთ. 3. კაკ¹ 1392.2 ვერა მჭვრეტთა. 4. კაკ¹ 1392.4 ყოველთათვის. 5. აბ 1281.2 და. 6. ასე ინგ 1443.2; ვარ. გულ. 7. კაკ¹ 1394.2 და უგ 1444.2 ნახვა თქვენი. 8. აბ 1283.1 და პიუ 1512.1 ეტყვიან; სხვა დგ და გნ ეტყოდეს. 9. კაკ¹ 1395.1 და უგ 1445.2 სა-მნივე; სხვა დგ და გნ ორნივე. 10. კაკ¹ 1395.1 ერთგან მეფენი(?). 11. გნ და დგ სადაფთა მოსადაფენი(?). 12. ზოგი გნ და დგ გვინდა. 13. კაკ¹ 1395.3 ნიშატნი საჩანგ-დაფენი.

100. მენ იყავ ჩვენად¹ მშობელად¹ და¹ მამად² საესავიო.
 მავრა ამასდა ვიაჯით, გვიბოძე ერთი ნავიო.
 მეღეჟან ბრძანა: «არა მშურს საშიფოდ თქვენად³ თავიო,
 რათგან იხწრადი, რა გავადრო,—წა, ვიწინამძღვრდეს მკლავიო».
101. მეღეჟან ნავი-სომალდი მოჯანშა ზღვისა კიდეო ა.
 გამოეჟართა ტარიელ, გამყრელნი ცრემლსა ჰღურიდესა.
 თავსა იგემდეს, იგლეჯდეს, თმა-წვეგნსა გაიყრიდესა.
 ფატმანის ცრემლთა შედენით ივით ზღვადა გაადიდესა!..
-
102. გამივლნეს ზღვანი სამთავე ერთგან მამე შენაფიცართა.
 კვლა ამტკიცებდეს ხიტყვათა მათ, პირველ დანამტკიცართა.
 მშვენიის მღვრა და ხიცილი მათ, მისთა არ-ღვიცართა⁴.
 ბაგეთათ შოკი შეაფივის ზედიან ბრძელისა ფიცართა.
103. მუნით კავ ახმათს თანა მათ გავსავენს მასწრებლად.
 კვლა ფრიდენის თავადთახა⁵ ნაღმართა მათთა მთსწრებლად:
 «მადა⁶ მოვა⁷, მოიმადლებს მშე მნათობთა მამაგწრებლად,
 ჩვენ, დამწრალნი აქანამდის, აწ ვაქმნებით დაუწრებლად».
104. მურ მიეგებნეს ყოველნი ფრიდენის დიდებულები,—
 ახმა იო, ხავსე ღსინითა, ვის აღარ აჩნდა წყელულები.
 ნესტარდარეჯანს მოეჭიოდ, რამე⁸ ვერ⁹ გაჰკანის⁹ ცულები.
 აწ გაუსრულდა¹⁰ ყოველი მას¹⁰ მისი ნ-ერთეულები.
105. ნესტარდარეჯან ესვევის, პირსა ავადებს პირითა.
 უბრძანა: «ჩემოდ, ვავლას მე, შენდა ავავსე ჭირითა!
 აწ დმერთმან მოევდა წყაღობა, ვგან, მისი არ ხიძვირითა,
 მე ვულსა შენსა ესო¹¹ა, არ ვიცი, გარდვიციო რითა!»

1. აბ 1284.1 და ჰიუ 1513.1 მამა მშობელი; კაკ¹ 1396.1 ჩვენი მშობელი;
 ინგ 1446.1 ჩვენი იმედი. 2. აბ 1284.1 და სხვ. და ჩვენი; ინგ 1446.1 მშობლურად.
 3. კაკ¹ 1396.3 თქვენთვის. 4. ვარ არ-უიკართა. 5. კაკ¹ 1399.2 თავადთანა(?).
 6. ინგ 1449.3 მანდ ამოვა. 7. ინგ 1449.4 დავხედით. 8. კაკ¹ 1401.3 რომ ველარ.
 9. უგ 1451.3 გაპყრის; სხვა დგ და აწ გაჰკანის. 10. ასე ინგ 1451.4; სხვა დგ და
 აწ გაუსრულა... მან.

406. ახმათ ჰადირა: «მადლი ღმერთსა, ვარდინ ვნახენ არ დაზრულნი. ბოლოდ ასრე განვიცხადენ¹ გონებანი² დაღარულნი, — სიკვდილიცა სიცოცხლედ მიჩნხ³, ოდენ⁴ გნახნე⁴ მსიარულნი!» — ხჯობან⁵ ყოველთა⁵ მოყვარულთა პატრონ-ყმანი მოყვარულნი!» —
107. დიდებულთა თაყვანის-ხცეს, მღახსენეს დიდი ქება: «რომე ღმერთთან გაგვანარნა, ჭურთხეულ არს მისი ღმრთება! ჩვენ გვიჩვენა პირი თქვენი, აღარა გვწავს გეცხლთა დება. წყელულსა მისგან დავადილსა მასვე⁶ ძალ-უც განკურნებთა».
108. მოვიდეს და პირი გელსა დახდევს, აგრე გარდაკდენეს. შედე გტყვობ: «ძმათა თქვენთა თავნი ჩვენთვის დიაგოდენეს, იგი შეება ხატუნოც ნსადიდ პოვეს, არ იოდენეს, ერთსა მიშხდევს ხაზიაროდ, დიდებანი იახოდენეს».
109. თუდა მე მათი დაგოდა მტკივის და ხატკივარია, მარა მათ მიშხედა უკვდავთა⁷ მუნ დიდი ხანქეპარია» — ესე თქვა, ნელად ატირდა და წვიმა თოვლსა გარია, ნარვისთათ⁸ იძვრის ბორი-ა, ვარდსა შრავს იანვარია.
110. მუნ ატირდეს ყველაკანი¹⁰, რა ტირილად¹⁴ იგი¹¹ ნახეს, რადა ვის¹² რა¹² და ჰკლებოდა მათ ტირილით¹³, სულთ-თქვემით¹³ ასეს¹³. — დადუმიდეს და მოაგხენეს: «რათგან ბრძენთა მწიგებრ გხახეს, თქვენთა მჭვრეტთა მღერა მმართებს, რახათვისმცა ივალანეს!»
111. ვინ ღირსა თქვენსა ვგზამსა ტირილსა, შეჭირვებასა! თქვენთვის სიკვდილი დია ხჯობს მიწათა შედან რებასა!» — გულა ფრიდონ ჰადირა შეყვება: «ნურად იქმ გამწარებასა. ღმე რითმცა შექცად მოვიწდავს ათასსა განარებასა!» —

1. გნ და ღგ გან(ნ)აცხადა, გან(ნ)აცხადნა. 2. ჭიჭ 1523.2 განგებამან(?); სხვა ღგ და გნ გონებამან. 3. ვარ. მჩანს. 4. ინგ 1453.3 ოდეს გნახენ; სხვა ღგ და გნ ოდენ გნახენ. 5. კაკ¹ 1403.4 სჯობს ყოველთა. 6. ასე ინგ 1454.4; აბ 1292.4 მითვე(?). 7. გნ და ღგ უკვდავი(?). 8. გნ და ღგ არია. 9. კაკ¹ 1406.4 ნარვისთა. 10. აბ 1295.1 ყველაკაი(?). 11. ინგ 1457.1 ტარიელ ვგრე. 12. ინგ 1457.2 ვისცა. 13. ინგ 1457.2 სულთქმანი აერთსახეს.

112. ვარდავეს ფრიდინისა, ხრა ნახეს მოხაწენები.
 გამიფრება მრავალი ოქროს ხარტყლითა მონები.
 ფერკთა ხაფენლად ოქსინო არს¹ მათგან¹ მონაქონები¹.
 თავსა აყრიდეს² ოქროსა². ჰხვეტს ჯარი მუნ ნარინები.
113. მათ ქალ-ყმათათვის საჯდომი დაეფა თეთრ-მარწეული,
 წითელ-ყვითლითა თვალთა ზედან კაკლუგად ფრქვეული,—
 ავთანდილისთვის—ყვითელი და შავი ვროგან რეული.—
 მოვიდეს³, დახსიეს.—იჭვრეტელი ვგან მათი სულ-დაღეული!
114. მოიღეს ძვენი უხახო⁴ ფრიდინის არ აღქატისა,—
 ცხრა მარგალიტი ხიდიდით მართ ვითა გვერცხი ბარისა,
 კვლა ერთი თვალი ხამხავხელ მწისა მუქ-მონამატისა,—
 მას წინა ღამით ძალ-ეფვა⁵ მხატვარსა ხატვა ხატისა!—
115. ფრიდინისგან უხახომე ქორწილია დღესა რუასა.
 ყოველ თა დღეთა მიართმიდეს უფახელა ძვენსა მწასა.
 დღე და ღამე არ გახწყვედის ჩაღანა და ჩანგი გმასა,—
 აჰა მიჰხვდეს შესაფერნი ყმა ქალსა და ქალი ყმასა!—
-
116. ტარიელ ფრიდინს უბრძანა დღე-ერთ ხორცეუბი გულისა:
 ღარს გული თქვენი ხაჩმოდ უფროესი მძისა სრულისა,
 არ გუშუქუების სიფიგნლე, არცა მოგემა ხელისა.
 შე თქვენთან ვბოვე მოკვთავთან ჩემი წამალი წყელულისა.
117. ავთანდილისგან შენგ იგი ჩემთვის თავისა დადებო.
 აწ შე მაქვს ნაფელად მისისა მოკმარებისა წადებო.
 შენ მიდი, ჰკითხე⁶ რა უნდა, მან ქმნას ამისი ცხადებო.
 ვითა დამივოლ ხაგმილი, ვერე მისიდა კმა დებო.

1. ან და დგ მართ მათგან არს ნაქონები(?). 2. K აყრიდენ გუარსა. 3. ვარ.
 მოვიდეს. 4. G და I ურიცხვი (შეად. კაკ¹ 1414.1). 5. ინგ 1465.4 ძალ-ეფვის.
 6. ინგ 1470.3 კადრე.

118. უთხარ: «ძიად, რა გარდიგდის შენგან¹ ჩემდა² ჭირნასულსა!
 ეძმერთი მოვგეშ წყალობასა მისსა³ ზეგით,—მესახულსა!
 თუ ვერა ვიქმ ხაწადელსა შენსა, შენთვის განსრანულსა,
 არა ვნანავ ხანლსა ჩემსა, არ დარბანსა, არცა ხელსა.
119. აწ მოთხარ, ჩემგან რა გინდა, ანუ რით მოგეცხარები?—
 ვარჩევ, წავიდეთ არაბგოს, იყავ ჩემიცა შარები.
 ცილი⁴ სიტყვითა გავმართოთ და⁴ გრძლითა⁴ საღმარები.
 თუ⁵ შენგან⁵ ცოლსა⁵ არ შეგერთავ, მე ჩემსა არ ვუქმარები!»⁶
120. რა ცრდიღნ უთხრა ავთანდილს ტარიას მოციქულებმა,
 მას გაგინგნეს, გადიმდა, ჰმუენოდა მსიარულებმა.
 თქვა თუ: «მეშველი რად მინდა, მჭირს არვისაგან წყლულებმა,—
 ჩემი მსე არცა ქაჯთა ჰყავს, არცა სჭირს ღსინ-ნაკლულებმა.—
121. ჩემი მსე ტახტსა ზედა ზის მორტქმული, ეძმრთისა ნეპითა,
 ხაკრძალავი და უკადრი, ღადი, არვისგან ვნგბით ა:
 არცარა უძმომს ქაჯთაგან, არცა გრძმეულთა გრძმეპითა.—
 მას ზედა მველა რად მინდა?—რად მეტვე რასაგა თნებითა!
122. რა ძოვა ჩე⁷თვის განგება, ზეგით მოცხრულნი, ზენანი—
 ეძმერთი იწადეგბს — მოძივლენ გულის ხანძლითა ღსენანი,
 მამინდა მომხვდენ⁷ მოვუდავსა მშისა ელვათა ეენანი,
 უმისეამისოდ გუღია ჩემგან მი-და-მო რმენანი!
123. შიდი და ჰკადრე ტარიელს პახუნი ჩემგან თხრებილი:
 «სადელი რად უნდა, მეფეო, ხარ რახემ გინდა ღმობილი!
 ვარ მუღლითგანვე დეგდისა თქვენად სამოხრიდ მობილი,
 ეძმრთმან მუნამდის მიწა მყავს, ვირ მეღვი⁸ იყო გმობილი!»⁸

1. ინგ 1471.1 ჩემზედ შენგან; სხვა დგ და გნ შენგან ჩემსა(?). 2. უგ 1471.2 მისგან. 3. გნ და დგ ტაბილის(?). 4. ინგ 1472.3 ხრძალითა. 5. კაკ¹ 1421.4 შენ შენსა ცოლად; სხვა დგ და გნ თუ შენ შენს ცოლსა(?). 6. ვარ. არავისგან. 7. აბ 1312.3 მომხვდეს(?) 8. გნ და დგ მეღვი იყო ცნობილი.

124. ვებრძანა,—მყერა მწაფიან ხაყვარელისა შენისა —
 ეჲ არს მხეავსი გულისა ღმობიერისა თქვენისა.—
 მუნა მე კრძალი არ მიკვეთხ, არცა ხივრცელე გნისა.
 მიჯღებ მოღოდნა საქმისა მის განგებისა შენისა.
125. ესეა ჩემი ხაწადი ყა ჩემი მოხანდღმარე:
 ინდოეთს ვნახე მორტყმული ხაჯდღმარა შედა მჯდღმარე,
 გვერცავე ვიჯდგხ მნათობი¹, პირი ელვათა მკრთღმარე,
 მებრძოლნი თქვენნი მოვეხსნეს, აწვინ ჩნდეს მუნ მეღმარე.
126. რა გამისრულდენ² ესენი ჩემნი გულისა ნებანი,
 მამინ-ღა მოვალ არაბეთს, მომხვეცენ³ მის მწიხა ხელბანი,
 ოდესცა სწადდეს, დამივხსნეს⁴ ამა ცეცხლისა დებანი.
 ხსვად⁵ თქვენგან არ-რა არ მინდა,—მძულან გუდნი-ღა⁶ თნებანი!”
127. რა ფრიდენ ჰკადრა ტარიელს ესე ხიტყვანი⁷ ყმისანი,
 მან ბრძანა: მთავახ არა ვიქმ, ამას არ უნდა მისანი!
 ვითა მან ჰივრა მიზეწნი ჩემისა ხელთა-დემისანი,
 ვერცე მანდა სამისოდ ნახნეს ძალ-გულნი მისანი!
128. მიდი უთხარ ჩემ-მ ჟივრ ხიტყვა ჩემგან არ ნათნები:
 მე შენისა გამწრდგლისა უნახავად არ დავდგები.
 ვეჭვ, მრავალი დამეგოდეს მონა მისგან ხაყვარლები.
 ვითხვ ხოლგ⁸ შენდობასა, ეგეთი-ღა მოვბრუნდები.”
129. ესე უთხარ: ამის მეტბა მძიციქულღმ ნურას ნულ,
 ხვალე წახვლა არ დავმაჟოდ, არცა ხიტყვა გავათულ!
 მე არ მიწამს არაბთ მეღე, რღმე ხიტყვა გავაგრულ.—
 ამოდ ვსთხოვღ⁹ ქალი მისი, მევეხვეწოდ, მევაჯუოდ.”

1. I თქვენი მზე; G შენი მზე (შეად. კაკ¹ 1427.3; F ჩემი(?) მზე. 2. აბ 1316.1
 გამისრულდეს(?). 3. აბ 1316.2 და სხვ. მომხვედეს(?). 4. კაკ¹ 1428.3 დამივხსნეს.
 5. უგ 1479.4 სხვა. 6. G და I ცუდიღა; C რასაცა (შეად. აბ 1316.4). 7. G და I
 ნათქვამი (შეად. კაკ¹ 1429.1). 8. კაკ¹ 1430.4 ხოლმე. 9. ასე G და I; F ვითხოვ.

130. უამბო ფრიდონ ავთანდილს ტარიას მოციქულობა:
 ორ დიდებობის, ცუდია შენგან ცდისაღა თქმულობა!
 მას დაუმიძიდა, მოედვა კვლა¹ ზულსა¹ კვამლ-ალ-შულღმა¹. —
 ასრე გამს რიდი მეფეთა ყმათაგან¹, მიკრძალულობა¹!
131. ავთანდილ შივა ძუგლ-მოყრით ტარიას შესახვეწელად,
 ფერგთა ესვევის, აკონებს, აღარ შეჰხედავს ზე წელად.
 ეტყვის: კმა, რაღა შევხვდეთ რობტანს წლეულად მე წელად.
 კვლა ნუ მიქმ ერთკულობისა გამტენლად, დამამლენელად.
132. რახაღა ჭლამი, არ მოძეგმს² მას ღმრთისა ხამართალია:
 გამწრდელსა ჩემსა ვით ვჰკადრე მე ხაქმე ხამუნთალია?!
 მე მახხედ³ გელი ვით ვაპძრა, ვინ ჩემთვის ფერ-ნამკრთალია?!
 ვით მოციპარღს მდნამან პატრონსა ზედა კრმალია?!
133. ეგე ხაქმე მე და ჩემსა საყვარელსა შეგვამდურვეს.
 ვა თუ გაწყრეს, გაგულისდეს! გუშტი ზულსა შეაურვეს,
 ამბავსაღა დაძივირებს, ჭვრეტიხათვის მომასურვეს. —
 შენდობასა კარციელი კაცი ვერა⁴ დაძიურვეს!»
134. ტარიელ უთხრა სიცილით, მან მხემან შუქ-მაფენამან⁵, —
 გელი მოჰკიდა ავთანდილს, ამართა, ააყენა მან—
 «მისოდ კარვი ყველაი მოძართებამან შენამან,
 მავრა ხჯობს, შენდა ჯალსინღს ჩემგან⁶ შენთვისა⁶ ღსენამან.
135. მე ვიცი ზული ხამუნოდ შენისა საყვარელისა, —
 არ ეწყინების სტუმრობა შენისა-მე-მეყრელისა, —
 რადმდა რა ვჰკადრე მეფესა თხრობა რახაღა ჭრვლისა!
 ოდენ ნახვისა მათისა ნაჭრა მაქვს ხანატრელისა.

1. ასე C, ვახტ და დგ; G და I... მალობა. გულსა ცეცხლისა ალობა. და პატრონისა კრძალობა (შეად. კაკ¹ 1432.2-4). 2. გნ და დგ მოგცემს. 3. გნ და დგ შემისთვისი(?). 4. კაკ¹ 1435.4 ვერვინ. 5. გნ და დგ შუქ-ნაფენამან. 6. კაკ¹ 1436.4 ჩემმან შენისა: სხვა დგ გნ ჩემმან შენითა(?).

136. ამას ოდენ მოვავსენებ მუდართთ და შეპოვებით,
 რამე მოკვებ ქალი მიხი მან მიხითა მოვინებით.
 რათგან ბოლოდ¹ შეყრავა, ხიმორგხა ვით ეთნებით?
 დაამყენეთ ერთმანერთით, თავის-თავის ნუ დასტნებით².
137. რა ავთანდილ ტარიახან ცნა, წახლვასა არ დამლიდა,
 არა ჰკადრა შეცილება, ხაუბარსა წედა-წრთივდა.
 ფრიდენ კაცხა დარჩეულსა ხათანად გარდახთვლიდა.
 თანა წაჰყვა, განაღამდა მათთანავე³ გზასა კლიდა.
-
138. ფრიდენისით გაემართნეს იგი ლომნი, იგი შხენი.
 თანა მიჰყავს პირი შხისა,—ქალი, მკურეტთა ამაწრსენი.
 ჰკიდავს ბრძელსა ყორნის ბოლო დაცყობილი⁴, დანათსენი⁵,
 მუნ ბადახსია ამვენებდეს ხინარ⁶უფე, ხინაზენი.—
139. მას ჰგვანდა⁷, თუცა ხაძყარც მზე უჯდა შუა მთვარეთა.—
 იარნეს დღენი მრავალნი ღაღათა, ბრძნად მოღუბარეთა,
 მიგან მათ დიდთა მინიორთა, ყოველგნით გაგთ-მითმწვდარეთა.
 ხად ყოფილიყო ტარიღლ, მიჰხვდეს მათ⁸ კლდეთა⁹ არეთა.
140. ტარიელ ბრძანა: ამჟ მმართებს დღეს თქვენი მახინძელღა.
 მუნ მოვალ, ხადა ყოფილ-ვარ, მკიორდა ხადამდის ხეღღა.
 მუნ ვემასპინძლობდეს¹⁰ ასმათი¹¹, მას უც კორცისა გემღღა.
 მე რამე გიძღვნი ტურეთათა, აქეთ ღარისა ჭრეღღა!¹²
141. მივიდეს, მიგან გარდაყდეს ქვაბსა მას დიდთა კლდეთასა.
 ასმათს უც კორცი ირმისა, იქმს მახინძლობა-კვეთასა,
 ამხანავობდეს. ღაღობდეს წახლვასა მათ ხაქმეთასა.
 ღმერთსა ჰმაღლობდეს შეცვლასა ღწინად კირისა დიდეთასა.

1. ინგ 1490.3 ბოლო. 2. G მასთანავე. 3. კაკ¹ 1442.3 ჩაწყობილი, ჩანათ-
 ხენი. 4. გნ და დგ ჰგვანდეს. 5. ინგ 1495.4 მის კლდისა; სხვა გნ და დგ იმ კლ-
 დისა(?). 6. გნ და დგ გვიმასპინძლოს ასმათმან (ახალი ფორმა ასმათმან, იმ-
 ვითად გამარებული ძველ შწერლობაში).

142. უბოძა ტურფა მრავალი მათ შათი შესადარები.
 ველა ფრიდონისნი აავსნა, სპა ჰყვა თუ სპასალარები.
 აივხლ¹ კაცი ყველაი მამინ შათი თანა ნარები. —
 მაგრა მეს რომე ხატურტლე, ჰვანდა—გან-დაუგარები!
143. ფრიდონს უთხრა: «ვალი თქვენი ჩემგან მწელად გარდიცდების,
 მაგრა თქმულა: «გარვის მქმნელი კაცი ბოლოდ არ წარგდების»,
 აწ ხატურტლე, რანომიგა აქა მეს და ან იფების,
 მენი იყოს ყველაკაი, მენ წაიფე, ვითა გხვდების».
144. ფრიდონს მდამბლად თაყვანის-ხდა, ჰგადრა მადლი მერის-მერო:
 «მე², მეფეო, რად გვინივარ უტკუო და ავრე რეტი?»²
 მტერი ყოვლი ჩაღად გიჩანს, ვინმეა³ იყო³ ვითა კეტი!²
 ჩემი ღხინი მუნამდის⁴ ა⁴, ვორე ვიყო მენი მკვრეტი».—
145. ფრიდონს კაცი დააბრუნნა მოხახსმელადი აქლეძისად,
 ხანღსა მისხა მისაღებლად⁵ მის ყველასა⁶ ხატურტლისად.—
 აწ მუნითგან⁷ გაქმართნეს არაბეთის⁸ წავლად⁹ გზისად.—
 ავთანდილ¹⁰ ა¹⁰ გაღუელი¹¹ შესაყრელად—მოყარე-მსისად.
- ⊙
146. ტარიელ კაცი გაგზავნა წინამე რობტან მეფეხა.—
 მეს ივალა: «გადრეხ, მეფეო, ხურვილთა ხიიფეხა:
 მე მოვალ მეფე ინოდთა დარბაზსა თქვენსა ხეფეხა,
 გიჩვენებ ვარდისა კოკობსა, უფრტვენელსა, მოღუკრეფეხა!
147. მამინ თქვენ ჩემი ვეწყინა ნახვა, მიწისა მენისა.
 ცდა შეპყრობისა ავი ჰქმენ, შემორევება ცხენისა.
 მე შერთა ხანათა ვახვერე ნიშანი რამე წყენისა,—
 დავგოფე მონა მრავალი, მხახური სრისა თქვენისა.

1. ასე კაკ¹ 1448.3 და უგ 1499.3; სხვა დგ და გნ აავსო. 2. ინგ 1501.2 ვინც არ გორძობს ამ სოფელსა, უტკუოა, დიდად რეტი; 3. ღმრთისა გადგას ნათლად სეეტი. 3. I და სხვ. იყოს (შეად. კაკ¹ 1450.3). 4. კაკ¹ 1450.4 მუნამდისცა. 5. ასე C; I მისატანად (შეად. კაკ¹ 1451.2); G მისატანლად. 6. I ყოვლისა. 7. F მუნით-ცა (შეად. კაკ¹ 1451.3). 8. F არაბეთად; ვარ. არაბეთით. 9. ასე G; I წავლა; C მივლად (შეად. აბ 1338.4 და სხვ.). 10. ასე C; G ავთანდილ არს (შეად. კაკ¹ 1451.4); I ჩანს. 11. I გავსებული.

148. აჲ აჰად მღვალ წინ აჲ, დაყარენ ჩემნი გზანია,
 შეჰინდღთ რაგა შეგვღდე, ჰქმნნეთ გაწყრომისა კმანია.
 ძღვენი არა შაქვს¹, მძღწმობენ² ფრიდღნ და მისნი ყმანია.
 ღდენ ძღვნად თქვენი ავთანდიღ მჲ თქვენთვის მომიტანია.»
149. რა მიუვიდა მეფესა მასარღბელი ამისა³,
 ვით გაეზარნეს, ვერ იტყვის ენა ერთისა წამისა!
 თინათინს დაწვთა გმატა ეღვა შექისა ხამისა,—
 ბრღლხა და ღალხა ამვენებს მუნ ჩრდილი წარბ-წამწამისა.
150. ტამლაჯხა ჰგრეს და გაიხმა გმა მაჰინ⁴ თქართქარებისა.
 ღაშქარნი რზღდეს მიღამღ, ქმნა სწადღდა მათგენ რებისა.
 დაიწყეს მღხსმა გზენისა⁵, მღღეჲა⁶ უნაგრებისა.
 მესხდა ხომრავლე მოყმისა მკლავ-ღიღხელ გულ-მაგრებისა.
151. მღღე შეჯღდა, გაეგებნეს თავადნი და სრულად ხჰანი.
 ვისცა ესმის, მღვიდიან მას წინაჲ სხვაგნით სხვანი.
 ყველაკაი ეძგორთხა ჰმადღობს, გაამღღნეს მათნი გმანი.
 თქვეს: ხზრღტხა⁷ ეჲყოღღო, კეთილინა შენგან⁸ შჰანი!»
152. რა ერთმანერთი აღუჩნდა მიგებულ-მღხაგებავთა,
 ავთანდიღ ერყვის ტარღელს ხიტყვათა დანავებავთა⁹:
 «აგერა, ჰხედავთ შინდღღრთა მტვერითა შენაღებავთა?
 აჰად⁸ მღღების¹⁰ ხაგმილი, გულხა¹⁰ ეგხება¹⁰, ებავთა:
153. ისია ჩემი გამზრღველი და თქვენდა¹¹ მიგებულა.
 იჲი ვერ მივალ, მრგხვენნიან, გულხა ხაგმილი დებულა.
 ჩჲჰად არაკად ხულთ-ღგჰული გაცი არ გაწმიღგებულა!
 რახაგა მიზამთ, თქ ქნ იგით, —ფრიდღნ თქვენდაჲ¹² ხღებულ ა.»

1. C გვაქვს, 2. C და I გვმოწმობენ. 3. გნ და ღგ ემისა(?). 4. ასე ვახტ;
 ინგ 1508.1 შათგან; K და L სიცილი. 5. G და I ჯოგისა (შეად. კაკ¹ 1457.3). 6. G
 და I გაღება (შეად. კაკ¹ 1457.3). 7 ასე ინგ 1509.4; ზოგი გნ და ღგ ბორღტთა.
 8. ინგ 1509.4 შენნი; გნ და ღგ შენთის. 9. გნ და ღგ დანაზებავთა. 10. ჰიჲ
 1582.4 ეცხელა; კაკ¹ 1459.4 ამისთვის ვიწვი, ხაგმილი გულხა ეღების; უგ
 1510.4 ეცხელა. 11. C თქვენად; G ჩემთვის (შეად. კაკ¹ 1460.1). 12. I თქვენ-
 თანვე; G თქვენთანა (შეად. კაკ¹ 1460.4).

154. ტარიელ უთხრა: «გარგხა იქმ მენ პატრცინისა კრძალვასა.
 აქ დადგე, იქი ნუ მოხვალ, იქმცა უჩემოდ ზაღვასა.
 მე მივალ, ვუთხრობ მეფესა შენგან თავისა მალვასა,
 ვაჰვ. დმრთითა, ადრე შეგყარდ მშესა მას, ტანად აღვასა.»
155. მუნ დადგა ღღმი ავთანდილ, დაიდგა მცირე გარავი.
 ნესტანდარეჯან მუნვე დგას, იგია მჭვრეტთა მწარავი!
 მისთა წამწამთა ნიავი ჰქრის ვითა ქარი არავი!»
 წავიდა მეფე ინდოთა, მისრული მიუღარავი².
156. ფრიდონ წაჰყვა. განაღამცა განვლეს ველი დიდხა ხანხა,—
 გნა შეფემან, ტარიელ⁴ ა⁴, მარტე მღვა, მღჰნობის ტანხა.
 გარდაგდა და თაყვანი-ხცა მას უკადრხა, ღღმებრ ჯანხა,—
 ხდებს პატიცხა ინდოთ მეფე⁵ მართ მამისა შეხაჯვანხა.
157. გაეკვირვა მეფე მისხა თვალადობა-სიტურფესა.
 პირხა უჭვრეტს გაკვირვებით, უქმებს მკლავთა სიაღვრესა.—
 ვვლა ფრიდონხცა⁶ უხალამა,—თაყვანი-ხცა მან მეფესა,—
 მას მეფესა, ავთანდილის ნახვისათვის მოხწრადვესა.
158. მეფე ტარიას ქებახა დაჰკრთების, დაეღონების.
 ტარიელ ეტყვის: «მეფეო, აწ გული მენ გემონების.
 მიკვირს თუ ვგრე სიკეთე თქვენ ჩემი რად ვეგონების:
 რათგან ავთანდილ მენია, სხვა რად ვინ მოვეწონების!
159. ნუ ვიკვირს მისი ვერ მოხვლა და დაეყვანება ხანისა:
 მდდი და დავხსნეთ, მეფეო, ამოა კორდი მწვანისა,
 გკადრდ მიხეწი მისიხა⁷ თქვენს წინა ვერ-მოყვანისა⁸.
 ვიაჯ⁹ რახამე⁹, აწ მმართვებს მოთხლვა მე ფარმანისა».

1. გნ და დგ აწ. 2. კაკ¹ 1462,3 არ ავი. 3. ენ და დგ მიუპარავი(?). 4. კაკ¹ 1463,2 და უგ 1514,2 ტარიელი. 5 ასე კაკ¹ 1463,4; სხვა დგ და გნ მეფეს. 6. ენ და დგ ფრიდონცა(?). 7. კაკ¹ 1467,3 მისი და. 8. კაკ¹ 1467,3 და უგ 1518,3 ვერ-მოტანისა. 9 კაკ¹ 1467,4 ვიაჯი რასმე.

160. დასხდეს მეფენი, ძაღდაა გარე ხომარაღე რაშმისა.
 ტარიელს პირსა გიმცემი ათქს¹ უნათლესი ბაშმისა.
 ჰვრეცა ახელებს მჭვრეტელთა ყოფა-ქნევისა-და-ზმისა!
 დაუწყო თხოვდა მეფესა ხიტყვისა ბრძნად ნაკაშმისა:
161. ამეფეო, თავი შეპვრდბას ამისად² მოხაგხენებლად,
 ძაგრა მოხრული თქვენს³ წინა⁴ ვარ⁵ შემომხვეწლად⁶, მქენებლად.
 თვით იგი იაჯხ, რომელი ჩანს შხეებრ მუქთა მტენებლად,
 ვინ არის ჩემად ხინათლედ და დღეთა⁷ გამათხენებლად.
162. აწ ამას გჳადრებთ ორნივე სვეწით და შემუდარებით:—
 ავთანდილ დაგვიგა⁸ წამალი მისგან თავისა დარებით⁹,—
 დავიწყდეს რომე პატიენი სჭირდეს ჩვენთავე დარებით.—
 არ გაჩყენ, ვრძელი ამბავი არს, ჩვენგან⁷ მიუმსვდარებით.—
163. თქვენთა უყვარს ერთმანერთი ქალი ყმახ⁸ და იგი ქალსა.
 შით ვიგონებ ხაბრაღესა მტირალსა და დერ-ნამკრთალსა.
 მუღლ-მოყრილი გვაჯები,—ნუღარ აწვევ იმათ⁹ აღსა,—
 რომე მისგე ქალი თქვენი მკლავ-მაგარსა, გულ-დიქალსა.
164. ამის მეტსა არ-რას გჳადრებ,—არ მოკლესა არცა ვრძელსა.—
 ამიღიღე კელ-მანდილი, მოინახკვა წედიან ყელსა,
 ადგა, მუგლნი მოუყარნა¹⁰, გაჯების ვითა მზრდეღსა.—
 გაუკვირდა ყოვლსა კაცსა შორით¹¹ კვრას¹¹ მომხმენღსა!—
165. რა ტარიელ მუღლ-მოყრილი ნაზა, მეფე შეუწარდა,
 მღრს უკუ-დგა, თაყვანის-ხვა, ქვე-მიწამდის-დაუგარდა,
 მოაგხენა: «გულმწიფეო, ლხინი ყოვლი გამიქარდა¹²,
 თქვენმან აგრე ხომდაბღემან ნაზვა თქვენი ჩაშადარდა!—

1. ათქს<ადღს. 2. ასე ინგ 1520,1; ვარ. მე მისად. 3. G წინაშე, თქვენი მხვეწე ვარ; I თქვენს წინა ვარ შემომხვეწი (შეად. კაკ¹ 1469,2). 4. ინგ 1520,4 ბნელთა; სხვა დგ და გნ ჩემად. 5. გნ და დგ დამღეა. 6. G და I დადებით (შეად. კაკ¹ 1467,2). 7. კაკ¹ 1470,4 და უგ 1521,4 ჩემგან. 8. გნ და დგ მას. 9. კაკ¹ 1471,3 ამით. 10. C დაუყარნა (შეად. აბ 1357,3 და სხვ.); G და სხვ. მიუყარნა (შეად. კაკ¹ 1472,3 და უგ 1523,3). 11. ასე ინგ 1423,4; სხვა დგ და გნ მის ამბისა. 12. ასე C (შეად. აბ 1358,3 და სხვ.); G და I უკუ-შქარდა; კაკ¹ 1473,3 და უგ 1524,3 უკუ-შქარდა.

166. მე ხიდება ავთანდილის უკეთესსა ვაღებებ ვერა.
 თვით მეფეობა ქალსა ჩემსა მივეც, აქვს და მას ეფერა.—
 ვარდი ანლად ეფურნების¹ მე ყ ვავილი დამებერა.—
 რადმცა², ვ ჰგადრე შეცილება რასცა³ იგი³ ოდენ ხჯერა!»
167. რა ტარიელ მეფისაგან ესე სიტყვა მოისმინა,
 დადრგა, მდაბლად თაყვანის-ხგა, პირსა ზედა დაეფინა.
 კვლა მეფემან⁴ თაყვანის-ხგა, წამო-რე-ვლო⁵, წარდგა წინა.—
 ერთმანერთი მოიმაძღეს, მათ ერთსაგა არ ეწყინა.—
168. ორიდენ შეჯდა, ავთანდილის მახარებლად გაექანა.—
 ესეფე⁶ დიდი ხიხარული გაეხარნეს მასცა განა!—
 წავიდა და წამოუძღვა, მოიყვანა, მოჰყვა თანა.
 მანა ირცხვის მეფისაგან, შუქი ბნელად მოეყანა.
169. მეფე ადგა, მოეგება, ყმა გარდაგდა, რა მოვიდა.
 გელთა ჰქონდა გელ-მანდილი, პირსა მითა იფარვიდა.
 მზე ღრუბელსა მოჰფარვოდა⁷, ქმედებოდა, ვარდსა ჰხრვიდა.
 მანა მისსა შვერებასა რამცა ვითა დაჰფარვიდა!
170. მეფე გაცნახა ღამოდია⁸, აღარა ცრემლნი ხდენიან.
 ავთანდილ ფერგათა ესვევს: შექნი ქვე-დაუღენიან.
 უბრძანა: აადევ, ნუ ირცხვი, მენ ზნენი გამოეჩენიან:
 რათგან მერჩიო⁹, ნუ მერცხვი,—ჩემგან⁹ რასაღა⁹ გრცხვენნიან?»
171. მეფე ყელსა ესვევოდა მას ღღმსა და ვითა-ვმირსა.
 ახლეს უსის, ეუგნების, ავღებებს და უჭვრეტს პირსა.—
 იგი მზე და გელმწიფობა ასრე მიჰხვდა, ვითა ღირს ა.—
 მამინ ღზინი ამო არის, რა ვარდიჰგდის კაცი ჭირსა!—

1. გნ და დგ იფურტნების, იფურნების, იფურტუნების. 2. გნ და დგ რა-
 მცა. 3. ინგ 1526.4 რასაც ოდენ < იგი; სხვა გნ და დგ რასაც იგი ოდენ. 4. კაკ¹
 1477.3 როსტენცა. 5. ასე C; I წარემოვლო(?) (შეად. კაკ¹ 1477.3; G წამოვლო
 და. 6. G და I ეფარ(ვ)ოდა (შეად. კაკ¹ 1479.3); C მოჰფარვიდა; ვახტ მოჰფა-
 როდა. 7. უგ 1531.1 კლამობდა. 8. G მერჩივნო(?). 9. F ჩემგან ნულარა გრცხვე-
 ნიან; I აგრე ნულარა გრცხვენნიან; C გაე, რასალა გრცხვენნიან; G ეგ არა შენი
 ზნენიან.

172. ყმა შედეგა მოაგახეგებს: მიგვირხ, ხუჯაბა რად რას ჰმრძანებ, რად არ გინდა ნახვა მზისა, ანუ რად-ღა ავუიანებ.— მიეგებვი მზიარული¹, ხასლბა თქვენსა² მოიყვანენ, მიმოიძიებს შექტა მისთა, ნათლად³ გარე-მოივანებ⁴?
173. ტარიგლხვა მოაგახეგნა⁴,—მესხდევს, ქალბა მიეგებნეს. — მათ ხამთავე ვლლიათთა მზისა ფერად დაწვნი ღებრებს. მიშხდევს მათბა ხაწადელბა, იგი პოვეს, რაბა ძებნეს. აელი ჰაადებს გრმაღთა მათთა, არა ცუდად წელთა ებნეს. —
174. გაჰვირდებს ყოველნი მხედეველნი მისთა გლეგათა ფენასა. ვით მხეცან დაყვრა მჭვრეტელთა თვალნი ნათლისა ჩენასა- მისგან დაშწვარნი მისგნიან⁵ გულნი ჰვრეტითა ღუნასა. ხითბა გამძრნიძის, იქმოდის⁶ ჯარი მუნითვე რბენასა. —
175. მესხდევს⁷, წავიდევს⁷ ყოველნი⁷ შინა⁷ თავისა⁷ დარებად⁷. ჰქონდებს შვიდნივე მნათობნი მის მზისა დახადარებად. არ მოისვდღმის ხიტურდვ, არს მათგან მიუშვდარებად! — ადრე მივიდებს შედისა ხასლად-ხამყელად, არებად.
176. შევიდებს, ნახეს თინათინ მჭვრეტეა⁸ მომცემი⁸ ჰირისა. სკიპტრლხან გვირვინდხანსა ჰმეცნოდნა გმა პორტირისა. მღსრულთა პირბა შეადგა ელვა მისისა პირისა, — შევიდა მივე ინდლთა, იგი მზე, მხეგავსი გმირისა.
177. თინა თინ ზედა აწვივა⁹ ტანტბა შედეგთა ზეთასა. ტარიგლ უთხრა: მუნ დაჯგ, სწადიან ბრჭეხა-ბრჭეთასა. დღებს ტანტი მენი მენ გამართებს მეტად ყოველთა დღეთასა. მე ღლმი ღლმითა¹⁰ დავისვა¹¹ გვერდა მენ მხეხა¹²—მწეთასა».

1. G მზიარულსა. 2. G მენსა. 3. ასე C, G და I (შეად. კაკ¹ 1483,4 და უგ 1534,4); აბ 1367,4 სახლად. 4. ინგ 1535,1 მოახსენეს. 5. კაკ¹ 1487,3 და უგ 1583,3 მისციან. 6. კნ და დგ იქმოდეს ჯარნი. 7. C, G, I ვახტ შინა წავიდეს ყოველნი, შესხდეს თავისა დარებად; K წავიდნენ შესხდნენ....; აბ 1371,1 შესხდეს, წავიდეს ყველანი შინათ თავისა მარებად; ინგ 1539,1 შინა. 8. G მჭვრეტელთ. 9. C, G და I აწვივნა. 10. G ღლმთა(?) (შეად. კაკ¹ 1491,4). 11. G დავისვამ(?). 12. ვახტ მზეთა—(?).

178. ტარიელ¹ კელი მოჭკიდა² და დახვა³ ტახტსა თავისსა.
 გვერდა დაუხვა⁴ ავთანდილ, ხურვილსა მოეკლა ვისსა
 უნანავსა და ნანუღსა ხჯობს ყოვლსა ხანანავისსა!
 ნუ გვე მოჯნერთა⁵ მათებრთა⁶, ნუგა⁷ თუ⁸ რამინს⁹ და ვისსა!
179. ქალსა შესწბა⁷, გაუკვირდა ავთანდილის გვერდა ჯდღმა.
 ევერი ჰერთა და გაუფიცლლა⁸ შე-და-გა-მო გულმან კრთოღმა.
 მეფე ვტყვის: «შვილო, ჩემგან გაქვს სირცხვილი თუ რა ზღმა, —
 ბრძენთა⁹ უთქვამს სიყვარულის¹⁰ ბოლოდ მისი არ-წარგდღმა.»
180. მართ მეფემან სპათა ბრძანა ავთანდილის თავყანება:
 «ესეჲე მეფე თქვენი, ასრე იქმნა ღმრთისა ნება.
 დღეს ამას აქვს ტახტი ჩემი, მგ-სიბერე, ვითა სნება.
 ჩემადი სწორად ჰმასხურებდით. დაიჭირეთ ჩემი მცნება».—
-
181. ტარიელს და ცოლსა მისსა მიჰხვდა მათი ხაწადელი, —
 მვიდი ტახტი საკელაწიფოდ, სამეგბელი განუცდელი¹¹.
 მათ პარტიეთა დაავიწყებს ღწინი ესე აწინდელი. —
 ყოლა ღწინთა ვერ იამებს, კაცი ჳირთა გარდღუსდელი!—
182. ყოვლთა სწორად წყალობსა ვითა თოვლსა მძათევიცხ,
 ობოლ-ქვრივნი დაამდიდრნეს და კლანაგნი არ ითხოვდეს,
 ავის¹² მქნელნი დაამინნეს, გრავნი ცხვართა¹³ ვეღწათა¹³ სწოვეცხ¹³.
 შიგან მათთა ხანრძანისთა თხა და მველი ვრთგან ძოვდეს.

1. გნ და დგ ორთავე. 2. გნ და დგ მოჭკიდეს. 3. გნ და დგ დასვეს. 4. გნ და დგ დაუსვენ. 5. ასე C; I მიჯნურსა მათებრსა; K მიჯნურთა მათებრსა; აბ 1375.4 მიჯნურად მათებრსა. 6. ასე G; K ნურცა თუ რამინს; I ნუმცა რამინსა; C ნუ-ცა რამინის(?); სხვა გნ და დგ ნუმცა თუ რამინს. 7. K შეწრღა(?); ინგ 1544.1 ქალი შესწბა. 8. K გაუფიცლდა(?); ვახტ გაუფიცბდა(?) (შეად. კაკ¹ 1493.2); სხვა გნ და დგ გაუფიცხა. 9. ასე C, G, I და K; სხვა გნ და დგ ბრძენსა. 10. გნ და დგ სიყვარული. 11. აბ 1410.2; გაუცდელი; ინგ 1637.2 გაუცდელი. 12. ვარ-ავთა. 13. ინგ 1664.3 კრავთა ვერ უწოვდეს(?); სხვა დგ და გნ ცხვართა ვერა(?) სწოვდეს.

ზოგ წარყვნილ და ზოგ ძნელად გასაგებ ადგილთათვის

1. მიძღვნა, 2,1: აქ „კელობისა“-დ წაკითხვა „ხელობისა“ იწვევს გაუგებრობას და აღმადგენელი ან განმმარტებელი ტაებისა შეცდომაში შედიან. არც „ამადარი“ ნიშნავს არაფერს, არც რუსთველი ყოფილა „კელობით“ რუსთველი, ან „ალამდარი“ (ან თუ ვინმე აღმადგენელს სურს „ჯაბადარი“; ესეც ხომ „მოკვლე“ იყო). არამედ რუსთველი გონება-დაკარგულობით, ხელობით მცდარი იქმს ამ საქმეს, ე. ი. „ვ.ტ-ის“ დაწერას, — ხელობს რა კელმწიფისათვის (რომელიც ღმრთისაგან არის!). და ეს სრულიად ნათლად აქვს ნათქვამი პოეტს: „მე, რუსთველი, ხელობითა ვიქმ საქმესა ამას მცდარი“. სხვანაირად აღდგენა ამ ტაებისა მართალი არ იქნება.

2. მიძღვნა, 3,4: ეს ტაევი წარყვნილი ყოფილა, დარჩენილა მხოლოდ სიტყვათა ნაგლეჯები და მით უცდიათ ძველ და ახალ კრიტიკოსებს ტექსტისა მისი აღდგენა. აქეთგან სხვა და სხვაობა ვარაინტა. სტროფში კი რუსთველი ნათლად ამბობს: ეს ამბავი გავლექსე და საჰოკმანები საქმე ვქმენო. ცხადია ეს საქმე საჰოკმანო იყო რუსთველისათვის, — „შემართა“ თუ არა თვისი თხზულება, კვლავ ქებანი (აზმანი) მისი „ხელ-ქმნელისათვის“. — და არა მეფე თამარისათვის. დაერთო თუ არა ნება, რომ პოეტს ეძღვნა მისთვის თხზულება, ჯერ კიდევ მისთვის უცნობი. ამიტომ აღვადგენთ ამ ტაეუს კონტექსტის მიხედვით: „ჩემსა ხელ-ქმნელსა შეემართო, ლაღსა (= ამას) მას, კვლავ აზმანები“? — და შემდეგ სტროფებში რუსთველი თავს იმართლებს ასეთი „შემართებისათვის“: მიჯნურ პოეტს მისი ერთი მიჯნურის გარდა „ნღრა უნდა, მისთვის ენა მუსიკობდეს“, არა თუ იგი თვის ნაღვაწს იქით-აქით აბნევდესო. და, ამბობს რუსთველი, „ჩემი აწ სცანით ყოველმან. მას ვაქებ, ვინცა მიქია“-ო (პირველი „ქება“: „ისტორიანი და აზმანი“) და სხვ. —

3. 1, 4,4: ტაების უკანასკნელი სიტყვები წარყვნილი ყოფილა. ამიტომ ცუდად აღდგენილი ზოგთაგან: „ლამესა ჩვენ უმთვაროსა“;

კ „ლამესა მომთანაროსა“; ინგ. „ლამესა უმთენაროსა“; აბ „ლამესა უთენაროსა“. ეს უკანასკნელი უფრო სწორია, მაგრამ ერთობ არც ერთი ამ წაკითხვათაგანი არ არის სწორი. უნდა იყოს წაკითხული კონტექსტის მიხედვით „ლამესა არ უთენაროსა“. რათგანაც აქ შედარებასთან გვაქვს საქმე: როდესაც ვარდი მის ყვავილს დააქნობს, იგი წავა და **სხვა** მოვა, და როდესაც მზე ჩასვენდება, ბნელს და გაუთენებელ ლამეს კი არ ვკვრეტთ, (არამედ იგი ისევ გათენდება). და თუ მოხუცი მეფე როსტევეანი, ძველი სინათლე **გადავა**, მის ნაცვლად აღმობრწყინდება ახალი სინათლე, ახალი მეფე, მზე თინათინი. აი რა უნდოდა ეთქვა რუსთველს.

4. I, 28,1: აქ უნდა იყოს „მიწამცა“ და არა „მიწაცა“. „მიწამცა“ თქვენი ავთანდილ თქვენს წინა“ ძველი ზრდილობის გამოთქმაა, — მიწა, ე. ი. ფერკთა მტვერი რომ უნდა იყოს ავთანდილ თქვენ (მეფის) წინაშე, (იგი მშვილდოსანიანო). —

5. I, 39,2: „თუცა“ აქ უდრის „თუმცა“-ს. რავგარადაც ეს უკანასკნელი. „თუცა“-ც აორისტს მოითხოვს. ასეთი მაგალითები ბევრია „ვ.ტ“-ში. „თუცა გული უმაგარდა“ — გული რომ გამაგრებოდა.

6. I, 45,3: I-ის ვარიანტი „დაცვიდეს“ (არა სხვა: „დაკოცნა“), აგრეთვე ვარიანტი „თავსა კელ-აღუპრობელად“ (სხვა: „თავის კელ-აუპრობელად“) სწორია. წინადადება ნიშნავს: დაეცენ (ერთმანერთზედ ნაკრავნი) ისე, რომ თავს ვერ უშველეს (= უმწეონი).

7. I, 47,3: პირველი ნახევარი ტაებისა წაპყვნილი ყოფილა. აქეთვან აღმადგენელთა კონიექტურები: „ტაიკი მიჯქს მერანსა“, „ტაიკი მიქრის მერანი“, „ტაიკი მიაქეს მერანსა“. ტაიკი მიაქეს მერანი“. არც ერთი არ არის სწორი, არამედ შვენიერი სურათი ასე აქვს დახატული პოეტს: „ტაიკი მიაქეს მერანსა“ (მზე, რომელიც ველად მიფინების). ტაეპიც ასე უნდა გასწორდეს.

8. I, 67,3: კელ-ნაწერთა და დაბეჭდილ გამოცემათა „არ ართვან შეუყრელისა“ შეუსაბამოა. ავთანდილი საკელმწიფო აქტების დროს თუ ნახავდა თინათინს, თვარა ისინი ერთგან აროდეს შეყრილან. თინათინი პირველი ასეთი შეყრისას ზომ ეტუნება ავთანდილს: „აქანამდის ჩემგან შორს ხარ დანამკირად“-ო (I, 71,2) (= ახლოს

არ გიკარებდიო. მარტლ-საჩინოდ არ-ის მაგივრად ბარ = ბარე) უნდა ყოფილიყო ტექსტში: „უხარის შეყრა ვარდისა“, რომელსაც იგი ბარე (დიად ჯერ) არ შეჰყროდა. მით ახლა პირველად ნახეს ერთმანერთი, ისე, რომ იქ სხვა არცინ ყოფილა.

10. I, 107,3: „მინდორს შეჯდომა“ არავეინ უნდა გაიგოს: მინდორს გასლვის შემდეგ ცხენზედ შეჯდომა, არამედ ეს ნიშნავს მინდორს გასახლველად შეჯდომა. ასეთი მაგალითები სხვაც არის „ვ.ტ“-ში.

11. II, 90,3: კელთ-ნაწერითა და დაბეჭდილ გამოცემათა „მეტჩ რამცა შეეუზრახე“ ვერ გამოჰხატავს იმას, რისიც თქმა რუსთველს უნდოდა. ტარიელი ამბობს: როდესაც მეფე მომეწია და დავინახე, კელმწიფობით შემებრალა იგი, ამიტომ კელი არ შევახე, არამედ თვალთა წინ გამოვექეცი, — აბა მეც როგორ უნდა შემეტია (კელმწიფესათვისო). — „რად“ არ ნიშნავს „ვ.ტ“-ში ყოველთვის „რატომ“-ს, არამედ კშირად „როგორ“-ს, „რაგვარ“-ს (ზმნ. ზედა).

12. III, 7,3: აქაც „კელისა“-ს მაგივრად „ხელისა“ წაკითხვამ დიდი გაუგებრობა შექმნა: ი. აბულაძე, მაგ. ამბობს: „ხელისა მიუმცდარობა“ გივის სირეგვენეს ნიშნავსო; ეს სარიდანს არა სჭირთდაო! ნამდვილად კი ტაეპი ნიშნავს: სარიდანი „მეფედ-ლა დაჯდა“, (თუმცა ვასსალად ფარსადანისა), და მას „არა სჭირს“ (ე. ი. არ ეძნელება) თანამდებობის („კელის“) შეუტდომლად აღსრულება („მიუმცდარობა“).

13. III, 35,4: ე. ი. ნესტან-დარეჯანი, ვისგანაც ეჭვი არ ჰქონდა მსგავსის რაისამე მოწერისა, აწეა სევდად ხესავით ტარიელს.

14. III, 45,3: კნ და დგ-თა „მთქვიან ალვად“ სრულიად უადგილოდ და უგემური თავის ქება იქმნებოდა ტარიელისა. მას უნდოდა ეთქვა: ჩემსა დავედღები ჩემ სწორებთან ერთად, რომ მარტო არ ვიყოო. — ცოტა გასართობად და ჭირთა შენელებად. ასეც გასწორდა ეს ტაეპი: „ჩემსა დავედღე. ეთქვი, არ ხალვად“.

15. III, 91,4: ნიშნავს: ლაშქარნი უგზოდ ვლიდეს, გზას ყურადაც აღარ იღებდენ („არ გაივლენდეს“ და არა: „ვერ გაივლიდეს“, ან „არ გაივლიდეს“).

17. III, 110,3: რას ნიშნავს კნ და დგ-ათა „ახე“, ამის განმარტება მე არსად შემხვედრია. ჩემი აზრით აქ უნდა იყოს „მახე“ = „მახევი“, „გამხევი“, „გამფრეწელი“, ან-და „მახეზი“, „შემხეზელი“.

18. III, 124,2: აზრი სრულიად ნათელია: ტაჩელმა კელი თავის კრმალზედ წეიჭრა და ეს სჩანდა, წყლული არ ჰკავდა მტრისაგან დაჩენილად („მიღებულად“, „ნაღებად“).

19. III, 126,2-3: ეს ტაეპები წარყენილი ყოფილა და აქეთვან არის კნ და დგ-ათა ვარიანტები, ყველა ძნელად მისაღები. ჩვენგან აღდგენილ ტაეპებში სწერია: ალაფის ამღებ ლაშქართ თავი ვავალაღებინე იქ, სადაც ჩემი სისხლის მძებნელთ (ე. ი. მტერთ) მიწდორი შევალეზინეო. — ამბობს ტაჩელი.

20. III, 141,1: „არ ჩემგან უცოდნელია“ = ეს ჩემთვის (შემდეგ) უცოდნელი არ დაჩა. კნ და დგ-ათა „მართ ჩემგან უცოდნელია“ არ უდგება კონტექსტს.

21. III, 170,4: „ზედან - წათელა“ არ ნიშნავს „ზედ - დართვას“, „წამატებას“ (აბულაძე). არამედ ანგარიშში არ ჩაგდებას. არაფრად მიჩნევას (შეად. III, 127,4).

22. III, 173,1: „გული მიც თუცა მელია“ = გული მაქვს ისე, რომ უნდა დამელიოს, გამიჩერდეს.

23. III, 216,4: ტაეპის ბოლო ნაწილი წარყენილი ყოფილა და აქეთვან კნ და დგ-ათა სხვა და სხვა ნაირად აღდგენა მისი. ჩვენ ასე აღვადგენთ: „აწ გამოჩნდეს“ თუ მე რა მინდა და (სხვას) ვისაც რა უნდა („რა მინდოდეს, ვის რა უნდი!“).

24. III, 235,2-3: კნ და დგ-ათა „ანუ სისხლითა მისითა ჩემი რად მოაზღვევინე“: თითქოს დავარის სისხლი უნდა ეზლოს ტაჩელს მოკლული ზვარაზმ-შაპის სისხლით! დავარი კი სულ სხვას ეუბნება ნესტან-დარეჯანს: ანუ ჩემი სისხლით რად აზღვევინე ტაჩელს მის მიერ დათხეული სისხლი ზვარაზმ-შაპისა: „ანუ სისხლიცა მისიცა ჩემით რად მოაზღვევინე“-ო. ეს ასეც გასწორდა. — შემდგომი ტაეპის აზრიც ნათელია. თუ „გაქმნევენს“ მაგიერად „მაქმნევენს“-ს აღვადგენთ: ტყუილ-უბრალოდ არ მომკლავს ჩემი ძმა, როდესაც იმას ვიყოფ, რაც შენ (თვით) ჩამადენინეო.

25. III, 255,2: კნ და გამომცემელთა „გამყოფთა“. „გამყოლთა“ ყოვლად მიუღლებელია. უნდა იყოს „მუნ-ყოფთა“, რაიცა „მცხოვრებთ“ ნიშნავს (ფრიდონი მათ არ ერიდებოდა), ივინი „ზაბუნებად“ ჩათვალა და მათ სიმრავლესაც არაფრად მიიჩნევდა.

26. III, 268,3: მეორე ნახევარი ამ ტაეებისა სადაოა; ინგოროყვაბ „გაეიანტენით“ ანტე-ქრისტედ გაკდად მიიჩნია (იხ. მისი „ე.ტ“-ი, გვ. 412); ჩვენ ერთხელ გამოვთქვით აზრი. — „გაეიანტენით“ უნდა ნიშნავდეს, თითქოს მიზანში ამოღებას და სროლას (მანქანიოვან ნასროლი ქვებისა): (ბერძნულიოვან „ანტ(ი)აო“); ხოლო არის ვარაიანტი „გავანატენით“, რომელსაც კსნიან: „ტყავივით დაღბილება“, „ტყავად ქვევა“, „გათელვა“. ჩვენ მხოლოდ შეგვიძლია აქ შემდეგი ვთქვათ: თუ „გავანატენით“ სწორია, მაშინ ტაეპი ასე უნდა ითარგმნოს: „(მანქანიოვან ნასროლი) ქვებით დაეულეწეთ (ქალაქს) კედლები („წვივები“). ჩვენ იგი გავატყავით“. შემდეგ მართლაც მოდის ტაეპი: „მომკალით, ლარი დაპლიოთ (ამ „ვატყაულ“ ქალაქში) ან აკიდებით ან ტენით“-ო.

27. III, 278,4: ეს ტაეპი წარყვნილი ყოფილა, როგორც სამართლიანად შენიშნავს ინგოროყვაბ: სიტყვები არ არის ტარიელის მიერ ფრიდონისადმი თქმული, არამედ ავთანდილისადმი, ამბის მოყოლისას. მაგრამ ჩვენთვის ინგოროყვაბს მიერ აღდგენილიც შესასწორებელია ისე, როგორც სხვა ვარიანტები. უნდა იყოს: „მომკალ, თურე (არა „თუცა“) უჩემოდა (არა „უჩემოსა“) ენახამცა ვის ისიც ხე (არა „ვისცა ისც ხე“) — მომკალ, თურმე (აი) ვის უნდა ენახა ჩემს გაჭდა ის ხეც!

28. IV, 84,4: აბ „ვის სად“ და ინგ. „ვისსა“ მიუღლებელია. უნდა იყოს „მისად“ — მისთვის — მოყვრისთვის (ვისთვის სიკვდილიც ავთანდილს „თამაშად“ და „მღერად“ მიაჩნია, ვისთვისაც მან თვისი მზე დათმო, და ახლა მისთვის თვის სახლსაც ვერ დათმობს, — ვერაფრით?).

29. IV, 99,4: კნ და დგ-თა „მოვეგონები“ განმეორებაა „მომიგონებენ“-ისა. უნდა იყოს „მო-ვე-მგონები“ — იგივე (ჩემი) მომგონებლები.

30. IV, 117, 2: „აწ სახლად მმართვეს სენები“ თუ ვაგივებთ: ახლა ჩემს სახლში სენები უნდა მქონდესო (ე. ი. სწეულბანი). გამოთქმა რალაც შეუსაბამოდ გვეჩვენება. ჩემი აზრით „სენ-ები“ თქმულია აქ რუსთველის მიერ „სენაკების“ მაგივრად და ასეთი ვაგება ამ სიტყვისა მართლაც უდგება კონტექსტს: როსტევიანი მოთქვამს ავთანდილის გაპარვის გამო: თუ თავი შენი შენ გახლავს, ღარიბად (მარტოდ) ან ჩაითვლები, მაგრამ მე რა ვქმნა, ახლა სახლად სენაკები უნდა მქონდეს (დაუდებულ ბერსავით). რათგანაც გამალაჩიბე (მარტოდ დამტოვე) და დამაგდეო. — თუმცა არც ის უნდა დაგვაიწყდეს, რომ სიტყვა „სენა“ „სენაკის“ მნიშვნელობით არსად შეგვხვედრია ძველ ქართულ მწერლობაში.

31. V, 2, 1: „ჰე. მზეო, ვინ ხატად გოქვეს მზიანისა ღამისად“ სწორი არ არის, როგორც წინათაც მქონდა რაოდენიმეჯერ ნათქვამი თავ-თავის ადგილს. მიუხედავად მკვლევართა ვრცელი სიბრძნის-მეტყველებისა „მზიანი ღამისა“-თვის, უნდა იყოს „მზიარისა სამისა“ და ამას ამართლებს მეორე ტაეპის „ერთ-არსებისა ერთისა მის“, აზრი ნათელია და ბევრჯერ თქმული სხვათა მიერაც: „სამის მზიარი“ = „სამება“, ხოლო „ერთ-არსება“, „ერთი“. ასე ესმრდა ეს ავტორსაც ამ სტროფისა, რომელიც V, 2-ს მისდევს (და მე ჩანართად მიმაჩნია): ვის ხატად **ღმრთისად** გიტყვიან ფილოსოფოსნი წინანი“, და აქ **ღმერთი** მზიან-ღამედ - ღმერთად“ დიად არ არის ნაგულისხმები.

32. V, 32, 3: კნ და დგ-ათა „საეშმაკო“ უეჭველი შეცდომაა, რომელიც ტაეპს გაუგებრად ჰყოფს. როგორც წინათაც გვქონდა ნათქვამი თავის ადგილს, უნდა იყოს „უეშმაკო“. ტაეპი ნიშნავს: რაც კარგია, ვის გაუგონია ის უბოროტო და უეშმაკო, ე. ი. რომ მას თან არ სდევდეს ბოროტი და ეშმაკი.

33. VI, 1, 2: კნ და დგ-ათა „ჩემებრ“ ცხადი გადაკეთებაა ვიღაც რედაქტორისა, რომელსაც სტროფი ავთანდილის სიტყვებად მიუჩნევია. სტროფი რუსთველის სიტყვებია და „განა“ აქ აუცილებელია: ყოველი მინდობილი სოფელს დიალაც ნიადაგ უნდა ტიროდეს! შეად. ამასთანავე რითმი: 2. „განა ტირსა“ და 4. „განაწირსა“.

34. VI, 34,1: „უცხო სუცხომ“ კი არ „ანატრა“ ავთანდილს „მოსმენა სანატრელისა“, არამედ უცხო ავთანდილს ტარიელმა ჰნატრა უცხოსა და სანატრელი (ამბის) მოსმენა.

35. VI, 61,2: „ას-საზომისა“-ს მავიერად „არ-საზომისა“ (ინგ. და სხვ.) არ არის საჭირო. „ას-საზომისა“ ნიშნავს აქ „ას-გვარს“, „ას-ნაირს“.

36. VI, 71,4: აქ „უთქვამს მოციქულთა“ უნდა იყოს, არა „იტყვის მეცნიერი“, და „შიში შეიქმს სინანულსა“ და არა „სიყვარულსა“. მართლაც სწორედ „მოციქულთა“ სიტყვით შიში ვერ შეიქმს სიყვარულს, ხოლო დიად სინანულს (შეად. სამოციქ. იოანე ა, 4,18 და სახ. ლუკ. 23,40).

37. VII, 25,2: ტაეპი წარყვნილი ყოფილა. ამიტომ პირველი ნახევრის ვარიანტები: „დააგდე ჩემი მიდამო“, „დააგდე ჩემი საქურჭლე“; მეორესი: „სრულად მიკრიფე მი-, რითა“, „სხვაგან მიკრიფე მირითა“, „იყავ სხვა საქმე ნირითა“. არც ერთი მათგანი სწორად არ ჩანს. ხოლო სიტყვათა ირგვლივ: „საქურჭლე“, „სხვაგან“, „სხვა“ შესაძლებელი კდება ჩვენი აზრით, თუ პირველი ტაეპის შინაარსს დაუყვებრდებით, სწორი აღდგენა წარყვნილი ტაეპისა: თვარა ღამითვე შენი ტვირთები წაიღე ვირებით, „მე დამაგდე (და) შენი საქურჭლე სხვაგან მიკრიფე კვირითა“ (ვირებზედ აკიდებული ჯინებით)-ო, ეღზნება ფატმანი ავთანდილს.

38. VII, 71,3: კნ და დვ-ათა „ბალი შეღმა შე-რა-შენდა“ ბუნდოვანია. სურათი ასეა დახატული: ნესტან-დარეჯანს ბაგენი მოეკუმა და კბილთ არ აჩენდა, შავი (გველის ფერი) ნაწნავები მოშლით მოეკეცა და, რა პიჩს შეიხვევდა მით, მზე ვეშაპს დაებნელუბია და თავზედ რალა უნდა გავვთენებოდაო, ამბობს ფატმანი. ამიტომ ვასწორებთ: „ბალსა შეღმა შე-რა-ჰვენდა“.

39. VII, 112,2: „მესაწევარი“ არ ნიშნავს გაქცეულის დასაქვრად ატეხილ ყვირილს, არამედ უბედურობას. უბედურობის მოწვევისას ყვირილს. ეს ჩვენ წინათაც გვქონდა ნათქვამი თავის ადგილს („ისტორიანი და აზმანი“): „შესატყვისი მოსაწევარისა რომელმანცა ენამან გამოთქვა“; „ესე-ვითარი საგოდებელი და მოსაწევარი მო-

საწევართა“ და სხვ.). „ვ.ტ“ში „შეიქმნა მოსაწევარი“ ნიშნავს: ატყდა უბედურობის მოწვევის ყვირილი; შეად. III, 219,1: „შეიქმნა ზახილი, მოსაწევარი“ = შეიქმნა ერთი ყვირილი და უბედურობა.

40. VII, 120,4: ტაეპი წარყვნილი ყოფილა. ეს სჩანს კნ და დგ-ათა ვარიანტთაგან. „ვიწიწვი სიკვდილსა“ (სწორია G ვეწიწვი). „აჰა ქვე ჩავიჭერ ასა“, „ჰაი, ჰაი ქვე ჩავიჭერ რასა“. ჰი, ჰი, ჩავიჭერ ვე-რასა“, „ჰი, ჰი, ჩავიჭერ მე რასა“, „ჰაი, ჩავიჭერ ქვე რასა“ და სხვ. ყველა ეს ვარიანტები შეუსაბამოა და ბუნდოვანი. ტაეპს აზრი მი-ეცემა და იგი ნათელი გაკდება, თუ ფატმანის კი არა. სიკვდილის სიტყვებად ვცნობთ „აჰა ქვე ჩავიჭერ“ (არა „ჩავიჭერ“): „ალარ ვე-შაშვი სიკვდილის „აჰა ქვე-ჩავიჭერ“-ასა“ (ე. ი. მუქარას).

41. VII, 153,1: კნ და დგ-თა „მაგრამ ვადამან“, „მაგრა ავა-დამან“, „არ ავადამან“. „მაგარ ვადამან“ და სხვ. ყველა მიუღებელია აქაც წარყვნილ სიტყვებთან გვაქვს საქმე, რომელიც არა სწო-რად აღუდგენიათ. უნდა ყოფილიყო: „მან თაეადმან“ = მან თვით (ავთანდილმა) რომ მოისმინა ფატმანისაგან ამბავი, (არა სხვისგან ნაამბობი). „თავადი“ = „თვით“ ძველ ქართულში ჩვეულებრივი მო-ვლენა იყო სუმერულში.

42. VII, 159,4: „წყალობა — შენი — იჩქითად — ჩვენზედა — გარდმომფენელი“ ე. წ. ჯაჭვია და მას არავითარი შეცვლა არ სჭირდება. ასეთი რამ „ვ.ტ“-შიც გვხვდება და სხვა ძეგლებშიც (ულ-რო მოკლე). აქ აღსანიშნავია, რომ ასეთი ჯაჭვი ჩვეულებრივი მო-ვლენა იყო სუმერულში.

43. VII, 161,1: თუ მზემ სოფელს მოჰკიდა შუქი ავთანდილს, ამისთვის მას ბანვა არ დასჭირდებოდა. სოფელსაც იგი თვით მო-ჰკიდებდა შუქს, და არა სოფელი მას. მაშასადამე მზეს სოფლისა-გან რალაც არა-წმიდა მოჰკიდებიან და ამიტომ წასულა ბანვად. აქეთგან აუცილებელია „შუქი“-ს მაგივრად „მურ - (ნაკიდები)“ ვცნად სწორად.

44. VII, 179,3: ტაეპი ნიშნავს: ყველა შენი აქამდე გადაკდილი ჭირი რომ ლხინში გაათავო, (ამისთვის ღმერთმა ჰქმნას, რომ შესა-ფერნი მოყვარენი შეგაერთოთ), სწერს ფატმანი ნესტან-დარეჯანს.

45. VII, 182,2: არა გვეგონია „თმა-გრძელი“-ს გადაკეთება „თმა-გრუზა“-ად საჭირო იყოს. „ზანგი“ შავ-კაცს ნიშნავს და თმა-გრუზი ნეგრების გარდა იგი შეიძლება იყოს მაგ. ეთიოპელიც. თვით „ვ.-ტ“-ში ნესტან-დარეჯანის წამყვან შავ-კაცებს ერთგვან „ინდონი“ ეწოდება.

46. VIII, 7,2: „ზეარული“ ნიშნავს „აწეულს“. „ამაღლებულს“. ავთანდილი ტარიელს მაღალი კმით ეძახდა (შეად. III, 121,4; ჩანართი 144,1).

47. VIII, 15,2: კნ და დგ-ათა „შველად მიჰმართა მას ტკბილად მოუბარესა“ შეუსაბამოა. ტარიელი „ტკბილად მოუბარე“ კი აღარ იყო. არამედ დაბნედილი. თუ „ტკბილ მოუბარეს“ ტარიელის ერთ ეპითეტად მივიჩნევთ, ესეც სუსტია. უეჭველად ეს ადგილი წარყვნილი ყოფილა და აღუდგენიათ, როგორც; აღმდგენლებს შეეძლოთ, მაგრამ შემცდარად. ტექსტში უნდა ყოფილიყო „უუბარესა“, რათგანაც დაბნედილი ტარიელი დიად უუბარე იყო. და ამ სიტყვის წინ ყოფილა „ფიცხლად“, რომლის დაჩენილი ნაწილი — ლად „ტკბილად“ აღუდგენიათ.

48. VIII, 22,3: „შესხდეს“ „ადგეს“ მაგივრად დაუდევრობაა გადამწერთა. ტარიელს ცხენი თან არ ჰყავდა და რომ ის და ავთანდილი ერთ ცხენზედ არ შემჯდარან, ეს ჩანს შემდეგი სტროფითგან: ასმათმა „შეჰხედნა, იცნა ტარიელი, თანა ყმა ჭარმაგოსანი“. ავთანდილის ჭარმაგი დიად კელით მიჰყავდათ.

49. VIII, 23,1: „ასმათი მარტო ზის, აზ ბარგოსანი“ კნ და დგ-ათა მიუღებელია. „ბარგოსნობის“ და „მარტოობის“ დაპირის-პირება არ კერკდება. უნდა იყოს „არ მაგოსანი“. „მაგ“-ი = ცალი მეორე რამ: ორ - მაგი, მაგ - იერ - ი, მაგ - რა - მ(ე).

50. VIII, 34,2: კნ და დგ-ათა „აბჯარსა“ გაუგებრობაა. უნდა იყოს „აბჯარი“: კიდობანზედ წარწერით: ჯაჰვე-მუზარდი, აღმასი - კრმალი, ფოლადის მჭრელი, იყო იჰ, და როდესაც ტარიელმა და ავთანდილმა გამოსცადეს იგინი, ნახეს, რომ მართლაც მათ ვერავითარი სხვა აბჯარი ვერას ავნებდა დაკრვით, ხოლო კრმალი რკინას სჭრიდა ვით ბამბის კედს.

51. VIII, 41,2, 3: კნ და დგ-ათა: „კმა შეიქმნა, შეიყარნეს“ შეცდომით არის განმეორებული სტრ. 40, 4-ითგან. ჩვენი კონიექტურაა: „ყმანი შესხდეს, შეიჯარნეს“ კონტექსტის მიხედვით.

52. VIII, „თავსა მით უყვეს რიალი“, „თავსა“ არ ნიშნავს აქ „თავის-თავს“, არამედ: თავს დაატეხეს ქალაქს უბედურება.

53. VIII, 72,4: კნ და დგ-ათა „სიკრეხე“, „სიხარკე“, „სიხარაკე“ ყოველად მიუღებელია. უნდა იყოს „სიკრეფე“ = შეკრება. აზრიც ნათელი კდება ამ სიტყვით მთელი ტაეპისა: გმირები რომ ქალაქს შეიჭრენ, ციხის დამცველი მეომრები ციხეს შეიკრიბენ (მის დასაცველად). შეად. IV, 19,4: „მის ყმისა მოსლვა უხარის ყოველსა მუნ მეკრეფესა“.

54. VIII, 79,3: ნიშნავს: მათ არ უმძიმდათ, რომ აბჯარი გარს წემოირტყეს (შეად. III, 249,4; სჭირდა = უმძიმდა: III, 7,3: არა სჭირს = არ ეძნელება. არ უმძიმს, მეორე მნიშვნელობა: „სჭირს“ „(დამაძთებული) აქვს“).

55. VIII, 81,2: „სამი - ათასსა (აქლემსა და ჯორს) აჰკიდეს (საჭურჭლე). მაზგალიტი და თვალეზი“ შეუძლებელია, — ფანტასტიური რიცხვი ტვირთ-აკიდებულ პირუტყვთა და თვით ანაკიდი სიმდიდრისა. უნდა ყოფილიყო „სამ-ოც-და-ათასა“, ესეც საკმარისი იქმნებოდა დიდი საჭურჭლის წამოღებისათვის, რომელიც ტარიელმა ფატმანს უძღვნა. ხოლო ქაჯთა მთელი სამეფო და „დანადები“, რომელიც ქაჯეთს დარჩა, ტარიელმა ზღვათა მეფეს დაუტოვა.

56. VIII, 88,2: „არ სიდიადე სათისა“ ცუდად წაკითხულია და ამიტომ ასწორებენ: „არს სიდიადე სათისა“, „თვალ-მარგალიტთა, სათისა“. ნამდვილად კი უნდა წავეკითხოთ „ფსათისა“ (ბერძნ. ფსიათიონ, ფსიათოს = ქილოფი, ქილოფის საგები, მატრაცო); ზღვათა მეფემ დიდი რიცხვი „ტურფათა“ წაიღო, არა ქილოფის (საგებელთა) სიდიადე.

57. VIII, 99,2: ბაგენი, (წითელი) სადაფის მსგავსნი, რომელნიც კბილთ „მოასადაფებენ“ = ჰფარავენ, იცავენ სადაფსავით.

58. VIII, 106,2: „ასრე განგიცხადნე გონებანი დაფარულნი“ (არა „განაცხადა“ და სხვ., და არა „განგებამან“, „გონებამან“, კნ

და დე-ათა, რაიცა გაუგებრად ჰყოფს ტაეპს). აქ უბრალო გამოთქმაა: ბოლოს ასე (უნდა) ვითხრა ჩემი იდუმალი გონება (აზრი, ფიქრი): ოღონდ მხიარული გნახო და სიკვდილიც სიცოცხლედ მიმაჩნიაო, ეძებნება ასმათი ნესტან-დარეჯანს. — შეად. გამოთქმა ნესტან-დარეჯანისა: VII. 199,4 — 200,1: გაგიცხადა დამალული გონებაჲმან დაფარულმან. — შენმან მზემან, აქანამდის შენ ცოცხალი არ მეგონე“, სწეწს ნესტან-დარეჯანი ტარიელს, ე. ი. ჩემმა იდუმალმა გონებამ (ფიქრმა) გაგიცხადა დამალული (= მოკლედ: მართალი ვითხრა). — შენმა მზემ, აქამდე მე შენ ცოცხალი არ მეგონეო.

59. VIII. 152,2: კნ და დგ-ათა „დანაზებავთა“ ძლიერ კვლოვნური ფორმა და „დასანაზებელიც“ არაფერი ჰქონდა ავთანდილს. უნდა იყოს „დანაეებავთა“, — დანაეებავთა = დანაეებულთა, ან ნაეებავთა = ვაეებით თქმულთა.

60. VIII. 178,1: ასე ვასწორებთ ჩვენ ამ ტაეპს. წინა სტროფებში სწეწია: „შევიდა მეფე ინდოთა“; „თინათინ ზედა აწვივა (ტარიელი) (არა აწვიენა ტარიელი და ნესტან-დარეჯანი) ტახტსა მეფეთა“; „მე ლომი ლომთა დაკისვა გვერცა შენ მზესა-მზეთასა“. აქეთგან ნათლად სჩანს, რომ ტარიელმა მოჰკიდა კელი თინათინს და დასვა ტახტსა მისსა და დაუსვა გვერდს ავთანდილ. ამას იგი ავთანდილს ჰპირდებოდა და ამისთვის მოვიდა არაბეთს. ნესტან-დარეჯანის მონაწილეობა აქ შემავსებელთა მოგონილი ამბავია.

61. VIII. 182,3: „კრავნი ცხვართა ვერა სწოვდეს“, ან „კრავნი კრავთა ვერ უწოვდეს“ ყოვლად მიუღებელია. უნდა იყოს „კრავნი ცხვართა ვეფხსა სწოვდეს“, — ისეთი სიწყნარე იყო ტარიელის და ნესტან-დარეჯანის სამეფოში, სადაც თხა და მგელიც ერთად ძოვდენ (შეად. „ისტორიანი და აზმანი“: „ერთგან ძოვდეს ლომი და კარი, და იხარებდეს ვეფხი თიკანთა თანა და მგელი ცხვართა თანა“. (შეად. ესაია, 11. 6-7). ასეთი სიწყნარე იყო ისტორიკოსის თქმით თამარის საქართველოშიც გიორგი რუსის საბოლოოდ განდევნის შემდეგ.

გოლო-სიტყვა

ეს „ვ.ტ.“-ი უკვე სტამბაში იყო და იბეჭდებოდა, როდესაც შეძლება მომეცა წამეკითხა ორი ნაკვეთი „ვეფხისტყაოსნის ხელნაწერთა ვარიანტები“-ისა (გამ. საქ. მეც. აკადემიისა, თბილისი, 1960, 1961). ამიტომ ზოგიერთი ვარიანტი, ამ კელნაწერებიდან ამოღებული, ველარ მოხერხდა რომ აღმენიშნა კრიტიკულ აპპარატში.

აგრეთვე ზოგიერთი სხვა გასწორება, რომელიც ბეჭდვის დროს საჭიროდ ვცანი, იქ ვერ აღინიშნა. ესე ყოველი „შეცდომათა გასწორებაში“ მაქვს შეტანილი და სჯობს მკითხველმა ჯერ „შეცდომები“ გაასწოროს ტექსტში და მერმე წაიკითხოს იგი.

როდესაც „ვ.ტ.“-ის კელნაწერთა ვარიანტებს ვკითხულობთ, ვხედავთ, თუ რა დღე დადგომია „ვ.ტ.“-ის ტექსტს, ისედაც მართლსაჩინოდ ძლიერ დაზიანებულს მონღოლთა ამოკრებული შემოსევის დროს. შემდეგ საუკუნოებში ჩამრთველთა, განმგრძობთა და გადამწერთაგან, „მღწობთაგან“. შეუძლებელი არ არის, რომ ვახტანგს ჰქონებოდა უკეთესი კელნაწერები, როდესაც მან თვისი „ვ.ტ.“-ი დაამზადა გამოსაცემად. მაგრამ, უეჭველია, მის დიდ კრიტიკულ ნიქს უნდა ვუმაღლოდეთ, რომ მან „ვ.ტ.“-ი მოგვცა იმ სახით, რომლითაც იგი ჩვენ გვაქვს მის გამოცემაში, — უმეტეს შემთხვევაში მისაღები ვარიანტებით, თავისუფალი დანართთაგან და უმეტეს ნაწილ ჩანართთაგან. ხოლო სხვა რამ არის ის უძველესი ჩანართები, რომელიც მე მესხი-მოლექსისად მიმაჩნია. ეს ჩანართები ყველა ვახტანგის გამოცემაში. რასაკვირველია, ვახტანგს ის რუსთველისად მიაჩნდა, რათგანაც რუსთველისებური შენიერი ლექსით არის დაწერილი და კარგი კელოვნებით ჩაქსოვილი რუსთველის ტექსტში. მესხი-მელექსის გამოყოფა რუსთველისაგან ადვილი საქმე არ არის, და თუ მე ეს გავბედე, მხოლოდ ვითარცა წინადადება.

ჩემი მიზანი იყო ჩანართები „ვ.ტ.“-თან ერთად გამომეცა, მაგრამ სამწუხაროდ ეს არ მოხერხდა ბევრი დამაბრკოლებელი მიზე-

ზით და კელ-მოკლეობის გამო. შემდეგ შეიძლება ისიც გამოიყენოს უკეთეს პირობებში.

დასასრულ, უღრმეს მადლობას ვუძღვნი ყველას, ვინც ამ „ვ.ტ.“-ის გამოცემას რაიმენაირად კელი შეეწყო. — განსაკუთრებით ჩემ „საიუბილეო კომიტეტს“, ფულის შემომწირველთ და სხვ., ხოლო უმეტეს ყოველთა ჩემს ძვირფას მეგობარს კ. ხალიას, რომლის დაუღალავი ღვაწლის გარეშე ეს „ვ.ტ.“-ი ვეროდეს გამოიცემოდა.

მ. წამრთიელი

მკნხენი, აგვისტო 1962.

შეგიწეული შეცდომანი

დაბეჭდილია

უნდა იყოს

I. 39.4: გატუმეცარდა	გავეტუმეცარდა
II. 13.1: ებუნა	ეუზნა
II. 20.2: მით	ვით
II. 42.2: ვარდნ	ვარდნი
II. 44.1: ჰითხეს	ჰკითხეს
II. 61.4: მაძა	მაშა
II. 89.3: მომანი	მონანი
III. 10.4: ავემსგავსე	დავემსგავსე
III. 14.1: ოწსა	ომსა
III. 26.4: გაშოხემა	გამოხემა
გვ. 61. წენ. 9: გენანოთ	გენახოთ
III. 58.1: შან	მან
III. 68.4: ვლა	კვლა
III. 89.1: ვთ ვენით	ვთქვენით
III. 91.1: ობასა	ნობასა
III. 98.1: კარგნი ¹	კარგნი ²
III. 104.1: ვ ნაზარდი	განაზარდი

III, 105,2: ასჯერ	ათჯერ
III, 108,3: ზა	გზა
III, 110,4: სხე	სახე
III, 143,3: შე- ა-გცოდო	შე-ცა-გცოდო
III, 146, 2: საკვრეტად	საკვრეტლად
III, 161,3: ახლოს	ახლოდ
III, 172,1: ქვენი	თქვენი
III, 172,2: კმა	კმა
III, 192,1: ენახენ	ენახე
III, 197,4: მოემაზრა	მოემწყაზრა
III, 207,3: შევრჯერ	ბევრჯერ
III, 272,2: ნადი ობა	ნადირობა
III, 296.2: კორციელთა	კატრიელთა
IV, 3,3: ენი	აენი
IV, 12,1: მიეხვია	მოეხვია
IV, 34,1: ტირის	ტირს
IV, 56,4: მზმცა	მზმცა
IV, 62,3: იხმარე	იკმარე
IV, 98,1: ამისა	ამისად
IV, 98,4: ც ეცხალმან	ცოცხალმან
IV, 99,1: ურიცხვი	ურიცხვი
IV, 99,4: დამლოცენ	დამლოცვენ
IV, 103,2: საქმი ა	საქმითა
IV, 105,4: მის ან	მისგან
IV, 112,4: ჰკად ოს	ჰკადროს
V, 1,1: ვიწყებ	დავიწყებ
V, 4,1: ე ყვის	ეტყვის
V, 4,3: ენისა	სენისა
V, 12,3: კმარის	კმარის
V, 16,2: მ გრა	მაგრა
V, 24,2: სხვაგნით	სხვაგნით ⁷
V, 24,2: მკედარი ⁸	მკედარი ⁹

V, 24,4: მცხინვარე	მცხინვარედ
V, 25,2: მოკშორებოლა	მოკშორვებოლა
V, 34,3: მენისა	თმენისა
V, 43,2: ააქმინა	ააქშინა
V, 59,2: ასმათმან	ასმათ მუნ
VI, 6,3: დაამშვენებ	დააშვენებ
VI, 12,4: დაგვწვენ	დაგვწვენ,
VI, 23,2: ასი	ისი
VI, 26,3: მე,	ძე
VI, 36,4: ი ათ	იქათ
VI, 41,2: მოვლენ	მივლენ
VI, 44,1: გარდახდა	ვარდაკდა
VI, 69,2: აძგერს	აძგერეს
VI, 82,1: მე აღ	მეტად
VII, 13,1: მოემა ა	მოემატა
VII, 13,2: „მარის	კმარის
VII, 17,4: გაგითენდების	გამითენდების
VII, 18,3: დასაკმეველად	დამაკმეველად
VII, 36,1: ალაქსა	ქალაქსა
VII, 45,2: მიხედეს	მიიხედეს
VII, 67,1: სულიერს,	სულიერსა,
VII, 72,3: მჩქეფრად ¹⁸	მჩქეფრად ¹⁰
VII, 75,3: ვაჭრობ სა	ვაჭრობასა
VII, 117,4: ხკადრე	გკადრე
VII, 124,3: ურჯულოთა	უსჯულოთა
VII, 135,1: ზოგთ ⁵	ზოგთა ⁵
VII, 142,1: მისად	მისდა
VII, 180,4: გარდიკარგა ⁰	გარდიკარგა ⁹
გვ. 192, შენ. 8.	კნ და დგ მოლი;
გვ. 193: 191. 192. 193.	181. 182. 183.
გვ. 196: 100.	200.
გვ. 197: 109. 110.	209. 210.

VII, 208,2: ეახლე	ეახელ
VII, 208,3: მასვე	მადვე
VIII, 3,3: გუ -	გულ-
VIII, 3,4: სანმცვლოდ	სანაცვლოდ
VIII, 12,4: რა ცა	რაცა
VIII, 19,3: წარხდომილისად	წარკდომილისად
VIII, 25,4: ბედ საგან	ბედისაგან
VIII, 27,3: უ ნი	უყუნი
VIII, 42,4: მოგვეგებ	მოგვეგები
VIII, 43,4: დ დებულნი აკოცე დეს დიდებულნი აკოცებდეს	44
გვ. 208: 45	
VIII, 53,2: დიდღთავან	დიდთავან
VIII, 61,3: დარისად	დიარისად
VIII, 71,3: „თავს მით უყვეს რიალი“ (გამოტოვებულია განმარტება) „თავსა“ არ ნიშნავს აქ „თავის-თავს“, არამედ წინადადება ნიშნავს: „ამით დაატეხეს უბედურობა“ (ქაჯეთის ქალაქს).	
VIII, 72,2: ჰფრენდის	ჰფრეწდის
VIII, 87,2: გასაკრთომელსა	განსაკრთომელსა
VIII, 89,2: გარდახდეს	გარდაკდეს
VIII, 109,2: მარა	მავრა
VIII, 111,1: ღირსა	ღირს ა
VIII, 114,4: ხა ისა	ხატისა
VIII, 123,1: მოდი	მიდი
VIII, 130,4: მიკრძალულობა	მიკრძალულობა

როგორც მკითხველი შეამჩნევს, ბევრი შეცდომა გამოწვეულია ასოთა გაცევითობით, რომლის შედეგად ისინი ტექსტში გამოსულნი არ არიან. აგრეთვე ავტორმა ზოგიერთი გასწორება დაბეჭდვის შემდეგ ჩაუტოო.

გამომცემლობა

ეს წიგნი გამოცემაშია უცხოეთში მყოფ
ქართველთა მიერ შებროვილი თანხით.

ქ. ხ. ხ. 240

K 107-294

301

UNIVERSITY OF TORONTO
LIBRARY